3 1761 06381492 5

August Bebel

Nainen

ja

Sosialismi

~~No 6~~ № 201-60-P
E. S. K. Kirjaston oma
lainaus-aika 3 viikkoa
Kirjan hinta $ 1.15 c

VELUT ARBOR ÆVO

Presented to the

LIBRARY *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

by

Laurentian University Library

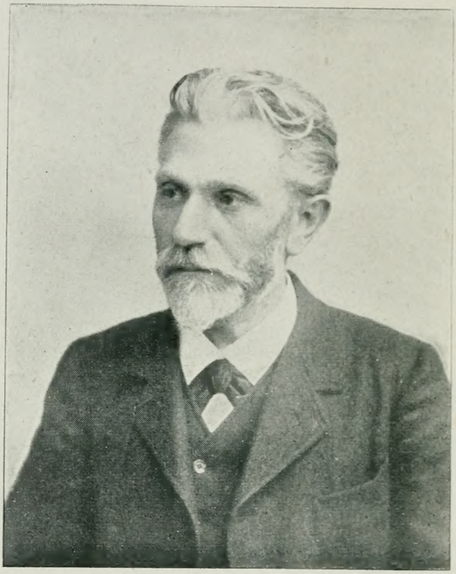

AUG. BEBEL

AUGUST BEBEL

NAINEN
JA
SOSIALISMI

TEKIJÄN LUVALLA ALKUTEOKSEN VIIDENNESTÄ NELJÄTTÄ PAINOKSESTA SUOMENTANUT

YRJÖ SIROLA

TOINEN PAINOS

KOTKASSA 1907
KYMINLAAKSON TYÖVÄEN SANOMALEHTI- JA KIRJAPAINO-OSUUSKUNTA r. l.

LIBRARY
JUN 1 8 1999
UNIVERSITY OF TORONTO

Saatuaan suomennoksen ensi painoksen kirjotti August Bebel 2 p. huhtik. 1905 Saksan valtiopäivien leimaa kantavalle kirjeliuskalle seuraavat rivit:

Berlin NW. 7, den 2·IV 1905. – Reichstag.

Geehrter Parteigenosse!

Schönsten Dank für die finnische Uebersetzung der Frau. Ich ersehe aus Ihrem Brief dass Sie grosse Schwierigkeiten und Fährlichkeiten aller Art zu überwinden hatten. Ich wünsche dem Buche besten Erfolg.

Ich verfolge die Entwickelung Ihrer Landesangelegenheiten, so weit wie dieses von hier möglich ist mit lebhaftem Interesse. Sie werden nur dann wieder zu Ihrem Recht kommen wenn endlich auch in Russland das Eis bricht. Ich sehe sehnsüchtig diesem grossen Tag entgegen.

Mit parteigenössischem Gruss

Ihr

A. Bebel.

Arvoisa puoluetoveri!

Kaunein kiitos Naisen suomennoksesta. Kirjeestänne näkyy, että teillä on ollut monia vaikeuksia ja kaikellaisia vaaroja voitettavana. Toivon kirjalle parhainta menestystä.

Seuraan teidän maanne asiain kehitystä, mikäli se täältä käsin on mahdollista, vilkkaalla mielenkiinnolla. Te pääsette oikeuksiinne vasta sitten kun kerran Venäjälläkin jää ratkee. Minä odotan kaiholla tämän suuren päivän tuloa.

Puoluetoverillisella tervehdyksellä

teidän

A. Bebel.

AUGUST BEBEL
JA
HÄNEN KIRJANSA „NAINEN.“

August Bebel on syntynyt Kölnin kaupungissa 22 p. helmikuuta 1840. Aikaisin jäi hän isästään orvoksi eikä köyhä äiti voinut opinhaluiselle pojalle kustantaa muuta opetusta kuin kansa- ja sunnuntaikoulutiedot. Neljäntoista ikäisenä pantiin hänet sorvarinoppiin. Oppiaika oli kova, mutta se ei voinut kukistaa hänen vilkasta mieltään. Kolmen vuoden kuluttua sai hän kisällinäytteestään parhaan todistuksen ja lähti vaeltavana sällinä kiertämään Saksaa, Sveitsiä ja Itävaltaa tutustuen tietysti perinpohjin työläisten elämään. Työskenneltyään neljä vuotta Leipzigissä perusti hän oman sorvariliikkeen.

Sillä välin oli Saksassa jo syntynyt työväenliike, johon Bebelkin innolla liittyi. Pian tulikin hän huomatuksi ja oli muutaman vuoden kuluttua Leipzigin yhdistyksen esimies ja johtaja. Siihen aikaan kuului hän vapaamieliseen edistyspuolueeseen ja kannatti Lasallen vastustajaa Schulze von Delitzschiä. Mutta tultuaan v. 1865 Liebknechtin tuttavuuteen tutustui hän Karl Marxin oppeihin, jotka valtasivat hänet, ja joitten innokkaaksi ja taitavaksi esitaistelijaksi hän vähitellen tuli.

V. 1867 valittiin Bebel pohjois-Saksan valtiopäiville eikä hän silloin vielä ollut täysi sosialisti, mutta jo seu-

raavana vuonna sai hän Saksan työväenyhdistysten liiton yhtymään Internationaleen, Lontoossa v. 1864 perustettuun kansainväliseen työväen liittoon. Yhdessä Liebknechtin kanssa perusti hän v. 1868 „demokratisen viikkolehden“ ja seuraavana vuonna „Kansanvaltion“ (Volkstaat). V. 1879 perustettiin myös Eisenachin kongressissa „sosialidemokratinen työväenpuolue“.

Ja siitä pitäin Bebel ja Liebknecht rinnakkain taistelivat puheitten ja kirjotusten kautta ja valtiopäivillä kaikkea taantumusta ja vanhoillisuutta vastaan ja saivat siitä kärsiäkin. He olivat näet v. 1870 panneet vastalauseensa Saksan-Ranskan sotaa ja Elsas-Lothringin anastusta vastaan ja tuomittiin heidät v. 1872 „valtiopetoksesta“ kahden vuoden vankeuteen. Majesteettirikoksesta tuomittiin Bebelille vielä yhdeksän kuukautta lisää. Vankeusaikansa käytti hän tutkimuksiin saavuttaen kielissä, sivistyshistoriassa, kansantaloudessa y. m. hyvät tiedot, jotka ovat olleet hänelle arvaamattoman hyödylliset.

Tuomioistuin oli julistanut hänet menettäneeksi edustajapaikkansa, mutta v. 1873 valitsi kansa hänet jälleen valtiopäiville ja v. 1881 Saksin maapäiville. Samana vuonna hän sosialistilain perustalla karkotettiin Leipzigistä, jolloin hänen täytyi luopua liikkeestään. Siten tuli hän kokonaan antautuneeksi puolueen palvelukseen erityisellä innolla järjestellen silloin välttämätöntä salaista toimintaa ja suoritellen kirjallisia töitä. V. 1886 hän taaskin tuomittiin 9 kuukaudeksi vankeuteen osanotosta salaisiin seuroihin. Kaikkiaan on hän istunut 56 kuukautta vankeudessa. Nyt asuu hän Berliinissä edustaen valtiopäivillä Hampurin kaupunkia ja on puolueen edustajaryhmän tunnettu johtaja, joka etenkin suorittaa terävät hyökkäyksensä hallitusta vastaan. Milloin vaan hän puhumaan ryhtyy kulkevat hänen sanansa kaikkeen maailmaan herättäen ihastusta ja vastakaikua. Aina pakottaa hän

näet vastustajatkin kuulemaan ja on saavuttanut yleistä kunnioitusta laajoissa piireissä.

Hänen kirjallisista töistään mainittakoon „Päämäärämme“, „Saksan talonpoikaiskapina“, „Leipurintyöntekijäin asema“, „Muhamettilais-arapialainen sivistyskausi“, „Ei vakinaista sotaväkeä, vaan kansanpuolustus“ *), „Yhdistymis- ja kokoontumisvapaus Saksenissa“, „Ammattiyhdistysliike ja valtiolliset puolueet“ *), „Murhat ja sosialidemokratia“, „Luokkapolitiikka ja yhteiskunnalle uudistustyö“, „Uskonnollista väittelyä“ *) sekä mainio teos ranskalaisesta Charles Fourieristä, hänen elämästään ja opistaan y. m.

Mutta tunnetuin on kuitenkin se teos, joka nyt tarjotaan suomalaisille lukijoille, „Nainen ja sosialismi“ („Die Frau und der Sozialismus“). Ensin ilmestyttyään yli 20 vuotta sitten joutui se Bismarckin sosialistilain aikana takavarikkoon, pääsi uudelleen ilmestymään, kun tuo laki kumottiin, ja tuli vähitellen tunnetuksi. V. 1891 ilmestyi siitä yhdeksäs painos ja sitten on painosmäärä nopeasti kohonnut 35:een.

Kahta kysymystä, naisasiaa ja työväenliikettä Bebel tässä kirjassaan harrastuksella ja ennakkoluulottomasti käsittelee. Hän todistaa, että ne läheisesti kuuluvat toisiinsa. Mitä runsaimmalla kokoelmalla historiallisia todistuskappaleita, joita osaa taitavasti käyttää, osottaa hän, kuinka nainen aina saa kärsiä pahimmin yhteiskunnallisten olojen huonontuessa, kuinka miesten säätämät lait polkevat hänet työn ja prostitutsionin orjuuteen tai avioliittoon, joka useinkin muuttuu orjuudeksi.

Hän ei katso asiaa puolueellisesti naisen eikä miehen kannalta, ihmisenä osottaa hän, missä ihmisarvoa on pol-

---

*) Suomennettu.

jettu, tapahtui se sitten naisen tai miehen puolelta, erehdysten tai ennakkoluulojen kautta. Hän tahtoo puhdistaa käsityksiä, tehdä selvää ja luottaa siihen, että totuus, avoin ja vapaa rehellisyys parhaiten vievät perille. „Jos sosialismi“, niin kirjottaa hän, „perustuu erehdykseen, niin täytyy sen sortua; mutta jos se perustuu totuuteen, jos se on yhteiskunnallisen kehityksen luonnollinen tulos, niin ei mikään voima maan päällä voi estää sen toteutumista, se on avaten tiensä tavalla tai toisella uudistava yhteiskunnan“.

„Nainen“ on laajimmalle levinneitä teoksia sosialistisen kirjallisuuden joukossa. Se on käännetty kaikille Euroopan kielille ja kaikkialla herättänyt vilkasta huomiota. Luonnollisesti on sen kimppuun myös käyty mitä häikäilemättömimmin, mutta uusien painosten esipuheissa on tekijä terävästi vastannut syytöksiin. Ja itse on hän yhä uudistanut teostaan lisäten tärkeitä todistuskappaleita sitä mukaa kuin niitä tiede saa selville. Mutta teoksensa perusajatuksia ei hänen ole tarvinnut muuttaa, päinvastoin vahvistavat uudet tutkimukset joka päivä hänen johtopäätöksiään.

Hän ei suinkaan pidä itseään erehtymättömänä, mutta syytökset tahallisesta vääristelystä heittää hän takaisin. „Voin erehtyä“, lausuu hän, „mutta vasten parempaa tietoani en ole mitään sanonut“. Päätarkotuksensa on ollut osottaa vääriksi ne ennakkoluulot, joita esitetään naisten tasa-arvoisuutta vastaan, ja todistaa, että vasta yhteiskuntajärjestyksen uudistus voi naisen täydelleen vapauttaa. Sukupuolten suhde ei aina ole ollut sellainen kuin nyt, siispä sen täytyy muuttuakin, siinä opetus, jonka Bebel on tahtonut antaa. „Ei mikään ole „ikuista“, ei luonnossa eikä ihmiselämässä, ikuinen on vain vaihtelu, muutos“.

Runsaasti on tekijä saanut vastaanottaa lämpimiä kiitoksia varsinkin naisilta, ja onpa pari evankeelista pap-

piakin lausunut kirjasta, että se on hyödyllisimpiä ja siveellisimpiä kirjoja mitä löytyy. Mutta jättäkäämme vapaamielisen lukijan arvosteltavaksi, puhuuko kirjoittaja järjen ja tunteen puolesta totuuden vai valheen kieltä.

Mitä suomennoksen laatimiseen tulee, niin huomautettakoon, että se on jonkun verran lyhyempi kuin alkuteos. Teoksensa uusiin painoksiin on näet Bebel koonnut semmoiset määrät todistuskappaleita etupäässä tieteellisiä vastustajiaan varten ja lähimmin Saksan oloista, että niistä on arveltu haitatta voitavan jättää joitakin pois, kun sen kautta on tehty mahdolliseksi pitää kirjan hinta kohtuuden rajoissa ilman että itse asiallinen sisältö on kärsinyt.

Pàri riviä vielä meidän „sensuurimme historiaan“: Tätä kirjaa ei Kotkan painoasiamies A. Hagman, kun asiaa häneltä talvella v. 1904 tiedusteltiin, hyväksynyt ja „painokreivi“ Cronhjelmkin, joka vihdoin antoi suostumuksensa sen julkaisemiseen, määräsi kuitenkin hinnan niin korkeaksi, 5 mk., ettei sitä, kuten sanat kuuluivat, „jokainen voisi hankkia“. Tilauslistoissa tarjottiin kirjaa 30 % alennuksella, mutta kun sen valmistuessa kreivi jo oli mennyt isiensä luokse, myytiin kirja tavalliseen hintaan ja painos loppui pian. Pienenä sensuurimuistona mainittakoon, että suomennostyöhön ryhdyttäessä oli „sosialismi“-sanakin kielletty, joten se kirjan otsikossa vaihdettiin viattomampaan sanaan „yhteiskunnallinen kysymys“.

Suomentaja.

JOHDANTO

Me elämme aikana, jolloin suuri yhteiskunnallinen uudistus joka päivä käy yhä huomattavammaksi. Yhä voimakkaammin esiintyvä liikunto ja mielten levottomuus on huomattavissa kaikissa yhteiskuntaluokissa ja vaatii perusteellis:a muutoksia. Kaikki tuntevat, että pohja, jolla he seisovat, liikkuu. Joukko kysymyksiä on sukeltanut esiin ja ne herättävät huomiota yhä laajenevissa piireissä, ja niiden suhteen asetutaan myötä ja vastaan. Tärkeimpiä on n. k. naiskysymys, joka pyrkii etualalle.

Se käsittelee naisen asemaa yhteiskunnallisessa elimistössämme, kuinka hän voisi kehittää voimiaan ja taipumuksiaan kaikkiin suuntiin, niin että hänestä tulisi täydellisesti oikeutettu ja mahdollisimmassa määrässä hyödyllinen inhimillisen yhteiskunnan jäsen. Meidän katsantokannaltamme yhtyy tämä asia kysymykseen, minkä järjestelmän vallitessa yksilön ja yhteiskunnan aineellinen ja yhteiskunnallinen hyvinvointi on astuva sorron, nylkemisen, hädän ja kurjuuden tilalle. Naisasia on siis meille vain yksi puoli sitä suurta yhteiskunnallista kysymystä, joka meidän aikanamme antaa tekemistä kaikille ajatteleville ja panee kaikki mielet liikkeeseen; se saa siis lopullisen ratkaisunsa vasta, kun yhteiskunnalliset vastakohdat ja niiden tuottama paha poistetaan.

Kuitenkin on tärkeätä omistaa naisasialle eri käsittely. Kysymys, millainen naisen asema on ollut, on ja tulee olemaan, koskee nimittäin, ainakin Euroopassa, yhteiskunnan suurempaa puolta, koska naisia on enemmän kuin

miehiä. Käsityskannat siitä kehityksestä, joka naisen yhteiskunnallisella asemalla on ollut vuosisatain vieriessä, vastaavat niin vähän totuutta, että on tarpeen niitä selvitellä. Sillä tietämättömyydestä juuri riippuu suureksi osaksi se ennakkoluuloisuus, jolla eri piireissä, eikä vähimmin naisten kesken, tätä liikettä katsotaan. Monet väittävät, ettei naiskysymystä olekaan, sillä naisen asema tähän saakka ja edelleen riippuu hänen „luonnollisesta kutsumuksestaan“, joka on määrännyt hänet puolisoksi ja äidiksi ja kahlehtii hänet kotilieden ääreen. Mitä tapahtuu kodin seinäin ulkopuolella tai mikä ei ole mitä suoranaisimmassa yhteydessä hänen perheellisten velvollisuuksiensa kanssa, ei muka häntä koske.

Löytyy niin muodoin naisasiassa eri puolueita kuten suuressa yhteiskunnallisessa kysymyksessäkin, jossa työväenluokan asemalla on pääosa. Niillä, jotka tahtovat että kaikki on pidettävä vanhoillaan, on heti valmiina vastaus: he viittaavat naisen „luonnolliseen kutsumukseen“ ja pitävät asiaa sillä ratkaistuna. He eivät huomaa, että miljoonain naisten *täytyy* kuluttaa itsensä pilalle mitä erilaisimmissa ammateissa vaan saadakseen elantonsa. He sulkevat itsepintaisesti silmänsä ja korvansa, ikäänkuin eivät huomaisi tätä ikävää tosiasiaa eikä köyhien hätää, tuudittaen itsensä ja toiset tuohon varmaan lohdutukseen, että niin on aina ollut ja niin on aina oleva. Että naisella on oikeus rajoituksitta ottaa osaa aikamme kulttuuritaisteluun, käyttää sitä asemansa keventämiseen ja parantamiseen ja kehittää henkisiä ja aineellisia kykyjään sekä niin hyvin kuin mieskin niitä hyväkseen käyttää, siitä eivät he tahdo kuulla puhuttavan. Ja jos uskaltaa väittää, että naisen taloudellisestikin on oltava riippumattomassa asemassa voidakseen olla sitä ruumiillisesti ja henkisesti, niin ettei hänen enää tarvitse olla riippuvainen „vahvemman sukupuolen“ hyväntahtoisuudesta ja armosta, niin loppuu heidän kärsivällisyytensä, heidän harminsa syttyy ja he sinkauttavat kiivaita syytöksiä „ajan hulluutta“ ja sen „mielettömiä emansipatsionipyrkimyksiä“ vastaan.

Näin puhuvat mies- ja naispuoliset henkilöt, jotka eivät näe yli ennakkoluulojen ahtaitten rajojen. Ne ovat huuhkaimia, joita joka paikassa hämärissä löytyy, ja jotka

huutavat kauhistuneina niin pian kuin valonsädekään tunkeutuu heille niin mieluisaan pimeyteen.

Toiset liikkeen vastustajat eivät tosin voi sulkea silmiään selviltä tosiasioilta; he myöntävät että naiset yleensä eivät minään edellisenä aikakautena ole olleet niin huonossa asemassa kulttuurikehitykseen nähden, kuin nyt, ja että on välttämätöntä tutkia, kuinka heidän olojaan voitaisi parantaa heidän ollessaan pakotettuina turvautumaan itseensä. Sitävastoin ajattelevat nämät vastustajat, että niiden naisten yhteiskunnallinen kysymys on ratkaistu, jotka ovat purjehtineet avioliiton satamaan.

He vaativat sentähden että kaikki työalat, jotka sopivat hänen voimilleen ja kyvyilleen, ovat avattavat naimattomalle naiselle, niin että hän voisi astua kilpailuun miehen kanssa. Monet menevät kauemmaksikin ja vaativat, ettei tätä kilpataistelua saa rajottaa vain alempain ammattien alaan, vaan on se laajennettava ylempiinkin, tieteen ja taiteen aloille; he vaativat oikeutta naisille, jotka sitä haluavat, opiskella kaikissa ylemmissä oppilaitoksissa etenkin yliopistoissa. Vielä suositellaan paikkoja valtion palveluksessa (postissa, sähkösanomalaitoksessa, rautatiellä) ja viitataan Amerikan esimerkkiin. Toiset vielä vaativat valtiollisiakin oikeuksia naisille. Hän on yhtä hyvin ihminen ja yhteiskunnan jäsen kuin mieskin, ja miesten tähänastinen oikeus lain laadintaan todistaa vain, että he ovat käyttäneet etuoikeuksiaan omaksi edukseen ja asettuneet naisten holhoojiksi.

Huomattavaa on näissä viitatuissa suunnissa se, että ne eivät ulotu nykyisen yhteiskuntajärjestyksen ulkopuolelle. Ei johdu heille mieleen kysymys: saavutetaanko sillä mitään todellista ja perinpohjaista muutosta naisen asemassa yleensä. Porvarillisen s. o. kapitalistisen yhteiskuntajärjestyksen pohjalla pidetään porvarillista tasaarvoa miehen ja naisen välillä kysymyksen lopullisena ratkaisuna. Ei ole otettu huomioon sitä, että mitä tulee naisen esteettömään pääsyyn eri käsitöitten ja teollisuuksien työaloille, päämäärään itse asiassa on päästy ja että sitä edistävät vallitsevat luokat omaksi hyödykseen. Mutta nykyisissä oloissa on siitä se seuraus, että kilpataistelu työvoimien kesken tulee yhä hurjemmaksi, joka merkitsee

tulojen vähennystä molemmille sukupuolille, olipa sitten kysymys palkasta tai päivärahasta.

Ettei tämä ratkaisu voi olla oikea, on kyllä selvää. Naisen täydellinen yhteiskunnallinen tasa-arvo ei ole päämäärä vain niille miehille, jotka suosivat naisvapautustyötä nykyisen yhteiskuntajärjestyksen rajoissa, vaan myös niille porvarisluokan naisille, jotka ottavat osaa liikkeeseen. Nämä ja samoin ajattelevat miehet ovat vaatimuksineen täydellisesti vastakkain niiden miesten kanssa, jotka ovat liikkeelle vihamielisiä joko poroporvarillisesta ahdasmielisyydestä, tai kun on kysymys naisten pääsystä osallisiksi tutkimuksiin ja hyväpalkkaisiin virkoihin, alhaisesta itsekkyydestä ja kilpailun pelosta; mutta mitään luokkaerotusta, niinkuin työväen ja kapitalistein välillä, ei ole.

Jos otaksutaan, että porvarillinen naisasia saisi toteutetuiksi kaikki tasa-arvovaatimuksensa, niin ei sillä olisi lakannut orjuus, jommoinen nykyajan avioliitto on lukemattomille naisille, eikä prostitutsiooni (ammattihaureus) eikä vaimojen enemmistön taloudellinen riippuvaisuus herroista miehistä. Naisille yleensä on yhdentekevää, pääsevätkö muutamat tuhannet heidän kanssasiskoistaan, jotka kuuluvat yhteiskunnan parempiosaisiin luokkiin, ylempiin opinarvoihin, lääkäreiksi tai virkamiehiksi. Sen kautta ei muutu naisen asema otettuna kokonaisuudessaan.

Naissuku kärsii kaksinkertaisessa suhteessa, osaksi yhteiskunnallisen riippuvaisuutensa tähden — tätä tosin lieventää muodollinen yhdenarvoisuus lain edessä, mutta se ei sitä poista —, osaksi taloudellisen riippuvaisuuden tähden, jossa naiset yleensä ja alaluokan naiset erityisesti kuten proletaarimiehetkin ovat.

Tästä seuraa, että kaikilla naisillä ilman erotusta yhteiskunnallisessa asemassa on meidän sivistyskantamme mukaan sorrettuna sukupuolena samat syyt niin paljon kuin mahdollista taistella näitä oloja vastaan koettamalla saada aikaan muutoksia nykyisen valtion ja yhteiskunnan lakeihin ja laitoksiin. Mutta naisten enemmistö onkin taipuvainen pohjaa myöten uudistamaan nykyisen järjestyksen, saadakseen pois niin palkkaorjuuden, jonka alaisena naispuolinen proletariaattiköyhälistö kovimmin kärsii, kuin suku-

puoli-orjuudenkin, joka on syvästi sidottu omaisuus-oloihimme.

Porvarillisen naisliikkeen ajajat eivät ymmärrä tämmöisen jyrkän muutoksen tärkeyttä. Etuoikeus-asemansa vaikutuksesta pitävät he pitemmälle käyvää proletaarinaisten vapautumisliikettä vahingollisena ja vaarallisena, siis vastustettavana. Kapitalistein ja työväen välillä oleva luokkaerotus, joka nykyisten epäkohtien vallitessa yhä terottuu, on siis olemassa naisliikkeenkin keskuudessa.

Kuitenkin on näillä eri leireillä sisarusten kesken yhtymäkohtia, joitten perustalla he, marssien erikseen mutta taistellen yhdessä, voivat käydä sotaa. Näin on laita kaikilla aloilla, missä on kysymyksessä naisen ja miehen tasa-arvo olevain valtiollisten ja yhteiskunnallisten olojen perustalla; tärkeitä ja, kuten tulemme näkemään, hyvin suuria aloja. Sen ohella on köyhälistön naisilla erityinen syy kulkea käsi kädessä miehisten proletaarein kanssa, taistella kaikkien toimenpiteitten ja määräysten puolesta, jotka suojelevat työläisnaista ruumiilliselta ja siveelliseltä huonontumiselta ja vakauttavat hänen asemansa äitinä ja lasten kasvattajana. Ja vielä on yhteistä taistelu yhteiskunnan perinpohjaisen muutoksen puolesta, tilan aikaansaamiseksi, joka tekee mahdolliseksi sukupuolten täydellisen taloudellisen ja henkisen riippumattomuuden sopivain sosiaalisten (yhteiskunnallisten) laitosten kautta.

Ei siis vain ole tarkotuksena porvarillisen naisasialiikkeen lailla toteuttaa naisen yhtäarvoisuus miehen kanssa nykyisessä yhteiskunnassa, vaan sen ohessa poistaa kaikki aitaukset, jotka tekevät ihmisen riippuvaksi toisesta, sukupuolen toisesta. Tässä yhtyy naisasia yhteiskunnallisen kysymyksen ratkaisuun. Niiden nais-asian esitaistelijain, jotka tahtovat tulla johonkin todelliseen ja täydelliseen tulokseen, täytyy sentähden kulkea käsi kädessä niitten — sosialistien — kanssa, jotka ovat lippuunsa kirjottaneet yhteiskunnallisen kysymyksen ratkaisun kulturikysymyksenä koko ihmiskunnalle.

Kaikkien puolueitten joukossa on sosialidemokratinen ainoa, joka ohjelmassaan vaatii samoja oikeuksia naiselle kuin miehellekin. Ei voida ajatella ihmiskunnan vapau-

tusta ilman sukupuolten yhteiskunnallista riippumattomuutta ja tasa-arvoa.

Peruskysymyksistä, joihin olemme viitanneet, lienevät kaikki sosialistit yhtä mieltä kanssamme; mikä sitä vastoin ei liene laita, kun tulee kysymys tavasta, jolla olemme ajatelleet lopputulokseen päästävän. Niin pian kuin jätetään todellisuuden luja pohja ja ryhdytään tulevaisuutta kuvailemaan, saa mielikuvitus vapaan vallan. Mielipiteet vaihtelevat siitä, mikä on todenmukaista, mikä ei. Pidettäköön sentähden kaikkea, jota siitä asiasta tässä kirjassa sanotaan, tekijän yksityisenä käsityksenä ja kohdistettakoon arvostelut vain häntä vastaan. Hän yksin kantaa edesvastuun.

Rehelliset muistutukset ovat meille tervetulleet; valheet ja vääristelyt jätämme omaan arvoonsa. Ennakkoluulottomuus on totuuden tiedon ensi vaatimus, ja ainoastaan sen horjumaton lausuminen, mitä on ja tulee olemaan, vie perille.

NAINEN ENTISAIKANA

Naisella ja työmiehellä on yhteistä se, että he ovat sorretut. Sorron muodot ovat vaihdelleet aikojen kuluessa ja eri maissa, mutta itse sorto on ollut pysyväinen. Tietoisuus sorron-alaisuudesta on usein historian kuluessa ollut selvänä sekä naiselle että työmiehelle ja vienyt parannuksiin heidän asemassaan, mutta tieto, joka on käsittänyt tämän orjuuden todellisen luonteen ja sen perussyyt, on aikamme tuote. Ensin oli välttämätöntä tuntea yhteiskunnan todellinen alennus ja ne lait, joihin sen kehitys nojautuu, ennenkuin liike vihattuja oloja vastaan voitiin saada aikaan. Mutta tällaisen liikkeen laajuus ja syvyys riippuvat etuoikeudettomien omasta käsityskannasta sekä heidän liikkumisvapaudestaan. Molemmissa tapauksissa on nainen paljon jälellä työmiehestä sekä tavan että kasvatuksen kuin myös hänelle niin niukasti mitatun vapauden vaikutuksesta. Toinenkin seikka on vielä huomattava: olot, jotka jatkuvat useita sukupolvia läpeensä, tulevat lopulta tavaksi, ja perinnöllisyys ja kasvatus tekevät ne „luonnollisiksi.“ Siksi pitää nainen vielä tänäänkin ala-arvoista asemaansa aivan itsestään selvänä, eikä ole helppoa todistaa hänelle, että tämä asema on hänelle arvoton ja että hänen on pyrittävä joka suhteessa miehen kanssa tasa-arvoiseksi yhteiskunnan jäseneksi.

Mutta kuinka paljon samankaltaista voidaankaan osoittaa naisen ja työmiehen yhteiskunnallisessa asemassa, niin

ei kumminkaan saa unohtaa, että *nainen oli ensimäinen inhimillinen olento, joka sai maistaa orjuutta.* Hän tuli orjattareksi ennenkuin löytyi orjia.

Kaikella yhteiskunnallisella riippuvaisuudella ja sorrolla on juurensa taloudellisessa riippuvaisuudessa sortajasta. Tässä asemassa on nainen ollut ikimuistoisista ajoista, sitä osottaa inhimillisen yhteiskunnan kehityshistoria.

Yhtä vähän kuin taru mailman luomisesta, semmoisena kuin raamattu sen kertoo, voi pitää paikkaansa luonnontieteen ja historian eittämättömäin ja lukemattomiin tosiasioihin nojautuvain tutkimusten edessä, yhtä vähän pitäväksi osoittautui sen kuvaus ihmisen luomisesta ja kehityksestä. Tosin eivät kaikki tämän kehityskulun kohdat vielä ole selvitetyt, mutta pääasiassa vallitsee selvyys ja yhtäpitäväisyys tutkijain kesken. Me tiedämme niin muodoin, ettei ihminen, kuten raamattu ensi ihmisparista kertoo, ensin esiintynyt kulturi-ihmisenä maan päällä, vaan on hän äärettömien ajanjaksojen aikana, vähitellen vapauduttuaan puhtaasta eläintilasta, elänyt kehitysjaksoja, joissa niin hänen yhteiskunnalliset olonsa kuin miehen ja naisen keskenäiset suhteetkin ovat olleet mitä erilaisimpain muutosten alaiset.

Mukava väite, jota miehen ja naisen, köyhän ja rikkaan suhteesta tietämättömät ja petolliset saarnamiehet joka päivä levittävät: „niin on ikuisesti ollut“ ja „niin on ikuisesti oleva“, *on joka puolelta katsottuna väärä, pintapuolinen ja keksitty.* Niin kauas kuin me voimme heittää katseita taapäin inhimillisen kehityksen kulkuun, huomaamme parven olleen ensimmäisen inhimillisen yhteiskuntamuodon. Tosin kertoo Honneger „Yleisessä sivistyshistoriassaan“, että tänäkin päivänä elää villi-ihmisiä Borneolla, sen vähän tutkituissa sisäosissa, täydellisesti eristettyinä, ja samoin osoittaa Hügel, että Indian villeissä vuoriseuduissa on löydetty yksikseen eläviä ihmispareja, jotka apinain lailla pakenevat puihin, kun niitä lähestyy. Nämä tiedot vahvistavat vain tähän saakka tehdyt arvelut ihmissuvun synnystä ja kehityksestä. Todenmukaista on, että, missä tahansa ihmisiä esiintyikin, he ensin olivat yksityisinä perheinä; mutta aivan varmaa on, että niin pian kuin suurenpuoleinen määrä polveutui samasta parista, muodostivat

he parven, osaksi yhteisillä ponnistuksilla hankkiakseen elintarpeita, osaksi suojellakseen itseään villiä eläimiä, yhteisiä vihollisiaan vastaan. Vasta kasvava väenlisäys ja vaikeus hankkia ruokaa, jona aluksi oli juuria, marjoja ja hedelmiä, veivät parven hajaantumiseen ja saattoivat toiset hakemaan uusia asumattomia seutuja.

Tämä miltei eläimellinen tila, josta meillä ei ole mitään historiallisia todistuksia, on kuitenkin epäilemättä ollut olemassa, mikäli voimme päättää esihistoriallisen ajan tiedossamme olevista sivistysasteista tai vielä elävien villien kansojen oloista. Ihminen ei ole luojan käskystä esiintynyt elämään korkeampana kulttuuriolentona, hän on pikemmin läpikäynyt mitä erilaisimpia jaksoja äärettömän pitkässä ja pitkällisessä kehityskulussa ja vasta niin vähitellen saavuttanut nykyisen sivistyskantansa.

Samaan aikaan kuin toiset maan kansat omistavat mitä edistyneimmän sivistyksen, ovat toiset kansat kaikissa maanosissa mitä erilaisimmilla kulturikehityksen asteilla. Nämät jälkimäiset antavat meille kuvan omasta muinaisuudestamme ja osoittavat, mitä tietä ihmiskunta on kulkenut edistystiellään. Jos kerran onnistutaan asettamaan yhteisiä, yleiseen hyväksyttyjä näkökantoja, joitten mukaan kulturitutkimuksessa on meneteltävä, niin on tosiasiain rikkaus esiintyvä heittämään aivan uuden valon ihmisten suhteisiin muinais- ja nykyaikana.

Niiden selkeitten ja perusteellisten esitysten kautta, jotka Friedrich Engels, liittyen Morganin tutkimuksiin, on antanut etevässä kirjoitelmassaan „Perheen, yksityisomaisuuden ja valtion alku“, leviää runsaasti valoa useihin käsittämättömiin, osaksi vastakkaisiin kehitysasteisiin korkeammilla ja alhaisemmilla kulturiasteilla olevain kansain elämässä. Vasta tämän kautta saamme heittää katsauksen siihen kehitykseen, jonka inhimillinen yhteiskunta aikain kuluessa on läpi käynyt.

Morgan, ja hänen mukaansa Engels, jakaa ihmiskunnan tähänastisen historian kolmeen pääryhmään: villi tila, raakalais-aste (barbariia), sivistys. Villin tilan alhaisin aste on ihmiskunnan lapsuus, jolloin ihminen, osaksi asuen puissa, pääasiallisesti elää hedelmistä ja juurista, ja jolloin sanallinen (artikuleerattu) kieli syntyy. Seuraava jakso

alkaa pienten eläinten (kalain, krapujen y. m.) käyttämisellä ravintoaineiksi ja tulen käytännöllä. Aseita valmistetaan, ensin nuija ja keihäs puusta ja kivestä, ja samalla syntyy metsästys sekä myöskin sota läheisten parvien kesken elintarpeista, asunnoista ja metsästysmaista. Tällä asteella esiintyy myös ihmissyönti, jota vieläkin harjoitetaan yksityisten heimojen kesken Afrikassa, Australiassa ja Polynesiassa. Villin tilan viimeisellä asteella tulee aseita täydentämään jousi ja nuoli, silloin esiintyy korien nivominen niinestä tai kaislasta ja hiotut kivityökalut, jotka tekevät veneitten ja asuntojen rakentamisen mahdolliseksi. Elämä on jo tullut monipuolisemmaksi.

Raakalaisajan alin aste alkaa, Morganin mukaan saviastiain teolla. Eläimiä kesytetään ja elätetään, ja lihan ja maidon tuotanto alkaa, sekä vuotain, sarvien ja karvojen käyttäminen mitä erilaisimpiin tarkotuksiin. Käsi kädessä tämän kanssa alkaa kasvien viljelys.

Yleisempi kotieläinten kesytys ja suurempain laumain muodostaminen vievät, raakalaisajan keskikautena, paimentolaiselämään. Sitäpaitsi pakottaa moninaisemman, sekä ihmisten että eläinten ravinnon tarve, viljanviljelykseen. Ja tämä on samaa kuin vakinaisemmat asuinpaikat, elintarpeitten lisääntyminen ja vaihtelu, ja niin vähitellen lakkaa ihmissyönti.

Raakalaisajan viimeinen aste alkaa tiedolla rautamalmin sulatuksesta ja kirjainkirjotuksen keksimisellä. Rauta-aura, joka tekee maanviljelyksen harjottamisen suuremmassa määrässä mahdolliseksi, on nyt keksitty, rautakirves ja rautalapio, jotka helpottavat metsänraivaustyötä, tulevat käytäntöön. Metalleja muokattaessa syntyy vihdoin taidekäsityö, yhä täydellisempi asetekniikka, muureilla ympäröityjen kaupunkien rakentaminen. Arkkitehtuuri (rakennusoppi) tulee taiteeksi, mytologia (jumalaistarusto), runotaito, historia syntyvät ja levenevät kirjainkirjotuksen kautta.

Etupäässä Itämailla ja Välimeren maissa: Egyptissä, Kreikassa, Italiassa nämät olot kehittyvät ja syntyy yhteiskunnallisia muodostuksia, jotka vaikuttavat ratkaisevasti Europan, niin, koko maan kulturikehitykseen.

Villillä tilalla ja raakalaisajalla oli myöskin omat erikoiset suku- ja yhteiskuntaolonsa, jotka eroavat mitä merkittävimmin myöhempiaikaisista.

Bachofen ja Morgan keksivät kumpikin tavallaan, että sukupuolten suhde toisiinsa oli oleellisesti erilainen inhimillisen kehityksen alkuasteilla olevain kansain keskuudessa, kuin mitä se on ollut ja on uusaikaisilla sivistyskansoilla. Etenkin keksi Morgan monivuotisen oleskelunsa aikana Pohjois-Amerikan irokeesein joukossa ja vertailevain tutkimusten kautta, joihin hän oli johtunut tekemäinsä havaintojen perusteella, että kaikilla sivistyksessä hyvin jälelle jääneillä kansakunnilla on perhe- ja sukulaisuussuhteita, jotka ovat kaukana meidän oloistamme, mutta joitten aikaisemmilla asteilla on täytynyt olla samallaisia joka kansan keskuudessa.

Aikana, jolloin Morgan eli irokeesein keskuudessa oli heillä vallalla jonkunmoinen helposti purettu avioliitto, jota hän kutsuu „paritteluperheeksi.“ Mutta hän huomasi myös: että sukulaisuusnimityksiä, kuten isä, äiti, poika, tytär, veli, sisar käytettiin aivan toisella tavalla kuin meillä. Irokeesi kutsuu paitsi omiaan myös veljensä lapsia pojikseen ja tyttärikseen; ja nämä kutsuvat häntä isäksi. Ja irokeesilaisnainen kutsuu samoin sisarensakin lapsia pojiksi ja tyttäriksi, ja nämät häntä äidiksi, mutta veljen lapset kutsuvat häntä tädiksi. Veljesten lapset kutsuvat toisiaan veljiksi ja sisariksi, ja samoin sisartenkin lapset. Mutta veljen ja sisaren lapset kutsuvat toisiaan serkuiksi. Omituista on siis tuo, että sukulaisnimitys ei mukaannu kuten meillä sukulaisuuden laadun vaan sukulaisen sukupuolen mukaan.

Tämä sukulaisjärjestelmä vallitsee sekä kaikkien Amerikan indiaanien keskuudessa että myös Indian alkuasukkaitten, Dekanin dravidiheimojen ja Hindostanin gauraheimon keskuudessa ja samallaiset sukusuhdat ovat tietysti vallinneet kaikkialla alkuaikoina.

Joskin irokeesein paritteluperhe oli ratkaisemattomasti vastakkainen heidän käyttämilleen sukulaisuusnimityksille niin löytyi vielä viime vuosisadalla Sandvichsaarilla (Havaji) perhemuoto, joka todellisuudessa vastasi sitä sukulaisuusjärjestelmää, mitä vielä nimeksi oli jälellä irokee-

seilla. Mutta Havajilla löytyvä järjestelmäkään ei taas vastannut siellä todellisuudessa löytyvää perhemuotoa, vaan merkitsi vielä vanhempaa, alkuperäisempää, perhemuodostusta, jota ei enää löytynyt. Kaikki sisarusten lapset ovat siellä poikkeuksetta veljiä ja sisaria, ja käyvät ei vain äitinsä ja tämän sisarten, vaan vielä isän ja tämän veljien sekä lisäksi kaikkien vanhempainsa sisarusten yhteisistä lapsista poikkeuksetta.

Havajilainen sukulaisuusjärjestelmä vastasi siis kehityskautta, joka oli alempana todellisuudessa vallitsevaa. „Perhe on“, kirjoittaa Morgan „aktiivinen (toimiva) aines; se ei koskaan ole asemillaan, vaan *etenee alemmasta ylempään muotoon yhteiskunnan kehittyessä alhaisemmasta korkeampaan kulturiin.* Sukulaisjärjestelmät sitä vastoin ovat passiivisia, vain pitkäin väliaikain kuluttua omistavat ne edistysaskeleet, jotka perhe sillä aikaa äkkiä on tehnyt, ja muuttuvat radikaalisesti vain silloin kuin perhekin on radikaalisesti muuttunut.“

Tänäkin päivänä yleiseen vallitseva käsitys, jota olevaisten olojen kannattajat itsepintaisesti totena ja vastaanväittämättömänä puolustavat, nimittäin se, että nykyinen perhemuoto on ikimuistoisista ajoista ollut vallalla ja että niin täytyy jatkuakin, jollei koko sivistystä tahdota panna alttiiksi, tämä käsitys näyttäytyy siis näitten keksintöjen kautta täydelleen vääräksi ja pitämättömäksi. Esihistorian tutkiminen todistaa epäämättömästi, että ihmiskunnan alimmalla kehitysasteella on sukupuolten suhde kokonan erillainen kuin myöhempinä aikoina, vieläpä, että on muodostunut suhteita, jotka katsottuina meidän aikamme silmillä tuntuisivat mitä rajattomimmalta kauhistukselta ja todellisilta siveettömyyden rapakoilta.

Morgan tulee semmoiseen lopputulokseen, että villin tilan ensi aikakautena vallitsivat täydelleen vapaat sukupuolisuhdat, niin että joka nainen kuului joka miehelle ja joka mies joka naiselle, siis täydellinen sukupuolisekotus (promiskuiteetti). Ja hän otaksuu, että tästä alkutilasta pian kehittyi sukupuolisuhteissa korkeampi kehitysmuoto, jota hän kutsuu sukulaisperheeksi. Tässä ovat aviorhmät erotetut ikäkausien mukaan, niin että kaikki isän- ja äidinisät ja isän- ja äidinäidit perheen piirissä ovat keskenään

miehiä ja vaimoja. Heidän lapsensa niinikään muodostavat puolisopiirin, niin myös näiden lapset tultuaan vastaavaan ikään. Eri ikäpolvet siis eivät ole sukupuoliyhteydessä toistensa kanssa; mutta sen sijaan veljet, sisaret ja serkut kylläkin ovat samalla toistensa puolisoja.

Sen jälkeen seuraa Morganin mukaan, kolmas korkeampi muoto, jota hän nimittää Punaluaperheeksi. Se alkoi sulkemalla pois lihalliset sisarukset sukupuolisekaumuksesta, erittäin sisarukset äidin puolelta, sillä missä yhdellä naisella on monta miestä, on mahdoton varmasti osottaa isää. Isyys nojautuu tänäkin päivänä, yksiavioisuudesta huolimatta, kuten Goethe „Oppivuosissa“ antaa Friedrichin sanoa „ainoastaan hyvään uskoon.“ Jos isyys yksiavioisuudessa usein on epäilyksen alainen, niin on se ryhmäaviossa aivan mahdoton todistaa: ainoastaan äidistä polveutuminen on epäämätön.

Punaluaperheessä olivat sisaret tai naisserkut yhteisiä vaimoja, mutta heidän yhteisten miestensä joukkoon eivät heidän veljensä saaneet kuulua. Veljekset ja miesserkut olivat yhteisten vaimojen yhteisiä miehiä, mutta sisariaan eivät he pitäneet vaimoina. Sukurutsauksen näin lakatessa auttoi epäilemättä uusi perhemuoto heimojen reippaampaa ja voimakkaampaa kehitystä, ja hankki niille, jotka sen olivat omistaneet, etuuden vanhoissa suhteissa elävien edellä.

Yleensä oli alkuaikoina sekä ruumiillinen että sielullinen ero miehen ja naisen välillä koko joukon pienempi kuin meidän yhteiskunnassamme. Melkein kaikkien villikansojen keskuudessa on heidän aivojensa painossa vähemmän eroa kuin nykyaikaisten kulturikansojen joukossa. Ruumiinvoimissakaan ovat naiset tuskin miehistä jälellä. Tämän puolesta puhuvat vanhain kirjoittajain kertomukset kansoista, jotka kunnioittivat äidinoikeuksia, sekä Ashantin ja Dahomein kuninkaan naisarmeijat, joitten urhous ja verenhimo ovat erittäin suuret.

Sukulaisuussuhteet Punaluaperheessä olivat seuraavat. Äitini sisaren lapset ovat hänen lapsiaan, isäni veljen lapset hänen lapsiaan, ja ne kaikki ovat minun sisaruksiani. Sitävastoin ovat äitini veljen lapset ja isäni sisaren lapset serkkujani.

Kulturin kohotessa vakaantui kielto sukupuoliyhteyttä vastaan sisarusten kesken, vieläpä äidinpuoleisten, kaukaistenkin sukulaisten kesken; syntyy uusi sukulaisuusryhmä (suku, latinaksi gens), jonku alkuperäisessä muodossa muodostavat lihalliset ja kaukaisemmat sisaret lapsineen ja heidän lihalliset ja äidinpuolelta polveutuvat kaukaisemmat veljensä. Heillä on kaikilla esi-äiti, josta naispuoliset jälkeläiset sukukunnittain polveutuvat. Miehet eivät kuulu vaimojensa vaan sisartensa verisukulaisryhmään. Sitävastoin kuuluvat näitten miesten lapset heidän äitiensä perheryhmään, koska polveutuminen lasketaan äidin puolelta. Tämä on perheen pää, ja niin syntyy „äidinoikeus". Lykialaisista, jotka tämän oikeuden tunnustivat, kirjoittaa Herodotos: „Jos vapaa nainen ottaa miehekseen orjan, niin ovat heidän lapsensa vapaita kansalaisia, mutta jos vapaa mies, olkoon kuinka suuressa arvossa tahansa valtiossa, ottaa ulkomaalaisen naisen tai jalkavaimon, niin menettävät lapset kaikki kansalaisoikeutensa.

Kuten edellinen perhe, niin sukukin (gens) nojausi omaisuuden yhteyteen. Nainen on tämän yhdyskunnan johtajatar; sen johdosta osotetaan hänelle suurta arvonantoa.

Tämän naisvallan aikana vallitsi yleensä verraten rauhallinen asema. Olot olivat pienet ja ahtaat, elintavat yksinkertaiset. Eri suvut erosivat toisistaan, mutta kunnioittivat toistensa alueita. Jos suvun kimppuun hyökättiin, olivat miehet velvotetut puolustukseen ja naiset auttoivat heitä mitä voimakkaimmin.

Suvun kesken hallitsivat naiset ankarasti, ja voi sitä miestä, joka oli laiska tai kömpelö yhteistä ylläpitoa avustamaan. Hänet ajettiin pois, ja hän joko palasi omaan heimoonsa, johon häntä tuskin ystävällisesti vastaanotettiin, tai meni hän toiseen, jossa oltiin suvaitsevaisempia häntä kohtaan.

Että aviollisella yhteiselämällä tänäkin päivänä on tämä luonne sisä Afrikan alkuasukkaitten kesken, sen koki suureksi hämmästyksekseen Livingstone, kuten hän matkakertomuksissaan etelä Afrikasta mainitsee. Sambesin varrella tapasi hän Balondan, kauniin ja voimakkaan, maata viljelevän neekeriheimon, jonka keskuudessa hän sai va-

kuutuksen portugaalilaisten antamalle tiedolle, jota hän ennen oli epäillyt, että naisilla on etuoikeutettu asema. He istuvat neuvostossa; nuori mies, joka menee naimisiin, jättää kylänsä ja menee vaimon luo sitoutuen pitämään huolta anoppinsa polttopuista tämän koko ijäksi; mutta jos ero tulee, jäävät lapset äidin omaisuudeksi. Sitä vastoin täytyy vaimon pitää huolta miehen elannosta. Vaikka väliin syntyi pieniä riitaisuuksia miesten ja vaimojen kesken, huomasi Livingstone, että miehet eivät siitä pahastuneet; päinvastoin havaitsi hän, että vaimojansa loukanneita miehiä rangaistiin hyvin tuntuvalla tavalla. Mies, kertoo hän, tulee kotiin syömään, mutta vaimot lähettelevät häntä toistensa luo eikä hän missään saa mitään. Väsyneenä ja nälissään kiipee hän kylän väkirikkaimmassa osassa puuhun ja julistaa valittavalla äänellä: „Kuulkaa! kuulkaa! Minä luulin menneeni naimisiin naisten kanssa, mutta ne ovatkin noitia! Minä olen nuorimies, minulla ei ole ainoatakaan vaimoa. Onko tämä oikein minunlaiselleni miehelle!“

Samallaisia oloja on läntisessä Afrikassakin. Eräs saksalainen laivalääkäri, joka on tutkinut maata ja kansaa Kamerunissa, on meille antanut seuraavan kuvauksen: „Useilla heimoilla on perintöoikeus äiteyden perustalla. Isyys on yhdentekevä; sisaruksia ovat vain saman äidin lapset. Mies ei jätä omaisuuttaan lapsilleen, vaan sisarensa lapsille, jotka ovat hänen lähimpiä sukulaisiaan. Muuan Way-kansan päällikkö lausui minulle kerran: ‚Sisareni ja minä olemme varmasti lihallisia sukulaisia, sillä me olemme saman äidin lapsia, sisareni on myös ehdottomasti poikansa sukulainen, siis on hänen poikansa minun perilliseni ja tulee minun kuoltuani alueen päälliköksi’.“

„Ja isänne?“ kysyin. „Minä en tiedä, mitä se on: isäni,“ vastasi hän. Kun sitten kysyin häneltä: eikö hänellä ollut lapsia, vastasi hän, naurusta läkähtymäisillään, „ettei heidän joukossaan miehet saaneet lapsia, vaan naiset.“

Mitä sanovat n. k. äitivallan kieltäjät tästä meidän aikamme kuvauksesta? Kertojamme on henkilö, jolla on avoin silmä ja hän tunkeutuu asiain ytimeen; kuinka monet niistä, jotka elävät näitten puolivillien heimojen kes-

kuudessa, tekevät niin? Siinäpä syykin heidän kieroihin kuvauksiinsa näitten alkuasukasten „siveettömyydestä.“

Mutta väkiluvun lisääntyminen ja suurempain laidun- ja peltomaiden halu toivat riitaisuuksia parhaan maan omistamisesta, ja samalla ilmeni myös enempäin työvoimain tarve. Tämä vei naisryöstöön ja ennen aina surmattujen sotavankien orjiksi tekemiseen. Näin tuli vanhaan sukukunta-järjestykseen kaksi ainesta, jotka eivät siihen soveltuneet.

Sen lisäksi, työnjaon kautta, työ- ja talouskalujen, aseitten y. m. kasvavasta tarpeesta syntyy käsityö, joka tempautuu irti maanviljelyksestä. Nousee erityinen käsityöläisväestö, jonka edut omaisuus- ja perintöasioissa ovat aivan toiset.

Niin kauas kuin polveutuminen naispuolista sukujohdetta myöten oli vallalla, pysähtyi omaisuus sukuheimolle. Asiain uudessa tilassa, joissa isä, laumain ja orjain, aseitten ja varastojen omistaja oli tullut käsityöläiseksi ja kauppamieheksi, eivät hänen omaisuuttaan, niin kauan kuin hän kuului äidin sukuun, perineet hänen lapsensa, vaan hänen veljensä ja sisarensa sekä sisarten lapset ja jälkeläiset. Hänen omat lapsensa jäivät perinnöttömiksi. Tietysti oli tämmöisten olojen muuttuminen tarpeen vaatima, ja ne muutettiin. Joukkoavion sijaan tuli paritteluperhe. *Yksi* mies elää *yhden* naisen kanssa ja tästä yhteydestä syntyvät lapset ovat heidän omiaan. Nämät paritteluperheet tulivat yhä yleisimmiksi, mitä enemmän avioliittokiellot sukulakien mukaan vaikeuttivat avion solmimista ja mitä sopivammilta uudet taloudelliset perustat osottautuivat perhe-elämän uudelle muodolle. Vanhat olot, jotka perustuivat kommunistiseen talouteen, eivät sopineet yhteen personallisen omaisuuden kanssa. Mies johti nyt syntyvää kauppaa naapurien ja vierasten kansain kanssa; hänen yksityiseduillaan ei siis enää ollut mitään olcellisia yhtymäkohtia vanhan sukukuntajärjestyksen kanssa, jonka edut usein olivat vastakkainkin hänen etujensa kanssa. Sen merkitys väheni sentähden yhä.

Vanhoista oloista luovuttaessa väheni nopeasti naisen vaikutus ja arvo. Äidinoikeus katosi; isänoikeus tuli

tilalle. Miehellä, joka oli hankkinut yksityisomaisuutta, oli etuja siitä, että voi pitää lapsiaan laillisina ja antaa heille perintöä, sitä *varten pakotti hän esiin kiellon vaimolle pitää yhteyttä muitten kanssa.*

Itse otti hän sitävastoin oikeuden, puolisonsa tai puolisoittensa ohella pitää niin monta rakastajatarta, kuin hänen varansa sallivat. Ja näittenkin lapsia kohdeltiin „oikeina." Kaksi kuvaavaa todistusta on raamatussa. Mooseksen I kirjan 16 kap. v. 1 ja 2 sanotaan: „Sarah Abrahamin emäntä, ei synnyttänyt hänelle. Mutta hänellä oli egyptiläinen piika, jonka nimi oli Hagar. Ja Sarai sanoi Abramille: katso; herra on minut sulkenut synnyttämästä, mene siis minun piikani sivuun, jos minä sittekin saisin lapsia hänestä. Ja Abram otti Sarain sanan." Toinen merkittävä esimerkki on Moos. I k. kap. 30 ja kuuluu: „Koska Rachel näki, ettei hän synnyttänyt Jacobille, kadehti hän sisartansa, ja sanoi Jacobille: anna minulle lapsia, eli minä kuolen. Jacob vihastui kovin Racheliin ja sanoi: olenko minä Jumalan sijassa, joka on sinulta kieltänyt kohdun hedelmän? Ja hän sanoi: tässä on minun piikani Bilha, makaa hänen kanssansa, että hän synnyttäisi minun helmaani, ja saisin sittekin hänestä lapsia."

Siis oli Jakobilla sisarukset, kaksi Labanin tytärtä, yhtaikaa vaimoina, sekä sen lisäksi molemmat antoivat hänelle palvelustyttönsä, jota ajan tapojen mukaan pidettiin täysin „siveellisenä." Molemmat päävaimonsa oli hän kuten tunnettu ostanut palvellen kummastakin seitsemän vuotta. Siihen aikaan oli naisten osto yleisenä tapana juutalaisten kesken, mutta sen lisäksi ryöstivät he suurin määrin naisia voittamiltaan kansoilta. Ryöstetty nainen tuli jalkavaimoksi. Salomolla kerrotaan olleen 700 vaimoa ja 300 jalkavaimoa.

Kun isänoikeus s. o. polveutuminen miehen puolelta tuli vallitsevaksi juutalaisessa sukujärjestyksessä, niin jäivät tyttäret perinnöttömiksi. Sittemmin muuttui tämä, ainakin siinä tapauksessa, että isältä ei jäänyt poikaa. Se käy selville Mooseksen IV kirj. 27: 2—8, jossa kerrotaan, että kun Zelaphedad kuoli, eikä hänellä ollut poikaa, ja tyttäret katkerasti valittivat, että heidät suljettiin pois isän perinnöstä, joka oli menevä Joosefin heimolle, niin Mooses

määräsi tyttäret perillisiksi sillä kertaa. Mutta kun nämät vanhan tavan mukaan aikoivat mennä vaimoiksi toiseen sukuun, niin Joosefin suku vetosi, koska siltä oli mennyt hukkaan koko perintö. Mooses ratkaisi asiain niin, että perijättärillä olisi vapaa vaali, mutta että heidän piti mennä naimisiin isäinsä sukukunnassa. Omaisuuden tähden siis poikettiin vanhasta järjestyksestä. Ihminen ei suinkaan vallitse omaisuuttaan, vaan omaisuus hallitsee häntä ja tekeytyy hänen herrakseen.

Yksityisomaisuuden herruus vahvistaa naisen kukistumisen miehen alaiseksi. Naista ruvettiin kohtelemaan väheksymisellä, vieläpä halveksuenkin.

Äidinoikeus oli samaa kuin kommunismi, kaikkein yhtäläisyys; isänoikeuden tulo merkitsee yksityisomaisuuden herruutta sekä naisen alennusta ja orjuutta.

Kuinka tämä muutos yksityiskohdissaan tapahtui, lienee mahdoton osottaa. Ei myöskään ole tämä, *ensimäinen suuri vallankumous*, ihmiskunnan lapsuudessa esiintynyt yhtaikaa kaikkein vanhain kulturikansain keskuudessa tai edes kehittynyt samalla tavalla. Friedrich Engels arvelee, että tämä suuri muutos kävi kokonaan rauhallisesti, ja sitten kuin kaikki uuden järjestyksen edellytykset olivat vallalla, tarvittiin vain yksinkertainen äänestys siinä piirissä asettamaan isän oikeutta äidinoikeuden tilalle. Bachofen väittää päinvastoin luultavaksi, että naiset, amatsoonivaltioihin katsoen, tekivät kiivasta vastarintaa tätä yhteiskunnallista muutosta vastaan.

Miehen tullessa valtaan suljettiin naiset pois neuvottelukokouksista ja kaikesta vaikuttavasta johdosta. Mies pakottaa hänet aviolliseen uskollisuuteen, jota ei omasta puolestaan tunnusta; jos nainen on uskoton, on hän rikkonut miestä vastaan karkeimmin kuin tapahtua voi; hän tuo miehen omaisuuden ääreen vieraita perillisiä, jonka tähden uskottomuus naisen puolelta rangaistiin kuolemalla tahi orjuudella vanhain kansain keskuudessa.

Naisen vapaus on loppunut. Kodin ulkopuolella ei hän saa näyttäytyä kuin hunnutettuna, ettei herättäisi toisen miehen himoa. Itämailla, jossa ilmanalan tähden aistilliset halut ovat voimakkaammat, tämä erotusjärjestelmä on saavuttanut huippunsa. Uusi järjestys Ateenassa on

kuvaava. Vaimo on tosin miehen vuoteella, mutta ei hänen pöytänsä ääressä; hän ei puhuttele miestä nimeltä, vaan: „herraksi,“ hän on tämän palvelija. Julkisesti ei hän saanut näyttäytyä, kadulla kulki hän aina hunnutettuna ja mitä yksinkertaisimmin puettuna. Jos hän teki aviorikoksen, sai hän Solonin lain mukaan maksaa sen hengellään tai vapaudellaan. Mies voi myydä hänet orjattareksi.

Kreikkalaisen vaimon asema tänä aikana on parhaiten kuvattu Euripideen murhenäytelmässä „Medea.“

Tämä valittaa:

„Kai niistä, jotk' on saaneet elon, aatoksen,
on varmaan nainen sorron alla kovimmin.
Hän ostaa ensin miehen myötäjäisillään
ja hallitsijan koko elämäkseen saa;
ei pahempaa voi ajatella mitäkään,
Ja epävarmuus sitten, hyväkö hän lie
vai häijy. — Vaihtelu ei kuulu vaimollen,
ja valitsemastaan ei nainen päästä voi.
Hän maahan tulee, joss' on toiset tavat, lait;
kuink' arvata hän voisi silloin ollenkaan,
mies millainen on mielelt,' tottumuksiltaan.
Jos kovaa kokeneille meille suodahan
mies semmoinen, mi sovinnossa elää voi,
kun ihana on elo! Muutoin kuolohon!
Jos miestä kalvaa suru salainen, voi hän
niin hyvin mennä keventämään sydäntään,
yht' ikäistensä seurass' olla iloiten.
Me saamme kääntää katseen itsehemme vain.
Mä tiedän, vaarattahan meidän sanotaan
ja kodiss' elää saavan, sotaa käyvät nuo.
Kuin väärin tuomitaan! Mä keskeen kilpien
käyn kolmast' ennen, kuin mä kerran äidiks' saan.“

Aivan toisin oli miesten laita.

Vaikka mies määräsikin vaimonsa ankaraan pidättymykseen muihin miehiin nähden, niin ei hän ollut ollenkaan halukas itse noudattamaan samaa järjestystä. Niin syntyi hetaira-järjestelmä. Kauniit ja älykkäät naiset elivät

mieluimmin vapaasti mitä läheisimmin seurustellen miesten kanssa, kuin antautuivat avioliiton orjuuteen. Eikä sitä pidetty sopimattomana eikä siveettömänä. Hetairat, jotka olivat läheisissä suhteissa Kreikan etevimpiin miehiin ja ottivat osaa niin näiden oppineisiin kokouksiin kuin juhlajuominkeihin, ovat nimeltään eläneet meidän päiviimme saakka, samalla kuin turhaan tiedustellaan laillisten vaimojen nimiä. Niin oli kaunis Aspasia kuuluisan Perikleen läheinen ystävätär; Danae oli Epikuron rakastajatar, Arkäanassa Platon. Muita kuuluisia hetairoja oli korinttilainen Lais, Phryne j. n. e. Ei löytynyt kuuluisaa kreikkalaista, joka ei olisi ollut suhteissa johonkin hetairaan. Se kuului heidän elintapoihinsa. Demosthenes, suuri kaunopuhuja, kuvasi eräässä puheessaan Ateenan miesten sukuelämää seuraavasti: „Me menemme naimisiin saadaksemme laillisia lapsia ja kotiimme uskollisen vartijan; me pidämme jalkavaimoja palveluksessamme ja jokapäiväistä huolta varten sekä hetairoja rakkauden nautinnoksi.“ Vaimo oli vain lapsituotantolaitos, uskollinen koira, joka vartioi taloa. Talon herra eli niin kuin häntä halutti.

Äitivallan (matriarkaatin) aikana tuntematon prostitutsioni syntyi nyt. Prostitutsioni, joka eroaa „vapaasta rakkaudesta“ siinä, että nainen antaa ruumiinsa maksusta, syntyy vasta silloin, kuin nainen tekee sulonsa kauppaamisen elinkeinoksi. Solon perusti Ateenan ensimäiset valtion porttolat, jotka ottivat saman maksun kaikilta kävijöiltä. Ja tästä hyvästä työstä ylisti häntä muuan aikalainen näin: „Kiitos sinulle Solon! Sillä sinä ostit meille julkisia naisia kaupungin menestykseksi ja tapojen parhaaksi kaupungissa, joka on täynnä nuoria miehiä, jotka ilman sinun viisasta laitostasi vainollaan häiritsisivät parempaa naismaailmaa.“ Saamme nähdä että meidän päivinämme samalla syyllä puolustetaan laillistetun prostitutsionin välttämättömyyttä. — Siten tunnustettiin laissa miesten luonnolliseksi oikeudeksi, mikä naisille oli halveksittu ja raskas rikos. Kuten tunnettua on meillä sangen useita miehiä, jotka pitävät parempana kauniin naikkosen, kuin oman vaimonsa seuraa, ja nämät miehet kuuluvat useinkin „yhteiskunnan tukipylväihin“ ja ovat „avioliiton ja perheen pyhyyden puoltajia.“

Alkava luokkataistelu Athenassa antoi Platolle aiheen kirjottaa kirjaansa „Valtio“, jossa hän vaatii ensimmäisessä kansalaisluokassa, valtijailla, naisten tasaarvoisuutta. Heidän tuli saada aseharjoituksiakin. Hän väittää sukupuolia tasalahjaisiksi, naisia vaan heikommiksi. Vielä piti naisten olla yhteisiä, ettei isä ja lapsi toisiaan tuntisi. Aristoteles vaatii naiselle vapautta miehen valinnassa, mutta osoittaa hänet sitten „neuvonantajan“ asemaan.

Naisen asema yhä aleni. Ja kun maa-alan pienuuden takia väenlisäystä ei pidetty suotavana, jouduttiin luonnottomaan sukuvietin tyydytykseen. Poikarakkaus tuli miesten kesken käytäntöön ja naiset seurasivat esimerkkiä; kummallakin luonnottomuudella oli runoilijansa.

Kreikassa olikin nainen kauppatavarana. Niin pian kuin hän oli astunut aviomiehen taloon, ei häntä enää ollut olemassa suvulleen. Tätä kuvattiin symboolisesti siten, että koristetut vaunut, jotka veivät hänet uuteen kotiin, poltettiin talon edustalla. Ostjakeilla Siperiassa myy vieläkin isä tyttärensä. Useitten afrikalaisten heimojen kesken on myös vielä vallalla Jaakopin aikainen tapa, että mies, joka kosii tyttöä, astuu tulevan appensa palvelukseen. Tunnettuhan on, ettei kauppa-avioliitto meilläkään ole tuntematon, vaan on enemmän kuin kenties koskaan vallalla porvarillisessa yhteiskunnassa. Naimiskaupan ohella harjotettiin naisryöstöä, joka oli vallalla sekä vanhain juutalaisten että melkein kaikkien muinaisajan kansojen keskuudessa. Tunnetuin historiallinen esimerkki on se, kun roomalaiset ryöstivät sabiinittaria vaimokseen.

Matriarkaatin lakattua tuli patriarkaatti sen sijalle yksityisomaisuuden saadessa täyden tunnustuksen. Siihen yhdistetyn perintöoikeuden mukaan syntyivät vielä luokkaerotus ja luokka-vastakohdat. Vähitellen liittyivät omistajat omaisuudettomia vastaan. Edelliset koettivat laskea allensa kaikki hallinnon alat ja tehdä paikat perittäviksi. Välttämättömäksi käynyt raha-talous loi ennen tuntemattoman velkaantumisen. Taistelut ulkonaisia vihollisia vastaan ja vastakkaisten etujen kesken omassa maassa, sekä vielä eri sitoumukset ja suhteet, joissa maanviljelys, käsityö ja kauppa olivat toisiinsa nähden, vaativat lakimääräyksiä sekä virkamiehiä, jotka ratkaisivat riitoja ja val-

voivat yhteiskuntakoneiston käyntiä. Sama oli suhde herrain ja orjain, velkamiesten ja velallisten välillä. Tarvittiin valta, joka johti, tasotti, järjesti kaikki nämä olot ja tarttui asioihin suojellen ja rangaisten. *Niin syntyi valtio, joka oli uudessa yhteiskuntajärjestyksessä esiintyvien vastakkaisten etujen tuote.* Sen johto joutui ymmärrettävästi niiden käsiin, joilla oli suurimmat edut sen perustamisesta, ja jotka yhteiskunnallisen valtansa johdosta saivat suurimman vaikutuksen, siis: omistavain käsiin.

Äidinoikeuden aikana ei ollut mitään kirjotettuja oikeusmääräyksiä. Olot olivat yksinkertaiset ja tapa pyhä. Uudessa, koko joukon monimutkaisemmassa yhteiskunnassa tuli kirjoitettu laki välttämättömäksi, tarvittiin myös henkilöitä, joitten hoidossa asia oli. Mutta nämät muodostivat, kun oikeusolot muuttuivat yhä sotkuisemmiksi, erikoisen luokan, joka otti lakitiedon tutkimisen tehtäväkseen ja jonka etuihin vähitellen rupesi kuulumaan saada lait yhä mutkikkaammiksi ja vaikeatajuisemmiksi.

Syntyi lainoppineita, juristeja, jotka sen merkityksen takia, mikä järjestetyllä oikeudella oli koko yhteiskuntaan, tulivat vaikuttavimmaksi säädyksi.

Lait ovat siis välttämätön tulos yhteiskunnassa, joka työnjaon korkeammalla asteella on jakaantunut moninaisiin eri ammatteihin, joitten edut ovat erilaiset, usein vastakkaiset ja keskenään ristiriitaiset. Heikkojen sortuminen on sentähden välttämätön seuraus. Mooseksen lainsäädäntö koetti estää juutalaisia jättämästä maanviljelys-yhteiskuntaansa, koska muuten, niin pelkäsi heidän lainsäätäjänsä, heidän demokraatis-kommunistinen elantonsa kukistuisi.

Roomalainen sukukunta on patriarkaalinen. Lapset perivät rintaperillisinä; jos ei lapsia ollut, niin perivät isän puoleiset sukulaiset, jollei semmoisiakaan ollut, niin meni omaisuus suvulle. Nainen kadotti naimisiin mennessään perintöoikeuden isänsä omaisuuteen. Mutta patriarkaalisen sukukuntajärjestyksen kadottaessa merkitystään muodostuivat olot roomalaisille suosiollisemmiksi. Tämä, näitten vapaampi asema, antoi Cato vanhemmalle (synt. v. 234 ennen meidän ajanlaskuamme) aiheen valittaa: „Jos jokainen perheenisä esi-isien esimerkin mukaan koettaisi

pitää vaimoaan tarpeellisessa alamaisuudessa, niin ei meillä olisi niin paljon tekemistä koko sukupuolen kanssa.“

Isä oli elinaikansa tyttären, naidunkin, holhooja tai se, jonka hän tähän toimeen nimitti. Jos isä kuoli, astui lähin miespuoleinen sukulainen holhojaksi ja hän voi antaa valtansa kolmannelle, milloin vaan halusi. Rooman naisella ei siis alussa ollut lain mukaan minkäänlaista omaa tahtoa.

Rooman mahtavuuden ja rikkauden kasvaessa tuli entisen tapain ankaruuden sijalle, mitä inhoittavimmat paheet. Rooma tuli keskipisteeksi, josta siveettömyys, mässääminen ja kaikenlaiset irstailut levisivät yli koko silloisen sivistyneen maailman. Etenkin saivat aistilliset nautinnot keisari-ajalla muotoja, joita ainoastaan mielettömyys voi keksiä. Miehet ja naiset kilpailivat paheiden harjoituksessa. Porttolain luku lisääntyi, mutta niiden ohella pääsi kreikkalainen rakkaus (rakkaus poikiin) yhä suurempaan valtaan miesten kesken. Irstailut yltyivät Rooman valtakunnassa siihen määrään, että uhkasivat tuhota koko valtion. Naiset seurasivat miesten esimerkkiä. Aviorikokset olivat yleisiä; ja päästäkseen näiden kovista rangaistuksista kirjoittautuivat useat naiset, joukossa Rooman ylhäisimpiä, prostitueerattujen nimellä aedilein luetteloihin.

Näitten irstailujen ohella lisäsivät kansalaissodat ja latifundiumjärjestelmä (oli vain suuria maakartanoita) naimattomain ja lapsettomain lukua. Rooman kansalaisten ja patriisein luku väheni kovasti. Senpä tähden Augustus v. 16 e. Kr. antoi n. k. julisen lain, joka määräsi palkintoja lasten synnyttämisestä ja rankaisuja niille kansalaisille ja patriiseille, jotka olivat naimattomia. Se jolla oli lapsi, oli arvossa lapsettoman ja naimattoman edellä. Naimattomat eivät saaneet periä muita kuin läheisiä sukulaisiaan. Lapsettomat saivat vain puolet perinnöstä. Loppu tuli valtiolle. Vaimot, joita syytettiin aviorikoksista, saivat luovuttaa osan myötäjäisistään petetylle miehelle, olipa miehiä, jotka tässä toivossa menivät naimisiin. Plutarkos huomauttaa tämän johdosta, että roomalaiset eivät menneet naimisiin saadakseen perillisiä vaan saadakseen perintöjä.

Sittemmin terotettiin vielä julista lakia. Tiberius määräsi ettei yksikään nainen, jonka iso-isä, isä tai mies oli roomalainen ritari, saanut antautua rahasta. Vaimot, jotka olivat kirjottautuneet prostitueerattujen luetteloon, olivat avionrikkojina karkotettavat Italiasta. Miehille *ei* luonnollisesti määrätty semmoisesta rangaistuksia. Puolison myrkytys ei ollut mikään harvinainen tapahtuma ajanlaskumme alkupuolella.

Idän monivaimoisuudella (polygamialla), joka taloudellisista syistä on vain omistavain ja etuoikeutettujen kesken käytännössä, on vastakohtana monimiehisyys (polyandria). Tämmöistä löytyy pääasiallisesti Tibetin ylänkömailla, Indian rajoilla ja kuuluu myös olevan käytännössä Eskimojen kesken. Saman vaimon miehet ovat tavallisesti veljeksiä. Ei ole oikein saatu selville, mistä monimiehisyys johtuu. Todenmukaisimmin perustuu se siihen, että ylämailla ja kylmässä ilmanalassa sukuvietti on koko joukon heikompi kuin lauhkeassa, saatikka kuumassa ilmanalassa. Myös on sikiäväisyys monimiehisyyden vallalla ollessa pieni, joten suku ei lisäänny nopeaan, mikä taas soveltuu näitten maiden ruuansaanti-mahdollisuuteen.

Päinvastoin kuin keisariajan roomalaiset, jotka antoivat avioliitosta ja lapsista kieltäytymisen päästä valtaan, menettelivät juutalaiset. Tosin ei juutalaisnaisella ollut valtaa valita, vaan isä määräsi hänelle sulhasen; mutta avioliitto oli käsky, jonka hän uskollisesti täytti. Talmud käski: „Jos tyttäresi on naimaijässä, niin vapauta joku orjistasi ja naita heidät.“ Tunnollisesti noudattivat juutalaiset Jumalansa käskyä: „olkaa hedelmälliset ja lisääntykää.“ Kaikista vainoista ja sorroista huolimatta ovat

he lukuisasti lisääntyneet. He ovat vankkoja Malthuksen *) opin vastustajia.

Jo Tacitus sanoo heistä: „Heidän keskensä vallitsee itsepintainen koossapysyminen ja aulis anteliaisuus, mutta kaikkia muita vastaan sitkeä viha. Koskaan eivät he syö tai nuku yhdessä vihollisten kanssa, ja vaikka ovat erittäin aistillisia, pidättyvät he sekaantumasta ulkomaalaisiin . . . Kuitenkin pyrkivät he lisäämään sukuaan. Sillä heidän keskensä on synti tappaa isän kuoltua syntynyttä lasta; ja sodassa tai mestauksessa kuolleitten sieluja pitävät he kuolemattomina. Siitä heidän rakkautensa suvun lisäämiseen ja kuolon halveksumisensa.“ Tacitus vihasi ja inhosi juutalaisia, koska he, halveksien isäinsä uskontoa, kokosivat lahjoja ja aarteita. Hän kutsui heitä „huonoimmiksi ihmisiksi“, „likaiseksi kansaksi“.

Roomalaisvallan aikana liittyivät juutalaiset yhä läheisemmin toisiinsa. Ja pitkänä koettelemusten aikana, joka kesti miltei koko kristityn keskiajan, syntyi tuo harras perhe-elämä, joka meidän porvallisessa maailmassa käy jonkummoisesta mallista. Sitä vastoin oli roomalaisessa maailmassa paraillaan tuo hajaannukseen kulku, joka vei valtakunnan kukistukseen. Usein hulluuteen saakka meneviä hurjisteluja vastaan esiintyi äärimmäisen ankara pidättyväisyys. Kuten ennen irstailut, niin nyt askeesi (kieltäytyminen) otti uskonnollisia muotoja. Haaveellinen kiihotus levitti sitä. Kaikkein rajain yli käyvä mässäys sekä ylellisyys olivat mitä räikeimpänä vastakohtana niiden miljoonain ja taas miljoonain kurjuudelle, jotka valloittava Rooma kaikista maailman maista oli laahannut Italiaan orjuuteen. Näitten joukossa oli lukemattomia naisia, jotka olivat temmatut kotoa, miesten ja naisten parista, ja jotka sentähden kärsivät kurjuudesta mitä syvimmin ja huokasivat pelastusta. Suuri luku roomalaisia naisia, tuntien inhoa ympärillään tapahtuvia seikkoja kohtaan, oli samassa mielentilassa. Syvä muutoksen, vapautuksen kaipuu

*) Thomas Malthus (1834) opetti, että ihmissuku lisääntyy liian nopeasti elintarpeitten saantiin nähden, ja siksi täytyy suurimman osan hukkua tauteihin ja kurjuuteen.
Suom. muist.

tarttui kokonaisiin yhteiskuntaluokkiin, ja vapahtaja tuntui lähenevän. Juudan vallan kukistuksesta ja Jerusalemin valloituksesta oli seurauksena kaiken kansallisen itsenäisyyden tuho, ja vaikutti se, että tämän maan askeetisten lahkojen keskuudessa alkoi ilmestyä haaveilijoita, jotka julistivat uuden valtakunnan lähestymistä, joka oli tuova vapautta ja onnea kaikille.

Kristus tuli ja kristinusko syntyi. Se oli roomalaisten, ylhäisten ja alhaisten keskuudessa vallitsevan raa'an materialismin olennoitu vastustus; se edusti vastarintaa kansanjoukkojen halveksumista ja sortoa vastaan. Mutta juutalaisuudesta lähteneenä, joka tuntien vain naisen oikeudettomuuden oli sidottu raamatun katsantokantaan ja näki naisessa kaiken pahan alkulähteen, saarnasi kristillisyyskin halveksumista naista kohtaan, pidättymistä ja lihan ristiinnaulitsemista, ja viittasi kaksimielisin lausein tulevaan valtakuntaan, jota jotkut pitivät taivaallisena, toiset taas maallisena valtakuntana, joka tuo kaikille vapautta ja oikeutta. Näille opeille löysi kristillisyys hedelmällisen maa-alan Rooman vallan liejuisilla mailla. Nainen, joka kuten muutkin ihmisparat toivoi vapautusta sorronalaisuudesta, liittyi innokkasti ja alttiisti siihen. Tähän päivään saakka ei ole maailmassa ollut mitään suurta, merkitsevää liikettä, johon eivät naiset olisi ottaneet osaa taistelevina marttyyreinä. Ne, jotka ylistivät kristinuskoa suurena kulttuurivoittona, älkööt unohtako, että se saa menestyksestään suureksi osaksi kiittää juuri naista. Hänen käännytysintonsa näytteli tärkeätä osaa sekä Rooman valtakunnassa, että keskiajan raakalaiskansojen keskuudessa. Hänen kauttaan kääntyivät usein mahtavimmat henkilöt kristinuskoon. Niin esim. Klotilde sai frankkien kuninkaan Klodvigin omistamaan kristinuskon. Bertha, Kentin ja Giseli, Unkarin kuningatar toivat kristinuskon maihinsa. Monien korkea-arvoisten kääntymyksestä saa kiittää naista. Mutta kristinusko palkitsi hänet huonosti. Sen opit osottavat naisen halveksumista kuten kaikki itämaitten uskonnot. Se käskee hänen tottelevaisesti palvelemaan miestä, ja vielä tänäkin päivänä täytyy hänen alttarin ääressä luvata kuuliaisuutta.

Kuulkaamme, mitä kristinusko sanoo naisesta ja avioliitosta.

Vanhan testamentin kymmenen käskyä ovat vain mieheen kohdistetut. Kymmenennessä mainitaan vaimo yhdessä palvelusväen ja kotieläinten kanssa. Nainen on omaisuutta, jota, jos se on toisen kädessä, mies ei saa himoita. Jeesus, kuuluen lahkoon, joka vaati mitä ankarinta kieltäymystä, etenkin sukupuoliasioissa, vastaa opetuslasten kysymykseen avioliitosta täten: „Eivät kaikki käsitä tätä sanaa, vaan ne, joille se on annettu. Sillä on kuohilaita, jotka ovat äidin kohdusta syntyneet sellaisina, ja on kuohilaita jotka ovat ihmisten kuohitsemia, ja ovat kuohilaita, jotka ovat kuohinneet itsensä taivasten valtakunnan tähden.“ Kuohitseminen on siis Jumalalle otollinen toimitus ja kieltäytyminen rakkaudesta ja avioliitosta on hyvä työ.

Paavali, jota vielä suuremmassa määrässä kuin Jeesusta itseään voi pitää kristinuskon perustajana, Paavali, joka vasta painoi tähän oppiin sen kansainvälisen luonteen ja eroitti sen ahtaasta juutalaisesta lahkolaisuudesta, kirjoitti korinttilaisille: „Mutta niistä kuin te minulle kirjoititte, hyvä on miehelle, ettei hän vaimoon ryhdy. Mutta huoruuden tähden pitäköön kukin oman vaimonsa, ja jokainen pitäköön oman miehensä.“ Avioliitto on alentava; naida on hyvä, olla naimatta parempi. „Vaeltakaa hengessä ja vastustakaa lihan viettelyksiä. Liha taistelee henkeä vastaan ja henki lihaa vastaan.“ „Ne jotka Kristus on omistanut, ovat ristiinnaulinneet lihansa himoin ja haluin kanssa.“ Paavali seurasi itse oppiansa eikä mennyt naimisiin. Tämä viha lihaa vastaan, on *vihaa naista vastaan, mutta samalla pelkoa hänen suhteensa*, joka — muistettakoon ensimäistä syntiinlankeemista — esitettiin miehen viettelijänä. Tässä hengessä saarnasivat apostolit ja kirkko-isät, tässä hengessä vaikutti kirkko koko keskiajan, luodessaan luostarit ja määrätessään pappien naimattomuuden, ja se vaikuttaa tänäkin päivänä samassa hengessä.

Nainen on kristinuskon mukaan *saastainen*, viettelijä, joka toi synnin maailmaan ja sai miehen lankeamaan. Siksi ovatkin apostolit ja kirkko-isät aina pitäneet avioliittoa vain välttämättömänä pahana, kuten nykyisin sano-

taan prostitutsionista. Tertullianus huudahtaa: „Nainen, sinun tulisi aina käydä surussa ja rääsyissä, silmät täynnä katumuksen kyyneleitä, saadaksesi unhotukseen, että olet saattanut ihmissuvun lankeemukseen. Nainen! sinä olet helvetin portti!“ Naimattomuus on valittava, vaikka ihmissuku hukkuisi. Origenes selittää: „Avioliitto on epäpyhä ja likanen laitos, keino himojen tyydyttämistä varten“, ja kiusausta vastustaakseen kuohitsi hän itsensä. Augustinus opettaa: „Naimattomat loistavat taivaalla kuin kirkkaat tähdet.“ Eusebius ja Hieronymys ovat yhtä mieltä siitä, että raamatun sanat: „olkaa hedelmälliset ja lisääntykää“, eivät enää vastaa ajan henkeä tai eivät kuulu kristityille.

Vielä voitaisi esittää satoja samaan suuntaan käyviä sitaatteja arvokkaimpain kirkko-isien teoksista. He ovat opeillaan ja jatkuvan saarnaamisen kautta levittäneet näitä luonnottomia mielipiteitä sukupuoli-elämästä sekä sukupuolten keskinäisestä seurustelusta; *joka kumminkin on luonnon käsky ja jonka täyttäminen on elämän tärkeimpiä velvollisuuksia.* Vielä on yhteiskunta pahasti näitten oppien saastuttama, ja vain vähitellen paranee se tästä taudista.

Painolla huudahtaa Pietari naisille: „Vaimot olkaa miehillenne kuuliaiset.“ Paavali kirjottaa efeesiläisille: „Mies on vaimon pää, niinkuin Kristus on seurakunnan pää“, ja korinttilaisille: „Mies on Jumalan kuva ja kunnia, ja vaimo on miehen kunnia.“ Tämän perustalla voi mikä mies vaivanen tahansa pitää itseään mitä etevintä naista parempana ja itse asiassa ovat olot vielä semmoiset. Myös korkeampaa naissivistystä vastaan kohottaa Paavali äänensä sanoen: „Teidän naisenne vaietkoot seurakunnassa; sillä ei heille ole sallittu puhua, vaan että he ovat alamaiset, niinkuin myös laki sanoo. Mutta jos he jotain oppia tahtovat, niin kysykään miehiltänsä kotona; sillä häijysti se vaimoille sopii, että he seurakunnassa puhuvat.“ Pyhä Tuomas Aqvinolainen lausuu: „Nainen on nopeasti kasvava rikkaruoho, epätäydellinen ihminen; hänen ruumiinsa saavuttaa nopeammin kehityksensä täydellisyyden ainoastaan siksi, että se on vähemmän arvoinen, sekä koska luonto vähemmän välittää hänestä.“

Tämmöiset opit eivät ole vain kristinuskolle ominaisia. Kuten se on sekotus juutalaisuutta ja kreikkalaista filosofiaa, ja molemmille on juurensa indialaisten, babyloonialaisten ja egyptiläisten vanhemmassa kulttuurissa, niin oli kristinuskon naiselle osottama alhainen asema äitivallan jälkeen yhteinen koko vanhalle kulturimaailmalle. Nainen on indialaisen samoin kuin vanhatestamentillisen ja kristillisen käsityksen mukaan viettelijätär. Ja tämä naisen alistettu asema on pysynyt vielä suuremmassa määrässä Idän jälkeen jääneen kulturin maissa, kuin kansojen keskuudessa, joilla on kristillinen maailmankatsanto. Mutta kristillisyys se ei n. k. kristityssä maailmassa vähitellen parantanut naisen asemaa, vaan *länsimaiden kristinuskosta huolimatta edistynyt kulturi.*

Kristinuskon ansio ei ole, että naisen asema tänään on korkeampi kuin kristinuskon ilmestyessä. Vain vastahakoisesti ja pakosta on se kieltänyt oikean olentonsa naiseen nähden. Ne, jotka haaveksivat „kristinuskon lähetystyöstä ihmiskunnan vapauttamiseksi", ovat tosin toista mieltä. He väittävät päinvastoin, että kristinusko on vapauttanut naisen hänen entisestä alhaisesta asemastaan, ja he nojautuvat tässä etupäässä kristinuskossa myöhemmin ilmaantuneeseen Marian- ja Jumalan äidin-palvelukseen, joka muka on todistus kunnioituksesta naissukua kohtaan. Katolinen kirkko, joka vielä tätä palvelusta harjottaa, tuskin on samaa mieltä asiassa. Sitaatit, joita olemme esittäneet kirkkoisien ja pyhimysten mukaan, ja joita helposti voisi hankkia lisää, ovat poikkeuksetta vihamielisiä naista ja avioliittoa vastaan. Maconissa pidetty kirkolliskokous, jossa kuudennella vuosisadalla riideltiin siitä, oliko naisella sielua, ja *yhden* äänen enemmistö arveli semmoisen löytyvän, ei myöskään ollut varsin ystävällisellä kannalla naisen suhteen. Celibaatti (pappien naimattomuus), jonka Gregorius VII säösi saadakseen papit vapautettuina perhesiteistä omistamaan kaikki voimansa kirkolle, oli mahdollinen vain kirkon käsityksen ollessa semmoisen, että aistilliset halut ovat syntisiä. Myös monet uskonpuhdistajista, etenkin Calvin ja skotlantilaiset papit,

ovat raivollaan „lihan himoja“ vastaan vain varmistaneet kristillisyyden naisvihamielistä käsitystä.

Katolinen kirkko otti Marianpalveluksen viisaasti käytäntöön pakanallisen jumalatarpalveluksen sijaan, joka oli vallalla kaikissa maissa, mihin kristinusko silloin levisi. Maria tuli eteläisten kansain Kybelen, Mylittan, Afroditen, Venuksen, Cereksen y. m. ja germaanisten kansain Fröjan, Friggan y. m. sijaan, hänet vain ihannoitiin kristillishenkisesti.

Terveet, ruumillisesti voimakkaat sekä raa'at mutta turmeltumattomat kansat, jotka ajanlaskumme ensi vuosisatoina murtautuivat esiin idästä ja pohjoisesta äärettömäin aaltojen kaltaisina tulvien yli veltostuneen roomalaisen maailmanvaltakunnan, jossa kristinusko vähitellen oli päässyt valtaan, vastustivat kaikin voimin kristittyjen saarnamiesten askeettisia oppeja, ja tahtoen tai tahtomattaan täytyi näitten mukautua toisten terveitten luonteitten mukaan. Ihmetyksellä näkivät roomalaiset, että näitten kansojen tavat olivat aivan toisellaiset kuin heidän omansa. Tacitus antoi tälle tosiasialle saksalaisten suhteen tunnustuksensa lausuen: „Heidän avioliittonsa ovat hyvin ankarat eikä mikään heidän tavoistaan ole kiitettävämpi kuin tämä, sillä he ovat miltei ainoat barbarit,*) jotka tyytyvät yhteen vaimoon; harvoin kuulee tämän lukuisan kansan keskuudessa puhuttavan aviorikoksesta, joka jos semmoista sattuu, on se miehen rangaistavissa. Hän ajaa rikollisen vaimon, jolta tukka on leikattu, alastomana pois kylästä, sillä loukkaus häveliäisyyttä vastaan ei herätä sääliä. Ei kauneudella, nuoruudella eikä rikkaudella voi sellainen nainen saada miestä. Siellä ei kukaan hymyile paheelle; viettely tuomitaan. Myöhään menevät nuorukaiset naimisiin ja säilyttävät sen kautta voimansa; eivät tytötkään kiirehti avioliittoon, ja heillä on yhtä kukoistava nuoruus ja ovat he yhtä isokasvuiset kuin pojatkin. Saman-

*) Roomalaiset kutsuivat kreikkalaisten mukaan kaikkia muita kansoja barbaareiksi, joka sana — ei aivan oikein — usein suomennetaan sanalla raakalainen.

Suom. muist.

ikäisinä ja yhtä voimakkaina menevät he naimisiin, ja vanhempain voima menee lapsiin.“

Epäilemättä on Tacitus, saadakseen esiin mallitilan, aivan liiaksi kehunut vanhojen germaanien aviosuhteita. Tosin heidän keskensä sai rikollinen vaimo kovan rangaistuksen, muttei mies — aviorikkoja. Tacituksen aikana on vielä vallalla sukukuntajärjestys germaanein kesken. Tacitus, jolle Rooman kehittyneitten olojen tähden tämä vanha järjestys perusteineen oli outo ja käsittämätön, kertoo ihmeissään, että germaanein kesken pitää eno sisarensa poikaa omanaan, vieläpä jotkut pitävät veren sidettä enon ja sisarenpojan välillä pyhempänä ja läheisempänä kuin isän ja pojan välistä suhdetta, niin että kun panttivankia vaadittiin, pidettiin sisarenpoikaa varmempana kuin omaa poikaa. Engels kirjottaa tästä: Kun poika annettiin pantiksi tämmöisen suvun jäsenen lupauksesta ja meni hukkaan isän rikkoessa sopimuksensa, niin oli asia tämän yksityinen. Mutta jos sisaren poika uhrattiin, niin oli pyhä sukuoikeus loukattu. Lähin sukulainen, jolla ennen muita oli velvollisuus suojella poikaa tai nuorukaista, oli syy-vastuussa tämän kuolemasta, joko ei hän saanut jättää tätä pantiksi tai täytyi hänen pitää sitoumus.

Tacituksen aikana oli muuten, kuten Engels osottaa, äidinoikeus saksalaisen kesken jo väistynyt isänoikeuden tieltä. Lapset perivät isänsä; jollei lapsia ollut, perivät veljet, sedät ja enot. Enon oikeus perintöön, vaikka perintöoikeus isän puolelta oli vallalla, saa selityksensä sen kautta, että vanha oikeus niin äskettäin oli vaihtunut, joka myös selvittää saksalaisten kunnioituksen naissukua kohtaan, seikka joka suuresti kummastutti Tacitusta. Ajatus, että heidän vaimonsa voisivat joutua vankeuteen ja orjuuteen, oli heille kauhein kaikista ja se kiihoitti heidät äärimmäiseen vastarintaan. Mutta naisetkin olivat täynnä rohkeutta, joka herätti kunnioitusta roomalaisissa. Kun Marius kielsi teutoonein vangituilta naisilta pääsyn Vestan, siveyden jumalattaren, papittariksi, tekivät he itsemurhan.

Tacituksen aikana oli saksalaisilla jo vakinaiset asuinsijat; maa jaettiin vuosittain arvalla, sen ohella oli omistusoikeus metsään, veteen ja laidunmaihin yhteinen. Heidän elintapansa olivat vielä hyvin yksinkertaiset, heidän rikkau-

tenaan oli pääasiallisesti karja; heidän pukunansa oli karkea villaviitta tai eläimen vuota. Naisilla ja ylhäisillä oli liina-alusvaatteet. Esimiesten neuvosto ratkaisi pienemmät oikeus-asiat, tärkeämmistä päätti kansankokous. Esimiehet valittiin, tavallisesti samasta suvusta, mutta isänoikeuteen siirtyminen edisti paikan perittävyyttä ja vei lopulta sukuaateliin, josta kuningaskunta sittemmin syntyi. Kuten Kreikassa ja Roomassa hävisi sukukuntajärjestys yksityisomaisuuden syntyessä, kaupan ja teollisuuden kehittyessä sekä sekaantumisen kautta vieraitten heimojen ja kansojen kanssa. Sukukunnan sijaan tuli kyläkunta, vapaitten talonpoikien kansanvaltainen järjestö, joka vuosisatoja läpeensä oli voimakkaana tukena taistelussa aatelia, kirkkoa ja ruhtinaita vastaan, eikä se kadonnut täydellisesti sittenkään, kun läänityslaitos oli tullut valtaan ja ennen vapaat talonpojat joukottain joutuivat maaorjuuteen.

Kyläkuntaa edustivat perheitten päämiehet. Vaimot, tyttäret ja miniät eivät saaneet ottaa osaa neuvotteluihin eikä hallintoon. Ajat, jolloin naiset johtivat heimon asioita — seikka, joka suuresti ihmetytti Tacitusta, ja josta hän kertoo halveksuvin huomautuksin — olivat ohi.

Jokainen kyläkunnan miespuolinen jäsen sai naimisiin mennessään osan yhteistä maata. Säännöllisesti elivät isovanhemmat, vanhemmat ja lapset saman katon alla ja kaikki oli yhteistä, tapahtuipa usein semmoistakin, että lisäpalstan hankkimista varten ala-ikäinen poika naitettiin täysikasvuisen neidon kanssa ja isä täytti pojan sijassa avioliset velvollisuudet. Äsken naineet saivat kuorman pyökkipuita ja ainekset uutistaloa varten. Jos heille syntyi tytär, saivat he taas kuorman polttopuita, mutta kaksi kuormaa, jos syntynyt oli poika. Naissuku arvattiin puolen arvoiseksi.

Avioliittoon meno oli yksinkertainen. Ei mitään uskonnollista menoa pidetty, molempain asianomaisten lausuttu tahto oli riittävä, ja niin pian kuin pari oli astunut aviovuoteelle, oli avioliitto valmis. Kirkollisen toimituksen suorittaminen avioliiton vakuudeksi tuli tavaksi vasta yhdeksännellä vuosisadalla, ja vasta kuudennellatoista julistettiin avioliitto Tridentin kirkolliskokouksessa katolisen kirkon sakramentiksi.

Läänityslaitoksen tullessa valtaan huonontui talonpoikain asema. Voittoisat sotapäälliköt käyttivät valtaansa anastaakseen suuria maa-alueita; ne pitivät itseään yhteismaitten herroina ja lahjoittivat näitä uskollisille seuralaisilleen: orjille, maaorjille, vapautetuille, joista useimmat olivat vierasta kansaa, määräajaksi tai perintö-oikeudella. Näin loivat he hovi- ja virka-aatelin, joka totteli heitä kaikessa. Esimiesten neuvoston sijalle tulivat sotajoukkojen alipäälliköt ja äsken syntynyt aateli.

Vähitellen joutuivat talonpojat mahtavain jatkuvien valloitussotien ja riitaisuuksien kautta, joitten kovat seuraukset tulivat heidän niskoilleen, voipumuksen ja köyhyyden tilaan. He eivät enää voineet pitää huolta sotaväen kutsunnan täyttämisestä. Sen sijaan alkoivat ruhtinaat ja korkeampi aateli värvätä joukkoja. Talonpojat antoivat omaisuutensa ja tilansa jonkun maallisen tai kirkollisen herran suojelukseen — sillä kirkko oli muutamassa vuosisadassa osannut laittautua suureksi vallaksi —, josta turvasta he maksoivat veroa. Niin muuttui tähän saakka vapaa talonpoikaistalo verotilaksi, jota ajan pitkään raskautettiin yhä uusilla velvollisuuksilla eikä kulunut pitkiä aikoja ennen kuin talonpoika, kerran tultuaan tämmöiseen asemaan, kadotti persoonallisen vapautensakin. Maaorjuus levisi yhä laajemmalti.

Isännällä oli miltei rajaton valta maaorjiinsa nähden. Hänellä oli oikeus pakottaa jokainen 18 vuotta täyttänyt nuorukainen ja 14 vuotta täyttänyt neitonen avioliittoon. Hän voi valita vaimon miehelle, miehen vaimolle. Ja sama valta oli hänellä leskiinkin nähden. Alamaistensa herrana katsoi hän voivansa vapaasti käyttää naisorjiaan sukupuoliolentoina, joka valta ilmeni n. k. jus primae noctis (oikeutena maata hääyö alamaisen morsiamen kanssa). Tästä hän kumminkin voi luopua maksua vastaan, jonka nimi ilmaisee sen laadun: impikorko, paitaraha, esivaatevero j. n. e.

Useilta tahoilta väitetään, ettei tätä ensi yön oikeutta koskaan ole ollut. Se onkin kiusallinen monelle, koska se oli käytännössä aikana, jota eräällä taholla tahdotaan esittää mallikelpoisena hyvien tapojen ja hurskauden kannalta. Tämä ensi yön oikeus oli alkujaan tapa, joka oli

yhteydessä äidinoikeuden kanssa. Vanhan perhejärjestelmän kadotessa oli vielä jonkun aikaa morsiamilla tapa ensi yönä antautua suvun miehille. Tätä oikeutta rajoitetaan aikaa myöten ja lopuksi siirtyi se heimopäällikölle tai papille. Läänin herra ottaa sen itselleen, sen vallan nojalla, joka hänellä on alueensa henkilöihin, ja käyttää tätä oikeutta, jos tahtoo, taikka luopuu siitä korvausta vastaan luonnossa tai rahoissa. Useissa keskiaikaisissa asiakirjoissa puhutaan tästä selvin sanoin. Ei siis ole mitään epäilystä siitä, että tämä oikeus on ollut olemassa, eikä sitä ole ollut vain keskiaikana vaan kauas uuteen aikaankin, ja suuri osa oli sillä läänitysoikeuden lakikirjassa. Puolassa ottivat aatelismiehet oikeuden häväistä joka tytön, joka heitä miellytti, ja antoivat siitä valittavan miehen saada sata kepin iskua. Vieläpä tänäkin päivänä pitävät tilanomistaja tai hoitaja itsestään selvänä asiana, että heidän naispuoliset alamaisensa uhraavat heille neitsyeellisen kunniansa, eikä tämmöistä tapahdu ainoastaan, paljoa useammin kuin luullaan, Saksassa, vaan myöskin hyvin usein, kuten maitten ja kansain tuntijat väittävät koko itäisessä ja kaakkoisessa Euroopassa. *)

Läänitysaikana olivat avioliitot edullisia tilanherroille, sillä kasvavat lapset tulivat samaan alamaisuuteen kuin vanhempansa; hän sai näin työvoimia ja hänen tulonsa kasvoivat. Sen tähden suosivat kirkolliset ja maalliset tilanomistajat alustalaistensa avioliittoja. Toisinpäin oli asia kirkolle, kun sillä oli toivossa estämällä avioliittoja saada omaisuutta testamenttien kautta. Mutta tämä koski säännöllisesti vain vapaita alempain luokkien kesken, joitten asema muutamista syistä kävi yhä sietämättömämmäksi ja jotka luovuttivat omaisuutensa kirkolle hakien turvaa ja rauhaa luostarimuurien suojassa. Toiset taas asettuivat määrätyitä maksuja ja palveluksia vastaan kirkon suojelukseen. Mutta usein joutuivat tämän kautta heidän jälkeläisensä uhreiksi, jota heidän esi-isänsä olivat tahtoneet välttää; he tulivat kirkosta riippuvaisiksi, tai tehtiin heistä luostarien noviiseja (kokelaita).

*) Eiköhän myös pohjoismaissakin?

Suom. muist.

Aina yhdenneltätoista vuosisadalta saakka kukoistavat kaupungit pitivät erityisesti etuihinsa kuuluvana edistää niin hyvin kaupunkeihin muuttamista kuin avioliittojakin. Kaupungit tulivat pakopaikoiksi semmoisille maalaisille, jotka tahtoivat päästä sietämättömästä painosta, sekä pakeneville maaorjille. Mutta myöhemmin nämätkin suhteet muuttuivat. Niin pian kuin kaupungit olivat päässeet mahtavuuteen ja itseensä tyytyväinen käsityöläisluokka oli syntynyt, kasvoi sen kautta vihamielisyys kaikkia semmoisia vastaan, jotka tahtoivat asettua käsityöläisiksi, ja joita pidettiin kiusallisina kilpailijoina. Pantiin rajotuksia kaupunkiin muuttaville. Korkeat muuttoverot, kalliit mestarinäytteet, ammattien rajotus määrättyyn lukuun mestareita ja kisällejä pakottivat tuhansia epäitsenäisyyteen sekä aviottomaan ja kuljeksivaan elämään. Kun kuudennellatoista vuosisadalla kaupunkien kukoistusaika oli ohi ja niiden alennus alkoi, lisättiin ajan ahtaitten mielipiteitten mukaan muuton ja vapautuksen vaikeuksia vielä. Toisetkin syyt vaikuttivat tähän. Maatilan herrojen sortovalta kasvoi vuosikymmenestä vuosikymmeneen, niin että monet heidän alaisistaan pitivät parempana vaihtaa kurjan asemansa kerjäläisen, kulkurin tai rosvon elämään, ja tätä edistivät suuret metsät ja kulkuteitten huono tila. Taikka rupesivat he sotureiksi myyden itsensä sille, joka lupasi suurimman palkan ja runsaimman saaliin. Syntyi lukuisa mies- ja naispuolinen ryysyköyhälistö, joka tuli maanvaivaksi. Kirkko auttoi kunniallisesti yleistä turmelusta. Jo oli hengen miesten naimattomuudessa sukupuolisten hurjastelujen pääedistäjä, ja vielä auttoi näitä katkeamaton yhteys Italian ja Rooman kanssa.

Rooma ei ollut ainoastaan paavikunnan päänä kristikunnan pääkaupunki, se oli kuten muinoinkin, pakanallisena keisariaikana, uusi Baabeli, siveettömyyden euroopalainen korkeakoulu, ja paavin hovi oli sen etevin sija. Rooman valtakunta oli kukistuessaan jättänyt kristilliselle Euroopalle kaikki paheensa. Nämät hallitsivat Italiassa ja tunkeutuivat sieltä pappien Roomassa käyntien kautta, Saksaan. Äärettömän lukuisa pappisjoukko, mikä suurimmaksi osaksi oli miehiä, joitten sukuvietti kohoutui korkeimmilleen ylellisen ja laiskan elämän vaikutuksesta,

ja jotka säännönmukaisen naimattomuuden tähden olivat pakoitetut tämän vietin luvattomaan tyydytykseen, levitti siveettömyyttä kaikkiin yhteiskuntaluokkiin; se tulee ruttomaiseksi vaaraksi naissuvun moraalille, niin kaupungeissa kuin maalla. Munkki- ja nunnaluostarit, niitten luku oli legio, erosivat porttoloista vain siinä, että elämä edellisissä oli vielä hillittömämpää ja hurjempaa. Ja lukuisia rikoksia, etenkin lapsenmurhia voitiin siellä sitä helpommin peittää, kun lainkäyttöä hoitivat ne, jotka olivat tämän turmion päänä. Usein koettivat talonpojat suojella vaimojaan ja tyttäriään hengen miesten viettelyksiltä siten, että eivät ottaneet sielunhoitajaksi semmoista, joka ei sitoutunut ottamaan jalkavaimoa. Seikka, joka aiheutti erään Kosnitsin piispan kantamaan hiippakuntansa papeilta jalkavaimoveroa. Tämän kautta selviää historiallisesti vahvistettu tosiasia, että romantikko-runoilijamme niin hurskaana ja siveellisenä esittämä keskiaikana esim. v. 1414 Kosnitsin kirkolliskokouksen kestäessä oli kaupungissa 1,500 matkustavaa naista.

Jo Kaarle Suuri oli pakotettu antamaan ankaria määräyksiä nunnaluostareille ja papeille. Ristiretket myös erottivat puolisoja vuosikausiksi ja opettivat länsimaisille tapoja, joita he eivät olleet tunteneet.

Naisten asema kävi senkin kautta epäedulliseksi, että heidän lukumääränsä oli koko lailla miesten lukua suurempi. Pääsyinä tähän olivat ensiksikin lukuisat sodat, taistot ja tappelut sekä siihen aikaan niin vaaralliset kauppamatkat. Sitä paitsi oli kuolevaisuus miessuvun kesken suurempi kohtuuttomuuden ja juoppouden tähden; ja tästä elintavasta johtuva tautien vastaanottavaisuus näyttäytyi erittäin suureksi ruton aikana, joka raivosi niin usein keskiajalla. Niinpä laskettiin vuosina 1326—1400 kolmekymmentäkaksi, 1400—1700 neljäkymmentäyksi ja 1500—1600 kolmekymmentä ruttovuotta.

Laumottain kuljeskeli naisia ympäriinsä maantiellä ilveilijöinä ja laulajattarina vaeltavien koululaisten ja munkkien seurassa, heitä tulvaili markkinoille ja muihin julkisiin juhliin ja kansankokouksiin. Palkkasoturien joukoissa muodostivat he eri osastoja johtajineen, ja järjestettiin heidät, sen ajan ammattikuntaluonteen mukaisesti, ammatillisesti

ja annettiin heille kauneuden ja ijän mukaan erilaisia toimia. Ankaran rangaistuksen uhalla eivät he saaneet olla suhteissa mihinkään mieheen tämän piirin ulkopuolella. Leirissä täytyi heidän auttaa kuormastopoikia heinäin, olkien ja puitten vedossa, kuoppain, lammikkojen ja hautain täyttämisessä, sekä leirin puhtaana pidossa. Piirityksissä piti heidän täyttää vallihaudat risukimpuilla ja pensailla helpottaakseen ryntäystä; he auttoivat tykistön asettamista, ja jos tykit tarttuivat pohjattomiin teihin, täytyi heidän vetää ne ylös.

Jossakin määrin taistellakseen kurjuutta vastaan näitten lukuisten avuttomain naisten kesken järjestettiin useihin kaupunkeihin n. k. Bettinalaitoksia, jotka olivat kaupungin hallinnon alaisia. Niissä sallittiin heidän viettää kunniallista elämää. Mutta eivät nämä laitokset eivätkä lukuisat nunnaluostaritkaan olleet tilaisuudessa ottamaan vastaan kaikkia avunhakijoita.

Avioliittojen esteet, ruhtinasten ja korkeitten herrojen matkat, kun nämät ritareineen, sotilaineen tulivat kaupunkiin, näitten kaupunkien miespuolinen nuoriso, älköönkä unohdettako aviomiehiäkään, jotka elonhaluisina ja arveluitta hakivat vaihtelua, — loivat keskiajankin kaupunkeihin prostitueerattujen tarpeen. Ja kuten sinä aikana joka ammatti oli järjestetty ja säännöillä määrätty eikä mitään saanut olla ilman ammattimääritelmiä, niin prostitutsioonikin. Kaikissa suuremmissa kaupungeissa oli porttoloita, jotka olivat kaupunkikuntain, ruhtinasten tai kirkon hallussa, niin että nämät kantoivat tulot niistä. Näitten porttolain naisilla oli heidän oma valitsemansa johtajatar, joka piti huolta, että kuri ja järjestys vallitsi, mutta ennen kaikkia valvoi hän, etteivät mitkään ammattikuntaan kuulumattomat, „nurkkamestarit“, turmelleet heidän laillista ammattiaan. Jos semmoisia tavattiin, niin rangaistiin heitä asianmukaisesti. Porttolat nauttivat erityistä suojaa; niitten lähellä tapahtuneet metelit rangaistiin kaksinkertaisesti. Sen lisäksi oli näilläkin ammattikunnan jäsenillä oikeus ottaa osaa juhlakulkueisiin ja juhliin, joissa ammattikunnat aina olivat mukana. Usein kutsuttiin heitä vieraiksi ruhtinasten ja raatiherrain pitoihin. Porttoloita pidettiin „avioliiton ja impien kunnian takeena ja suojana.“ Samat syyt

siis, joilla Ateenassa puolustettiin valtion porttoloita ja vielä tänäänkin prostitutsioonia. Ei kuitenkaan puuttunut väkivaltaisia vainoja prostitueerattuja vastaan; ja nämät tulivat miesten puolelta, jotka itse elättivät prostitueerattuja rahoillaan. Niin määräsi Kaarle Suuri, että prostitueerattu nainen oli laahattava alastomana torille ja ruoskittava; hän itse, „kaikkein kristillisin" kuningas ja keisari piti kokonaista kuutta vaimoa kerrallaan, eivätkä hänen tyttärensäkään, jotka ilmeisesti seurasivat isän esimerkkiä, olleet mitään esikuvia siveydessä. He hankkivat hänelle vapaan elämänsä kautta monta epämieluisaa hetkeä ja toivat hänen kotiinsa useita äpärälapsia. Alkuin, Kaarle Suuren ystävä ja neuvonantaja, varotti oppilaitaan „kruunupäistä kyyhkysistä, jotka öiseen aikaan lentelivät ympäriinsä", tarkottaen sillä keisarin tyttäriä.

Samat virastot, jotka julkisesti järjestivät porttoloita ja ottivat suojaansa Venuksen papittaria sekä tunnustivat näille kaikellaisia etuoikeuksia, tuomitsivat hyljätyn langenneen naisparan mitä kovimpiin ja kauheimpiin rangaistuksiin. Lapsenmurhaaja, joka epätoivoissaan oli tappanut kohtunsa hedelmän, rangaistiin mitä julmimmalla kuolemalla; eikä kukaan kysynyt viettelijää. Kenties istui hän jäsenenä siinä oikeudessa, joka tuomitsi uhriraukan. Semmoista tapahtuu tänäkin päivänä.*) Mutta vaimonkin uskottomuus rangaistiin mitä kauheimmin, häpeäpaalu oli vähin: miehen aviorikoksen yli taas levitettiin kristillisen rakkauden vaippa.

Würzburgissa vannoi porttolan emäntä maistraatin edessä luvaten „olla kaupungille uskollinen ja suosiollinen ja värvätä naisia." Samoin Nyrnbergissä, Ulmissa, Leipzigissä, Kölnissä, Frankfurtissa j. n. e. Ulmissa, jossa porttolat 1537 suljettiin, vaativat ammattikunnat jo v. 1551 niiden avaamista „suuremman metelin välttämiseksi."

---

*) Leon Richter kertoo kirjassaan „Vapaa nainen" tapauksen, kuinka erään palvelustytön Pariisissa tuomitsi *hänen lapsensa isä*, kunnioitettu, hurskas asianajaja, joka oli juryn jäsenenä. Vielä enemmänkin. *Asianajaja oli itse murhaaja ja äiti oli aivan syytön*, jonka hän vasta tuomion jälkeen tunnusti oikeudelle.

Ylhäisille vieraille annettiin ilotyttöjä käytettäväksi kaupungin kustannuksella. Kun kuningas Ladislaus v. 1452 juhlallisesti tuli Wieniin, niin lähetti maistraatti häntä vastaan lähetystön tyttöjä, joitten ohuen harsopuvun läpi kuulti mitä kauneimpia ruumiinmuotoja. Ja keisari Kaarle V:ttä tervehti hänen saapuessaan Brüggeen lähetystö alastomia tyttöjä. Sellaisia tapauksia siihen aikaan tuskin paheksuttiin.

Haaveelliset romantikot ja viekkaasti laskevat ihmiset ovat koettaneet esittää keski-aikaa erittäin siveellisenä ja täytettynä todellisella kunnioituksella naista kohtaan. Kai tällä lähimmin tarkoitetaan lemmenlaulajain aikaa — kahdennestatoista neljänteentoista vuosisataan. Ritarilaitoksen lemmenpalvelus, joka ensin opittiin Espanjan maureilta, muka todistaa sitä korkeaa kunnioitusta, jolla naista siihen aikaan kohdeltiin. Siihen on yhtä ja toista muistutettavaa. Ensiksikin muodostivat ritarit vain hyvin pienen prosentin asukkaista ja samoin aatelisnaiset naisista; toiseksi on vain pieni osa ritareista harjoittanut tuota ihanneltua lemmenpalvelusta; kolmanneksi on tämän palveluksen laatu koko lailla väärinkäsitetty ja esitetty. Aika, jolloin tämä lemmenpalvelus kukoisti, oli Saksassa pahimman nyrkkioikeuden aikakausi, jolloin kaikki järjestyksen siteet olivat irroillansa ja ritarit harjoittivat merirosvousta ja paloverotusta. Semmoisena karkean väkivallan aikana eivät lempeät runolliset tunteet vallitse. Päinvastoin. Tämä aika auttoi tuntuvasti vähentämään sitä kunnioitusta, jota mahdollisesti ennen tunnettiin naissukua kohtaan. Ritarit, niin maalla kuin kaupungeissa, olivat suureksi osaksi raakoja hurjastelevia roikaleita, joitten ensimäinen intohimo, taistelujen ja suunnattoman juoppouden ohella oli aistillisten halujen mitä hillittömin tyydyttäminen. Sen ajan kuvailijat kertovat alinomaa väkisin raiskauksista ja muista väkivallan töistä, joihin aateli niin maalla kuin kaupungeissa, joissa sillä kolmanteentoista ja osaksi neljänteen- vieläpä viidenteenkintoista vuosisataan oli valta käsissään, teki itsensä syypääksi. Ja niillä, joille vääryyttä tehtiin, ei useinkaan ollut mitään mahdollisuutta hankkia oikeutta, sillä kaupungeissa olivat aatelismiehet tuomareita ja maalla oli tämä oikeus tilanherralla. On sentähden hyvin liioiteltu väite,

että aateli ja ylhäiset, joilla oli tämmöiset tavat olisivat erityisesti kunnioittaneet naista ja kantaneet häntä käsillään.

Hyvin pieni luku ritareita tuntuu ihailleen naisten kauneutta, mutta tämä ei ollut mitenkään platoonista*), vaan tähtäsi varmaan päämäärään. Naurettavinkin näistä haaveilijoista, Ulrik von Lichtenstein, oli vain niin kauan platooninen, kuin hänen täytyi olla. Itse asiassa oli tämä lemmenpalvelus rakastajattaren jumaloimista aviovaimon kustannuksella, keskiaikais-kristilliseen yhteiskuntaan siirretty hetairalaitos, sellaisena kuin se oli ollut Kreikassa Perikleen aikana. Myös toistensa vaimojen vietteleminen oli ritariaikana ahkerasti käytetty lemmenpalveluksen muoto; kuten tänäkin päivänä samantapaista tapahtuu porvaristomme joissakin piireissä.

Epäilemättä oli siihen aikaan tuossa avoimessa aistillisten halujen tyydytyksessä tunnustus, että jokaiselle terveelle ja täysi-ikäiselle ihmiselle annetulla luonnonvietillä oli oikeus tulla tyydytetyksi. Siinä määrin oli tässä terveen luonnon voittoa kristinuskon askeesiin (kieltäytymiseen) nähden. Toiselta puolen täytyy huomauttaa, että tämä myönnytys tuli vain toiselle sukupuolelle hyödyksi, toista sitä vastoin kohdeltiin niinkuin ei sillä voisi eikä saisi olla samoja viettejä. Jos tältä puolen pienimmässäkään määrässä rikottiin miesten säätämää moraalilakia vastaan, niin seurasi siitä mitä julmin rangaistus. Ja naissuku on jatkuneen sorron ja eristetyn kasvatuksen kautta niin mukaantunut sortajiensa ajatusjuoksun mukaan, että vielä tänäkin päivänä pitää tätä asemaa luonnollisena.

Eikö myös löytynyt miljoonia orjia, jotka pitivät orjuutta luonnollisena eivätkä koskaan olisi vapauttaneet itseään, ellei vapauttaja olisi kohonnut orjanomistajain omasta säädystä? Anoivathan preussilaiset talonpojatkin, kun heidät Steinin lain mukaan piti vapautettaman maaorjuudesta, saada pysyä asemassaan, „sillä kuka hoitaisi heitä, kun tulivat sairaiksi ja vanhoiksi?“ Ja samahan on asema nykyajan työväenliikkeessä. Kuinka monet työmie-

---

*) Platooniseksi sanotaan Platon, muinaisen Kreikan suuren filosoofin mukaan epäaistillista, henkistä rakkautta.
Suom. muist.

het vielä antautuvatkaan tahdottomasti nylkijöittensä johdettaviksi!

Sorrettua täytyy herättää ja innostaa, koska häneltä puuttuu riippumattomuuden alkuunpanovoima. Niin on nykyaikaisen köyhälistöliikkeen laita ja niin myös taistelun naisen vapauttamiseksi. Vapaustaistelussaan verraten onnellisessa asemassa olleelle porvaristolle aukasivat aateliset ja papilliset opettajat tien.

Mitä puutteita keskiajalla lieneekään ollut, niin oli sillä kuitenkin terve aistillisuus, joka lähti kansan ytimekkäästä, terveestä luonnosta ja jota kristillisyys ei kyennyt kukistamaan. Meidän aikamme teeskennelty kainous ja salattu himokkuus, jotka pelkäävät nimittää asioita näitten omalla nimellä ja puhua luonnollisesti luonnollisista asioista, olivat vieraita keskiajalla. Silloin ei myöskään tunnettu tuota pirteää kaksimielisyyttä, johon kaikki peitetään, mitä luonnollisuuden puutteesta tai tekokainoudeksi muuttuneesta tavasta ei tahdota lausua avoimesti, ja joka on sitä vaarallisempi, koska semmoinen puhe kiihoittaa, muttei tyydytä, vain antaa aavistaa muttei puhu selvästi. Keskustelumme, romaanimme ja teatterimme ovat täynnä näitä piirteitä kaksimielisyyksiä, ja sen vaikutus on ilmeinen. Tällä kevytmielisyyden henkevyydellä, joka kätkeytyy uskonnollisen henkisyyden suojaan, on meidän päivinämme ääretön valta.

Keskiajan terve aistillisuus sai Lutherin parhaaksi tulkikseen. Uskonnollista reformaattoria nyt vähemmin käsittelemme, kuin Lutheria ihmisenä. Semmoisena esiintyi hänen voimakas, terve luontonsa väärentämättömänä; tämä pakoitti hänet häikäilemättä ja sattuvasti lausumaan sanansa rakkaudesta ja nautinnosta. Hänen entinen asemansa roomalaisena pappina oli avannut hänen silmänsä. Hän oli niin sanoaksemme omassa ruumiissaan käytännössä tuntenut munkki- ja nunnaelämän luonnottomuuden. Siitä se lämpö, millä hän taisteli kirkon ja luostarien naimattomuussääntöä vastaan. Hänen sanansa kuuluvat vielä tänäkin päivänä niille, jotka luulevat voivansa rikkoa luontoa vastaan, ja jotka arvelevat voivansa yhdistää siveellisyyskäsitteihinsä sen, että valtion ja yhteiskunnan laitokset estävät miljooneja täyttämästä elämän määräyksiä. Luther sanoo: „Nainen voi, missä ei erityistä armoa tapahdu,

yhtä vähän olla ilman miestä kuin syömistä, juomista ja muita luonnontarpeita. Toiselta puolen ei mieskään voi olla ilman naista. Syy on se, että ihmisen luontoon on lasten siittäminen yhtä syvälle istutettu kuin syöminen ja juominen. Siksi on Jumala antanut ruumiille jäsenet, suonet, nesteet ja kaikki mitä siihen tarvitaan. Joka nyt tahtoo kieltää tämän eikä anna asian käydä niin kuin luonto tahtoo, mitä hän muuta tekee kuin kieltää, että luonto on luontoa, että tuli polttaa, vesi kastaa ja ihminen syö, juo ja makaa?“ Ja saarnassaan avioelämästä sanoo hän: „Yhtä vähän kuin on minun vallassani kieltää olevani mies, yhtä mahdoton on sinun olla ilman miestä, sillä ei se ole mielivaltainen asia, vaan luonnollinen, että miehellä täytyy olla nainen ja naisella mies.“ Mutta Luther antaessaan niin tarmokkaan lausuntonsa avioliiton ja sukupuoliyhteyden välttämättömyydestä, kääntyy myös sitä käsitystä vastaan, että avioliitolla ja kirkolla olisi mitään yhteistä. Tässä on hän kokonaan vanhan ajan kannalla pitäen avioliittoa asianomaisten vapaan tahdon ilmauksena, joka ei kuulunut kirkolle. Hän sanoo tästä: „Tietäkää siis, että avioliitto on ulkonainen seikka niinkuin muutkin maalliset asiat. Kuten minä voin syödä, juoda, maata, käydä, ratsastaa, tehdä kauppaa ja puhella pakanan, juutalaisen, turkkilaisen tai kerettiläisen kanssa, niin voin myös mennä hänen kanssaan naimisiin. Äläkä huoli noitten narrien laeista, jotka semmoisen kieltävät . . . Pakana on yhtä hyvin mies ja nainen, Jumalan luoma, kuin konsanaan Pyhä Pietari, Paavali tai Lukas, puhumattakaan jostair vääristä kristityistä.“ Luther, kuten muutkin uskonpuhdistajat, selitti vastustavansa kaikkia avioliiton esteitä ja tahtoi antaa eronneittenkin mennä uuteen avioliittoon; jota kirkko vastusti! Tämän käsityksen mukaisesti tuli protestanttien keskuudessa kirkollinen vihkiminen avioliiton pätevyyden ehdoksi vasta seitsemännentoista vuosisadan loppupuolella. Sitä ennen oli n. k. omantunnon avioliitto tunnustettu, s. o. keskenäinen velvoitus pitää toisiaan miehenä ja vaimona ja tahto elää yhdessä puolisoina, oli kylliksi. Semmoista avioliittoa pidettiin saksalaisen oikeuden mukaan laillisena. Vieläpä meni Luther niinkin pitkälle, että hän myönsi sille asianomaisista — myös vaimolle —, joka ei

tuntenut itseään tyydytetyksi avioliitossa, oikeuden hankkia tyydytystä sen ulkopuolella, „että luonto, jota ei voi vastustaa, tulisi tyydytetyksi.“ Luther esittää periaatteita, jotka herättäisivät mitä voimakkainta vastustusta useimpain aikamme „kunniallisten miesten ja naisten“ puolelta, jotka muuten hurskaassa innossaan kernaasti ottavat hänet tuekseen. Kirjotelmassaan „aviollisesta elämästä“ sanoo hän: „Jos voimakas nainen saisi heikon miehen eikä hän julkisesti voisi ottaa toista tai ei kernaasti tahtoisi rikkoa kunniaansa vastaan, niin sanokoon miehelleen: „Katsoppas rakas mieheni, sinä et voi tyydyttää minua ja olet pettänyt minua ja nuorta ruumistani ja sen kautta pannut minun kunniani ja autuuteni vaaraan, eikä välimme ole Jumalan edessä kunniallinen, salli minun sen tähden mennä salaisesti naimisiin veljesi tai paraan ystäväni kanssa ja sinä pidät nimen, niin ettei omaisuutesi tulisi vieraille perillisille, ja anna luvallasi minun pettää sinua, niinkuin sinä tahtomattasi olet pettänyt minua.“ Miehen velvollisuus, niin osottaa Luther edelleen, on suostua ehdotukseen. „Ja jollei mies suostu, on vaimolla oikeus matkustaa hänen luotansa toiseen maahan ja ottaa toinen mies. Ja jos vaimo kieltäytyy täyttämästä aviollisia velvollisuuksiaan, niin on miehellä oikeus ottaa toinen, kuitenkin tulee hänen ilmoittaa siitä vaimolleen.“ Kuten näkyy, ovat nämät hyvin radikaalisia ja meidän teeskentelystä ja tekokainoudesta niin rikkaan aikamme kannalta sangen epäsiveellisiä mielipiteitä, joita suuri uskonpuhdistaja esittää.

Luther lausui vain aikansa kansan käsityksen asiasta. Keskiajan talonpoika meni naimisiin pääasiallisesti saadakseen perillisiä, ja jollei hän itse voinut saada, niin luovutti hän käytännöllisenä miehenä ilman suurempia mietiskelyjä tämän huvin jollekin toiselle. Pääasia oli, että hän saavutti tarkotuksensa. Me uudistamme väitteemme: Ihminen ei hallitse omaisuuttaan, vaan omaisuus hallitsee häntä.

Lutherin kirjotelmista ja puheista otetut, avioliittoa koskevat paikat ovat erittäin tärkeitä, koska niissä ilmenevät mielipiteet ovat mitä vastakkaisimpia meidän kirkossamme vallitseviin nähden. Sosiaalidemokratia voi

taistelussaan pappeja vastaan täydellä syyllä ottaa avuksensa Lutherin, joka avioliittokysymyksissä on kokonaan ennakkoluulottomalla kannalla.

Luther ja uskonpuhdistajat menevät vielä pitemmällekin tässä, tosin kyllä soveliaisuussyistä, ollakseen myöntyväisiä muutamia ruhtinaita kohtaan, joitten voimakasta apua ja pysyvää hyväntahtoisuutta he koettivat hankkia tai pitää voimassa. Uskonpuhdistukselle suosiollisella Hessenin maakreivillä, Filip I:llä, oli laillisen puolisonsa ohella lemmitty, joka oli taipuvainen tekemään hänelle mieliksi vain sillä ehdolla, että kreivi menisi naimisiin hänen kanssaan. Tapaus oli tukala. Ero vaimosta ilman täysiä syitä olisi herättänyt suuren skandaalin, ja avioliitto kahden kanssa samalla kertaa oli uudemman ajan kristitylle ruhtinaalle kuulumaton tapaus, jonka myös täytyi herättää pahennusta. Kuitenkin taipui Filip rakkautensa kiihkossa jälkimäisen tavan puoleen. Oli nyt vain saatava vahvistetuksi, ettei tämä askel ollut vasten raamattua, ja saatava uskonpuhdistajain etenkin Lutherin ja Melanchtonin suostumus. Ensin keskusteli maakreivi Butzerin kanssa, joka hyväksyi tuuman ja lupasi voittaa Lutherin ja Melanchtonin. Butzer puolusti mielipidettään saoen: ei ole evankeliumin kanssa ristiriidassa pitää kahta vaimoa yht'aikaa. Paavali, joka tarkkaan mainitsee, kutka eivät saa periä Jumalan valtakuntaa, ei puhu mitään sellaisista, joilla on kaksi vaimoa. Luther ja Melanchton liittyivät tähän selitykseen hyväksyen kaksinnaimisen, jonka jälkeen maakreivin puolisokin suostui toisen vaimon ottamiseen ehdolla, „että hänen miehensä kunnollisemmin kuin tähän saakka täyttää aviolliset velvollisuutensa häntä kohtaan.“ Kysymys kaksinnaimisen (bigamian) oikeutuksesta oli jo ennen hankkinut Lutherille päänvaivaa, nimittäin kun oli hyväksyttävä Henrik VIII:n, Englannin kuninkaan kaksinnaiminen. Se käy selville kirjeestä Saksan kanslerille Brinckille, tammikuussa 1524, jolle hän kirjoitti: „Periaatteellisesti ei hän, Luther, tosin voinut hylätä kaksinnaimista, sillä se ei ollut raamattua vastaan*), mutta hän piti sitä pahennusta tuot-

*) Se on kyllä totta, mutta selitettävissä, koska raamattu on kotoisin ajalta, jolloin monivaimoisuus oli sangen levinnyt itämaitten kansojen keskuudessa; mutta kuudennellatoista vuosisadalla oli se kokonaan vasten tapoja. Tekijä.

tavana, jos se ilmenisi kristittyjen kesken, joitten täytyi kieltäytyä luvallisistakin teoista." Ja maakreivin vihkimisen jälkeen v. 1540 pyysi hän, että hänen neuvonsa pidettäisi salassa, etteivät raa'at talonpojat pääsisi käyttämään sitä hyväkseen.

Melanchtonille ei liene ollut yhtä vaikeaa antaa suostumuksensa maakreivin kaksinnaimiseen, sillä hän oli jo aikaisemmin kirjoittanut Henrik VIII:lle, „että ruhtinaalla kyllä oli oikeus alueellaan panna moniavioisuus käytäntöön." Mutta maakreivin kaksoisavioliitto herätti niin suurta ja epämieluista huomiota hänen maassaan, että hän, v. 1541, antoi julaista kirjotuksen, jossa moniavioisuutta puolustetaan sillä, ettei se ole raamattua vastaan. Ei enää eletty yhdeksännellä ja kahdennellatoista vuosisadalla, jolloin moniavioisuutta siedettiin ilman pahennusta. Tämä kaksinnaiminen ei ollut ainoa ylhäisten kesken.

Kun Luther selitti sukupuolivietin tyydytyksen luonnon käskyksi, niin lausui hän vain, mitä hänen aikalaisensa ajattelivat ja minkä etenkin miehet olivat ottaneet oikeudekseen. Uskonpuhdistuksen kautta, joka protestanttisissa maissa poisti luostarien ja pappien naimattomuuden, hankki hän sadoille tuhansille tilaisuuden laillisten muotojen suojassa tyydyttää luonnonviettiään. Satoja tuhansia tosin jäi edelleenkin siitä erotetuiksi olevien omaisuusolojen ja niiden pohjalla säädettyjen lakien kautta.

Uskonpuhdistus oli nousevan suurporvariston vastalause läänityslaitosta vastaan niin kirkossa kuin valtioissa ja yhteiskunnassa. Tämä tuleva suurporvarius pyrki vapautumaan ammattikuntien ja maatilan-herrojen siteistä, tahtoi keskittää valtiolaitosta, tehdä yksinkertaisemmiksi tuhlailemalla asetetut kirkolliset olot, lakkauttaa luostarit ja käyttää näiden lukuisia toimettomia ihmislaumoja käytännöllisiin töihin.

Luther oli uskonnollisella alalla näitten porvarillisten pyrkimysten edustaja. Kun hän puolusti avioliiton vapautta, niin voi hän tarkoittaa vain yhteiskunnallista avioliittoa, jonka vasta meidän aikanamme on toteuttanut siviiliavioliittolaki ja sille läheinen lainsäätäminen, koskeva asuinpaikan ja ammattivalinnan vapautta. Kuinka naisen asema tämän kautta muuttui, osotetaan etempänä. Uskon-

puhdistuksen aikana ei oltu päästy niin pitkälle. Joskin uskonpuhdistuksen kautta monille kävi mahdolliseksi mennä avioliittoon, niin vainottiin toiselta puolen vapaata sukupuolielämää mitä kiivaimmin. Katolinen papisto oli osottanut jonkinmoista leväperäisyyttä ja suvaitsevaisuutta sukupuoliasioissa, mutta protestanttinen, jolle avioliiton portit olivat auenneet, kiivaili kovasti. Julistettiin sota porttoloita vastaan; ne suljettiin „saatanan pesinä" ja prostituecrattuja vainottiin „perkeleen tyttärinä", ja jokainen nainen, joka otti „harha-askeleen", asetettiin kuin mikäkin hirviö häpeäpaaluun.

Keskiajan silloinen pikkuporvari, joka rakasti elämää, muuttui umpi-uskoiseksi, siveydelliseksi ja jöröksi poroporvariksi, joka teki säästöjä, niin että hänen suurporvarilliset jälkeläisensä saisivat elää sitä iloisemmin ja tuhlata sitä enemmän. Kunniallinen porvari kankeine kaulaliinoineen, ahtaine näköpiireineen ja moraaliltaan ankarana, mutta teeskentelevänä tuli yhteiskunnalliseksi tyypiksi. Laillinen vaimo, jota ei juuri ollut miellyttänyt keskiajan kirkon suvaitseva aistillisuus, oli tyytyväinen protestanttisuuden ankaraan henkeen. Mutta muut seikat, jotka epäedullisesti vaikuttivat Saksan yleisiin oloihin, eivät olleet eduksi naisillekaan.

Muutokset tuotanto-, raha- ja kulutus-oloissa, jotka syntyivät etenkin Amerikan löydön ja Itä-Indian meritien keksimisen kautta, veivät ankaraan taantumukseen yhteiskunnallisella alalla. Saksa lakkasi olemasta Euroopan liikenteen ja kaupan keskus. Saksalaiset elinkeinot, saksalaisten kauppa rappeutuivat. Samaan aikaan oli uskonpuhdistus särkenyt kansakunnan valtiollisen yhteyden. Uskonpuhdistus tuli vaipaksi, jonka suojassa Saksan ruhtinaat koettivat vapautua keisarin ylivallasta. Toiselta puolen kukistivat nämät ruhtinaat aatelin ja suosivat kaupunkeja, jotka yhä kovempain aikojen tullen vapaaehtoisesti antautuivat ruhtinasten valtaan. Kun taloudellisen taantumisen uhkaama porvaristo koetti kohottaa yhä korkeampia aitauksia suojellakseen itseään epämieluisalta kilpailulta, noudattivat ruhtinaat mielellään tätä vaatimusta. Liikeolot yhä huonontuivat ja köyhyys karttui.

Muita uskonpuhdistuksen seurauksia olivat uskonnol-

liset sodat ja vainot — joita ruhtinaat käyttivät valtiollisten ja taloudellisten tarkotustensa peitteenä —, ja jotka Saksassa raivosivat, jonkun kerran keskeytyen, enemmän kuin vuosisadan, ja päättyivät kolmenkymmenenvuotiseen sotaan, joka vei maan viimeiset voimat. Saksa oli muuttunut suureksi hautuumaaksi ja oli täynnä raunioita. Kokonaisia maakuntia oli erämaina, sadottain kaupunkeja, tuhansittain kyliä oli osaksi tai pohjaa myöten poltettu ja hävitetty, useat niistä ovat sen jälkeen olleet kokonaan kadoksissa. Siellä täällä oli asukasluku laskenut kahdeksanteen tai kymmenenteen osaan entisestä. Tässä äärimmäisessä hädässä, tartuttiin, että mahdollisimman pian saataisi tyhjiin kaupunkeihin ja kyliin ihmisiä, ripeään keinoon ja sallittiin poikkeuksellisesti yhden miehen pitää kahta vaimoa. Sota oli melkein hävittänyt miehet, mutta naisia oli paljon. Saarnatuoliakin käytettiin kaksinnaimisen edistämiseksi ja sieltä annettiin aviomiehille opastussäännöksiä.

Kauppa ja elinkeinot olivat lamassa tänä pitkänä aikana, niin, monissa paikoin olivat ne kokonaan tuhotut ja voivat vain vähitellen elpyä uudelleen. Suuri osa kansaa oli tullut kovin raa'aksi ja turmeltunut sekä tottunut pois järjestetystä työstä. Sodan aikana olivat palkkasoturijoukot rosvoten, riistäen, häväisten ja murhaten samoilleet Saksaa pitkin ja poikin, verottaen ystäviä ja vihollisia; ja sen jälkeen lukemattomat ryöväri-, kerjäläis- ja kulkurilaumat panivat asukkaat tuskan ja pelon valtaan estäen ja tuhoten kaiken kaupan ja liikenteen. Etenkin oli naisille tullut rajattoman kärsimisen aika. Tänä hillittömyyden aikana oli naista yhä enemmän ruvettu halveksimaan, ja hän kärsi kovimmin yleisten toimeentulon vaikeuksien kautta. Tuhansittain oli naisia, niin kuin miespuolisia irtolaisiakin, maantiet ja metsät, vaivastalot ja vankilat täynnä. Ja kaikkien näitten kärsimysten lisäksi aateli karkotti tiloiltaan lukuisia talonpoikaisperheitä saadakseen maan haltuunsa. Kun aatelin oli uskonpuhdistuksen jälkeen täytynyt alistua ruhtinasten alle ja tulla, hovi- ja sotilaspaikkain kautta, yhä suurempaan riippuvaisuuteen, niin koetti se nyt ottaa vahinkonsa kaksin- ja kolminkertaisesti takaisin valtaamalla talonpoikain tilat. Uskonpuhdistus taas

antoi ruhtinaille toivotun oikeuden ottaa haltuunsa kirkon suuret tilukset. Saksenin vaaliruhtinas August oli esim. ottanut kirkolta kokonaista kolmesataa maatilaa. Ja kuten hän, niin menettelivät hänen herrat veljensä ja serkkunsa, toiset protestanttiset ruhtinaat, ennen kaikkea „hohenzollarit". Aateli seurasi esimerkkiä ottaen haltuunsa jälellä olevat yhteismaat ja karkottaen sekä vapaita että orjuudessa olevia talonpoikia heidän kodeistaan anastaen heidän talonsa. Epäonnistuneet talonpoikaiskapinat kuudennellatoista vuosisadalla antoivat toivotun tekosyyn. Ja kun koe kerran onnistui, niin ei ymmärretty syytä, miksei voitaisi edetä samaa väkivaltaista tietä.

Kaupungeissakaan ei näyttänyt paremmalta kuin maalla. Ennen oli ilman vastustusta sallittu naistenkin hankkia mestarinarvoja sekä pitää työssä kisällejä ja oppipoikia, vieläpä vaadittu heitä kuulumaan ammattikuntiin, pakottaakseen heidät samoihin kilpailu-ehtoihin. Niin tapaamme naispuolisia turkkureita Frankfurtissa ja Schleesian kaupungeissa, leipureita keskisen Reinin varrella, aseitten somistajia ja vyöntekijöitä Kölnissä ja Strassburgissa, satulaseppiä Bremenissä, nahkureita Nürnbergissä, kullankehrääjiä ja kultaseppiä Kölnissä. Mutta sitä mukaan kuin käsityöläisten asema huononi, kävi nurjamielisyys etenkin naispuolisia kilpailijoita kohtaan yhä suuremmaksi. Ranskassa tungettiin naiset pois kaikilta ammatti-aloilta jo 14:nen, Saksassa vasta 17:nen vuosisadan lopulla. Ensiksi kiellettiin heiltä pääsy mestareiksi — paitsi leskiltä, — sitten suljettiin heidät kokonaan pois ammatti-aloilta.

Yleinen taloudellinen rappeutuminen, joka alkaneena 16:nella vuosisadalla jatkui 17:teen, aiheutti yhä ankaramman aviolainsäädännön. Sälleiltä ja palvelijoilta (rengeiltä ja palvelustytöiltä) kiellettiin avioliitto kokonaan, jolleivät voineet todistaa, ettei heidän lapsensa joudu kunnan niskoille. Aviosopimukset ilman laillisia edellytyksiä joutuivat kovien, osaksi raakamaisten rangaistusten esim. piiskauksien ja vankeuden alaisiksi, kuten Baijerissa. Mutta erittäin vainottiin n. k. vapaita avioliittoja, jotka tietysti tulivat yhä yleisemmiksi, mitä vaikeampi oli saada vihkilupaa. Liian kansoittumisen pelko vallitsi mielissä ja

kerjäläisten sekä kulkurien luvun vähentämistä tarkoittaen seurasi kova laki toistaan.

Seuraten Ranskan Ludvig XIV:n esimerkkiä eli suurin osa ajan lukuisia ruhtinasperheitä tuhlauksessa ja loistossa, joka etenkin rakastajatarten ylellisyyden kautta oli vastakkaisessa suhteessa maitten suuruuteen ja tuotantoon. Kuvaukset 18:nen vuosisadan ruhtinassukujen elämästä ovat historian vastenmielisimpiä lukuja. Maan mahtavat koettivat voittaa toisiaan naurettavassa ylpeydessä, järjettömässä tuhlauksessa ja kalleissa sotilaslaitoksissa. Mutta etenkin kohosi mättressien, rakastajatarten pito uskomattomiin. Vaikea on sanoa, mikä Saksan hoveista oli ensimäinen tässä turmelevassa elintavassa. Tänään tämä, huomenna toinen, ei mikään Saksan valtio siitä säästynyt. Aateli seurasi ruhtinasten jälkiä ja pääkaupungeissa seurasivat porvarit esimerkkiä. Jos porvaristytön onnistui miellyttää jotain korkeata herraa, kenties itse ruhtinasta, niin oli hän 19:ssä tapauksessa 20:stä hyvin ihastunut tästä armosta, eikä perhe epäröinyt antaa hänen ruveta ylhäiselle rakastajattareksi. Sama oli laita useimpain aatelisperheitten, jos joku näiden tyttäristä voitti ruhtinaan suosion. Luonteen ja häveliäisyyden puute vallitsi laajoissa piireissä.

Ruhtinasvallan lisääntyminen ja sen mukana syntyvät suuremmat valtiot, olivat johtaneet, vakinaisten sotajoukkojen perustamiseen, joita ei voitu elättää ilman lisättyjä verotaakkoja; siihen vielä hovien tuhlaukset, jotka nielivät suunnattomia summia.

Näitä vaatimuksia voi vain täyttää lukuisa kansa, joka oli kykenevä veronsa maksamaan, ja niin koittivat useimmat hallitukset 18:lla vuosisadalla edistää väenlisäystä ja veronmaksukykyä kaikin voimin.

Tien tähän osotti yhteiskunnallinen ja taloudellinen mullistus, jonka aiheutti Amerikan ja Itä-Indian meritien löytö ja maailmanympäripurjehdukset. Nämät avasivat uusia aloja maailman kaupalle ja menekkipaikkoja teollisuuden tuotteille, joka seikka uudisti sekä käsityötuotannon että Euroopan kansain käsitykset ja tunteet.

Käsityön sijaan, joka oli tyydyttänyt seudun jokapäiväiset tarpeet, tuli manufaktuuri s. o. joukkotuotanto,

joka pitää työssä suuria lukumääriä työväkeä ja noudattaa kehittynyttä työjakoa. Kauppias raha-apuneuvoineen ja laajempine katseineen astuu uuden tuotantotavan johtoon, joka osaksi korvaa, osaksi tunkee sivuun käsityön, ja tuhoaa ammattikuntalaitoksen. Täten oli taas tullut aika, jolloin nainenkin voi käyttää voimiaan ammattitoimiin, kuten pellava- ja villateollisuuden aloille y. m. 18:nen vuosisadan lopussa oli 100,000 naista ja 80,000 lasta työssä Englannin ja Skotlannin kangasteollisuudessa, ja työehdot olivat pöyristyttävät. Sama oli laita muuallakin. Uudet teknilliset parannukset, etenkin höyrykoneen keksintö, ja niiden aikaansaama tavarain huokeus antoivat joukottain työtä etenkin naisille. Suurteollisuus teki tuloaan. Tämä vaati yhä enemmän ihmisiä, ja kun vallotussodat ja siirtolaisuus juuri olivat väkilukua vähentäneet, pyrkivät hallitukset helpottamaan naimisiin menoa ja väenlisäystä.

Maailman-politiikkansa takia tyhjä Espanja oli jo v. 1623 säätänyt lain, jonka mukaan jokainen 18—25 ijässä naimisiin mennyt vapautettiin veroista useiksi vuosiksi. Varattomille annettiin myötäjäisiä yleisistä rahastoista ja vanhemmat, joilla oli vähintään 6 aviollista poikaa elossa, saivat verovapauden. Maahan muuttavia siirtolaisia suosittiin.

Ranskassa oli Ludvig XIV pakotettu, korvatakseen sotiensa tuottamaa mieshukkaa, myöntämään jokaiselle ennen 21 ikävuottaan naimisiin menneelle verovapauden 4—5 vuodeksi. Sitäpaitsi saivat täyden verovapauden ne perheen isät, joilla oli elossa kymmenen lasta; niistä ei kukaan saanut olla pappi, munkki tai nunna.

Preussissa koitettiin myöskin lakimääräyksillä edistää maahan muuttoa; etenkin suosittiin niitä, joita Ranskassa ja Itävallassa uskonnon takia vainottiin. Maasta muutto taasen oli kielletty. Myöhemmin yrittelivät Englanti ja Ranska poistaa avioliittojen ja maahan muuton esteitä, ja muut valtiot seurasivat esimerkkiä. 18:nen vuosisadan kolmena ensi neljänneksenä pitivät kansantalouden tutkijat ja hallitukset suurta väkilukua maan suurimpana onnena. Mutta vuosisadan lopussa ja uuden alussa tapahtui käsityksissä muutos, jonka aiheuttivat suuret liikepulat sekä

vallankumoukselliset ja sotatapahtumat. Taas korotettiin avioikää ja vaadittiin todistuksia omaisuudesta ja tuloista. Seurauksena oli, että, koska ihmisluonto ei anna tukahuttaa itseään, lukuisia vuodeyhteyksiä syntyi esteistä huolimatta ja aviottomain lasten luku nousi useissa Saksan pikkuvaltioissa yhtä suureksi kuin aviollistenkin.

Porvariluokan vaimo eli tähän aikaan tarkasti kotioloissa; hänen toimiensa luku oli niin suuri, että hänen tunnollisena perheenemäntänä täytyi aikaisesta myöhäiseen olla liikkeessä täyttääkseen velvollisuutensa, ja tämä oli mahdollista hänelle vain tytärten avulla. Eivät olleet tehtävänä vain jokapäiväiset taloustoimet, jotka pikkuporvarin vaimo nykyisinkin suorittaa, vaan vielä lisäksi koko joukko huolia, joista uuden ajan kehitys on hänet vapauttanut. Silloin täytyi hänen kehrätä, kutoa, valkaista, keittää suopaa, valaa kynttilöitä, panna olutta, lyhyesti sanoen, hän oli todellinen „tuhkimus“ ja ainoa vaihtelu oli hänelle kirkossa käynti sunnuntaisin. Avioliittoon mentiin vain samassa seurapiirissä ja mitä ankarin ja naurettavin kastieroitus vallitsi. Tyttäret kasvatettiin samaan henkeen ja pidettiin tarkan kotivalvonnan alaisina; heidän henkinen kehityksensä oli mitätön ja heidän näköpiirinsä ei ulottunut kotiolojen kehysten ulkopuolelle. Sen lisäksi tuli tyhjä ja ontto muodollisuus sivistyksen sijalle, tehden naisen elämän todelliseksi polkumyllykuluksi. Uskonpuhdistuksen henki oli turmeltunut pahimmaksi pikkumaisuudeksi; ihmisen luonnonviettejä ja elämäniloa tukahutti „arvokkaitten“, mutta sielua tappavain sääntöjen sekamelska. Tyhjyys ja ahdasmielisyys vallitsi porvaristossa ja alempana olevat elivät mitä raskaimman painon alaisina.

Tulipa Ranskan vallankumous, joka pyyhkäsi pois vanhan yhteiskuntajärjestyksen ja lähetti Saksaankin tuulahduksen hengestään, jota ajan pitkään vanhat muodot eivät voineet kestää. Etenkin ranskalaisten valta Saksassa vaikutti kuin kumous; se tuhosi kaiken vanhan. Ja huolimatta kaikesta, jota taantumuksen aikana jälkeen 1815 yritettiin ajan pyörän taakse päin käännyttämiseksi, oli uusi tullut liian mahtavaksi ja voitti lopultakin.

Ammattikunnalliset etuoikeudet, persoonallinen pakko, markkinaoikeudet ja kauppa-monopoolit joutuivat edisty-

neimmissä maissa romukoppaan. Tehdaslaitoksia, rautateitä, höyrylaivoja hankittiin, vuorikaivoksia, rautaruukkeja, lasi- ja porsliinitehtaita syntyi, valmistettiin koneita ja työkaluja, rakennettiin j. n. e. Yliopistot ja teknilliset korkeakoulut tuottivat tarvittavia henkisiä voimia. Kohoava luokka, kapitalistinen suurporvaristo, kaiken edistyksen tukemana, vaati yhä pitämättömämpiä laitoksia lakkautettavaksi. Kaikki mitä vallankumous alhaalta päin tullen oli horjauttanut myrskyisinä vuosina 1848—49, täydensi ylhäältä päin tuleva vallankumous v. 1866. Silloin syntyi porvariston tahdon mukainen valtiollinen yhteys, jonka jälkeen vielä voimassa olevat yhteiskunnalliset aitaukset kaadettiin. Tuli elinkeino-vapaus, muuttovapaus ja avioliittoesteiden poistaminen s. o. koko se lain-säädäntö, jota kapitalismi tarvitsi kehitykseensä. Työmiehen ohessa sai nainen hyötyä tästä uudesta kehityksestä, joka laajensi hänen työalojaan.

Jo ennen 1866 uudistuksia oli joukko vanhoja aituuksia eri Saksan valtioissa poistettu ja oli se seikka saattanut vanhoilliset ennustamaan tapojen ja siveyden turmiota. Niin valitti v. 1868 Maintzin piispa von Kettelen, „että avioliittoa rajoittavain esteiden poistaminen merkitsi avioliiton tuhoamista, sillä nythän voivat puolisot mielensä mukaan juosta erilleen,“ valitus joka tahtomattaan myöntää, että siveelliset siteet aikamme avioliitossa ovat niin heikot, että vain suurin pakko voi pitää sitä koossa.

Se seikka, että lukuisat avioliitot vaikuttivat nopean väenlisäyksen, ja että jättiläismäisesti kehittyvä teollisuusjärjestelmä loi ennen tuntemattomia epäkohtia, veti esiin kuten entisinäkin aikoina liian kansoittumisen pelon. Tulemme vielä näyttämään, mitä tämä pelko on; me annamme sille sen oikean arvon. Niiden joukossa, jotka pelkäävät liikaa kansoittumista ja sen takia vaativat avioliitto- ja muuttovapauden rajoittamista etenkin työmiehiin nähden on myös professori Adolf Wagner. Hän valittaa, että työmiehet menevät naimisiin liian aikaisin keskiluokkaan verraten. Hän, kuten monet muutkin, unohtaa, että keskiluokan miehet vasta myöhemmällä ijällä pääsevät asemaan, joka tekee säädynmukaisen avioliiton mahdolliseksi.

Mutta he ottavat vahinkonsa takaisin prostitutsionin kautta. Jos vaikeutetaan työmiesten avioliittoja, niin viitataan heidät samalle tielle. Mutta älköön sitten valitettako „tapojen rappeutumista“. Älköönkä ihmeteltäkö, jos miehet ja naiset, joilla myös on samat vietit, elävät laittomissa suhteissa tyydyttääkseen näitä viettejä ja aviottomat lapset täyttävät kaupungin ja maan. Mutta Wagnerin ja hänen kaltaistensa mielipiteet ovat vastakkaisia porvariston eduille ja taloudelliselle kehitykselle mmekin, joka tarvitsee niin monia käsiä kuin mahdollista työvoimiksi pysyäkseen pystyssä maailman kilpamarkkinoilla. Pikkumaisilla lyhytnäköisestä poroporvariudesta ja taantumuksesta johtuvilla ehdotuksilla ei paranneta ajan vammoja. Ei mikään luokka eikä valtiovalta ole 20:nen vuosisadan alussa kyllin vahva pidättääkseen yhteiskunnan luonnollista kehitystä; jokainen koe epäonnistuu. Kehityksen virta on niin voimakas, että se tulvii yli jokaisen esteen. Ei taakse, vaan eteenpäin on tunnussana ja narri on se, joka vielä taantumukseen uskoo.

NAINEN NYKYAIKANA

NAINEN SUKUPUOLIOLENTONA.

AVIOLIITTO. AVIOESTEET.

Porvarillisessa maailmassa on nainen toisella arvoasteella. Ensin tulee mies, sitten nainen. Suhde on siis päinvastainen kuin äitivallan aikana. Kehitys alkuperäisestä kommunismista yksityisomaisuuden valta-asemaan on ensi sijassa tuonut tämän muutoksen.

Plato kiitti jumalia kahdesta hyvästä, jotka nämä olivat hänelle suoneet, ensiksi siitä, että oli syntynyt vapaaksi eikä orjaksi, ja toiseksi siitä, että oli mies eikä nainen. Samallainen ajatus on juutalaisten aamurukouksessa. Miehet rukoilevat: kiitetty ole Jumala meidän ja kaiken maailman herra, *joka et ole tehnyt minua naiseksi.* Naiset sanovat: „*joka olet luonut minut mielesi mukaan.*" Terävämmin ei eroa sukupuolten suhteissa voi lausua. Monien raamatunpaikkain mukaan on vain mies oikea ihminen, ja englannin ja ranskan kielissä merkitsee sama sana sekä miestä että ihmistä. Ja kun mekin puhumme kansasta, ajattelemme etupäässä miehiä. Nainen on väheksitty suuruus ja mies on hänen käskijänsä. Tätä tilaa pitää miesväki asianmukaisena ja naisten enemmistö on tähän saakka pitänyt sitä muuttumattomana kohtalona. Tässä käsityksessä kuvastuu naissuvun asema.

Katsomatta siihen, että nainen proletaarina on sorrettu, on hän sitä sukupuoliolentona yksityiskapitaalin maailmassa. Koko joukko esteitä, joita mies ei tunne, on joka askeleella hänen tiellään. Paljon, mikä miehelle on sallittu, on naiselta kielletty, monet yhteiskunnalliset oikeu-

det ja vapaudet ovat naisen harjoittamina vikoja, jopa rikoksia. Hän kärsii niin hyvin yhteiskunnallisena kuin sukupuoliolentona, vaikea sanoa kumpasena enemmän, ja siksi onkin ymmärrettävä monien naisten toivo, että mieluummin olisivat syntyneet miehiksi kuin naisiksi.

Kaikkien ihmisien luonnonviettien joukossa on ravinto- ja elämishalun jälkeen sukuvietti voimakkain. Pyrkimys jatkamaan sukua on syvälle istutettu jokaiseen säännöllisesti kehittyneeseen ihmiseen ja kypsyysikään saavuttua on sen tyydytys sangen oleellinen ruumiillisen ja henkisen terveyden ehto. Luther on oikeassa sanoessaan: „Joka nyt tahtoo estää luonnon vaatimusta eikä anna mennä niinkuin luonto tahtoo, mitä hän muuta tekee kuin väittää, että luonto ei ole luontoa, tuli ei polta, vesi ei kastele, ihminen ei syö, juo eikä makaa“. Nämät sanat pitäisi piirtää kiveen kirkon ovien yläpuolelle, joitten takana niin paljon saarnataan „syntistä lihaa“ vastaan. Sattuvammin ei mikään lääkäri tai fysioloogi voi lausua ihmisen välttämättömyyttä saada rakkaudentarpeensa tyydytetyksi.

Ihmisen velvollisuutena itseään kohtaan, jos hän haluaa kehittyä säännölliseksi, on olla laiminlyömättä minkään ruumiinjäsenensä käytäntöä ja kieltämättä luonnollisilta vaatimuksilta asianmukaista tyydytystä. Joka jäsenen on täytettävä tehtävänsä, ettei elimistö kärsisi vahinkoa. Ihmisen ruumiillisen kehityksen lakeja on yhtä hyvin tutkittava ja noudatettava, kuin henkisenkin kehityksen. Ihmisen henkinen toiminta riippuu hänen elimiensä fysioloogisesta laadusta. Kummankin täysi terveys on toisestaan mitä tarkimmin riippuva. Häiriö toisessa vaikuttaa toiseen häiritsevästi. N. k. eläimelliset tarpeet eivät ole millään eri asteella kuin henkisetkään. Kummatkin ovat saman elimistön tuotteita ja ottavat vaikutuksia toisistaan. Tämä koskee niin miestä kuin naistakin.

Tästä seuraa, että sukupuoli-elimien ominaisuudet ovat yhtä hyvin tunnettavat kuin toistenkin elimien ja on niitä hoidettava samalla huolella. Ihmisen tulee tietää, että elimiä ja haluja, jotka jokaiseen ovat istutetut ja ovat sangen oleellinen osa hänen luonnostaan, vieläpä joinakin aikoina *kokonaan* hallitsevatkin häntä, ei sovi tehdä salaperäisyyden, väärän kainouden eikä täydellisen tietämättö-

myyden esineeksi. Tästä seuraa vielä että tiedon eri elinten toiminnasta miehillä ja naisilla tulisi olla yhtä levinneenä kuin minkä muun inhimillisen tiedonalan tahansa. Varustettuna tarkalla tiedolla fyysillisestä luonnostaan on ihminen katseleva monia elämänsuhteita toisin silmin. Ja väkistenkin tungettaisi sivuun monia epäkohtia, joitten ohi nykyinen yhteiskunta täynnä pyhää kauhua kulkee, mutta jotka vaativat huomiota miltei joka perheessä. Kaikilla muilla aloilla pidetään tietoa hyveenä, ihmisen pyrkimysten parhaana päämääränä, mutta ei tietoa *niistä* asioista, jotka ovat mitä läheisimmässä yhteydessä oman itsemme olemuksen ja terveyden sekä kaiken yhteiskunnallisen kehityksen kanssa.

Kant sanoo: „Mies ja vaimo muodostavat vasta yhdessä kokonaisen ihmisen, toinen sukupuoli täydentää toisen.“ *Schopenhauer* selittää: „Sukuvietti on elämänhalun täydellinen ilmaus, siispä kaiken tahdon keskittyminen.“ Samaan tapaan *Mainländer:* „Inhimillisen elämän painopiste on sukuvietissä. Se vain vakuuttaa yksilölle sen elämän, jota hän ennen muuta toivoo . . . Ihminen ei omista millekään asialle suurempaa vakavuutta kuin siitokselle eikä hän mitään muuta varten tiivistä ja kokoo tahdonvoimaansa niin huomattavassa määrässä kuin yhtymishetkeä varten.“ Jo paljoa ennen näitä lausui *Buddha:* „Sukuvietti on voimakkaampi kuin se koukku, millä villiä elefantteja kesytetään; se on kuumempi kuin liekki, se on kuin nuoli, joka tunkeutuu ihmisen henkeen.“

Kun sukuvietin voima on niin suuri, niin eipä ihme että pidättyväisyys kypsyneellä ijällä vaikuttaa tuntuvasti hermostoon ja koko elimistöön saaden aikaan häiriöitä jopa vieden hulluuteen ja itsemurhaankin. Kuitenkaan ei vietin voima kaikissa ole yhtä suuri ja voidaan sen taltuttamiseksi tehdä paljon kasvatuksen ja itsehillitsemisen kautta sekä välttämällä kiihottavaa lukemista ja alkoholismia y. m. Yleensä kuuluu joillakin, tosin vähemmistöön jäävillä, naisilla vietin viehätys olevan heikompi kuin miehillä, jopa ilmenee vastenmielisyyttäkin sukupuoliyhtymistä vastaan. Kirjassaan Naisen sukuelämästä lausuu Busch m. m. „Pidättyväisyyttä on kaikkina aikoina pidetty erittäin vahingollisena naissuvulle, ja totta on, että niin hyvin

liiallisuus kuin pidättyväisyys vaikuttavat haitallisesti naiselimistöön ja niiden seuraukset esiintyvät voimakkaampina kuin miehillä."

Voipa sanoa, että siinä määrin kuin vietit ja elämänilmaukset esiintyvät sukupuolilla, niin elimellisessä kuin henkisessä kehityksessä, ja näkyvät muodossa ja luonteessa, sitä täydellisempi on ihminen, olkoon mies tai nainen. „Siveellisellä ihmisellä", lausuu Klencke kirjassaan Nainen vaimona, „on sukuelämän pakko järjen säätämän siveellisen periaatteen alainen, mutta suurimmallekaan vapaudelle *ei olisi mahdollista* kokonaan vaientaa sen pakottavia kehotuksia, jotka luonto on asettanut kumpaankin sukupuoleen, ja missä terveet miehet tai naiset koko ikänään *eivät* noudata tätä *velvollisuutta*, siellä *ei ollut vapaa päätös vaikuttimena*, vaikkakin he *itsepettymyksessään* niin ovat väittäneet, vaan *yhteiskunnalliset esteet* ja päätelmät, jotka *halveksivat luonnon oikeuksia* ja antoivat elimien kuihtua, mutta jotka samalla painoivat koko elimistöön typistyksen leiman sekä ulkomuotoon että luonteeseen nähden ja hermojen herpaantumisen kautta tuottivat ruumiillisia ja sielullisia sairauksia. Mies käy naiselliseksi, nainen miehekkääksi muodon ja luonteen puolesta, kun sukupuolivastakohdat eivät toteuta luonnon vaatimuksia; ihminen jää *yksipuoliseksi* eikä pääse *olemisensa täyteen korkeuteen.*" Ja tohtori *Elisabeth Blackwell* sanoo: „Sukuvietti on elämän ja yhteiskunnan eittämätön perusehto. Se on inhimillisen luonnon valtavin voima. Kehittymätönnä, ei ajatusten esineenä, vaan silti *elämä keskiliekkinä*, on tämä välttämätön vietti luonnollinen suojelija kaikkia tuhon mahdollisuuksia vastaan." Samaan suuntaan lausuu tri Tarnowsky: „Toinen voi, kiitos elimistön synnynnäisten ominaisuuksien, hyvin sietää sukupuolista pidättymistä, mutta toinen sen kautta johtuu pakostakin hakemaan tyydytystä kalvavalle hehkulleen naisen syleilystä, tai vaipuu mielihoureihin kuten pyhä Antonius, tai kenties sortuu itsesaastutuksen kautta auttamattomasti . . . Terveydenhoidon käsite sisältää inhimillisten tarpeitten täydellisen ja säännöllisen tyydyttämisen — ja siihen on hygienian pyrittävä eikä pakollisesti ehkäistävä tärkeimpiä elinilmauksia." Käytännöllisellä Lutherilla on heti ehdo-

tukset valmiina: „Joka ei tunne olevansa määrätty siveyteen, laittakoon ajoissa niin, että jotain tuottaa ja tekee työtä, ja menköön sitten Jumalan nimessä naimisiin. Poika on enintään kahdenkymmenen ja tyttö viiden- tai kahdeksantoista ijässä terve ja kelvollinen ja antakoot he Jumalan huoleksi kuinka heidän lapsensa elantonsa saavat. Jumala antaa lapset, hän ne kyllä ravitseekin.“ Lutherin hyvän neuvon seuraaminen on valitettavasti meidän yhteiskunnallisissa oloissamme mahdoton eivätkä kristillinen valtio eikä yhteiskunta tahdo mitään tietää sellaisesta Jumalaan luottamuksesta lasten elatukseksi.

Siis ovat tiede, ajattelijain mielipiteet ja Lutherin terve ihmisymmärrys tulleet samaan tulokseen, että ihmisen on luonnollisesti tyydytettävä viettejä, jotka ovat mitä läheisemmin yhdistetyt hänen olemiseensa, niin, jotka ovat olemassa-olo itse. Jos yhteiskunnalliset laitokset tai enakkoluulot tekevät tämän mahdottomaksi, niin keskeytyy hänen kehityksensä. Ja seurauksista voivat lääkärimme, sairashuoneemme ja vankilamme kertoa, puhumatta tuhansista tuhotuista avioliitoista. Eräässä kirjoitelmassa kyllä sanotaan, ettei „sukuvietti ole moraalinen eikä epämoraalinen, se on luonnollinen kuten nälkä ja jano eikä luonto tunne mitään epämoraalista“, mutta yhteiskunta ei tunnusta tätä läheskään.

Useitten lääkärien mielestä on puutteellinenkin avioliitto parempi kuin aviottomuus, ja kokemus osottaa samaa. Yleiseen myönnetään, että yksilön sukupuolisuhteet vaikuttavat sangen tuntuvasti hänen ruumiilliseen ja henkiseen vointiinsa, joka onkin luonnollista. Monet vakuuttavat, että itsemurhain määrä lisääntyy epäterveellisistä sukupuolisuhteista. Yleensä on itsemurhain luku suurempi miesten kuin naisten kesken, niinpä tuli 1,000 itsensä menettänyttä naista kohti esim. Englannissa v. 1872—76 2,861 miestä, Ruotsissa v. 1870—74 3,310, Ranskassa 1871—76 3,695, Italiassa 1872—77 4,000.

Saksassa tuli sataa miestä kohti noin 27 naista v. 1898—1900. Mutta 21—30 ikävuosien välillä on naisten itsemurhaluku verrannollisesti suurempi kuin miesten, ja varmasti sukupuolisyistä.

Leskien ja eronneitten itsemurhaajain luku on myös suurempi kaikkien itsemurhaajain keskimäärää. Niin oli Saksenissa eronneitten miesten itsemurhia 7 kertaa ja vaimojen 3 kertaa niin monta kuin niitä keskimäärin tapahtui. Leskeksi jääneitten ja eronneitten itsemurhaajain kesken oli lapsettomia tuntuva enemmistö. 491 leski-itsemurhaajasta Preussissa (119 vaimoa, 372 miestä) oli 353 lapsettomia. Naimattomista naisista 21—30 ijässä menevät useimmat kuoloon petetyn lemmen tai „harha-askeleen“ tähden. Myös on 16—21 ikäisten itsemurhaajattarien luku tavattoman suuri, jonka aiheena voi pitää tyydyttämätöntä sukuviettiä, onnetonta lempeä, salaista raskautta tai miesten petosta. Naisista sukupuoli-olentoina kirjoittaa prof. Krafft-Ebing: „Sangen tavallinen syy naisten mielipuolisuuteen on naisen yhteiskunnallisessa asemassa. Nainen, luonnostaan enemmän lempeä kaipaava kuin mies, ainakin ihanteellisesti, ei tunne mitään muuta kunniallista tapaa tämän tarpeen täyttämiseksi kuin avioliiton.“

Tämä tarjoaa hänelle myös ainoan toimeentulon. Lukemattomien sukupolvien aikana on hänen luonteensa kehittynyt tähän suuntaan. Pieni tyttönen on olevinaan nukkiensa äiti. Nykyaikainen elämä kasvavine vaatimuksineen tarjoaa yhä vähemmän avioliittomahdollisuuksia. Tämä koskee etenkin ylempiä säätyjä, joissa avioliittoja solmitaan harvoin ja myöhään.

„Samalla kun mies henkisesti ja ruumiillisesti voimakkaampana ja vapaamman yhteiskunnallisen asemansa kautta hankkii vaivatta sukupuolisten tarpeittensa tyydytyksen tai helposti saa vastaavan korvauksen jonkun elinkutsumuksen täyttämisessä, joka kysyy kaiken hänen voimansa, ovat nämät hienompain säätyjen naimattomalle naiselle suljetut. Tämä vie, tietäen tai tietämättään elämäänkyllästymiseen ja sairaloisiin mietelmiin. Usein etsii hän tyydytystä uskonnosta, mutta turhaan. Uskonnollisesta haaveilusta, joko itsesaastutuksen yhteydessä tai sitä ilman, kehittyy hermotauteja, joitten joukossa hysteria ja mielenhäiriö eivät ole tavattomat. Se valaisee myös tosi-asiaa, miksi suurin osa mielettömyystapauksia naimattomain naisten kesken sattuu 25—35 ikävuosille, kukoistuksen ja

toiveitten sammumisaikaan; miesten kesken taas tulee mielenhäiriö useimmin 35—50 vuosien välillä, siis olemassa-olon taistelun enimmän vaatiessa. Ei siis ole sattuma, että nais-emansipatsioni esiintyy aviottomuuden lisääntyessä; naiset hakevat yhteiskunnallisissa toimissa korvausta lemmenkaiholleen."

Tri Plosz sanoo käsitellessään naimattomain naisten sukuvietin vaillinaista tyydytystä: „on erittäin huomattavaa, että löytyy tehoisa ja pettämätön keino (vanhain neitosten) kuihtumisen estämiseksi, vieläpä kukoistuksenkin palauttamiseksi; vahinko vain, että yhteiskunnalliset olomme sangen harvoin sallivat sen käyttämistä. Tämä keino on säännöllinen sukupuoliyhtymys. Usein nähdään, että jo sangen kuihtuneen naimattoman naisen mennessä naimisiin, hänen muotonsa pian pyöristyvät, poskien ruusut palaavat ja silmät saavat eloisan loisteensa. *Siis on avioliitto todellinen nuoruudenlähde naissuvulle.*"

Kysymyksenä on: täyttääkö yhteiskunta järjellisen elintavan ehdot naissukuun nähden? Ja kun siihen on vastattava kieltävästi, kysytään: voiko se ne täyttää? Jos siihenkin tulee kieltävä vastaus, on kolmas kysymys: miten ovat nämä sitten täytettävät?

„Avioliitto ja perhe ovat valtion perustus, joka näihin koskee, kaivaa yhteiskunnan perustetta pois", huutavat nykyisen järjestelmän puoltajat. Yksiavioisuus on, kuten olemme osottaneet, porvarillisen tuotanto- ja omaisuusjärjestelmän tuote, se on myös sen vankimpia tukia, mutta vastaako se myös inhimillisen yhteiskunnan luonnollisia vaatimuksia ja tervettä kehitystä, se on toinen asia. Tulemme osottamaan, että tämä porvarillisiin omaisuusoloihin nojautuva avioliitto on enemmän tai vähemmän pakkoavio, jossa ilmenee suuria puutteita ja useasti saavuttaa se päämääränsä vain vaillinaisesti tai ei ollenkaan. Osotamme lisäksi, että se on yhteiskunnallinen laitos, joka jää miljoonille saavuttamattomaksi, eikä siis ole se vapaalle lemmenvalinnalle perustuva avioliitto, joka, kuten sen ylistäjät väittävät, yksin vastaa luonnon vaatimuksia.

Meidän päiviemme oloja silmällä pitäen huudahtaa *John Stuart Mill: „Avioliitto on ainoa laji todellista orjuutta, minkä laki tuntee."* Kantin mielipiteen mukaan

muodostavat mies ja nainen vasta kokonaisen ihmisen. Sukupuolten luonnollisesta yhteiselämästä riippuu ihmissuvun terve kehitys. Sukuvietin tyydytys on välttämätön miehen ja naisen terveelle ruumiilliselle ja henkiselle kehitykselle. Mutta ihminen ei ole elukka, eikä häntä tyydytä vain valtavimman viettinsä ruumiillinen tyydytys, hän vaatii myös henkistä vetovoimaa ja yhteensopivaisuutta sen olennon kanssa, johon yhtyy. Jos tätä ei ole, tapahtuu suvullinen sekaantuminen puhtaasti koneellisesti, ja on silloin epäsiveellinen. Korkeammalla kannalla oleva ihminen vaatii, että keskinäinen viehätys kestää sukupuolitoimituksen ohi ja *ulottaa jalostavan vaikutuksensa yhtymyksestä nousevaan elävään olentoon saakka*)*.

Ilo lasten omistamisesta ja velvollisuudentunne näitä kohtaan tekevät kahden ihmisen rakkaussuhteen kauemmin kestäväksi. Pari, joka haluaa astua aviosuhteeseen, tehköön itselleen selväksi, sopivatko keskenäiset ominaisuudet sellaiseen liittoon. Vastauksen täytyy tulla vapaasti. Tämä voi tapahtua vain, kun *pidetään kaukana kaikki muut pyyteet*, joilla ei ole mitään tekemistä yhtymisen todellisen tarkotuksen, luonnonvaatimuksen tyydytyksen ja oman olemuksen suvussa jatkamisen kanssa, ja kun annetaan ymmärryksen hallita sokeaa intohimoa. Kun kuitenkin nämät ehdot nykyisessä yhteiskunnassa puuttuvat verrattoman lukuisissa tapauksissa, on selvää, että nykyinen avioliitto useimmin on kaukana todellisen tarkotuksensa täyttämisestä eikä sitä siis voi pitää ihannelaitoksena.

Ei ole todistettavissa, kuinka monta avioliittoa rakennetaan muista kuin mainituista syistä. Osallisten on edullisempi antaa avionsa näyttää toiselta kuin se todella on. Ulkokullaileminen on vallalla entisaikoina tuntemattomassa määrässä. Eikä valtiolla, yhteiskuntamme poliittisella edustajalla ole mitään halua panna toimeen tutkimuksia, joitten tulokset asettavat yhteiskunnan arveluttavaan valoon. Ne

---

*) „Ne tunteet, joilla puolisot toisiaan lähestyvät, vaikuttavat epäilemättä ratkaisevasti yhtymisen tulokseen ja johtavat luonteenominaisuuksia tulevaan olentoon“, tohtori Elisabeth Blackwell. Kts. myös Goethen Wahlverwandtschaften.

perusteet, joitten mukaan valtio menettelee virkamiestensä avioliittojen suhteen, eivät vastaa niitä, joilla se itse sanoo avioliiton lepäävän.

Avioliitto on oleva kahden ihmisen yhtyminen keskenäisestä rakkaudesta luonnontarkotuksen toteuttamiseksi. Mutta tämä peruste on nykyisin mitä harvinaisimmin puhtaana perustana. Naisten suuri enemmistö pitää avioliittoa elatuslaitoksena, johon heidän hinnalla millä tahansa täytyy päästä. Toisaalta taas katsoo suuri osa miehiä avioliittoa afäärikannalta punniten sen etuja ja haittoja aineelliselta puolelta. Ja niihin liittoihin, joita ei ole alettu näillä alhaisilla laskuperusteilla, tuo raaka todellisuus niin paljon häiritsevää, että vain harvoin toteutuvat ihannoidut toiveet.

Se on luonnollista. Jos mieli avioliiton tarjota tyydyttävää yhteiselämää, niin vaaditaan keskenäisen rakkauden ja kunnioituksen ohella *aineellisen olemisen varmuutta* ja tietoa sellaisesta elintarpeitten ja mukavuuksien määrästä, että puolisot arvelevat sen riittävän itselleen ja lapsilleen. Painavat huolet ja olemisen kova taistelu ovat ensi naula aviollisen onnen ruumisarkkuun. Ja huolet suurenevat sitä mukaa kun yhteys tulee hedelmällisemmäksi s. o. *täyttää tarkoituksensa.* Talonpoika esim. iloitsee jokaisesta syntyvästä vasikasta ja porsaasta ja puhuu niistä tyytyväisenä naapureilleen, mutta hänen katseensa synkkenee, kun hänen vaimonsa lahjoittaa hänelle vesan yli sen määrän, jonka hän luulee voivansa ilman suuria huolia elättää — ja *suuri* se luku *ei* ole — ja synkemmäksi käy hän, jos syntynyt onnettomuudekseen on tyttö.

Voi siis sanoa, että avioliitot ja syntymiset ovat riippuvat taloudellisista oloista. Paraiten osottautuu tämä Ranskassa. Siellä vallitsee vielä n. k. parseeliviljelys. Mutta loppumattomiin jaeltu maatila ei elätä minkäänlaista perhettä. Lain sallimaa konnun rajatonta jakoa estää ranskalainen talonpoika sillä, että harvoin hankkii useampia kuin kaksi lasta. Siitä tuo kuuluisa kaksilapsijärjestelmä, joka Ranskassa on kehittynyt yhteiskunnalliseksi laitokseksi ja pitää useitten maakuntain väkiluvun — valtiomiesten kauhuksi — miltei tasaisena, onpa se vähe-

nemässäkin. Syntyneitten luku vähenee Ranskassa yhä, eikä vain siellä, vaan useimmissa sivistysmaissa. Siinä yhteiskunnallisten olojemme aiheuttama kehityssuunta, jonka pitäisi antaa vallitseville luokille ajattelemisen aihetta. Ranskassa syntyi v. 1881 937,057 lasta, mutta 1895 vain 834,173. Merkittävää on, että aviottomia lapsia syntyi v. 1881 70,079, 1884 75,754 ja 1890 71,086; siis tuli syntymäin vähennys kokonaan avioliittojen osalle. Tämä syntymäin vähennys on huomattavaa koko vuosisadalle. Ranskassa syntyi joka 10,000 asukasta kohti seuraavat määrät:

v.		v.		v.	
1801	333	1841	282	1868	269
1821	307	1851	270	1880	230
1831	303	1856	261	1890	219

Mutta Ranska ei ole yksin. Saksassa on jo pitkän aikaa ollut laita sama. Syntyneitä on ollut joka 1,000 asukasta kohti:

1869	406	1883	380	1895	873
1876	403	1887	383	1899	371
1880	391	1890	370		

Euroopan valtojen enemmistö antaa saman kuvauksen. Seuraava taulu osottaa, kuinka monta lasta syntyi 1,000 asukasta kohti.

	1876	1893
Englanti ja Vales . . .	36,6	30,8
Skotlanti	35,3	32,0
Irlanti	26,4	23,0
Italia	39,2	36,6
Ruotsi	30,8	27,0
Itävalta	40,0	36,2
Unkari	45,8	42,5
Belgia	33,2	29,8
Sweitsi	32,8	28,5
Alamaat	37,1	33,8
Saksan valtakunta . . .	40,9	36,7
Suomi	36,7	19,9

Syntyväin vähennys on siis sangen yleinen, Ranskan suurin.

Tosiasiat siis osottavat, että ihmisen „Juumalan kuvan“ syntymä yleensä arvostellaan alemmaksi kuin kotieläimen, siinä ilmaus surkuteltavasta asemastamme. Monissa suhteissa eroavat käsityksemme vain vähän raakalaiskansan käsitteistä. Nämät tappoivat usein vastasyntyneen etenkin tytön ja useat kansat menettelevät vieläkin niin. Me emme enää tapa tyttöjämme, olemme jo siksi sivistyneet mutta kohtelemme heitä kuin pariasta*). Voimakkaampi mies tunkee yleensä naisen olemisen taistelussa taapäin, ja jos tämä siitä huolimatta ryhtyy taisteluun, niin kohtelee vahvempi sukupuoli häntä epämieluisana kilpailijana vihalla. Etenkin ovat ylempäin säätyjen miehet katkerimmat naispuolisia kilpailijoita kohtaan ja taistelevat katkerimmin näitä vastaan. Poikkeustapauksissa myös työmiehet vaativat naistyön lopettamista: Kun esim. sellainen esitys v. 1877 tehtiin eräässä Ranskan työväen kongressissa, oli enemmistö sitä vastaan. Siitä pitäin on juuri kaikkien maitten luokkatietoisten työmiesten kesken se käsitys, että työläisnainen on täysarvoinen yhteiskunnan jäsen, suuresti levinnyt, kuten kansainvälisten kokousten päätökset osottavat. Luokkatietoinen työmies tietää, että nykyinen taloudellinen kehitys pakottaa naisen heittäymään miehen kilpailijaksi, mutta hän tietää myös, että naistyön kieltäminen olisi yhtä järjetön kuin kielto koneitten käytäntöä vastaan, ja siksi koettaa hän valistaa naista käsittämään asemansa yhteiskunnassa ja *kasvattaa hänestä kanssasotijan köyhälistön vapautustaistelussa kapitalismia vastaan.* Kaikitenkin naistyön tullessa yhä suurempaan käytäntöön maatalouden, teollisuuden, kaupan ja käsityön aloilla työmiehen perhe-elämä turmeltuu ja naissuku nopeasti huonontuu työn ja kotitoimien kaksinkertaisen ikeen alla. Siitä pyrkimys lakimääräyksillä turvaamaan naista hänen elimistölleen erittäin turmiollisissa töissä, ja helpottamaan hänen asemaansa äitinä ja kasvattajana. Toiselta puolen pakottaa olemistaistelu naiset yhä suu-

---

*) Parias, Indian alhaisin, aivan oikeudeton, halveksittu kansanluokka. Suomentajan huomautus.

remmissa määrin kääntymään ammattialoille. Etenkin pyrkii naitu nainen avustamaan miehen laihaa ansiota, ja on erittäin tervetullut työnantajalle*).

Nykyinen yhteiskunta on epäilemättä korkeammalla kannalla, kuin mikään edellinen, mutta käsitykset sukupuolten suhteesta ovat pysyneet samoina. Prof. L. v. Stein on julkaissut kirjotelman: „Nainen taloudellisella alalla“, joka ei juuri vastaa nimeään, se kun antaa runollisesti väritetyn kuvan avioliitosta. Tässä kuvauksessa ilmenee kuitenkin naisen suhde mieheen, „leijonaan“. Stein kirjottaa: „Mies tahtoo omistaa olennon, joka sekä rakastaa että ymmärtää häntä. Hän halajaa semmoista, jonka sydän sykkii hänelle, jonka käsi silittää hänen otsansa, ja joka pitää huolta siitä että rauha, lepo ja järjestys vallitsevat jokapäiväisissä oloissa; semmoista, joka levittää yli kaiken tuon kuvaamattoman naisellisuuden tuoksun, kodin elämän elähyttävän lämmön.“

Tästä näennäisestä ylistyslaulusta pilkistää esiin naisen alennus ja miehen itsekkyys. Herra professori kuvaa naista hienoiseksi olennoksi, joka on varustettu kaikella tarpeellisella laskutaidolla; joka pitää talon tulot ja menot tasalla, ja muuten keväisenä henkäyksenä liihottelee talon herran, käskevän leijonan ympärillä arvaten hänen toiveensa ja keveällä kädellä silittäen „herran“ otsaa hänen kenties hautoessaan omia tyhmyyksiään. Lyhyesti, herra professori kuvaa naista ja avioliittoa, jommoisia on tai voi olla tuskin yhtä sadasta. Tuhansista onnettomista avioliitoista ja suuresta määrästä naisia, jotka eivät koskaan joudu avioliittoon, ei hän tiedä mitään, eikä niistä miljoonista, jotka aamusta varhain myöhään iltaan puolisonsa ohella

---

*) „Tehtailija E. on ilmoittanut minulle, että hän pitää yksinomaan naisia työssä kutomossaan; hän antaa etusijan naiduille etenkin senlaisille, joitten perheen toimeentulo riippuu heistä; ne ovat tarkkaavampia kuin naimattomat ja ponnistavat viimeisetkin voimansa saadakseen välttämättömät elintarpeet. Niin käännetään naisluonteen erikoiset hyveet hänen vahingokseen — niin tehdään hänen luonteensa siveellisyys ja hienous hänen kurjuutensa ja kärsimystensä aiheeksi.“ Lordi Ashley puheessa 10-tuntisesta työpäivästä 1844. Sitaatti Karl Marxin.

juhtina raatavat saadakseen leipäpalan päiväkseen. Näiltä pyyhkäsee katkera, raaka todellisuus runollisen värin helpommin pois, kuin käsi väritomun perhosen siiviltä. Silmäyskin näihin lukemattomiin kärsijättäriin olisi pahasti häirinnyt professorin väritettyä maalausta ja turmellut häneltä konseptit. Hänen nähtävissään olevat naiset muodostavat mitättömän vähemmistön, ja että nämät naiset olisivat aikansa huipulla, on epäiltävissä.

Usein matkittu lause on: „Paras mittakaava jonkun kansan kulttuurille on se asema, mikä naisella on siinä.“ Annamme tämän olla oikein, mutta on osoittautuva, että kiitetty kulttuurimme ei juuri ole pitkälle päässyt. Teoksessaan „naisen riippuvasta asemasta“ — nimi kuvaa hänen käsitystään — lausuu John Stuart Mill: „Miesten elämä on tullut kotoisemmaksi. Kohoava sivistys vaatii mieheltä enemmän vaimoa kohtaan.“ Tämä on ehdollisesti oikein, jos miehen ja vaimon kesken on rehellinen aviosuhde, mutta täytyy epäillä tämän koskevan vain vähemmistöä. Ymmärtävä mies pitää itselleen edullisena, jos hänen vaimonsa enemmän astuu kotoisten askareitten ahtaasta piiristä elämään ja tutustuu ajan virtauksiin. Sitävastoin syntyy kysymys, eikö uusaikainen elämä tuo avioliittoa häiritseviä seikkoja enemmän kuin entinen.

Avioliitto on suurissa määrin tullut aineellisen keinottelun esineeksi. Mies pyrkii saamaan rahoja avioliiton kautta. Tämä oli jo muinon pääsyy, miksi tyttäret saivat takaisin perintöoikeuden, jonka he olivat kadottaneet isäoikeuden valtaan päästessä. Mutta ei minään edellisenä aikana ole avioliitto niin kyynillisellä tavalla, n. s. avoimilla markkinoilla ollut pelkkäin raha-asian esineenä kuin nyt. Nykyisin käydään aviokauppaa semmoisella häpyttömyydellä, että aina uusittu fraasi avioliiton „pyhyydestä“ kuuluu pelkältä ivalta. Tällä on kuten kaikella pätevä perusteensa. Ei minään edellisenä aikana ollut ihmisten enemmistölle vaikeampi nousta jonkunmoiseen hyvinvointiin kuin nyt; mutta ei myöskään minään aikana ole oikeutettu pyrkimys ihmisarvoiseen olemiseen ja elämännautintoon ollut niin *yleinen*. Kuka tätä päämäärää ei saavuta, tuntee tämän sitä painavammin, koska kaikki uskovat omaavansa *yhtäläisen oikeuden* nautintoon. Muodollisesti

ei ole mitään sääty- eikä luokkaeroa. Jokainen pyrkii siihen, mitä hän asemansa mukaan pitää pyrkimyksen arvoisena määränä. Monet tuntevat olevansa kutsutut, mutta harvat ovat valitut. Että *yksi* porvarillisessa yhteiskunnassa voisi elää hyvästi, täytyy kahdenkymmenen kärsiä puutetta. Ja että yksi voi hekumoida kaikissa nautinnoissa, täytyy satain tai tuhanten pysyä kurjuudessa. Mutta kukin haluaa kuulua noihin valittuihin ja koettaa joka keinolla päästä perille, saattamatta itseään liika huonoon valoon. Mukavin ja lähinnä oleva keino huolettoman aseman saavuttamiseksi on raha-avioliitto. Halu mahdollisimman paljon rahan saantiin toiselta puolen ja valta-asemiin, arvonimiin pyrkimys toiselta tyydyttävät näin toisensa ylemmässä säädyssä. Sillä pidetään avioliittoa afäärinä, sovinnaisena siteenä, jota kummatkin puolet pitävät hyvin pyhänä; muuten menettelevät he taipumustensa mukaan. Valtiollisista syistä solmittu avioliitto mainittakoon myös täydellisyyden vuoksi. Näissä on säännöllisesti, taaskin etupäässä miehille, kaikessa hiljaisuudessa myönnetty oikeus avion ulkopuolella korvata vahinkonsa halujen ja taipumusten mukaan. Oli aikoja jolloin hyvän tavan mukaan ruhtinaalla tuli olla ainakin yksi rakastajatar. Niinpä Scherrin mukaan, muuten niin vakavana pidetty Preussin Fredrik Vilhelm I (1713—1740) oli ainakin näön vuoksi suhteissa erään kenraalin rouvaan. Yleensä tunnettua on että esim. August Väkevä, Puolan ja Saksenin kuningas antoi elämän ainakin 300 aviottomalle lapselle, ja Italian Viktor Emmanuel jätti 32 sellaista. Äskettäin löytyi eräässä romantisessa Saksan pikkuvaltiossa tusinan verta komeita huviloita, jotka „maanisä“ oli entisille rakastajattarilleen rakennuttanut. Mutta tästä asiasta voisi kirjottaa paksuja nidoksia. Useinpain Euroopan ruhtinashovien ja aatelissukujen perhehistoriat ovat yhtäjonoinen „skandaalikronikka“. Tosiasiain ollessa sellaisia on varsin tarpeellista, että valheelliset historiankirjoittajat esittävät kaikkien „maanisien ja äitien“ „laillisuuden“ epäilemättömänä ja lisäksi kuvailevat näitä hyveitten esikuvina.

Kaikissa suuremmissa kaupungeissa on määrätyt paikat ja ajat yläluokkalaisten kokoontumiselle pääasiallisesti avioliittoja solmimaan. Sattuvasti nimitetäänkin näitä

„aviopörsseiksi". Sillä kuten pörsseissä, ainakin näyttelevät keinottelijat pääosaa eikä puutu petoksia eikä huijauksiakaan. Velkaiset upseerit aatelisnimineen, kuluneet elostelijat, jotka tarvitsevat hoitajatarta, afäärimiehet, jotka monasti ovat seisoneet vararikon partaalla tai kuritushuoneen ovella ja haluavat pelastua, sekä vihdoin kaikki, jotka rikkauksia hakevat, kuten rahapulassa olevat virkamiehet, joilla on toiveita ylennyksistä, esiintyvät kundeina ja tekevät aviokauppoja. Siinä on usein samantekevää, onko tuleva rouva nuori tai vanha, ruma tai kaunis, suora tai vino, sivistynyt tai sivistymätön, hurskas tai rivo, kristitty tai juutalainen. Lausuihan muuan kuuluisa valtiomies: „Avioliitto kristityn oriin ja juutalaisen tamman välillä on hyvin suositettava."*) Tämä sattuva tallivertaus on siis hyvin kuvaava. Raha tasottaa viat ja paheet. Saksa'n rikoslaki rankaisee parituksen kuritushuoneella, mutta kun vanhemmat, holhojat ja sukulaiset parittavat holhokeitaan rakkaudetta koko ijäksi vain rahan ja arvon takia, ei mikään mahti voi sitä estää ja kuitenkin on rikos tehty. Löytyy lukuisia naimatoimistoja ja naittajia, jotka saalista vastaan etsivät ehdokkaita „pyhään aviosäätyyn". Afääri voi olla hyvin tuottava. V. 1878 oli Vienissä myrkytysjuttu erästä parittajanaista vastaan, joka tuomittiin 15 vuodeksi kuritushuoneeseen. M. m. tuli esille, että entinen Ranskan lähettiläs, kreivi Banneville, oli tälle naiselle maksanut 22,000 floriinia vaimon hankkimisesta. Muutkin ylhäisön jäsenet joutuivat aika kauniiseen valoon. Jotkut virastot olivat sallineet hänen kauan harjoittaa ammattiaan syistä, joita ei tarvittu epäillä. Saksan pääkaupungista kerrotaan myös samanlaisia juttuja ja joka paikasta muualtakin. Etenkin ovat Amerikan rikkaat perijättäret tulleet halutuiksi miniöiksi Euroopan rahaatarvitsevaan ylhäisöön, saaden arvonimiä, jommoisia Amerikassa ei ole. Kuvaavia olivat ne paljastukset, jotka 1889 kiertivät Saksan sanomalehdistöä. Eräs aatelinen teollisuusritari Kaliforniassa oli näet Saksan ja Itävallan sanomalehdissä suositellut itseään avioliittojen välittäjänä. Hänen

---

*) Kst. Busch'in kirja „Ruhtinas Bismarckista ja hänen miehistään."

saamansa tarjoukset valaisivat kylliksi näitten piirien käsityksiä avioliiton „pyhyydestä“ ja „siveellisestä“ merkityksestä. Pari kaartinupseeria, vanhinta Preussin aatelia, olivat valmiit tarjouksiin, „koska heillä yhteensä oli 60,000 (Saksan) mk. velkaa.“ Välittäjän kulut lupasivat he suorittaa häämatkan jälkeen ja lausuivat toivomuksiaan, mitä tulevan puolisonsa ulkomuotoon, perheeseen y. m. tulee.

Samainen välittäjä väitti paitsi kreivien ja paroonien y. m. kolmen prinssinkin ja kuudentoista herttuan ilmoittautuneen tarjokkaiksi. Porvarilliset herrat tietysti myöskin haluaisivat rikkaita amerikattaria. Eräskin nuori saksalainen tehtailija sanoi tyytyvänsä 400,000 mk. morsiameen, jonka lupasi tehdä onnelliseksi. Mutta esimerkkejä ei tarvitse niin kaukaa hakea. Porvarillisten lehtien naimailmoitukset paljastavat tällaisia aviopyyteitä. Katutyttö, joka puutteen tähden ammattiaan harjoittaa, on hyveen esikuva moisille. Mutta sittekin pauhataan sosialidemokratian avioliittoa hajottavista pyrkimyksistä. Teeskentelevämpää aikaa kuin meidän ei ole koskaan ollut. Pappeja tavataan myös avioliittoon toivottuina ja tarjokkaina tällaisissa ilmoituksissa. Ja monasti suostuu pyrkijä antamaan anteeksi „erehdyksenkin“, kun morsian on rikas.

Valtio ja kirkko eivät myöskään näyttele kaunista osaa sellaista „pyhää liittoa“ solmittaessa. Vaikka virkamies tai pappi ovat vakuutettuja siitä, että mitä likaisimmat keinot ovat vieneet yhteen heidän edessään seisovan avioparin; olkoon selvää, etteivät nuo ikäänsä, eivätkä henkisiin tai ruumiillisiin voimiinsa nähden sovi yhteen; olkoon morsian 20 ja sulho 70 vuotias tai päinvastoin; olkoon morsian elonhaluinen, nuori, kaunis, sulhanen vanha, viallinen, riitainen, se ei huoleta valtion eikä kirkon edustajia. Liitto „siunataan“ ja sitä juhlallisemmin, mitä suurempi maksu „pyhästä toimituksesta“ tulee.

Jos jonkun ajan kuluttua huomataan, että sellainen avioliitto, kuten jokainen voi aavistaa, ja kuten sen onneton uhri, useimmin vaimo, itse pelkäsi, tuli mitä onnettomimmaksi, ja toinen puoli pyrkii eroon, niin silloin valtio ja kirkko, jotka eivät ennen kysyneet, rakkausko vai siveellinen pyrkimys vaiko likanen itsekkyys liiton sitoi-

vat, asettavat mitä suurimpia vaikeuksia. Nyt ei pidetä siveellistä inhoa riittävänä perusteena, tarvitaan kouraantuntuvia todisteita, jotka alentavat toista puolta yleisessä mielipiteessä, muuten ei myönnetä eroa. Ettei katoolinen kirkko yleensä anna eroa, paitsi paavin eri luvalla, joka on vaikea hankkia, ja rajottuu sekin sänky- ja pöytäeroon, pahentaa katoolisen kansan kärsimyksiä. Saksan porvarillinen lakikin vaikeuttaa tuntuvasti avioeroa. Ei enää saa eroa molemminpuolisesta suostumuksesta, kuten Preussin maanlaki myönsi, ja jota paljon käytettiin silloinkin, kun eron syyt olivat raskauttavat, mutta ei tahdottu vahingoittaa syyllistä.

Eroamisvaikeuksien perustaksi esitetään: „Vain vaikeuttamalla avioeroja voidaan estää perheen jatkuvaa hajaannusta ja vahvistaa perhettä.“ Siinä syy, joka on itsessään vastakohtainen. Turmeltunut avioliitto ei siitä tule siedettäväksi, että puolisot pakotetaan jäämään yhteen vieraantumisesta ja vastenmielisyydestä huolimatta. Sellainen syy on epämoraalinen. Seurauksena on vain, että vaadittu aviorikos hankitaan, josta eivät valtio, eivätkä yhteiskunta mitään hyödy.

Niin kahlehditaan ihmisiä elämän-ijäksi yhteen vasten heidän tahtoaan. Toinen puoli tulee toisen orjaksi ja on pakotettu aviollisesta velvollisuudesta alistumaan syleilyihin, joita hän ehkä inhoo enemmän kuin haukkumasanoja ja huonoa kohtelua. Täydellä syyllä kirjottaa Mantegazza: „Tuskin voidaan ajatella suurempaa kidutusta, kuin se, että ihminen pakotetaan ottamaan vastaan hyväilyjä henkilön puolelta, jota ei rakasta.“ Eikö semmoinen avioliitto ole prostitutsioonia pahempi? Prostitueeratulla on johonkin määrin vapaus vetäytyä pois häpeällisestä ammatistaan, ja hän voi, jos ei ole julkisessa laitoksessa, olla vastaanottamatta vastenmielistä miestä. Mutta myydyn vaimon on mukauduttava miehensä syleilyihin, vaikkakin hänellä olisi sata syytä vihata ja halveksia tätä.

Jos avioliitto alusta pitäen, kummankin osallisen tieten, on solmittu raha- tai säätyavioksi, silloin on asema parempi. Mukaudutaan molemmin puolin ja sovitaan elintavoista. Vältetään hälyä, etenkin lasten tähden, vaikka juuri nämät enimmin kärsivät vanhempain kylmästä, lemmettömästä

elämästä, vaikkei julkista vihaa, riitaa tai toraa sattuisikaan. Vielä useammin mukaudutaan taloudellisten häiriöiden välttämiseksi. Säännöllisesti on miehen menettely pahennuksen syynä, kuten avioerojutut osottavat. Asemansa kautta talon herrana osaa hän korvata vahinkonsa muualla, jos avioliitto ei häntä tyydytä. Vaimolla on vaikeampi astua sellaisille teille, ja luonnollisistakin syistä, koska hän vastaanottavana puolena on vaarallisimmassa asemassa, ja koska uskottomuus luetaan hänelle rikokseksi, jota yhteiskunta ei anna anteeksi. Nainen yksin ottaa „harha-askeleen" — olkoon hän vaimo, leski tai neito — mies menettelee samallaisessa tapauksessa korkeintaan „epäsopivasti". Sama menettely siis tuomitaan aivan eri tavalla, sen mukaan onko asianomainen mies vai nainen, ja naiset itse tuomitsevat säälimättömimmin „langennutta" sisarta.

Tavallisesti päättää vaimo vasta pahimmissa miehen uskottomuuden tai rääkkäyksen tapauksissa pyytää eroa, koska hän taloudellisesti riippuvana on pakotettu pitämään avioliittoa elatuslaitoksena; ja koska eronnut vaimo ei yhteiskunnassa ole kadehtittavassa asemassa. Häntä kohdellaan n. s. suvuttomana. Koska useimmat erohakemukset lähtevät naisten puolelta, todistaa tämä, minkä siveellisen kidutuksen alaisia he ovat.

Ennenkuin Ranskassa uusi avioerolaki tuli voimaan (1884) olivat naiset jättäneet useimmat hakemukset vuode- ja asuntoeron saamiseksi. Eroa varten voivat he valittaa, jos mies toi vaimon tahtoa vastaan taloon naisen, jonka kanssa eli yhdessä. Niinpä haki vuode- ja asuntoeroa:

	Keskimäärin vuodessa	
	naisia	miehiä
v. 1856—1861	1729	184
„ 1861—1866	2135	260
„ 1866—1871	2591	330

Luvut osottavat myös että vaimojen anomusten luku vuosi vuodelta yhä karttui. Wienissä tapahtui v. 1870—1871 14 avioeroa ja 1878—79 oli jo 319 tapausta. Tässä katoolisessa kaupungissa on kuitenkin vaikea saada

eroa, mutta sentään voi jo 1880-luvun keskipaikoilla eräs tuomari sanoa: „Valitukset murretuista avioliitoista ovat yhtä lukuisat kuin särjetyistä ikkunaruuduista“. Vuosittain tuli 100,000 avioliittoa kohti eroja:

	1881—85	1886—90
Itävallassa	19,4	19,7
Unkarissa	30,4	30,5
Rumaniassa	52,3	73,1
Italiassa	11,3	10,6
Ranskassa	75,9	80,9
Englannissa	7,4	7,0
Belgiassa	31,9	43,0
Alamaissa	41,2	64,7
Norjassa	12,1	19,3
Ruotsissa	28,6	31,6
Suomessa	7,8	10,0

Yhdysvalloissa oli erojen luku v. 1867 9,937, mutta v. 1883 jo 25,535; koko tuona aikana 326,716, joista syy oli miehessä 216,176 tapauksessa ja vaimossa 112,540:ssa. Yleensä sattuu Yhdysvalloissa avioeroja verraten lukuisimmin. Syynä lienee ensiksi se, että siellä on helpompi päästä eroon ja toiseksi se, että *naiset ovat siellä riippumattomammassa asemassa kuin missään muussa maassa eivätkä sentähden anna miehensä harjottaa sortovaltaa.*

Olisi väärin jos eri maista olevien lukujen suuresta eroavaisuudesta tahtoisi tehdä johtopäätöksiä niiden erilaisesta „siveellisestä tilasta“. Ei kukaan voine väittää että Ruotsin kansalla olisi neljä kertaa suuremmat syyt avioeroihin kuin Englannin. Ensi kädessä on pidettävä silmällä lainsäädäntöä, joka toisessa maassa vaikeuttaa avioeroa ja toisessa enemmän tai vähemmän helpottaa. Vasta toisessa sijassa tulee siveellinen tila kysymykseen. Numerot kertovat, että yleensä kasvaa avioerojen luku nopeammin kuin väkiluku, samalla aikaa kuin avioliittojen solmiaminen käy harvinaisemmaksi.

Avioerojen kasvava luku puhuu sen puolesta, että yleensä aviosuhteet käyvät yhä *epäsuotuisemmiksi* ja yhä

lisääntyvät avioita tuhoavat seikat. Toiselta puolen todistavat erot, että etenkin yhä suurempi luku vaimoja on päättänyt pudistaa yltään tuon sietämättömästi painavan ikeen.

Avioliiton turmeltuminen siis kasvaa sitä mukaa kuin taistelu olemassaolosta terottuu ja avioliitto yhä enemmän muuttuu raha- ja kauppa-avioksi. Yhä suureneva vaikeus perheen elättämisessä panee miehet välttämään avioliittoa, ja siten käy puhetapa, että naisen on rajotettava toimintansa kodin piiriin, ja puolisona ja äitinä täytettävä kutsumuksensa, yhä *ajattelemattomammaksi fraasiksi.* Toiselta puolen täytyy näiden olojen suosia avioliiton ulkopuolella tapahtuvan sukuvietin tyydytystä ja lisätä prostitueerattujen lukua; myös kasvaa niiden luku, jotka sairastavat luonnottoman vietin tyydytyksen takia.

Omistavien luokkien keskuudessa alenee vaimo useinkin, kuten vanhassa Kreikassa, pelkäksi laillisten lasten synnytys-koneeksi, kodin vartijaksi tai elostelun tuhoaman miehen hoitajaksi. Mies elättää nautinnokseen hetairoja, rakastajattaria, jotka asuvat hienoimmissa kaupunginosissa. Toiset, joilla ei ole varoja pitää rakastajattaria, huvittelevat kuten ennen avioliittoa ilotyttöjen kanssa, ja osa aviovaimoista suvaitsee semmoista.

Ylä- ja keskiluokissa siis on avioliiton hankaluuksiin syynä raha- ja säätyavio, jota vielä elintavat turmelevat. Nainenkin usein heittäytyy laiskuuteen ja turmeleviin toimiin. Henkisenä ravintona ovat useinkin vain ärsyttävät romaanit, rivot teaatterinäytännöt, aistillinen musiikki ja kaikenlaiset häväistysjutut. Tai johtaa joutilaisuus ja ikävä heidät lemmenseikkailuihin, joihin mies useammin ryhtyy. Hän rientää huvista huviin, pidosta pitoihin ja kesällä kiiruhtaa hän kylpylaitoksiin virkistymään talven temmellyksistä ja hakemaan uutta huvia. Tämmöinen elintapa jatkaa „skandaalikronikkaa“: vietellään ja antautaan vieteltäviksi.

Alemmissa luokissa on raha-avio miltei tuntematon. Tavallisesti menee työmies avioliittoon taipumuksesta, mutta häiritseviä seikkoja ei puutu. Runsas lapsisiunaus tuottaa huolia ja varsin usein tulee puute. Taudit ja kuolema ovat tavallisia vieraita. Työttömyys kohottaa hädän

huippuunsa. Liikepulat riistävät työmieheltä työn, uudet koneet ja työtavat heittävät hänet tarpeettomana kadulle; sodat, epäedulliset tulli- ja kauppasuhteet, uudet verot, työnantajain henkinen sorto y. m. tuhoavat hänen olemuksensa tai vikuuttavat sitä pahoin. Epävarmuus on hänen elantonsa leima. Sellaiset kohtalon iskut synnyttävät alakuloisuutta ja katkeruutta ja tämä purkautuu perhe-elämässä, jos aina ja yhä välttämättömimpiä puuttuu. Riitaa ja toraa syntyy. Seurauksena on perheen turmio.

Tai menevät molemmat, mies ja vaimo, työhön. Lapset jäävät omaansa tai sisarusten huostaan, jotka itse tarvitsisivat valvontaa ja kasvatusta. Kiireessä hotkastaan päivällistunnilla surkea ateria, jos vanhemmat ylipäänsä pääsevät kotiin syömään, joka usein on mahdotonta pitkäin matkain ja lyhyen loman takia; uupuneina tulevat molemmat illoin työstä. Iloisen, miellyttävän kodikkuuden sijaan odottaa heitä ahdas, epäterveellinen asunto, josta usein puuttuu valoa ja ilmaa ja välttämättömimmät mukavuudet. Lisääntyvä asuntopula on yhteiskuntajärjestyksemme pimeimpiä puolia ja johtaa lukuisiin paheisiin ja rikoksiin. Ja ponnistuksista huolimatta lisääntyy yhä asuntopula kaupungeissa ja teollisuusseuduissa. Päistikkaa saa väsynyt äiti syöksyä taloushommiin saadakseen välttämättömimmän toimeen. Lapset kiireesti makuulle, äiti istuu ommellen ja paikaten myöhäiseen yöhön. Häneltä puuttuu niin tarpeelliset virkistykset. Mies on usein tietämätön, vaimo tietää vielä vähemmän ja se, mitä toisilleen on sanottavaa, on pian puhuttu. Mies menee ravintolaan hakemaan kodista puuttuvaa huvia, hän juo, ja vaikka vähänkin, paljon kuluu hänen oloihinsa nähden. Joskus ryhtyy hän peliin, joku ylemmistä piireistä uhreja vie, ja menettää vielä enemmän. Vaimo istuu kotona huolissaan; hän tekee työtä kuin juhta eikä hänellä ole levon hetkeä; mies käyttää parhaansa mukaan vapautta, jonka mieheksi syntymän sattumus on hänelle antanut. Niin syntyy epäsopu. Mutta jos vaimo ei ole niin velvollisuudentunteva, vaan etsii hänkin työstä tultuaan virkistystä, taantuu talous ja kurjuus on kaksinkertainen. Mutta siitä huolimatta elämme me „maailmoista parhaassa“.

Niin köyhälistönkin avioliitto yhä turmeltuu. Suotuisatkin työsuhteet vaikuttavat tuhoavasti, sillä ne pakottavat hänet pyhä- ja ylityöhön ja vievät ajan, joka olisi tullut perhe-elämälle. Usein on hänellä tuntien matka työpaikalle; päivällis-ajalla ei hän pääse kotiin; hän menee aamulla aikaisin, kun lapset vielä nukkuvat ja palaa illalla, kun he taasen ovat unessa, kotilieden ääreen. Tuhannet työmiehet, etenkin suurempain kaupunkien rakennustyömiehet, pysyvät pitkän välimatkan takia koko viikon poissa kotoa ja palaavat vasta sen lopussa kotiin. Ja näin ollen tulisi perhe-elämän kukoistaa. Mutta naistyökin yhä enenee, etenkin tekstiili-teollisuudessa, joka palveluttaa etenkin naisten ja lasten käsillä tuhansia höyry-kutomoitaan ja kehruulaitoksiaan. Entiset olot ovat kääntyneet ylösalasin. Vaimo ja lapset menevät tehtaaseen ja usein istuu leivättömäksi jäänyt mies kotona toimitellen kotiaskareita. Pohjois-Amerikassa, joka nopean kapitalistisen kehityksensä takia tuottaa kaikki eurooppalaisten teollisuusvaltioitten pahat paljon suuremmassa laajuudessa, on annettu näille aloille kuvaava nimitys. Niitä teollisuuspaikkoja, joissa naiset pääasiallisesti työskentelevät miesten istuessa kotona nimitetään she towns, naiskaupungeiksi.

Naisten pääsy kaikkiin ammatteihin on nykyisin yleensä sallittu. Porvarillinen yhteiskunta, tavotellen voittoa ja hyötyä, on jo kauan tunnustanut, mikä erinomainen nylkemisen esine helpommin mukaantuva ja vaatimaton työläisnainen on. Niin kasvaa vuosi vuodelta naisammattien luku. Koneitten laajeneva käyttö ja parannukset, tuotannon yksinkertaisemmaksi käyminen työnjaon kautta, kasvava kilpataistelu kapitalistien kesken, kuin myöskin maailman markkinoilla kilvoittelevat teollisuusmaat suosivat naistyön yhä laajenevaa käytäntöön ottamista. Tämä on yhteinen ilmiö kaikissa teollisuusmaissa. Yhä enemmän tulee naisia miesten kilpailijoiksi. Ammatintarkastajain kertomukset ja tilastot vahvistavat tämän.

Huonoin on naisen asema niissä ammateissa, joissa heitä on enemmän, kuten esim. kangasteollisuudessa, ja erittäin työaloilla, joilla voidaan työskennellä kotona. Tutkimukset osoittavat, että näiden töyläisten surkeat palkkasuhteet pakottavat heitä sivuansioihin ruumiidensa kau-

palla. Suuri osa prostituerattuja saa täydennysjoukkonsa huonopalkkaisista tehtaan-tytöistä.

Kristitty valtiomme, jonka kristillisyyttä turhaan hakee sieltä, missä sitä tulisi käyttää, ja löytää sieltä, missä se on tarpeeton ja vahingollinen, tämä menettelee niin kuin kristitty porvaristokin, mitä seikkaa ei ihmettelekään, kun tietää että kristillinen valtio vain on kristillisen porvaristomme käskyläinen. Valtio ei juuri laadi lakeja, jotka rajottaisivat naisten työajan siedettävään määrään ja kieltäisivät lasten työn, kuten se ei myönnä useille virkamiehilleenkään riittävää sunnuntailepoa eikä normaalityöaikaa vahingoittaen siten heidän perhe-elämäänsä. Posti-, rautatie-, vankila-virkamiehet y. m. saavat usein työskennellä yli säädetyn ajan ilman että heidän palkkauksensa lisääntyy. Kun vielä vuokrat ovat hyvin korkeat verrattuina työmiesten tai pikkuvirkamiesten tuloihin, niin on heidän rajoitettava toiveensa vähimpään. Täytyy ottaa huoneisiinsa vuokralaisia. Vanhat ja nuoret asuvat mitä ahtaimmissa tiloissa, eri sukupuolet yhdessä, usein mitä yksityiskohtaisimpain seikkain todistajina. Kuinka siinä käy häveliäisyyden ja siveyden, siitä puhuvat pelottavat tosiasiat. Usein mainittu nuorison raaistuminen on ilmeisesti nykyisten olosuhteitten tulos. Ja minkä vaikutuksen täytyy ammattityön tehdä lapsiin? Mitä pahimman niin ruumiillisesti kuin siveellisesti.

Naidun naisen yhä lisääntyvä toimiskelu teollisuuslaitoksissa on seurauksiltaan mitä turmiollisin etenkin raskauden ja synnytyksen aikana sekä silloin kun lapsi vielä tarvitsee äidin antamaa ravintoa. Raskauden aikana syntyy tauteja, jotka vaikuttavat tuhoavasti niin kohdun hedelmään kuin äidin elimistöön tuottaen kesken- ja kuolleena synnytyksiä. Kun lapsi on maailmaan tullut, niin on äiti pakotettu jälleen niin pian kuin mahdollista palaamaan tehtaaseen, ettei joku kilpailija pääsisi hänen paikalleen. Ehdottomat seuraukset pikkuraukoille ovat laiminlyöty hoito, sopimaton ravinto, tai ravinnon puute; vieläpä unijuomilla rauhottaminen. Ja myöhemmät seuraukset: joukottain kuoleminen, sairaus ja kuihtumus, sanalla sanoen: suvun turmeltuminen. Enimmäkseen kasvavat lapset nauttimatta oikeaa isän tai äidinrakkautta ja tuntematta rak-

kautta vanhempiaan kohtaan. Niin syntyy, elää ja kuolee köyhälistö. Ja valtio ja yhteiskunta ihmettelevät, kun raakuus, siveettömyys ja rikokset lisääntyvät.

Kun viime vuosisadalla kuusikymmenluvun alkupuolella pohjoisamerikkalaisen orjien vapautussodan vaikutuksesta tuhanten työläisnaisten Englannin puuvillateollisuuspiireissä täytyi käydä jouten, tekivät lääkärit hämmästyttävän keksinnön, että suuresta puutteesta huolimatta väestön kesken lasten kuolevaisuus *väheni*. Syynä oli että lapset nauttivat nyt ravintonsa äidiltä ja saivat parempaa hoitoa. Sama tosiasia havaittiin seitsenkymmenluvulla liikepulan aikana Pohjois-Amerikassa. Työttömyys antoi äideille aikaa lasten hoitamiseen. Myös Saksassa on Rechenberg tullut samoihin tuloksiin tutkimuksissaan.

Kotiteollisuudessa, jota kansantaloudelliset haaveilijat niin ihanaksi kuvittelevat, eivät asiat ole paremmin. Vaimo on miehen rinnalla aikaisesta myöhäiseen kytketty työhön ja lapset vedetään mitä nuorimpina samaan toimeen. Tungettuina mitä ahtaimpaan tilaan elävät mies, vaimo, perhe ja apu-ihmiset työnjätteiden keskellä epämiellyttävässä hajussa. Asunto- ja työhuoneustoja vastaavat makuuhuoneet. Nämät järjestään pimeät vailla ilmanvaihtoa olevat luolat olisivat terveydelle arveluttavat, vaikka niissä asuisi vain osakin niihin tungetuista ihmisistä.

Yhä kovemmaksi käyvä taistelu olemassa olosta pakottaa usein naiset ja miehet tekoihin, joita he muuten kauhistuisivat. Niinpä huomattiin Münchenissä v. 1877, että poliisin valvonnan alaisista prostitueratuista oli kokonaista 203 työläisten vaimoja. Ja kuinka monet vaimot antautuvatkaan puutteen takia, ilman että joutuvat valvonnan alle, joka mitä syvimmin loukkaa häveliäisyyttä ja ihmisarvoa.

Ei kai tarvita lisää todistuksia, että moisissa oloissa niiden luku lisääntyy, jotka eivät pidä avioliittoa paratiisina ja joita arveluttaa astua siihen. Siksipä onkin avioiden luku useimmissa sivistysmaissa vähenemään päin. Kokemus osottaa että korkeat viljanhinnat yhtenä ainoana vuonna vaikuttavat haitallisesti aviosolmimisten ja syntymäin lukuun. Pitemmät taloudelliset pulat ja yleisen talou-

dellisen aseman huonontuminen vaikuttavat pysyvämmin. Sen osottaa avioliittotilasto.

Ranskassa solmittiin v. 1881 282,079 ja v. 1890 269,332 avioliittoa. — Seuraavissa maissa tuli 1,000 asukasta kohti avioliittoja keskimäärin:

	v. 1872	1885	1898
Saksa	21,6	15,8	16,9
Unkari	21,4	20,2	16,5
Ranska	19,5	14,9	15,0
Alamaat . . .	16,5	13,9	14,6
Suomi	17,4	14,6	15,7*)

Ja muut maat samassa suhteessa. Eikä vain ansaitsemisolot vaan myös omaisuussuhteet vaikuttavat avioliittoihin. Württenbergin vuosikirja 1885 osottaa, että suurtilojen lisääntyessä 25—30 ikäisten naineitten miesten luku vähenee ja 40—50 vuotisten naimattomain luku lisääntyy. Pikkutilat edistävät perheitten perustamista, luoden näille edes vähäiset olomahdollisuudet, sitävastoin vaikuttavat suurtilat ehkäisevästi. Kaikki tämä osottaa, etteivät *siveelliset* vaan *aineelliset* syyt ole ratkaisevia. *Avioitten luku on kuten siveellisyyskantakin riippuva yhteiskunnan aineellisista perusteista.*

Puutteen pelko ja arvelut, ettei voida lapsia säädynmukaisesti kasvattaa, johtavat pääasiallisesti kaikkien luok-

---

*) Suomalaista lukijaa huvittanevat seuraavat poiminnot „Suomen tilastollisesta vuosikirjasta 1904“. Solmittujen avioliittojen lukumäärä v:nna 1715—1902, tuhatta kohti keskiväkiluvusta:

	miehiä	naisia		miehiä	naisia
1751—55	20,8	19,0	1872	17,8	16,9
1766—70	16.5	15.7	1878	15,7	15.1
1791—95	20.5	19.3	1881	14.1	13.5
1806—10	16,4	15.3	1892	12.4	12,1
1836—40	15.0	14,1	1893	11.7	11.4
1866	12,4	11,8	1898	15,9	15,5
1868	11.7	11,1	1900	13.7	13.4
1869	29,5	19,3	1902	12,8	12.6

Kuten näkyy, noudattavat avioliitot katovuosia ja liikepulia.
Suomentaja.

kien vaimoja tekoihin, jotka eivät ole sopusoinnussa luonnon tarkotusten eivätkä rikoslain kanssa. Tähän kuuluvat mitä erilaisemmat keinot sikiämisen estämiseksi tai, jos tämä vastoin tahtoa on tapahtunut, sikiön ulosajaminen, abortus. Olisi väärin väittää, että noita keinoja käyttävät ainoastaan kevytmieliset, tunnottomat naiset. Pikemmin on usein sangen tunnollisia vaimoja, jotka päästäkseen pulasta kieltäytyä puolisosta tai pakottaa hänet sivuteille, joille hän helposti poikkeaa, mieluummin vaarankin uhalla käyttävät poistavia aineita. Sen ohella on kyllä naisia, jotka peittääkseen harha-askelta, tai välttääkseen raskauden, synnytyksen ja kasvatuksen haittoja, tai peläten nopeammin menettävänsä kukoistuksensa ja kadottavansa arvonsa puolison tai miesmaailman silmissä, ryhtyvät semmoisiin toimiin ja hyvästä rahasta saavat aulista apua lääkäreiltä ja kätilöiltä.

Sikiöiden ulosajamiset tulevat merkeistä päättäen yhä enemmän käytäntöön. Jo entisajan kansat sitä paljon käyttivät, ja nykyään sivistyneimmistä raakalaisimpiin kansoihin on se tunnettu. Saksassa enenevät tapaukset, jolloin sen takia kaikenluokkaiset naiset tulevat rikosoikeuden kanssa tekemisiin. Keskiaikana oli sikiön ulosajaminen kovien ruumiillisten rangaistusten, kuolemankin alainen, ja vapaa nainen alennettiin maaorjuuteen. Nykyisin on se etenkin käytännössä Yhdysvalloissa. Suuremmissa kaupungeissa on laitoksia, joissa tytöt ja vaimot saavat toimittaa ennenaikaisen kirvoituksen; ja sanomalehdissä ilmotetaan niistä. Seurapiireissä puhutaan tästä niinkuin säännöllisestäkin synnytyksestä nolostumatta. Euroopassa ovat käsitykset toiset ja uhkaa niin tekijöitä kuin avustajia kuritushuoneella.

Useissa tapauksissa on sikiön ulosajolla mitä pahimmat seuraukset, terveys menee ainaiseksi eikä kuolemakaan ole harvinainen. „Vaikeimmankin raskauden ja synnytyksen vaikeudet ovat verrattomasti pienempiä kuin teennäisen kirvoituksen seuraukset.“ Siitä huolimatta lisääntyy näiden luku ja yhä enemmän löytyy paikkoja, joissa saa odottaa „harha-askeleen“ seurauksia salaisuudessa.

Suuren lapsimäärän pelko omaisuuteen nähden ja kasvatuksen kulutus ovat saattaneet kokonaisia kansoja kehit-

tämään estämiskeinoja, jotka uhkaavat tulla yleiseksi onnettomuudeksi. Yleiseen tunnettu on kaksilapsijärjestelmä miltei kaikissa Ranskan kansanluokissa. Harvoissa sivistysmaissa ovat aviot niin lukuisat kuin Ranskassa, mutta ei missään maassa ole lasten suhteellinen lukumäärä niin pieni ja väenlisäys niin hidas. Porvari, keskiluokkaan kuuluva ja pienviljelijä noudattavat sitä, ja työmies liittyy joukkoon. Monissa Saksan seuduissa näyttävät erikoiset talonpoikaisolot vievän samaan. Lounais-Saksassa on puu, jonka oksia käytetään estävässä tarkotuksessa. Toisissa seuduissa rajotetaan lapsilukua, ettei tarvitse tiloja jakaa. Teennäistä hedelmättömyyttä käsittelevä kirjallisuus yhä enenee.

Rikokset seuraavat jäljissä. Ranskassa lisääntyvät lapsimurhat ja hylkäykset, molempia edistää lain kielto tutkia, kuka isä on. „Siviililain" § 340 määrää: „Isyyden tutkistelu on kielletty", ja § 314 „Äiteyden tutkistelu on sallittu"; näin laki peittelemättä tekee vääryyttä viettelylle. Nämät lait ovat säädetyt naisille pelotukseksi, etteivät viettelisi miehiä. Miesparka siis joutuu viettelyksi, mutta ei itse viettele. — Petetyn aviomiehen taas täytyy omistaa vieras lapsi omakseen. Porvaristo kyllä käyttää tätä oikeutta.

Toiselta puolen koitti Ranskan porvaristo lieventää lakia, joka kielsi petettyä kääntymästä lapsensa isän puoleen, perustamalla löytölasten koteja. Äsken syntyneeltä riistettiin siten äitikin. Ranskalaisen käsityksen mukaan ovat siis löytölapset orpoja, ja niin kasvatuttaa porvari aviottomia lapsiaan valtion kustannuksella, „isänmaan lapsina". Mainio järjestelmä. Saksassa astutaan myös samoille poluille. Porvarillinen lakikirja sisältää määräyksiä, jotka osaksi ovat vastakkaisia entiselle inhimillisemmälle oikeudelle. Niinpä sanotaan, että „avioton lapsi ja sen isä eivät ole sukulaisia". Sitävastoin jo keisari Josef II määräsi aviottomat ja aviolliset lapset samanarvoisiksi. Nyt tulee isän elättää lapsia 10 ikävuoteen saakka äidin säädyn mukaisesti ja kustantaa synnytyskustannukset ja äidin elanto 6 viikkoa. Preussin maanlain mukaan tuli siittäjän elättää raskas nainen säätynsä mukaan, kuitenkaan ei elatussumma saanut nousta yli miehen omaisuu-

den neljänneksen. Jos yhtymys oli tapahtunut avioliittolupauksella, voi tuomari julistaa petetylle miehen arvonmukaisen, eronneen vaimon oikeudet ja lapsi sai aviolapsen etuudet. Nyt ei enää ole niin. Taantumus on tapahtunut.

Vuosina 1830—80 käsiteltiin Ranskan oikeuksissa 8,536 lapsenmurhaa, ja luku kasvoi 471:stä v. 1831 980:een v. 1880. Samaan aikaan ratkaistiin 1,032 sikiönpoistamisjuttua, niistä 41 v. 1831 ja 100 v. 1880. Selvästikin tulee vain pieni luku tapauksia oikeuden tietoon. Lapsenmurhista tuli maaseudun osalle 75 % ja sikiöiden ulosajosta 67 % kaupungeille. Kaupungin naisilla on enemmän keinoja luonnollisen syntymän estämiseksi, siitä paljon poistamisia, vähän murhia; maalla päinvastoin.

Tällaisen kuvan tarjoo yhteiskuntamme sisimmistä suhteistaan. Se eroaa tuntuvasti runollisten haaveilijain kuvauksista, mutta se on tosi. Se tarvitsee sentään vielä muutamia luonnepiirteitä.

Yleensä ei liene eri mieltä siitä, että naissuku nykyisin on keskimäärin henkisesti heikompi miespuolista. Balzas, joka ei juuri ollut naisten ystävä, tosin väittää: „Naisella, joka saa miehen sivistysmäärän, on itse asiassa mitä parhaat ominaisuudet omansa ja puolisonsa onnen luomiseksi“, ja Goethe, joka hyvin tunsi aikansa miehet ja naiset, lausuu purevasti: „Oppineita naisia on naurettu, eikä tahdottaisi sietää sivistyneitäkään, kaiketikin koska pidetään epäkohteliaana nolata niin monia tietämättömiä miehiä, mutta tämä ei muuta tosiasiaa, että naiset yleensä ovat henkisesti jälessä. Näin täytyykin olla, koska *nainen vain on sitä, miksi mies, hänen vallitsijansa on hänet tehnyt.* Naisen sivistys on vielä enemmän laiminlyöty kuin proletaarin, ja nykyiset parempaan tähtäävät toimenpiteet ovat riittämättömät. Me elämme aikana, jolloin mielipiteitten vaihdon tarve kasvaa kaikissa piireissä, ja siksi esiintyy naisen laiminlyöty henkinen kehitys suurena virheenä, joka kääntyy kostoksi miestä vastaan.

Miehen sivistys, niin ainakin väitetään, vaikkei keinojen takia useinkaan päästä päämäärään, on kohdistettu järjen terotukseen, tositiedon laventamiseen ja tahdon lujit-

tamiseen, lyhyesti älyn kehitykseen. Sitä vastoin ulottuu ylempäin säätyjen naisen kehitys vain tunteen syventämiseen, muodolliseen ja kaunokirjalliseen sivistykseen, jonka kautta hänen hermoärtymyksensä ja mielikuvituksensa vain yltyy, kuten musiikin, taiteen ja runouden kautta. Tämä on mitä takaperoisinta. Se osoittaa, että ne, joilla on määräämisvalta naisen sivistykseen nähden, antavat ennakkoluulojensa naisten luonteen ja aseman suhteen johtaa itseään. Naisen tunne-elämää ei tarvitse enempää kehittää hänen hermostustaan lisäämällä, vaan on hänen järjentoimintansa, kuten miehenkin, edistettävä ja tutustettava häntä käytännöllisen elämän ilmauksiin. Molemmille sukupuolille olisi eduksi, jos naisella ylenmääräisen tunne-elämän sijassa olisi hyvä annos terotettua järkeä ja ajatuskykyä, hermostuneen ärtymyksen ja arkuuden sijassa luonteenlujuutta ja rohkeutta, kaunokirjallisen sivistyksen sijassa, jos sitä yleensä on tietoa maailmasta, ihmisestä ja luonnonvoimista.

Yleensä on liikaa ravittu naisen tunne-elämää, ja ehkäisty hänen ymmärryksensä kehitystä. Siksi onkin hän altis kaikellaiselle taikauskolle ja ihmehuijaukselle, kiitollinen maa-ala uskonnollisille ja muille silmänkääntäjille, ja kaiken taantumuksen taipuisa ase. Kerskailevat miehet valittavat usein tätä, koska he siitä kärsivät, mutta eivät muuta asiaa, kun itsekin vielä ovat yli korvien ennakkoluuloissa.

Kun naiset yleensä ovat tämmöisiä, katsovat he maailmaa myös toisin silmin kuin miehet, ja siinä on sukupuolten eroavaisuuksien voimakas lähde.

Osanotto julkiseen elämään on nykyisin joka miehen oleellisimpia velvollisuuksia; asiaa ei muuta se että useat miehet eivät tätä vielä käsitä. Mutta niiden piiri yhä laajenee, jotka myöntävät, että julkiset laitokset ovat mitä lähimmässä yhteydessä yksilön yksityissuhteitten kanssa, että henkilön ja perheen onni ja onnettomuus paljon enemmän riippuvat julkisten laitosten tilasta kuin persoonallisista ominaisuuksista ja toimista. Myönnetään, että yksilön suurinkin voimainponnistus on tehoton puutteita vastaan, jotka ollen itse asiain tilassa, määräävät hänen asemansa. Toiselta puolen vaatii olemassa-olon taistelu

paljoa suurempia ponnistuksia kuin ennen. Nykyään asetetaan yleensä miehelle vaatimuksia, jotka vievät hänen aikansa ja voimansa yhä suuremmassa määrässä. Mutta tietämätön, välinpitämätön vaimo on käsittämättömänä häntä vastaan. Voipa sanoa, että henkinen eroavaisuus miehen ja naisen välillä nyt on suurempi kuin silloin, kun olot pieninä ja ahtaina olivat lähempänä hänen käsitystään. Yleisiin asioihin osanotto laventaa miehen käsitysalaa ja vetää häntä pois perheen piiristä. Vaimo tuntee olevansa syrjäytetty ja erimielisyydet lisääntyvät. Vain harvoin osaa mies saada vaimonsa vakuutetuksi asiastaan. Hän ei välitä selittää. „Sitä et sinä ymmärrä", on miltei ainainen vastaus, kun vaimo valittaa olevansa syrjässä. Useimpain miesten älyttömyys vaan lisää naisten käsityksen puutetta.

Suotuisempi on köyhälistön miehen ja naisen suhde, kun molemmat myöntävät ponnistavansa saman ikeen alla, ja tuntevat, että ihmisarvoisamman tulevaisuuden voi vain luoda perinpohjainen yhteiskunnallinen uudistus, joka tekee kaikki vapaiksi ihmisiksi. Tämä tieto levitessään köyhälistön naisten keskuuteen *ihannoi* avioelämän hädästä ja kurjuudesta huolimatta. Molemmilla on nyt yhteinen päämäärä, mihin he pyrkivät, ja tyhjentymätön herätyksen lähde mielipiteitten vaihdossa, johon yhteinen taistelu johtaa. Tämän käsittävien köyhälistön naisien luku kasvaa joka vuosi. Siinä liike, jolla on mitä tärkein merkitys ihmiskunnan tulevaisuudelle.

Toisissa avioliitoissa käy vuosien vieriessä yhä tuntuvammaksi eroavaisuudet sivistys- ja käsityskannassa, jotka alussa lemmen kuumempana hehkuessa helposti jätettiin huomioon ottamatta. Mitä enemmän ruumiillinen hehku sammuu, sitä enemmän voisi sitä korvata henkinen yhteys. Mutta vaikka mies ei käsittäisikään kansalaisvelvollisuuksiaan, niin joutuu hän jokapäiväisessä toimessaan tekemisiin mitä erilaisimpien mielipiteitten kanssa, jotka laajentavat hänen näköpiiriään. Hän on siis yhtenäisessä henkisessä liikkeessä vaimon aikaisesta myöhäiseen puuhatessa kotitoimissa, jotka vievät häneltä kehittymisen ajan, ja hän niin henkisesti kuihtuu ja veltostuu.

Tätä kotikurjuutta, jossa enin osa vaimoja nykyisin

elää, kuvaa aivan oikein porvarillisesti ajatteleva Gerhard von Amyntor kirjassaan „Reunamuistutuksia elämän kirjaan“. Sen luvussa „Kuolettavia hyttysen pistoja“ lausutaan m. m.:

„Eivät järkyttävät tapaukset joista ei kukaan pääse, kuten puolison kuolema tai rakastetun lapsen siveellinen turmio, pitkä ja vaikea sairaus tai hartaan toiveen raukeaminen, tuhoo vaimon terveyttä ja voimaa, vaan nuo pienet, jokapäiväiset luita ja ytimiä kalvavat huolet . . . Kuinka monet miljoonat kunnon perheen emännät keittävät ja paahtavat pilalle elinvoimansa, ruusuposkensa ja hymykuoppansa kotihuolien takia, kunnes heistä tulee ryppyisiä, kuivettuneita muumioita. Ikuisesti uusi kysymys: „Mitä tänään keittäisi“, aina palaavat lakasemiset, tomutukset ja harjaamiset ovat yhä putoavia pisaroita, jotka hitaasti mutta varmasti kuluttavat sielun ja ruumiin. Liesi on se paikka, jonka ääressä tulojen ja menojen surullisia suhteita lasketaan, masentuneesti mietitään elintarpeitten hinnan nousua ja yhä vaikeammiksi käyvää tarpeellisen rahan hankintaa. Sille hehkuvalle alttarille, jossa kattila porisee, uhrataan nuoruus ja terveys, kauneus ja ilo, ja kuka tuntisi vanhassa, huolten köyristämässä, kuoppasilmäisessä keittäjättäressä kerran niin kukoistavan ylvästä ja sievästi kiemailevaa morsianta myrttikruunuineen? — Jo muinaisajan kansoille oli kotiliesi pyhä, ja sen ääreen he asettivat kotijumalansa —, pitäkäämme mekin pyhänä liettä, jolla velvollisuutensa täyttävä saksalainen vaimo kuolee hitaan uhrikuoleman, pitääkseen taloa miellyttävänä, pöytää katettuna ja perhettä terveenä.“ Siinä lohdutus, jonka porvarillinen maailma tarjoo nykyisen järjestyksen takia surkeasti tuhoutuvalle vaimolle.

Ne naiset, jotka ovat vapaammassa asemassa, ovat yleensä saaneet yksipuolisen ja ylimalkaisen kasvatuksen, joka naisen perinnäisten luonteenominaisuuksien yhteydessä tulee tuntuvasti näkyviin. Enimmäkseen on heillä vain halua ulkonaisiin seikkoihin, he huolehtivat vain koruistaan ja hakevat turmeltuneen makunsa ja kiihoittuneiden himojensa tyydytyksessä elämäntarkotustaan. Lapsia ja niiden kasvatusta eivät he harrasta; ne vaivaavat ja ikävystyttävät heitä, ja ne jätetäänkin imettäjien ja palvelus-

tyttöjen huostaan ja pannaan sitten kasvatuslaitoksiin. Joka tapauksessa pitävät he velvollisuutenaan muodostaa tyttäristään korunukkia ja pojistaan „kullattua nuorisoa“, josta saa rekryyttinsä keikarien lauma, tämä halveksittava joukko, jota voi pitää keveitten naisten elättämäin miesten arvoisena. Tämän „kullatun nuorison“ päätehtävänä on vietellä työläisten tyttäriä; se pitää tyhjäntoimittamista ja tuhlausta ammattinaan.

MUITA AVIOESTEITÄ.

SUKUPUOLTEN SUHDE LUKUMÄÄRÄÄN NÄHDEN; SEN SYYT JA VAIKUTUKSET.

Esitetyistä oloista ovat naisen monet luonteenominaisuudet kehittyneet ja sukupolvesta sukupolveen yhä täydellisimmiksi tulleet. Miehet niihin kernaasti viittaavat, mutta he unohtavat, että he itse ovat syynä niihin ja vielä menettelyllään niitä kartuttavat. Näihin monasti moitittuihin naisellisiin ominaisuuksiin kuuluu pelätty kielevyys ja torailu, taipumus pitää loppumatonta puhetta mitä mitättömimmistä asioista, kiintymys kaikkeen ulkonaiseen, koreilu- ja miellyttämishalu ja siitä seuraava muotihulluuksien noudattaminen; vielä helposti syttyvä kateus ja mustasukkaisuus omia sukupuolitovereitaan kohtaan, taipumus valehtelemiseen ja teeskentelyyn.

Nämät ominaisuudet ovat naissuvulle yleensä huomattavat eri asteisina jo nuoruudessa. Ne ovat syntyneet yhteiskunnallisten olojen painosta ja kehittyvät perinnäisyyden, esimerkin ja kasvatuksen kautta. Järjettömästi kasvatettu ei voi toisia järkevästi kasvattaa.

Päästäkseen selville sukupuolten ja koko kansojen ominaisuuksien synnystä ja kehityksestä, täytyy seurata menettelyä, jota uuden ajan luonnontiede käyttää tutkiessaan olentojen syntyä, kehitystä ja luonteenomaisia piirteitä! Aineelliset elinehdot ne suuressa määrin lyövät leimansa jokaiseen elävään olentoon; on pakko mukaantua elinehtojen mukaan, jotka lopulta muuttuvat luonnoksi.

Ihminen ei ole mikään poikkeus siitä laista, mikä luonnossa vallitsee kaikkia; ihminen ei ole luonnonlakien ulkopuolella, hän on, fysioloogisesti katsoen, korkeimmin kehittynyt eläinolento. Tätä ei kuitenkaan tahdota myöntää. Entisajan ihmisillä oli, vaikka eivät he tunteneet uusiaikaista luonnontiedettä, useissa inhimillisissä asioissa järkevämmät mielipiteet kuin uusaikaisilla, ja pääasia on, että he noudattavat kokemuksiin perustuvia katsantokantojaan käytännöllisesti. Ihaillen kiitetään Kreikan miesten ja naisten kauneutta, mutta ei oteta huomioon, ettei onnellinen ilmanala eikä maan hurmaava luonto monilahtisen meren rannoilla yksin vaikuttaneet niin edullisesti asujamiston olemukseen ja kehitykseen, vaan että valtion johdonmukaisesti toimeenpanemat ruumiin kehitys- ja kasvatusperiaatteet ne tarkotuksella kauneuteen, voimaan ja notkeuteen yhdistivät hengen terävyyden ja joustavuuden. Tosin laiminlyötiin sielläkin naista mieheen verraten henkisessä suhteessa, mutta ei ruumiin kehitykseen nähden.*) Spartassa, joka kauimmaksi pääsi kummankin sukupuolen kasvatuksessa, kulkivat pojat ja tytöt miehuuden ikään asti alastomina ja yhdessä harjoittivat ruumiin taitoja, leikkejä ja kilpailuja. Ihmisruumiin alaston kuvaus ja luonnollisen luonnollinen käsittely vaikuttivat, ettei syntynyt aistillista liika-kiihotusta, joka syntyy sukupuolten teennäisen erottelun kautta nuoruudesta saakka. Toisen sukupuolen ruumis ei ollut toiselle mikään salaisuus. Silloin ei voinut esiintyä mitään kaksimielistä pilantekoa. Luonto oli luontoa. Toinen sukupuoli ihaili toisen kauneuksia.

Ihmiskunnan täytyy palata teeskentelemättömään, luonnolliseen seurusteluun sukupuolten kesken, sen täytyy heittää luotaan nyt vallitsevat epäterveet henkiset ihmistä koskevat katsantokannat ja luoda kasvatustapoja, jotka tuottavat ruumiillisen ja henkisen uudestisyntymisen.

---

*) *Plato* vaatii „Valtiossaan“, että naiset saakoot miesten mukaisen kasvatuksen ja vaatii huolellisesti siitosvaalia; hän tunsi huolellisen valinnan vaikutukset ihmisen kehitykselle. *Aristoteles* asettaa „Politikassa“ kasvatusperiaatteeksi: „Ensin on ruumis ja sitten järki kehitettävä“. Meillä ajatellaan, jos ollenkaan, vasta viimeiseksi ruumista, joka kuitenkin antaa järjelle selkärangan.

Meillä vallitsevat, etenkin mitä naisen kasvatukseen tulee, hyvin vanhanaikaiset mielipiteet. Käsitystä, että naisellakin tulisi olla voimaa, rohkeutta ja päättäväisyyttä, pidetään kerettiläisenä, „epänaisellisena“, vaikkei kukaan voine kieltää, että he sellaisilla ominaisuuksilla varustettuina voisivat puolustautua monia vääryyksiä ja hankaluuksia vastaan. Ihan vastakkaisesti ehkäistään heidän ruumiillinen niinkuin henkinenkin kehityksensä, mahdollisimmassa määrässä; etenkin näyttelee tärkeätä osaa puvun järjettömyys. Se ei vain turmele puolustamattomassa määrässä hänen fyysillistä kehitystään, se ihan tuhoaa hänet suoranaisesti ja kuitenkin uskaltavat vain harvat lääkärit asettua sitä vastaan. Hoidokkaan suututtamisen pelko saattaa heidät vaikenemaan, tai imartelevat he hänen järjettömyyksiäänkin. Nykyaikainen puku ehkäisee suuressa määrässä naista hänen voimainsa vapaassa käytännössä, se vahingoittaa hänen ruumiillista kehitystään ja herättää hänessä voimattomuuden ja heikkouden tunteen. Myös on tämä puku terveydellinen vaara ympäristöllekin, sillä nainen on talossa ja kadulla vaeltava tomunpöyryttäjä. Sukupuolten ankara erottaminen koulussa ja seuraelämässä, joka tarkasti vastaa niitä hengellisiä oppeja, jotka kristinusko on meihin syvästi istuttanut, ehkäisee myös naisen kehitystä.

Nainen, joka ei pääse taipumuksiaan ja mahdollisuuksiaan kehittämään, jota pidetään mitä ahtaimmassa aatepiirissä ja miltei yksistään saa seurustella omaan sukupuoleensa kuuluvien kanssa, *ei voi* kohota yli jokapäiväisen ja tavallisen. Hänen henkinen näköpiirinsä liikkuu vain lähimmän ympäristönsä tapauksissa, sukulaisasioissa ja mitä niihin kuuluu. Leveä lörpöttely mitä joutavimmista asioista ja panetteluhalu yltyvät siitä, sillä hänen henkiset ominaisuutensa pyrkivät käytäntöön. Ja tämän kautta ikävyyksiin sotkeutunut ja epätoivoonkin joutunut aviomies kiroaa ominaisuuksia, jotka oikeastaan ovat hänen, „luomakunnan pään“, omallatunnolla.

Kun nykyisten yhteiskunnallisten ja sukupuolellisten olojen vaikutuksesta nainen olemisensa joka puolelta katsoen on pakotettu turvautumaan avioliittoon, niin luonnollisesti ovatkin naima-asiat oleellisena osana hänen

keskusteluissaan ja ajatuksissaan. Myös on hänelle, ruumiiltaan heikommalle, tapojen ja lakien kautta alamaiselle parhaana aseena kieli, ja tietysti käyttääkin hän sitä. Sama on laita moititun koreiluhalun, joka muotihulluuksissa on saavuttanut pelottavan huipun, ja saattaa isät ja aviomiehet suuriin hankaluuksiin. Selitys on lähellä. Nainen on miehelle ensi kädessä nautintoväline; hän ei ole taloudellisesti eikä yhteiskunnallisesti vapaa, ja niin täytyy hänen pitää avioliittoa elatuslaitoksena, hän on riippuvainen miehestä ja osa hänen omaisuuttaan. Hänen asemansa tulee vielä epäedullisemmaksi sen kautta, että säännöllisesti naisten luku on suurempi kuin miesten, — siitä vielä tuonnemmin. Tämän epäkohdan kautta kiihtyy naisten keskinäinen kilpailu, etenkin kun erilaisista syistä suuri määrä miehiä jää naimattomiksi. Yhä suuremmat vaikeudet siedettävien elinehtojen hankinnassa ja yhä kasvavat elämän vaatimukset osottavat naisia yhä enemmän avioliiton „elatuslaitokseen“.

Miehet tyytyvät asian tilaan, sillä heillä on siitä etuja. Heidän ylpeyttään, turhamaisuuttaan ja etujaan tyydyttää hallitsijana oleminen ja, kuten kaikkiin hallitseviin, on heihin vaikea järkisyillä vaikuttaa. Sitä suurempi syy naisilla jouduttaa asiain tilaa, joka vapauttaisi heidät tästä nöyryyttävästä asemasta. Naisten sopii yhtä vähän odottaa miesten apua kuin työläiset odottivat porvariston apua.

Jos ottaa vielä huomioon, mitä luonteenominaisuuksia taistelu muillakin aloilla esim. teollisella, kehittää niin pian kuin työnantajat joutuvat vastakkain; millä alhaisilla ja konnamaisilla keinoilla taistellaan; kuinka viha, kateus ja panettelu heräävät, niin selkenee seikka, että samallaisia ominaisuuksia esiintyy naisten kilpataistelussa miehistä. Siitä on seurauksena, että naiset yleensä vähemmin sietävät toisiaan kuin miehet, että parhaat ystävättäretkin helposti riitaantuvat, kun on voitettava miehen kunnioitus j. n. e. Siihen perustuu myös huomio, että missä ikänä kaksi naista tapaavat, he vierainakin pitävät toisiaan vihollisina. Yhdellä silmäyksellä huomaavat he, jos toinen on käyttänyt sopimatonta väriä tai asettanut nauhankaan väärin, tai tehnyt muun sellaisen perusvirheen. Katseet ilmaisevat heidän tuomionsa toisistaan. On kuin kumpikin tah-

toisi sanoa: „Minä toki osaan paremmin pukeutua ja vetää huomion puoleeni.“

Toiselta puolen on nainen luonnostaan välittömämpi kuin mies, hän miettii vähemmin, on epäitsekkäämpi, naivimpi, siksipä vallitseekin hänessä suurempi innokkuus, joka kauneimmin ilmenee sankarillisessa uhrautuvaisuudessa, jolla hän puolustaa lastaan, huolehtii omaisistaan ja hoitaa heitä sairauden aikana. Raivottaressa taasen ilmaantuu tämä intohimoisuus mitä kauheimmin. Mutta sekä hyviä että huonoja puolia edistävät, ehkäisevät tai muuttavat yhteiskunnalliset suhteet. Sama vietti, joka epäedullisissa oloissa on virhe, tulee suotuisissa suhteissa onnen lähteeksi sekä henkilölle itselleen että muille. Fourierin ansio on se, että hän loistavasti on todistanut, kuinka sama vietti eri oloissa tuottaa mitä vastakkaisimpia tuloksia.

Henkisesti kieron kasvatuksen vaikutusten ohella huomataan yhtä tärkeitä ruumiillisen kasvatuksen puutteita. Kaikki lääkärit ovat yhtä mieltä että naisen valmistus kutsumukseensa äitinä ja kasvattajana jättää paljon toivomisen varaa. „Harjotetaan sotilaita aseitten ja käsityöläisiä työkalujen käytäntöön, kukin ammatti vaatii tutkimuksia; munkillakin on noviisi-aikansa. Naista vaan ei kasvateta vakavia äidin velvollisuuksia varten.“ Yhdeksän kymmenettä osaa neidoista astuu avioliittoon miltei täysin tietämättöminä äiteydestä ja sen velvollisuuksista. Puolustamaton arkuus, äitienkin puolelta, puhua täysikasvuisten tytärtensä kanssa niin tärkeistä sukupuoliasioista, jättää hänet mitä pimeimpään tietämättömyyteen velvollisuuksista itseään ja puolisoaan kohtaan. Mennessään avioliittoon astuu nainen tuntemattomalle alueelle, josta hän on saanut enimmäkseen epäilyttävistä romaaneista todellisuutta hyvin vähän vastaavan kuvan. Erimielisyyksiä lisää puuttuva taito taloustoimissa, joka asiain ollessa nykyisellä kannalla on välttämätön, vaikkakin nainen nyt on päässyt monista toimista, jotka ennen ikäänkuin itsestään selvinä tulivat hänen osakseen. Monet vaimot eivät ymmärrä mitään taloudesta, koska pitävät itseänsä liian hyvinä siihen, jättäen sen palvelusväen asiaksi; toisia, kansanlapsia, estää olemassaolon taistelu kehittymästä talouden hoitoon; heidän täytyy aikaisesta myöhäiseen olla

tehtaassa työssä. Yhä enemmän osottautuu selväksi, että yksityistaloudet ovat menettäneet pohjansa olojen kehittyessä, ja että niitä pidetään yllä järjettömällä ajan ja rahojen tuhlauksella.

Toinen syy, joka sangen useille miehille tekee turhaksi avioliiton tarkotuksen on useitten naisten fyysillisessä kehityksessä. Elintapamme, asunto-, ravinto- ja työolomme vaikuttavat enemmän epäedullisesti kuin hyödyttävästi meihin. Täydellä syyllä voidaan puhua hermostuneesta ajasta, jonka kanssa suvun huonontuminen käy käsikädessä. Verettömyys ja hermostus ovat etenkin naissuvussa äärettömästi levinneet. Tämä on todellinen yhteiskunta-onnettomuus, joka, jos se vielä saa jatkua muutamia sukupolvia, ilman että yhteiskuntajärjestyksemme pääsee luonnollisempaan kehitykseen, vie koko ihmissuvun turmioon.

Naiselimistö vaatii sukupuolitarkotukseensa nähden erikoista huolenpitoa, etenkin voimakasta ravintoa ja muutamina aikoina erikoista kohtelua. Nykyisin ei kuitenkaan suurin osa naisia saa tätä osakseen ja tuskin nykyoloissa voikaan. Myös on nainen tottunut kieltäytymään, niin esim. useat vaimot pitävät velvollisuutenaan antaa miehellensä parhaat palat ja tyytyä itse riittämättömään ravintoon. Niin myös saavat usein pojat parempaa ja voimakkaampaa ravintoa kuin tytöt; sangen yleinen on käsitys, että nainen voi tulla toimeen vähemmällä, vieläpä heikommalla ravinnolla kuin mies, siksipä useimmat nuorista naisistamme ovatkin ruumiillisesti heikkoja, verettömiä ja kovin hermostuneita. Seurauksena on kärsimyksiä kuukausipuhdistuksessa, sairauksia sukupuolielimissä, ja niiden seurauksena voi olla kykenemättömyys synnytykseen ja imettämiseen. Jos tätä naistemme huonontumista yhä jatkuu, niin ei se aika ole kaukainen, jolloin on epäilyksenalaista, voiko kulttuuri-ihmisiä enää lukea „nisäkkäihin". Iloisen, terveen, talousasiansa hoitavan puolison ja kunnon äidin sijassa on sairas, hermostunut nainen, jolle lääkäri ei taida mitään, joka ei voi sietää vähintäkään vetoa tai melua. Kukin voi itse täydentää kuvauksen; esimerkkejä on kyllin tuttavapiirissä.

Kokeneet lääkärit vakuuttavat, että suurempi osa aviovaimoista, etenkin kaupungeissa, on enemmän tai vähem-

män epänormaalissa tilassa. Pahan laadun ja puolisojen luonteen mukaan täytyy sellaisten avioiden olla onnettomia, ja yleinen mielipide antaa miehelle oikeuden avioliiton ulkopuolisiin vapautuksiin, jotka tullessaan vaimon tietoon herättävät hänessä mitä synkintä mieltä. Myös ovat usein puolisoiden erilaiset sukupuoliset vaatimukset syynä riitaisuuksiin, ilman että toivottava ero on mahdollinen. Tässä ei sovi salata, että *sangen suureksi osaksi miehet ovat syypäät niihin vaikeihin ruumiillisiin kärsimyksiin, jotka kohtaavat heidän vaimojaan avioliitossa.* Elostelujen takia on kovin useilla kroonillisia sukupuolitauteja, jotka usein, kun ne eivät tuota suurempia haittoja, otetaan kevyeltä kannalta. Mutta vaimolle tuottavat ne vaikeita naistauteja, jotka ilmenevät kohta naimisiin mentyä ja tekevät hänet kykenemättömäksi olemaan puolisona ja äitinä. Tavallisesti ei tuolla onnettomalla ole aavistustakaan tautinsa todellisesta syystä, joka lamauttaa hänen mielensä, katkeroittaa hänen elämänsä ja tuhoaa avioliiton tarkotuksen, ja hän tekee itselleen ja saa kuulla syytöksiä, johon toinen on vikapää. Lääkärikin usein vaikenee.

„Kuten uudet tutkimukset ovat osottaneet, on tämä seikka — että gonorrhoen (tippurin) vaikutuksesta miehen siemen ei ole siitosvoimainen — suhteellisesti yleinen syy aviolliseen hedelmättömyyteen, vastoin vanhaa mukavaa luuloa, joka heitti syyn vaimon niskoille.“ (T:ri Simon.)

On siis suuri joukko syitä vaikuttamassa, ettei avioliitto meidän aikanamme ole sellainen kuin sen tulisi. Epäilyttävä on näin ollen sen ohjeen arvo, jonka oppineetkin naisen vapautuspyrinnöille antavat, osoittamalla hänelle avioliittoa, joka olojemme takia yhä enemmän muuttuu ivakuvaksi ja yhä vähemmin täyttää tarkotustaan. Tämä neuvo naiselle hakea onneaan avioliitossa, oikeassa kutsumuksessaan, neuvo jonka useimmat miehet hyväksyvät, kaikuu mitä katkerimmalta pilkalta, kun neuvonantajat ja hyväksyjät toimivat päinvastoin. Schopenhauer filosoofi käsittää naista ja hänen asemaansa vaan poroporvarin kannalta. Hän sanoo: „nainen ei ole kutsuttu suuriin töihin. Hänen tehtävänsä ei ole toimia vaan *kärsiä.* Hän maksaa elonvelkansa synnyttämisen vaivoilla,

lasten hoidolla ja *alistumisella miehen alaiseksi.* Elonvoiman ja tunteen voimakkaimmat ilmaukset ovat häneltä kielletyt. Hänen elämänsä olkoon hiljaisempi ja merkityksettömämpi kuin miehen. Lastenhoitajaksi on nainen sopiva, *koska hän itse on lapsellinen, ja pysyy koko ikänsä isona lapsena,* jonkunlaisena väliasteena lapsen ja miehen välillä, *joka viimemainittu on oikea ihminen* ... Taloustoimiin ja *alistuvaisuuteen* ovat tytöt totutettavat ... *Naiset ovat suurimpia ja auttamattomia poroporvareita.*"

Schopenhauerin henkeen on myös kirjoitettu Lombroson ja Ferreron teos: „Nainen rikollisena ja prostitueerattuna.“ Me emme ole nähneet yhtään niin laajaa tieteellistä teosta, joka tästä asiasta sisältäisi niin vähän pätevia todistuskappaleita. Tilastolliset ainekset joista vedetään mitä rohkeimpia johtopäätöksiä, ovat sangen niukat. Yhteiskunnallisten olosuhteiden ja kultturikehityksen vaikutus jätetään miltei kokonaan sivuun; kaikki tuomitaan yksipuoliselta fysiologispsykoloogiselta kannalta, ja on todisteluihin kudottu kansatieteellisiä tiedonantoja eri tahoilta, ilman että näiden arvoa tarkemmin tutkitaan. Näidenkin tutkijain mielestä on nainen suuri lapsi, valehtelija, heikko arvostelussaan, häilyvä rakkaudessaan eikä kykenevä mihinkään rohkeaan tekoon. He kuvaavat tosin naisen riippuvaista asemaa eri kansain keskuudessa ja eri aikoina, mutta kuten darwinistit, suojalaput silmillä, johtavat he kaikki fysioloogisista eikä yhteiskunnallisista ja taloudellisista syistä, jotka sentään voimakkaimmin vaikuttavat naisenkin kehitykseen.

Puhuessaan naisen turhamaisuudesta huomauttavat nämät tutkijat, että alemmalla sivistysasteella olevien kansojen keskuudessa ovat miehet turhamainen sukupuoli; korkeammalla asteella olevilla kansoilla taas naiset. Mutta mistä syystä? Vastaus on lähellä. Noiden alemmalla olevien kansojen keskuudessa vallitsevat äitivaltaiset olot tai ovat äsken vallinneet. Tämä saattaa miehen pyrkimään naisen suosioon, hän koristelee itseään ja tulee turhamaiseksi. Kultturikansoilla taasen kosii pienillä poikkeuksilla mies naista ja nainen esiintymisellään tarjoaa itseään. Siis puhtaasti taloudelliset ja yhteiskunnalliset syyt vaikuttamassa. Kun sukupuolen riippuvaisuus toisesta lakkaa, katoavat myös turhamaisuus ja muotihulluudet.

Mitä etenkin Schopenhaueriin tulee niin tuomitsee hän naista yhtä yksipuolisesti kuin useat lääkäritkin, jotka hänessä näkevät vain sukupuoliolennon, ei yhteiskunnan jäsentä. Schopenhauer ei myöskään ollut naimisissa, hän ei siis itse puolestaan ole tehnyt osaansa jotta yksi nainen lisäksi olisi saanut maksaa „elinvelkansa". Ja nyt tulemme mitalin toiseen puoleen, joka ei ole kauniimpi.

Useat naiset eivät mene naimisiin, koska eivät voi mennä, sen tietää jokainen. Tapahan kieltää tarjoutumasta, hänen täytyy antaa valita itsensä, hän ei saa kosia. Jollei kosija tule, niin astuu hän niiden naisparkojen suureen joukkoon, joiden elämäntarkotus on mennyt hukkaan ja jotka varman aineellisen toimeentulon puutteessa käyvät kohti puutetta ja kurjuutta sekä usein joutuvat pilkan alaisiksi. Mistä johtuu tämä eroavaisuus sukupuolten luvussa? Monella on vastaus valmiina: Syntyy liian paljon tyttöjä. Niillä, jotka sitä väittävät, on väärät tiedot, kuten kohta näemme. Toiset vetävät siitä seikasta, että useimmissa sivistysmaissa naisten luku on suurempi, sen johtopäätöksen, että moniavioisuuden tulisi olla sallittu. Mutta nyt on tämä tapojamme vastaan ja se on naiselle alentavaa, joka ei estä Schopenhaueria halveksuen sanomasta: *„Naissuvulle on moniavioisuus hyvätyö"*. Monet miehet eivät mene naimisiin, koska eivät katso voivansa säädyn mukaisesti elättää yhtä vaimoa ja lapsia. Kahden vaimon pitäminen on vain muutamille harvoille mahdollinen ja näiden joukossa on useita, joilla on yksi laillinen ja yksi tai useampia laittomia vaimoja. Itämaillakin, jossa moniavioisuuden ovat tavat ja lait jo vuosituhansia tunnustaneet, on kuitenkin sangen harvoilla miehillä useampia kuin yksi vaimo. Puhutaan turkkilaisen haaremielämän siveellisesti turmelevasta vaikutuksesta. Mutta ei oteta huomioon, että tämä elämä on mahdollinen vain pienelle murto-osalle miehiä, pelkästään vain hallitsevaan luokkaan kuuluville, enemmistön eläessä yksiavioisuudessa. Algierin kaupungissa oli 1860-luvun lopulla 18,282 avioliitosta kokonaista 17,319:ssa vain yksi vaimo, 888:ssa kaksi ja vain 75:ssä useampia. Konstantinopoli, Turkin pääkaupunki tuskin voisi muuta osottaa. Maalla on yksiavioisuus vielä yleisempi. Itämailla kuten meilläkin täytyy

ottaa huomioon taloudelliset olot, jotka pakoittavat useimmat miehet tyytymään yhteen vaimoon. Mutta jos nämät seikat olisivatkin suotuisemmat kaikille miehille, niin ei kuitenkaan voitaisi moniavioisuutta panna toimeen, koska naisia puuttuisi. *Normaalioloissa esiintyvä miltei tasanen sukupuolten määrä viittaa kaikkialla yksiavioisuuteen.*

Todistukseksi esitämme tauluja Büchelin yleisestä tilastosta; nämät tulokset hämmästyttänevät monia.

	Vuosi	Miehiä	Naisia	Koko väkiluku	1000 miestä kohti naisia
1. Euroopassa:					
Iso Britania ja Irlanti	1891	18,388,756	19,499,397	37,888,153	1060
Tanska	1890	1,065,447	1,119,712	2,185,159	1052
Norja	1891	951,496	1,037,501	1,988,997	1090
Ruotsi	1890	2,317,105	2,467,570	4,784,675	1065
Suomi	1889	1,152,111	1,186,293	2,338,404	1030
Venäjä	1886	42,499.324	42,895,885	85,395,209	1009
Puola	1886	3,977,406	4,279,156	8,256,562	1076
Saksan valtak.	1890	24,231,832	25,189,232	49,421,064	1039
Itävalta	1880	10,819,737	11,324,507	22,144,244	1047
Unkari	1880	7,799,276	7,937,192	15,738,468	1019
Hollanti	1889	2,228,487	2,282,928	4,511,415	1024
Belgia	1890	3,062,656	3,084,385	6,147,041	1007
Sveitsi	1888	1,427,377	1,506,680	2,934,057	1055
Ranska	1886	18,900,312	19,030,447	37,930,759	1007
Espanja	1887	8,608,532	8,950,776	17,559,308	1039
Italia	1881	14,265,383	14,194,245	28,459,628	995
Serbia	1890	1,110,731	1,052,028	2,162,759	947
Bulgaria	1881	1,519,953	1,462,996	2,982,949	962
Kreikka	1889	1,133,625	1.051,583	2,187,208	929
Koko Eurooppa	—	170,818.561	174,914,119	345,732,680	1024
2. Ameriikka	—	41.643,389	40,540,386	82,183,775	973
3. Aasia	—	177,648,044	170,269,179	347,917,223	958
4. Austraalia ja Polyneesia	—	2,197,799	1,871,821	4,069,620	852
5. Afrika	—	6,994,064	6,771,360	13,765,424	969

Lukuunottamatta Eurooppaa, jossa keskimäärin 1,000 miespuolista asukasta kohti oli 1,024 naispuolista, on

muissa maissa suhde päinvastainen. Joskaan ei kaikkien maiden väenlaskua, mitä naisiin tulee, voitaisi pitää täysin pätevänä, on kuitenkin selvää, ettei naisten luku tuntuvasti ole miesten lukua suurempi.

Saksan valtakunnassa on viime vuosina mies- ja naispuolisten lukumäärä ollut tasasempi v. 1885 oli naisia 988,376 enemmän kuin miehiä; v. 1890 oli erotus 966,806 ja 1900 892,684. Tämän on vaikuttanut pääasiallisesti siirtolaisuuden väheneminen, johon miehet olivat etupäässä ottaneet osaa. Pohjois-Amerikassa onkin naisten puute yhtä suuri kuin Saksassa niiden liika määrä. Miesten runsaampi siirtyminen siis naisiin verraten ensi sijassa vaikuttaa eroavaisuuden sukupuolten pääluvussa. Toinen seikka, joka myös painaa vaa'assa paljon, on se, että naiset ylipäänsä tulevat vanhemmiksi kuin miehet, ja että siis löytyy vanhemmilla ikäkausilla enemmän naisia kuin miehiä.

Kymmenenteen ikävuoteen saakka on poikia enemmän kuin tyttöjä, poikalapsia kun syntyy enemmän. Niinpä syntyy Saksassa*):

v. 1872	100	tyttöä	kohti	106,2	poikaa
„ 1878	„	„	„	105,9	„
„ 1900	„	„	„	106,0	„

Mutta poikia kuolee myös enemmän kuin tyttöjä. Niinpä jo 10—20 ikävuosina on naisten luku suurempi.

Naimattomien kesken löytyi (myös Saksassa**) v. 1890:

15—40 v.	ijässä	miehiä	5,845,933,	naisia	5,191,453
40—60 „	„	„	375,881,	„	503,406
yli 60 „	„	„	130,154,	„	230,453

*) Suomessa ei syntyvien tyttöjen lukumäärä kertaakaan vuosina 1751—1902 ollut poikien lukua suurempi. 1000 tyttöä kohti syntyi v. 1751 1013 ja v. 1902 1060 poikaa.

**) V. 1900 oli Suomessa:

15—40	ijässä	miehiä	545,020	naisia	521,096
40—60	„	„	245,832	„	261,125
yli 60	„	„	99,093	„	133,662

Suom. muist.

Siis on 15—40 ikävuosien välillä miessuku 654,480 päätä voimakkaampi kuin naissuku, joka seikka naisille näyttää hyvin edulliselta, mutta 15—21 vuoden ijässä eivät miehet juuri voi mennä naimisiin, eivätpä 21—25 vuosien välilläkään perustaa perhettä, jota vastoin tämänikäiset naiset ovat kaikki aviokuntoisia. Jos vielä ajattelemme ettei suurin osa miehiä ollenkaan mene naimisiin, niin huomaamme, että naisten asema naimisiin menoon nähden on hyvin epäedullinen. Suuri joukko naisia on siis nykyoloissa pakotettu kieltäytymään sukuvietin laillisesta tyydyttämisestä, jota vastoin miehet hakevat ja saavat tyydytystä prostitutsioonissa. Naisten asema olisi aivan toinen, jos yhteiskunta-olojemme uudesti-järjestämisen kautta poistuisivat esteet, jotka pidättävät satoja tuhansia miehiä menemästä naimisiin.

Kuten huomautettiin, vaikuttaa siirtolaisuus eroavaisuuteen sukupuolten luvussa. Myös asevelvollisuus pakottaa useita nuoria miehiä, vieläpä juuri voimakkaimpia, ulkomaille. Etenkin voimakas on siirtolaisuus suurien sotien jälkeen. Suuret tapaturmat tuhoavat myös ihmishenkiä. V. 1886—1900 oli teollisuudessa, maataloudessa sekä valtion ja kunnan töissä kuolleitten luku 90,373, näistä vaan pieni osa naisia. Monessa tapauksessa tekee raajarikkoisuus perheen perustamisen ja elättämisen mahdottomaksi. Merimiehen toimi tuottaa myös suurta mieshukkaa. 1882—1902 tuhoutui 2,440 alusta ja menetti niissä henkensä 3,665 ihmistä miehistöstä ja 1,241 matkustajaa.

Yhteiskunta voi, kun on opittu panemaan arvoa joka ihmishengelle — joka tulee tapahtumaan sosiaalisessa yhteiskunnassa — ehkäistä useimmat tapaturmat, merelläkin. Lukemattomissa tapauksissa on vain väärä säästäväisyys pannut alttiiksi työläisten hengen ja jäsenet; usein on syynä kiire ja liika väsymys. Ihmisliha on halpaa; jos yksi työmies sortuu, on toisia astumassa tilalle.

Etenkin menetellään merenkulun alalla usein puolustamattomasti. Plimsolin paljastusten kautta Englannin parlamentissa jo 70 luvulla on tullut yleensä tunnetuksi, kuinka lukuisat laivan omistajat rikollisessa voitonhimossa vakuuttavat korkeasti kelvottomia laivoja ja tunnottomasti

uhraavat ne miehistöineen saadakseen suuret vakuutusrahat. Eivät ole nämät „ruumisarkut“ Saksassakaan tuntemattomat. Useissa tapauksissa ei haaksirikkojen syitä voida saada selville, kun alukset tuhoutuvat aavalla merellä eikä ketään pelastu antamaan tietoja. Tällä alalla juuri pahimmin rikotaan. Saaristoon asetetut laitokset haaksirikkoisten pelastamiseksi ovat hyvin puutteelliset, koska näitten toimeenpano on useimmiten yksityisen hyväntekeväisyyden varassa. Yhteistoiminta, jonka korkein tarkoitus olisi kaikkien etu, voisi laittaa niin, että tällaiset onnettomuudet kävisivät mitä harvinaisemmiksi. Mutta nyt vallitseva taloudellinen ryöstöjärjestelmä, joka laskee ihmisiä kuin lukuja saadakseen mahdollisemman suuren hyödyn, uhraa usein ihmishengen muutaman markan voitosta. Kaikki nämät valtio- ja yhteiskuntaelämämme piirteet osottavat, että naisenkin etuihin mitä läheisimmin kuuluisi muutos oleviin oloihin. Lisätäänkö sotilaiden palvelusaikaa vaiko ei, vahvistetaanko armeijaa vaiko ei, noudatetaanko rauhallista vaiko sotaista politiikkaa, kohdellaanko sotilaita arvokkaasti tai arvottomasti ja nouseeko tämän johdosta itsemurhain ja itsensäturmelemisten luku vaiko vähenee, *kaikki nämät ovat kysymyksiä, jotka koskevat naista yhtä paljon kuin miestä.* Sama on on asema teollisuuteen, maatalouteen ja kauppaan nähden, joihin naiset vuosi vuodelta yhä lukuisemmin tunkeutuvat.

Mutta on muitakin syitä kuin nämät vaikeuttamassa naimisiin menoa. Valtio estää monia miehiä menemästä avioliittoon. Päivitellään naimattomuutta, jota katoliselta papistolta vaaditaan, mutta ei lausuta moitteen sanaa, vaikka suurempi osa sotilashenkilöitä on tuomittu siihen. Upseerit tarvitsevat naimisiin menoansa varten esimiestensä luvan ja senlisäksi estää puolison vapaata valintaa se, että tällä täytyy olla määrätty omaisuus. Niinpä sai esim v. 1889 Itävallan upseeristo yhteiskunnallisen „arvonlisän“. Siitä saakka on upseerien hinta avioliittotarjokkaina kohonnut. Kapteeni, joka on yli 30 vanha, nousi kokonaista 8,000 guldenia, mutta sitä nuorempaa kapteenia ei voi saada 30,000 guldenia pienemmillä myötäjäisillä. Saksassakin on samantapaisia määräyksiä. Myös on aliupseeristo avioliittoa rajoittavien määräysten alainen.

Siis selkeitä todistuksia valtion materiaalisesta avioliittokäsityksestä.

Yleinen mielipide ei tavallisesti suvaitse, että miehet alle 24—25 vuoden menevät naimisiin, koska mies vasta tällä ijällä saavuttaa itsenäisen aseman. Vain henkilöille, jotka ovat siinä miellyttävässä asemassa, ettei heidän tarvitse ensin valloittaa yhteiskunnallista asemaa, kuten esim. ruhtinaallisille, pidetään sopivana, että mies menee naimisiin 18—19 ja neito 15—16 vuoden vanhana. Ruhtinas tuleekin täysi-ikäiseksi 18 vanhana ja on samalla kykenevä hallitsemaan mitä suurinta kansaa. Tavalliset kuolevaiset tulevat täysi-ikäisiksi vasta 21 ikäisinä.

Tämä eroavaisuus mielipiteissä avioijän suhteen osottaa, että vaikuttamassa ovat ainoastaan yhteiskunnalliset syyt, joilla ei ole mitään tekemistä ihmisten kanssa sukupuoliolentoina. Mutta luonnon vietti ei sitoudu määrättyihin yhteiskunnallisiin suhteisiin eikä niihin perustuviin mielipiteisiin. Niin pian kuin ihminen on saavuttanut kypsyneen ijän, esiintyy sukuvietti täysine vaatimuksineen. Sukupuolisen kypsyyden aika on erilainen eri yksilöillä sekä riippuu ilmanalasta ja elintavoista.

Lämpimässä ilmanalassa esiintyy se jo 10—11 ijässä ja siellä tapaa sen ikäisiä naisia, joilla on esikoinen käsivarsillaan, mutta heidän kukoistuksensa onkin ohitse 25—30 ijässä. Lauhkeassa vyöhykkeessä on sääntönä 14—16 v., usein myöhempikin ikä; myös on sukupuolisen kypsyyden tulo eriaikainen maalla kuin kaupungissa. Terveille, voimakkaille maatytöille, jotka tekevät kovaa työtä, tulevat kuukautiset myöhemmin kuin huonosti ravituille, heikontuneille, hermostuneille kaupunkineitosille. Edellisillä on sukupuolikypsyys säännöllinen, jälkimäisillä on säännöllisyys harvinainen, esiintyy kaikellaisia sairaloisuuksia, jotka usein saattavat lääkärin epätoivoon. Kuinka usein täytyykään lääkärin selittää, että perinpohjaisin parannuskeino olisi avioliitto. Mutta miten päästä tähän? Voittamattomia esteitä asettuu tämän esityksen toteuttamisen tielle.

Kaikki tämä osoittaa, mistä muutosta on etsittävä. On tarpeen ihan erilainen kasvatus, joka ottaa huomioon niin ruumiillisen kuin henkisen puolen, ja käytäntöön on otet-

tava ihan toiset elin- ja työtavat. Näitä voivat kaikille hankkia *vain perin pohjin muutetut yhteiskunnalliset olot.*

Yhteiskuntaolomme ovat asettaneet syvästi vastakkain ihmisen sukupuoli- ja yhteiskuntaolentona. Tämä vastakohta ei ole minään aikana ollut niin huomattava kuin nykyisin; ja se synnyttää joukon epäkohtia ja sairauksia, jotka etupäässä kohtaavat naissukua. Ensiksikin on naisen elimistö suuremmassa määrässä kuin miehen riippuvainen hänen sukupuolitarkotuksestaan — esim. kuukautisten säännöllisyys —, toiseksi nousee naisen tielle useampia syitä estämään häntä luonnollisella tavalla tyydyttämästä voimakkainta luonnonviettiään. Tämä vastakohta luonnontarpeen ja yhteiskuntapakon välillä johtaa luonnottomuuteen, salaisiin paheisiin ja hekumoimisiin, jotka tuhoavat vähänkin heikonlaisen elimistön.

Mitä hävyttömimmin tuetaan monelta taholta luonnottomuutta. Enemmän tai vähemmän peitetysti kiitetään teollisuuden tuotteita, joita suositetaan perhepiireihinkin tunkeutuvien lehtien ilmoitusosastoissa. Nämät ylistykset ovat etupäässä tarkotetut parempiosaisille, sillä tuotteet ovat niin kalliita, että köyhempi niitä tuskin jaksaa hankkia. Käsi kädessä tämän kanssa käyvät kummallekin sukupuolelle tarkotetut hävyttömät kuvat (kokonaisia sarjojakin), runot ja kirjotelmat, joiden nimetkin jo kiihoittavat sukuviettiä ja jotka vaativat poliisin ja virastojen sekaantumista. Mutta näillä on liian paljon tekemistä „kulttuuria, aviota ja perhettä tuhoavan sosiaalidemokratian" kanssa, voidakseen omistaa huomiota tämmöisille. Osa romaanikirjallisuutta työskentelee samaan suuntaan. Olisipa ihme, jolleivät sukupuoliset hurjastelut, keinotekoisesti kiihotettuina kehittyisi yhteiskunnalliseksi sairaudeksi.

Toimeton ja ylellinen elämä, jota niin monet keskiluokan naiset viettävät, hermojen hienostunut kiihotus, eräänlainen liika taidenautinto, jota muutamilla aloilla harjoitetaan kasvihuonemaisesti, ja jota teennäisyyttä ja hermoärtymystä kärsivä osa naissukua pitää arvokkaana ajanviettona ja sivistysvälineenä, lisää sukupuolellista ärtymystä ja johtaa ehdottomasti hurjasteluihin.

Köyhillä on muutamia rasittavia työaloja, joissa on

istuen työskenneltävä ja jotka kokoavat verta sukupuolielimiin ja herättävät ärtymystä. Vaarallisimpia toimiskeluja tässä suhteessa on koneella ompelu. Tämä vaikuttaa niin turmelevasti, että 10—12 tuntisella päivätyöllä muutamissa vuosissa voimakkainkin elimistö on tuhoutunut. Ylenmääräistä sukupuolista kiihotusta edistää myös työskentely kuumissa huoneissa, kuten sokerikeittiöissä, kankaanpainimoissa, sekä yötyö kaasuvalossa ylitäysissä työhuoneissa, etenkin kun sukupuolet työskentelevät yhdessä.

Siis taaskin joukko tapauksia, jotka heittävät räikeän valon nykyisten olojen järjettömyyteen ja sairaloisuuteen. Mutta näitä syvälle juurtuneita epäkohtia ei poisteta moraalisaarnoilla eikä laastaripaikkauksilla, joita yhteiskunnalliset ja uskonnolliset puoskarit tarjoilevat. Kirves on iskettävä pahan juuriin. On saatava aikaan yhteiskuntaolot, jotka tekevät mahdolliseksi luonnonmukaisen kasvatuksen, terveet elin- ja työtavat sekä kaikkien luonnollisten ja terveitten viettien säännöllisen tyydytyksen.

Miehellä ei ole niin monenlaisia esteitä tiellään kuin naisella. Valtija-asemansa takia on hänellä, mikäli yhteiskunnallisia esteitä ei ole, vapaa rakkausvalinta. Avioliiton elatuslaitoksellinen luonne, naisten suurempi luku ja tapa estävät naista ilmaisemasta tahtoaan ja pakottavat hänen odottamaan kosijaa. Tavallisesti antautuu hän alttiisti kun tilaisuus tarjoutuu ja löytyy mies, joka pelastaa hänet yhteiskunnallisesta „vanhan piian“ osaksi tulevasta halveksumisesta. Usein katsoo nainen väheksyen niihin sisariinsa, jotka ihmisarvonsa tunnossa eivät myy itseään ensimäiselle hyvälle aviolliseen prostitutsiooniin, vaan mieluummin yksin vaeltavat elämän ohdakkeisen tien.

Toisella puolen on mies, joka tahtoo tyydyttää rakkaudentarvettaan avioliitossa, yhteiskunnallisten ehkäisyjen alainen. Hänen täytyy kysyä itseltään: voitko elättää vaimoa ja kenties muutamia lapsia, niin ett'et joudu aivan suuriin huoliin? Mitä jalommat hänen käsityksensä avioliitossa ovat, mitä varmemmin hän on päättänyt naida ainoastaan rakkaudesta, sitä varmemmin täytyy hänen tehdä tämä kysymys itselleen. Monen on mahdoton nykyisissä oloissa antaa myöntävää vastausta; he jäävät mieluummin

naimattomiksi. Toisilla, vähemmän tunnollisilla, on muita vaikeuksia, tuhannet miehet pääsevät vasta verraten myöhään vaatimustensa mukaiseen itsenäiseen asemaan; mutta he voivat elättää vaimon „säädynmukaisesti“ vain silloin, kun tällä on suurenpuoleinen omaisuus. Useilla nuorilla miehillä on kuitenkin liioitellut käsitykset n. k. säädynmukaisesta elämästä, mutta heidän täytyy monien naisten väärän kasvatuksen takia valmistautua vaatimuksiin, jotka nousevat yli voimain. Hyviin, vaatimattomiin naisiin tutustuvat he harvoin, näitä ei löydä sieltä, mistä tavallisesti vaimoja haetaan. Ne, jotka hänen tielleen tulevat, ovat usein sellaisia, jotka loistavalla ulkoasulla koettavat voittaa miehen ja johtaa häntä harhaan, mitä heidän ominaisuuksiinsa ja omaisuuteensa tulee. Houkutuskeinoja käytetään sitä kiivaammin, mitä enemmän nämät naiset lähenevät ikää, jolloin heidän on kiire päästä naimisiin. Jos sellaisen naisen onnistuu valloittaa mies, niin on hän jo niin tottunut seuraelämään, koreiluun ja kalliisiin huveihin, ett'ei hän avioliitossakaan tahdo olla niitä ilman. Tässä avautuu miehelle kuilu, jonka reunalla kasvavan kukan useat jättävät rauhaan, koska sen voi poimia vain niskansa taittamisen uhalla. He kulkevat tietään yksin ja hakevat ajanvietettä ja huvituksia vapauttaan kadottamatta. Vilppi ja petos ovat niin yleisiä porvarillisessa yhteiskunnassa, mikä ihme siis, että niitä käytetään avioliittoonkin mentäissä.

C. Anselin mukaan oli avioliitto-ikä sivistyneitten ja riippumattomain kesken Englannissa v. 1840—71 keskimäärin 29,95 vuotta, mutta sittemmin on se noussut. Keskimääräinen naima-ikä eri aloilla v. 1880—85 oli

Kaivosmiehille	23,56	vuotta
Työmiehille tekstiiliteollisuudessa	23,88	„
Suutareille ja räätäleille	24,42	„
Päiväläisille	25,06	„
Kauppa-apulaisille	25,75	„
Pikkukauppiaille	26,17	„
Vuokramiehille	28,73	„
Riippumattomille	30,72	„

Nämät luvut osottavat sattuvasti kuinka yhteiskunnallinen asema vaikuttaa avioliittoon.

Avioliitosta kieltäytyvien miesten luku kasvaa yhä. Etenkin n. k. ylempäin säätyjen miehet useammin pysyvät naimattomina, osaksi koska vaatimukset ovat liian suuret, osaksi koska näitten piirien miehet löytävät nautintoa ja seuraa avioliiton ulkopuoleltakin. Naisille erittäin epäedulliset ovat olot niillä seuduilla, missä useita eläkettä nauttivia perheineen elelee, mutta löytyy vain harvoja nuoria miehiä. Täällä nousee naisten luku, jotka voivat mennä naimisiin, 20—30 sadasta. Avioliittoehdokkaitten puute kohtaa siis tavallisesti niitä naisia, jotka yhteiskunnallisen asemansa johdosta asettavat vaatimuksensa korkeiksi, mutta eivät voi tarjota omaisuutta hakevalle miehelle mitään semmoista. Tämä kohtaa etenkin naisia niissä lukuisissa perheissä, jotka elävät varmoilla vuosituloilla ja ovat yhteiskunnallisesti kunnioitettavia mutta varattomia. Tällaisten naisten asema on verrannollisesti surullisempi kuin heidän onnettomuussisartensa. Näistä piireistä lähtee myös se arveluttava kilpailu, jonka alaisia ovat työläisnaiset niillä teollisuuden aloilla, joilla työnantaja mieluimmin teettää kotitöitä. Nuo naiset näet tekevät työtä mitä pienimmästä palkasta, koska heidän tavallisesti ei tarvitse ansaita koko elantoaan, vaan ainoastaan saada lisätuloja puvustoa ja huveja varten. Työnantaja käyttää kernaasti näiden kilpatyötä painaakseen köyhälistön naisparkojen palkkoja ja puristaakseen näistä viimeisen veripisaran, sillä heidän täytyy ponnistaa viimeiseen saakka. Myös monet virkamiesten vaimot, joiden miesten palkka ei riitä säädynmukaiseen elämään, käyttävät vapaa-aikansa tähän likakilpailuun, joka painaa lukemattomia proletaarinaisia.

Porvarillisten naisyhdistysten ponnistukset naistyön kohottamiseksi ja naisten pääsyä varten korkeampiin ammatteihin tähtäävät pääasiallisesti paremman aseman saavuttamiseen yläluokan naisille. Ja tätä saavuttaaksensa asettuvat he kernaasti ylhäisten naisten suojelukseen. Porvarinaiset seuraavat tässä vain porvarillisten miesten esimerkkiä, nämät kun myöskin kernaasti asettuvat suojelukseen saaden aikaan vain pieniä muutoksia. Tehdään turhaa työtä ja petetään itseään ja toisia perinpohjaisten reformien vält-

tämättömyyden suhteen. Sillä taholla ei myöskään epäillä yhteiskunta-perusteidemme järjellisyyttä. Kun Berliinin naiskongressissa v. 1894 vähemmistö ehdotti kuljettavaksi käsi kädessä työläisnaisten, se on sosialidemokratian kanssa, kohosi enemmistön taholta vastenmielisyyden myrsky. Mutta porvariston naisten ei ole onnistuva vetää itseään suosta ylös omasta palmikostaan.

Kuinka suuri on niiden naisten luku, joiden esitetyistä syistä täytyy kieltäytyä avioelämästä lienee tuskin määrättävissä.

Oikeassa avio-ijässä 15—40 löytyi Saksassa vuonna 1890 9,429,720 miestä 9,682,454 naista kohti; naisia on siis 252,734 enemmän. Muissakin maissa samantapaisten taloudellisten olojen vallitessa ovat suhteet jotenkin samat, suurella määrällä naisia ei siis ole mitään mahdollisuutta päästä naimisiin.

Mitä sanovat nyt ne, jotka vastustavat naisten pyrkimyksiä riippumattomuuteen ja osottavat hänelle avioliittoa ja kotielämää? Naisten pahasta tahdosta ei riipu, että niin monet heistä jäävät naimattomiksi. Mitä tulee nyt näistä yhteiskuntaolojemme uhreista? Sivuutetun ja loukatun luonnon kosto painaa leimansa kasvojen ja luonteen piirteisiin, jotka eroittavat n. k. vanhat neidot ja kieltäymyksessä eläneet „vanhat pojat“ kaikissa maissa muista ihmisistä, ja todistavat poljettujen luonnonviettien mahtavasta ja tuhoavasta vaikutuksesta. N. k. nymfomania naisilla sekä hysterian lukuisat lajit johtuvat tästä lähteestä. Hysteerisiin kohtauksiin johtaa myös se, että nainen ei tule tyydytetyksi muutamissa avioliitoissa, joka seikka usein johtaa hedelmättömyyteenkin.

Siinä pääkohdissa on aikamme avioelämä ja sen vaikutukset. *Nykyaikainen avioliitto on laitos, joka on mitä lähimmässä suhteessa yhteiskunnallisiin oloihin, sekä pysyy ja katoaa niiden kanssa. Mutta tämä avioliitto on hajaantumisen ja rappeutumisen tilassa, aivan kuin porvarillinen yhteiskunta itsekin.* Mitä siis olemme porvarillisesta avioliitosta osoittaneet:

1. Syntymäin lukumäärä alenee suhteellisesti, vaikkakin väestö kokonaisuudessaan enenee, joka seikka osoittaa perheiden aseman huononevan.

2. Avioerovaatimukset lisääntyvät, ja koko lailla nopeammin kuin väkiluku kasvaa, ja useimmissa tapauksissa naiset hakevat eroa, vaikkakin he saavat erosta kärsiä enemmän sekä taloudellisesti että yhteiskunnallisesti. Tämä osottaa epäedullisien seikkain olevan vaikuttamassa ja avioliiton rappeutuvan.

3. Avioliittojen luku alenee suhteellisesti, vaikka väkiluku kasvaa, joka todistaa, ettei avioliitto useitten silmissä enää vastaa yhteiskunnallista eikä siveellistä tarkotustaan ja että se käy arvottomaksi ja arveluttavaksi.

4. Miltei kaikissa kulttuurimaissa on sukupuolten lukumäärä erilainen ja etenkin naissuvun vahingoksi; eikä tämä riipu syntymistä — sillä yleensä syntyy enemmän poikia — vaan on vaikuttimena epäedullisia yhteiskunnallisia ja valtiollisia syitä.

Kun kaikki nämät luonnottomat, etupäässä naisia vahingoittavat olot perustuvat porvarillisen yhteiskunnan olemukseen, ja pahenevat sen pysyessä, niin todistaa se itsensä kykenemättömäksi parantamaan tätä pahaa ja vapauttamaan naista. Tässä on tarpeen siis toinen yhteiskunnallinen järjestys.

PROSTITUTSIONI, VÄLTTÄMÄTÖN YHTEISKUNNALLINEN LAITOS PORVARILLISESSA MAAILMASSA.

Avioliitto edustaa sukupuoli-elämän toista puolta porvarillisessa yhteiskunnassa, prostitutsioni toista. Avioliitto on mitalin etu-, prostitutsioni sen takasivu. Jolleivät miehet tunne tyydytystä avioliitossa, hakevat he sitä prostitutsionista. Ja ne miehet, jotka syystä tai toisesta eivät mene naimisiin, hakevat myös tyydytystä prostitutsionista. Aviottomina eläville miehille, kuten niillekin joiden avioliitto ei vastaa odotuksia, ovat olot sukuvietin tyydyttämiseksi suotuisammat kuin naisille.

Miehet ovat aina pitäneet prostitutsionia heille „oikeudella“ kuuluvana etuna Sitä ankarammin tuomitsevat he,

kun nainen, joka ei ole prostituerattu, ottaa „harha-askeleen“. Että naisella ovat samat vietit kuin miehelläkin, ja että ne toisinaan esiintyvät sangen kiivaasti, se ei heitä liikuta. Hallitsija-asemansa nojalla pakottavat he hänen väkivaltaisesti painamaan alas voimakkaimmat luonnonviettinsä ja tekevät hänen yhteiskunnallisen arvonsa ja avioliittoonpääsynsä riippuvaiseksi hänen siveydestään. Ei mikään voi räikeämmin kuvata naisen riippuvaa asemaa miehestä, kuin tämä perin erilainen käsitys saman vietin tyydyttämisestä.

Olot ovat miehelle sangen suotuisat. Luonto on heittänyt naisen niskoille siitoksen seuraukset. Miehellä paitsi nautintoa, ei ole vaivaa eikä myös vastuuta. Tämä edullinen asema on edistänyt tuota hillittömyyttä sukupuolisissa vaatimuksissa, joka on useimmille miehille ominainen. Mutta kun on useita syitä estämässä vietin laillista tyydytystä, niin etsitään sitä vapaasti.

Prostitutsioni tulee siten välttämättömäksi sosiaaliseksi laitokseksi porvarilliselle yhteiskunnalle aivan kuin poliisi, vakinainen armeija, kirkko ja yksityiset työnantajat.

Tämä ei ole liioteltua, se todistetaan.

On esitetty kuinka vanha aika piti prostitutsionia välttämättömänä ja antoi valtion järjestää sen, niin Kreikassa kuin Roomassakin. Samoin on esitetty, mitä kristitty keskiaika siitä ajatteli. Pyhä Augustiinuskin, jota Paavalia lähinnä pidetään kristinuskon tärkeimpänä tukena, ja joka kiivaasti saarnasi kieltäytymystä, ei voinut olla huudahtamatta: „poistakaa julkiset naiset ja intohimoinen voima on heittävä kaikki pois sijoiltaan.“ Maakuntakokous Milanossa v. 1665 antoi samantapaisen lausunnon.

Kuulkaamme mitä uuden ajan miehet sanovat.

Tri F. S. Hügel sanoo kirjassaan: „Prostitutsionin historia, tilasto ja järjestäminen Wienissä“: „Etenevä sivistys on yleensä suosiva prostitutsionia miellyttävämmissä muodoissa, mutta vasta *maailman lopussa* on se katoava maan päältä.“ Se on rohkea väite, mutta joka ei voi ajatella yli porvarillisten muotojen eikä tunnusta, että yhteiskunta on muuttuva päästäkseen terveellisempiin ja luonnollisempiin oloihin, sen täytyy yhtyä Hügeliin.

Siksipä selittivätkin trit Wichem, Hampurissa, Batton, Lyonissa, Tait, Edinburgissa ja sukupuoliasiain erikoistutkija Barent-Duchatelet Pariisissa yhdenmukaisesti: „Prostitutsionia ei voida poistaa, koska se riippuu yhteiskuntajärjestelmästä“, ja he vaativat sen järjestämistä valtion toimesta. Schmölderkin kirjoittaa: „Ammatillista siveettömyyttä on ollut kaikkina aikoina ja on se inhimillisesti katsoen aina pysyvä ihmiskunnan seuralaisena.“ Ei kukaan näistä tule ajatelleeksi, että prostitutsionin syyt voisivat kadota uuden yhteiskunta-järjestyksen kautta, kukaan ei tutki sen syitä. Tosin hämärtää joillekin, jotka ovat näiden asioiden kanssa tekemisissä, että lukuisain naisten surkeat olot ovat pääsyynä, miksi useat myyvät ruumiinsa, mutta tämä ajatus ei mene johtopäätökseen saakka, että on siis välttämätöntä luoda uudet olot. Valitettavasti puuttuvat asian-tuntijat harvoin syvempiin tutkimuksiin, he pysähtyvät ulkonaisiin asioihin ja ratkaisevat ylipäänsä niinkuin eräskin lääketieteellinen lehti, joka kirjoittaa: „Mitä on muuta neuvoa sillä suurella määrällä miehiä, jotka tahtoen tai tahtomattaan elävät naimattomina, muuta kuin poimia julkisen rakkauden kielletyitä hedelmiä, jos tahtovat tyydyttää luonnollista sukuviettiään?“ Ja lehti lisää: „Jos siis prostitutsioni on välttämätön niin on sillä myöskin oikeus olla olemassa ja nauttia suojaa ja rankaisemattomuutta valtion puolelta.“ Ja tri Hügel on samaa mieltä. Ajatellaan siis vain miestä, jolle naimattomuus on kiusa; mutta miljoonain naimattomain naisten on oltava tyytyväisiä. Mikä miehelle on oikein, on naiselle väärin, epäsiveellistä ja rikoksellista.

Leipzigin poliisi-lääkäri, tri J. Kühn lausuu teoksessaan: „Prostitutsiooni 19:nellä vuosisadalla terveyspoliisin näkökannalta“: „Prostitutsioni ei ole ainoastaan siedettävä vaan myös *välttämätön paha*, sillä se suojaa vaimoja uskottomuudelta (johon miehillä on yksinomainen oikeus!) ja hyvettä, (tietysti naisten, sillä miehet eivät tarvitse semmoista): ahdistamisilta (sic!) ja sitten lankeemuksilta.“ Nämät sanat kuvaavat peittelemättä miesten karkeaa itsekkyyttä. Kühn asettuu varmalle kannalle poliisilääkärinä, jolla on toimena valvoa prostitutsionia miesten suojelemiseksi ikäviltä taudeilta. Toinen hauska herra on tri

Fock, joka Saksan terveydenhoito lehdessä päällekirjoituksella: „Prostitutsioni siveelliseltä ja terveydelliseltä kannalta", pitää sitä „sivistyslaitostemme välttämättömänä vastineena." Hän pelkää liikaa kansoittumista, jos kaikki aikaisin menisivät naimisiin, ja siksi hän pitää tärkeänä prostitutsioonin „järjestämistä" valtion puolelta. Hän katsoo oikeaksi että valtio valvoo prostitutsionia ja hankkii miehille syfiliksestä vapaita tyttöjä. Hän vaati mitä tarkin a valvontaa „kaikille naisille, joiden todistetaan viettävän epäsiveellistä elämää." Mutta entäpä, jos tämmöisiä naisia kuuluisi ylempiin luokkiin? Vanha veisu. Tri Fock vaatii prostituerattujen verottamista, ja heidän rajoittamistaan määrätyille kaduille. Toisin sanoen, kristityn valtion on vedettävä tuloja prostitutsionista, miesten eduksi järjestämällä ja suojelemalla sitä. Kuinka sanoikaan keisari Vespasianus samanlaisesta tapauksesta? *Non olet!* (Ei lemua). Siis! todistettu on: prostitutsioni on välttämätön laitos porvarilliselle maailmalle, aivan niinkuin poliisi, vakinainen sotaväki, kirkko ja yksityiset työnantajat!

Saksassa ei prostitutsioni ole niinkuin Ranskassa valtion järjestämä ja suojelema, vaan ainoastaan suvaittu. Julkiset naiselat ovat laissa kielletyt ja paritus rangaistaan ankarasti. Mutta tämä ei ole estänyt useissa Saksan kaupungeissa löytymästä poliisin sallimia naiseloita. On vaikea käsittää, kuinka tällainen lainvastaisuus voi pysyä voimassa asianomaisten tieten. Saksan rikoslaki kieltää myös vuokraamasta asuntoja prostitueratuille. Mutta poliisi katsoo olevansa pakotettu sietämään tuhansia prostituerattuja ja suojelemaan heidän ammattiaan, kun heidän nimensä vaan on poliisin kirjoissa ja he noudattavat määrätyitä säännöksiä, esim. käyvät lääkärin tarkastuksessa. Mutta jos valtio suojelee prostituerattujen ammattia, niin täytyyhän heidän asua jossain. Kuinka vastakkaista! Toiselta puolen suvaitsee valtio prostitutsionia välttämättömänä, toiselta puolen vainoaa ja rankaisee sen harjoittajia ja parittajia. Valtion kanta osottaa, että prostitutsioni on nykyisen yhteiskunnan sfinksi, ratkaisematon arvoitus. Vallitseva uskonto ja siveys tuomitsevat prostitutsionin, lait rankaisevat sen suosimista, ja kuitenkin

sietää ja suojelee valtio sitä. Toisin sanoen siveydestään, uskonnollisuudestaan ja sivistyksestään ylpeilevän yhteiskunnan täytyy sietää sitä, että siveettömyys ja turmelus hiipivänä myrkkynä jäytävät sen ruumista. Mutta toinenkin seikka käy selville. *Kristillinen valtio myöntää, että avioliitto ei ole tyydyttävä, ja että miehellä on oikeus sukuviettinsä laittomaan tyydytykseen.* Samassa valtiossa pidetään naimatonta naista sukupuoliolentona vain silloin, kun hän antautuu miesten laittomien himojen tyydyttäjäksi s. o. prostitueeratuksi. Ei myöskään kohtaa valtiolaitosten tarkastus miestä, joka käyttää prostitueerattuja, mikä kuitenkin olisi välttämätöntä, jos mieli koko tarkastuksella olla mitään järkeä tai siitä saada tuloksia, — puhumattakaan siitä että oikeus vaatii samanlaista lainkäyttöä kummallekin sukupuolelle.

Tämä miehen suojelus kääntää olojen suhteet ylösalaisin. *Näyttää siltä, kuin olisi mies heikompi ja nainen voimakkaampi sukupuoli, kuin olisi nainen viettelijätär ja heikko miesparka vietelty.* Aatamin ja Eevan viettelytarina kummittelee vieläkin käsityksissämme ja laissamme myöntäen oikeaksi kristinuskon väitteen: „Nainen on suuri viettelijätär, synnin alkulähde.“ Miesten tulisi hävetä näytellessään tätä surullista ja arvotonta osaa. Mutta heitä miellyttää tämä „heikomman“ ja „viettelyn“ osa, sillä mitä enemmän heitä suojellaan, sitä enemmän saavat he tehdä syntiä. Missä näet on miehiä joukolla koossa, eivät he näy voivan pitää hauskaa ilman prostitueerattuja. Sitä osoittivat m. m. tapaukset Berliinin ampumajuhlassa 1890, jotka aiheuttivat 2,300 naisen anomuksen kaupungin ylipormestarille. Siinä huomautettiin juhlan yhteydessä esiintyneestä epäsiveellisyydestä ja vaadittiin toimenpiteitä sen johdosta.

Saksan hallitukset ovat yritelleet päästä näistä vastakohdista, he ovat esittäneet lakeja, jotka m. m. oikeuttaisivat poliisin määräämään prostitueratuille erityisiä taloja asunnoiksi. Myönnettiin, ettei prostitutsionia voida estää ja paras olisi siis sitä suvaita määrätyillä paikoilla. Sellainen laki — siitä kaikki ovat yksimieliset, toisi takaisin naiselat, jotka 1840-luvulla kiellettiin. Nämä lakiehdotukset saivat aikaan paljon liikettä ja joukon vastalauseita,

joissa vastustettiin sitä, että valtio asettui prostitutsionin suojelijaksi ja sai aikaan luulon, ettei tämän käyttäminen olekaan moraalia vastaan, ja että se on valtion sallima ammatti. Nämät lakiehdotukset, joiden kimppuun kiivaasti on käyty valtiopäiväin- ja valiokuntain kokouksissa, ovat vielä ratkaisematta. Mutta niitten esiintyminen osottaa, kuinka nolossa asemassa ollaan.

Valtion tarkastus synnyttää miehissä luuloa, että valtio suosii prostitutsionia ja suojelee heitä tartunnalta, tämä luulo siis edistää prostitutsionin käytäntöä ja miesten kevytmielisyyttä. Naiselat eivät vähennä sukupuolitauteja, vaan tekevät *miehet varomattomammiksi.*

Kokemus on osottanut, ettei poliisin valvomain laitosten perustaminen eikä lääkärin tarkastus poliisin toimesta mitenkään pelasta tartunnan vaarasta.

Niinpä vastasi lääkintöneuvos tri A. Eulenburg 1898 kysymykseen, jonka esitti Wienin naiskomitea järjestetyn prostitutsionin vastustamiseksi: „Mitä tulee prostituerattujen poliisivalvontaan, olen minä tietysti, kieltämättä äkillisen muutoksen käytännöllisiä vaikeuksia — periaatteessa täydellisesti teidän anomuksenne kannalla, ja pidän useimpain maitten tähänastista järjestelmää epäoikeutettuna, arvottomana, sekä sitäpaitsi voimattomana täyttämään tarkastustaan."

1892 lausui Berliinin lääkäriseura, ettei naiselain uudestaan käytäntöön saattamista ole suositeltava terveydelliseltä eikä siveelliseltä kannalta.

Näiden tautien laatu on sellainen, etteivät ne ilmene niin helposti, ja tarvittaisi edes jonkunmoisen varmuuden saavuttamiseksi useampia tarkastuksia päivässä. Mutta tämä on mahdotonta kysymyksen alaisten suuren lukumäärän ja kustannusten takia. Kun 30—40 naisen tarkastus toimitetaan tunnissa, on tämä tuskin muuta kuin narripeliä ja muutenkin on riittämätön yksi tai kaksi kertaa viikossa tapahtuva tarkastus. Niin sanoo tri Blaschko: „arvelu, että lääkärin tarkastus suojaisi tartunnalta, on valitettavasti yhtä yleinen kuin onneton harhaluulo. Voi varmasti sanoa, että jokainen joka seurustelee prostitueratun tai muun kevytmielisen tytön kanssa, antautuu joka kerran suureen vaaraan."

Näitten toimenpiteitten hyöty meneekin hukkaan, kun miehiä, jotka kuljettavat tartuntaa naisesta toiseen ei mitenkään ahdisteta. Tarkastettu nainen, jolle heti sen jälkeen mies antaa taudin, ennättää ennenkuin uusi tarkastus tulee tai hän itsekään sitä huomaa, tartuttamaan koko joukon muita. Tarkastus ei siis vain ole näennäinen, se vielä lisäksi miespuolisen lääkärin toimittamana loukkaa mitä syvimmin häveliäisyyttä ja edistää sen tuhoamista. Tämän vahvistavat useat asiantuntevat lääkärit, prostitueratutkin pyrkivät kaikin voimin välttämään tätä tarkastusta. Se tekeekin mahdottomaksi prostitueratulle palata muuhun toimeen. *Poliisin kontrollin alainen nainen menee hukkaan yhteiskunnalta: tavallisesti tuhoutuu hän surkeasti muutamassa vuodessa.* Viides Geneven kongressi siveettömyyden ehkäisemiseksi lausuikin sattuvasti prostitutsionin järjestämistä vastaan selittäessään: „Pakollinen tarkastus on sitä julmempi rangaistus naisille, kun se vetää nämät onnettomat väkivaltaisesti tarkastukseen alistetut täydelliseen turmioon tuhotessaan lopunkin häveliäisyydestä, jota voi löytyä syvimmällekin vajonneessa. Valtio, joka poliisin toimenpiteillä tahtoo järjestää prostitutsionin, unohtaa olevansa velvollinen antamaan kummallekin sukupuolelle samaa suojaa; se alentaa naisen arvoa. Jokainen järjestelmä prostitutsionin järjestämiseksi vetää jälkeensä poliisin mielivallan, samalla kun se loukkaa niitä oikeudellisia takeita, joita jokainen yksilö, suurinkin rikollinen nauttii mielivaltaista vangitsemista vastaan. Kun tämä oikeuden loukkaus kohtaa vain naista, niin seuraa siitä luonnoton erilaisuus hänen ja miehen välillä. Naista pidetään välikappaleena ei henkilönä. *Hän on lain ulkopuolella.*"

Kuinka vähän poliisilääkärin tarkastus hyödyttää, siitä antaa Englanti sattuvia esimerkkejä. Ennen laillista järjestelyä v. 1867 oli sairaustapauksia sotaväessä 91 tuhatta miestä kohti. 1886 oli niitä 110, mutta 1892, kuusi vuotta järjestelmän lakattua vain 79. Siviiliväestön kesken oli v. 1879—82, syfiliskohtauksia 10 tuhatta kohti; v. 1885—89, siis lakkautuksen jälkeen, 8 tuhannesta.

Tarkastettaviin naisiin vaikutti laki aivan toisin kuin sotaväkeen: v. 1866 oli 121 sairaustapausta 1000 pros-

titueerattua kohti; v. 1868 lain oltua voimassa kaksi vuotta 202; ne vähenivät sitten vähitellen, mutta nousivat 1874 16:della yli v:n 1866 lukumäärän. Kun Englannin hallitus 1860-luvun lopulla yritti ulottaa tarkastusvelvollisuuden kaikkiin Englannin kaupunkeihin nousi naismaailmassa paheksumisen myrsky. He pitivät lakia loukkauksena koko sukupuoltaan vastaan. Habeas-corpus-laki, joka suojaa Englannin kansalaista poliisin mielivallalta, lakkaisi siis naisen suhteen; jokaisen raa'an, kostonhimoisen tai muiden alhaisten vaikuttimien johtaman poliisimiehen olisi siis sallittu ahdistaa mitä kunniallisinta naista, jos hän epäili tätä prostitueratuksi, jota vastoin miesten hillittömyys jäisi ahdistamatta, vieläpä sitä suojeltaisikin.

Vaikkakin Englannin naisten esiintyminen sukupuolensa kuonan puolesta aiheutti halventavia muistutuksia ahdasmielisten miesten puolelta, esiintyivät he kuitenkin tarmokkaasti. Sanomalehti-kirjoituksissa ja lentolehdissä pohdittiin lakia ja estettiin sen toimeenpano laajemmalti, kunnes se 1885 lakkautettiin. Saksan poliisilla on sama valta ja useat julkisuuteen tulleet tapaukset osottavat, että väärinkäytöksiä eli „väärinkäsityksiä“ helposti tapahtuu, mutta mihinkään toimenpiteisiin ei ryhdytty tätä mielivaltaa vastaan. Pikkuporvarillisessa Norjassakin kiellettiin porttolat 1884 ja 1888 lakkautettiin Kristianiassa prostitueerattujen pakkotarkastus, sama laki ulotettiin koko maahan 1893. Rouva Guillaume-Schack lausuu varsin oikein: „Miksi opetamme poikiamme kunnioittamaan hyvettä, kun kerran valtio julistaa siveettömyyden julkiseksi pahaksi, kun se nuorelle miehelle, ennenkuin tämä on henkisesti kypsynyt, leimaa naisen tavaraksi ja hänen intohimojensa leikkikaluksi?“ Antakoon sukupuolitautia sairastava mies hillittömyydessään tartunnan kuinkakin monelle noista raukoista, jotka hätä tai viettelys on pakottanut häpeälliseen ammattiin, niin jää tuo saastainen mies ahdistamatta, mutta voi sitä sairasta prostituerattua, joka ei heti alistu lääkärin tarkastukseen. Sotilas-, yliopisto-, merikaupungit y. m., joissa on joukottain voimakkaita nuoria miehiä, ovat prostitutsionin ja sen kauheiden tautien pääpesiä, joista ne tuhoa tuottaen leviävät kaikkiin maanääriin. Miten on yliopilasnuorisomme suuren osan

laita siveellisessä suhteessa, siitä lausuu „lehti julkisen siveettömyyden vastustamiseksi“. „Suurimman osan keskuudessa aikamme ylioppilaskuntaa ovat käsitykset siveellisistä asioista kauhistuttavan raa'at, niin perin alhaiset.“ Ja näistä piireistä saamme virkamiehemme, tuomarimme ja viralliset syyttäjämme.

Kuinka huonon ylioppilasten siveellisen kannan täytyy olla, selviää siitä, että syksyllä 1901 joukko professoreita ja kuuluisimpia lääkäreitä kääntyi ylioppilasten puoleen, kehotuksella, jossa huomautettiin sukupuolellisten hurjastelujen surullisista seurauksista ja varotettiin alkoholijuomien ylellisestä käytännöstä, joka kiihoittaa sukuviettiä. Huomataan lopultakin, ettei peitteleminen enää käy, vaan että asiat ovat nimitettävät niiden omalla nimellä, jotta voitaisi estää aavistamattomia onnettomuuksia. Muissakin luokissa sopii laskea nämä kehotukset sydämmelle.

„Minä etsiskelen isäin pahat teot lasten päälle kolmanteen ja neljänteen polveen.“ Tämä raamatun lause sopii sanan täydessä merkityksessä irstauden johdosta sairaisiin ihmisiin, valitettavasti myös viattomaan vaimoon. — „Nuorten miesten ja naisten halvaukset, selkäydintaudit ja aivopehmennykset, hermoviat, silmätaudit, luumätä ja suolikuume, hedelmättömyys ja yleinen heikkous johtuvat usein vanhasta, huonosti hoidetusta, salatusta syfiliksestä, (kuppataudista.) . . . Asiain näin ollen johtavat tietämättömyys ja kevytmielisyys helposti siihen, että maan kukoistavat tyttäret muuttuvat sairaloisiksi kuihtuviksi olennoiksi, joiden naistaudeillaan täytyy maksaa miestensä „vapaudet“ ennen avioliittoa ja sen aikana.“

Syfilismyrkky on vaikutuksiltaan sitkein ja vaikeimmin poistettava kaikista myrkyistä, vielä monta vuotta sairauden jälkeen, kun parantunut katsoo kaikkien jälkien jo kadonneen, tuntuvat seuraukset usein vaimossa tai lapsessa ja näiden lukemattomilla sairauksilla on lähteenä miesten ja vanhempain sukupuolitaudit. Anomuksessa, jonka yhdistys nuorison suojelemiseksi 1899 esitti valtiopäiville huomautetaan, että Saksassa noin 30,000 lasta gonorrhoen (tippurin) vaikutuksesta syntyy sokeina, ja että 50 % vaimoista ovat samasta syystä hedelmättömiä. Myös heikkomieliset ja idioottiset lapset saavat usein kiit-

tää tilastaan samaa, ja mitä onnettomuuksia pieni tippa kuppaista verta voi aikaansaada, siitä on kyllä esimerkkiä.

Suuri joukko sukupuolitautisia on myös anonut lakia näiden tautien erikois-hoitoa varten, tähän saakka ei ole semmoista askelta otettu nähtävästi peläten siten ilmitulevaa turmelusta. Mutta ammattipiireissä ollaan tultu siihen vakuutukseen, että ennen niin viattomana pidetty tippurikin on mitä vaarallisimpia tauteja.

Samassa määrin kuin miehet tahtoen tai tahtomattaan, eivät mene naimisiin, vaan muuten tyydyttävät sukuviettiään, lisääntyvät myös houkuttelevat tilaisuudet. Suuri voitto, jonka kaikki siveettömyystarkotuksessa perustetut yritykset tarjoavat, saattaa tunnottomia afääri-miehiä yhä hienostuvilla houkutuksilla vetämään puoleensa käviöitä; kaikilla sivistys- ja omaisuusasteilla on verottajansa. Jos „julkiset talot“ voisivat kertoa salaisuutensa, niin osottautuisi että niiden asujattaret, vaikka ovatkin ilman hienoa syntyperää, sivistystä ja kasvatusta, mutta omaavat sitä enemmän ruumiillista viehätystä, seurustelevat mitä lähimmin yhteiskunnan kerman, hienosti sivistyneitten miesten kanssa. Siellä käy ministereitä, korkeita sotilashenkilöitä, salaneuvoksia, edusmiehiä, tuomareita y. m. rinnan suku-, raha-, kauppa- ja teollisuusylimysten kanssa, miehiä, jotka päivin yhteiskunnassa vakavasti ja arvokkaasti esiintyvät „tapojen järjestyksen, avioliiton ja perheen vartijoina“, sekä johtavat kristillisiä laitoksia ja yhdistyksiä „prostitutsionin vastustamiseksi“. Porvarillinen yhteiskuntamme muistuttaa laskiaisnaamiaisia, joissa toinen yrittää pettää ja pitää narrina toistaan. Kukin kantaa virallista pukuaan arvokkuudella sen jälkeen sitä hillittömämmin rypeäkseen himoissaan. Ja ulkonaisesti tiukkuu kaikki moraalia, uskontoa ja siveyttä. Ei minään aikana ole teeskentely ollut suurempi kuin nykyisin.

Naisten tarjonta näihin tarkotuksiin kohoaa nopeammin kuin kysyntä. Yhä kurjistuvat olot, hätä, viettelys, taipumus ulkonaisesti loistavaan, näennäisesti vapaaseen elämään, tuovat tarjokkaita kaikista yhteiskuntapiireistä. Muistuttaako kaukainen Pietari vaiko katoolinen Rooma, kristillis-germaaninen Berliini vaiko pakanallinen Pariisi,

tekohurskas Lontoo vaiko iloinen Wien enemmän vanhaa Babylonia, on vaikea ratkaista. Samat yhteiskunta-olot luovat samoja ilmauksia.

Sellaisten olojen vallitessa on naislihan kauppa suunnattomasti laajentunut. Sitä harjoitetaan mitä paraiten järjestettynä, poliisilta salassa sivistyksen pesäpaikoissa. Kokonainen armeija mies- ja naispuolisia asiamiehiä ja välittäjiä on harjoittamassa tätä liikettä samalla kylmäverisyydellä, kuin olisi kysymys mistä tavarasta tahansa; suostumuksia väärennetään ja tehdään luetteloja, joissa on tarkat kuvaukset joka „kappaleen“ ominaisuuksista, ja nämät annetaan ostajille. Hinta on tietysti lajin mukaan ja „tavara“ toimitetaan kundien määräämille paikoille. Mitä viekkaimmilla varovaisuus-keinoilla koitetaan välttää poliisin huomiota ja usein käytetään suuria summia lain valvojain silmien sulkemiseksi. Monia tapauksia on etenkin Pariisissa saatu selville.

Poliisin suhde prostitutsioniin on monessa suhteessa sangen mieltä kiinnittävä. Eräässä oikeusjutussa 1899 kävi selville, että muuan poliisikomisarius Berliinissä käytti prostitueratlua vakoilemaan ylioppilasta, jota hän epäili anarkismista. Ja Pragissa ilmoitti poliisipäällikkö v. 1902 eräälle lehdelle, että muutaman alhaisemman poliisimiehen vaimolta oli otettu pois porttolan oikeudet, koska hänen miehensä oli pahoin pidellyt vangittua henkilöä. Pragin poliisi siis palkitsee virkailijoitaan antamalla heille porttolain oikeuksia. Ihana järjestelmä.

Saksalla on surullinen maine, että se pitää naismarkkinoita puolelle maailmalle. Saksalaisten vaellushalu näkyy esiintyvän naisissakin, niin että nämät enemmän kuin muiden maiden naiset, itävaltalais-unkarilaiset poikkeuksena, antavat osansa kansainväliselle prostitutsionille. Matkakertomuksestaan „Japanista Saksaan Siperian kautta“ lausuu W. Joest Saksan naiskaupasta: „Meidän siveellisessä Saksassamme kiihkoillaan kovasti jonkun neekeriruhtinaan orjakaupan johdosta, tai tilasta Kubassa ja Brasiliassa, mutta sopisi paremmin nähdä malka omassa silmässään, sillä ei missään maassa käydä semmoista *kauppaa valkosilla orjattarilla eikä mistään maasta viedä niin paljo tätä elävää tavaraa kuin juuri Saksasta ja*

Itävallasta. Tarkoin voi seurata näitä kauppateitä. Hampurista Etelä-Amerikaan, jolloin Bahia ja Riojaneiro saavat osansa, mutta enimmät menevät Montevideoon ja Buenos-Auresiin, pieni osa Valparaisoon. Toinen virta kulkee yli Englannin Pohjois-Ameriikkaan, mutta voi tuskin kilpailla kotimaisen tavaran kanssa. „Böhmiläisnaisten“ nimellä kuljetetaan saksalaistyttöjä joukottain yli Alppien ja sieltä Aleksandriaan, Kalkuttaan, Singaporeen, vieläpä Hongkongiin, Schanghaihin. Hollannin India ja Itä-Aasia, etenkin Japani ovat huonoja markkinoita, koska Hollanti ei suvaitse sellaisia valkoisia tyttöjä siirtoloissaan, ja Japanin omat tyttäret ovat sekä kauniita että huokeita; sitäpaitsi kilpailevat ameriikkalaiset San Fransiskosta pitäen. Venäjä saa tarpeensa tyydytetyksi Itä-Preussista, Pommerista ja Puolasta. Pääpaikka on Riika. Sieltä lähettävät kauppiaat tavaran Pietariin ja Moskovaan sekä suurissa määrin Nischnij-Nowgorodiin sieltä lähetettäväksi edelleen Siperiaan saakka; niin tapasin esim. kaupatun saksalaistytön Tschitassa. Tämä suuremmoinen kauppa on täysin järjestetty, sitä välittävät asiamiehet ja kauppamatkustajat, ja jos Saksan valtakunnan ulkoasiain ministerio kerran vaatisi selontekoja konsuleiltaan, niin tulisipa siitä sangen valaisevia tilastollisia tauluja.“

Tämä kauppa kukoistaa vieläkin täydessä voimassaan, kuten usein sosialidemokratit ovat Saksan valtiopäivillä osottaneet.

Prostituerattujen lukua lienee vaikea tarkoin määritellä. Poliisi voi likipitäin saada selville niiden lukumäärän, joiden pääasiallisena ammattina on prostitutsioni, mutta se ei voi saada selville paljoa suurempaa määrää, jotka ainoastaan osittain harjoittavat sitä saadakseen tuloja. Kuitenkin ovat todenmukaiset numerot sangen suuria. 1860-luvun lopulla arvioittiin v. Oettingenin mukaan Lontoon prostituerattujen luku 80,000:ksi; Pariisissa nousi listoihin merkittyjen luku 4,700, joista ainakin kolmas osa vetäytyi pois lääkärin tarkastuksesta. Samana vuonna oli Pariisissa 60 porttolaa niissä 6 à 7 sataa prostituerattua; mutta näiden luku vähenee. Sitä vastoin ilmoitettiin prostituerattujen luku Pariisin kunnallisneuvoston v. 1882 toimeenpanemain tutkimusten mukaan 120,000.

Berliinissä nousi listoihin merkittyjen prostituerattujen luku v. 1886, 3,006, v. 1890, 4,039 ja 1897, 5,098, mutta nämät ovat vain pieni luku Berliinin prostitueratuista, joita asiaintuntiain mukaan on 50,000. V. 1890 oli kuusi lääkäriä joka päivä kaksi tuntia tarkastustoimessa, nyt on lääkäreitä kaksitoista, niiden joukossa naisia.

Saksassa nousee prostituerattujen luku 200,000, siis kokonainen armeija naisia, jotka pitävät prostitutsionia elinkeinonaan; tautien ja kuoleman viemät uhrit ovat sen mukaiset. Että prostituerattujen enemmistö on kovin kyllästynyt ammattiinsa ja sitä inhoaa, on yleisesti tiettyä. Mutta siihen langenneilla on vain vähän tilaisuuksia siitä kohota.

Prostituerattujen luku lisääntyy siinä määrässä, kuin niiden naisten luku kasvaa, jotka hakevat työtä eri ammateissa ja saavat palkkaa, liian suurta nälkään kuollakseen, liian alhaista elääkseen. Prostitutsionia edistävät porvarillisessa yhteiskunnassa välttämättömät teollisuuspulat, jotka tuovat nälkää ja kurjuutta satoihin tuhansiin koteihin. Ylikonstaapeli Boltonin kirjeen mukaan eräälle ammatin tarkastajalle v. 1865, oli Englannin puuvillapulasta, jonka aiheutti Pohjois-Amerikan orjien vapaussota, seurauksena että nuorten prostituerattujen luku lisääntyi enemmän kuin edellisinä 25 vuotena.*) Lomproson ja Ferreron tutkimusten mukaan „johtaa lastenhoitajan toimi ylemmiltä ja alemmilta asteiltaan vähemmän leipään kuin itse-murhaan, varkauteen ja prostitutsioniin.“

Parent-Duchatelet on tehnyt tilaston jonka mukaan 5,000 prostitueratusta oli 1,440 kurjuudesta ryhtyneet tähän ammattiin, 1,250 oli orpoja ja varattomia, 80 elätti siten vanhempiaan, 1,400 oli hyljätyitä rakastajattaria, 400 olivat sotilashenkilöt vietelleet mukaansa Pariisiin ja 280 oli rakastaja jättänyt raskauden aikana. Mrs. Butler, sukupuolensa kurjimpain esitaistelija sanoo: „Tilapäiset seikat, isän, äidin kuolo, työttömyys, riittämätön palkka, kurjuus, petolliset lupaukset, viettely ja asetetut paulat ovat vieneet heidät turmioon.“ Huomattava on suuri

---

* Karl Marx, Das Kapital.

palvelijatarten ja tarjoilijattarien luku prostituerattujen joukossa.

„Kauhistuneena kuulee moni kunnon kansalainen pappi, opettaja, virkamies että hänen tyttärensä on salaisesti antautunut prostitutsioniin, ja jos näiden kaikkien nimet mainittaisiin, niin tapahtuisi yhteiskunnallinen vallankumous tai muuttuisivat kansan käsitykset hyveestä ja kunniasta.“

Myös suuri joukko näyttelijättäriä korvaa tällä likasella keinolla suuret menonsa puvuston hankinnassa. Sama on laita useitten puotityttöjen, ja löytyypä liikemiehiä, jotka puolustavat pieniä palkkoja viittaamalla „lisätuloihin“. Lukuisat ammattityöntekijättäret ovat tietysti samassa asemassa.

Prostituerattujen enemmistö alkaa harjoittaa ammattiaan ijässä, jolloin heillä ei voi olla mitään arvostelukykyä. 2,582 salaisesti prostitueratun joukossa, jotka vangittiin Pariisissa oli 1,500 alaikäistä. V. 1894 tuli ilmi Buda-Pestissä ensi luokan häväistysjuttu, joka osoitti että 400 12—15 vuotista tyttöä oli joutunut rikasten hekumoitsijain uhreiksi. Myös „varakkaiden ja sivistyneitten luokkiemme“ pojat pitävät usein oikeutenaan, vietellä kansan tyttäriä ja jättää heidät sitten pulaan. Ja kovin helposti lankeavatkin luottavaiset, kokemattomat kansan lapset ystävittä eläessään ilotonta elämää, viettelyksen kautta joka lähestyy heitä loistavassa ja imartelevassa muodossa. Pettymykset ja surkeus ovat seurauksena ja lopulta rikokset. 2,000,674:stä v. 1900 Saksassa syntyneestä lapsesta oli 179,644 aviottomia.*) Kuviteltakoon sitä sydämmen tuskaa, joka on valmistettu suurimmalle osalle aviottomain lasten äitejä, vaikkakin otaksuu, että myöhemmin isät omaksuvat monia näistä. Naisten itsemurhat ja lapsenmurhat ovat useimmin johtuneet hyljätyksi jääneen kurjuudesta ja tuskasta. Oikeuden pöytäkirjat antavat tästä synkeän, opettavan kuvan. Niinpä tuomittiin Itävallassa 1894 tyttö, joka kahdeksan päivää synny-

---

*) Suomessa syntyi v. 1902 85,082 lasta, niistä 5,594 aviotonta.

Suom. muist.

tyksen jälkeen oli Wienin synnytyslaitoksesta varattomana heitetty kadulle ja epätoivossaan tappanut lapsensa, hirtettäväksi. Niin vieteltý, häpeällisesti hyljätty nainen joutuu epätoivoon, tappaa kohtunsa hedelmän, syytetään ja tuomitaan kuritushuoneeseen tai kuolemaan. Tunnoton, todellinen murhaaja — jää rankaisematta, menee kenties pian naimisiin jonkun „kunniallisen“ perheen tyttären kanssa ja tulee hurskaaksi mieheksi. Jos naisilla olisi äänioikeus, niin paljonpa olisi näissä asioissa toisin. Julmemmin menettelee kuten on mainittu, Ranskan lainsäädäntö, joka kieltää tutkimasta isyyttä, ja luulee päästävän asiasta löytölasten kodeilla. Orpojen ja löytölasten luku nousikin 1833 130,945; joka kymmenes lapsi oli otaksuttavasti aviollinen, vanhempain jättämä. Huonon hoidon takia oli kuolevaisuus näiden kesken hyvin suuri. Ensi ikävuodellaan kuoli 59 $^0/_0$ siis yli puolen; ennen 12 ikävuottaan kuoli 78 $^0/_0$ niin että 100:sta vain 22 pääsi 12 vanhaksi. Olot kuuluvat sittemmin parantuneen. *) Itävallassa ja Unkarissa perustettiin myös valtion kannattamia löytölasten koteja. „Täällä tapetaan lapsia“, kuuluu muuan hallitsija ehdottaneen kirjotettavaksi näiden otsikkoon. Mutta Itävallassa katoavat nämät vähitellen; nykyisin löytyy vain harvoja ja hoito on parantunut. Erotus kuolevaisuudessa aviollisten ja aviottomain lasten välillä on huomattava etenkin ensi kuukausina; keskimäärin on se kolme kertaa suurempi avioliiton ulkopuolella kuin avioliitossa syntyväin kesken. Puutteellinen huolenpito raskauden aikana ja huono hoito synnytyksen jälkeen ovat yksinkertaiset syyt. Kuuluisa „enkelien-valmistus“ ja rääkkäykset lisäävät uhrien lukua. Kuolleena syntyneitten lasten luku on aviottomain kesken suurempi, johtuen pääasiallisesti äitien yrityksistä tappaa sikiö jo raskauden aikana. Eloon jäävät kostavat yhteiskunnalle, *tulemalla useinkin kaikellaisiksi pahantekijöiksi.*

Toiseen sangen yleiseen epäkohtaan kosketeltakoon lyhyesti. Kohtuuttomuus sukupuolinautinnoissa on paljoa

*) Tampereella syntyi v. 1903 1,228 aviollista ja 110 aviotonta lasta ja samana vuonna kuoli ensi ikävuodellaan 185 aviollista ja 51 aviotonta; edellisten kuolevaisuus siis 15 ja jälkimäisten 46 0/0. Kuolleina syntyi avioliitosta 2 ja aviottomistä 9 0/0. Suom. muist.

vaarallisempi kuin niitten liika vähyys. Hillittömyyden turmelema elimistö tuhoutuu pian. Hedelmättömyys, selkäydinviat, mielipuolisuus, tylsyys ja kaikellaiset taudit ovat siitä seurauksena. Kohtuullisuus sukupuolielämässä on yhtä välttämätön kuin ruo'assa, juomassa ja muissa inhimillisissä tarpeissa. Mutta kohtuutta tuntuu etenkin ylellisyydessä elävän nuorison olevan vaikea noudattaa. Siitä „nuorten ukkojen“ suuri määrä yläluokassa. Nuorten ja vanhain elostelijain luku on suuri, ja tarvitsevat he erityisiä ärsytyksiä, koska ovat kohduuttomuuden takia tylsyneet ja kyllästyneet. Lukuunottamatta niitä, jotka ovat syntyneet rakkaustaipumuksilla omaa sukupuoltaan kohtaan, lankeavat monet kreikkalaisen ajan luonnottomuuksiin. Mutta myös naiset elävät yhä enemmän luonnottomuudessa. Lesbolainen, runoilijatar Sapphon mukainen rakkaus kuuluu olevan sangen levinnyt Pariisin ylhäisten naisten kesken. Myös lasten väärinkäyttö sukupuolitarkotuksiin on viime aikoina levinnyt.

Näemme siis kuinka kaikellaiset paheet, hurjastelemiset, laiminlyömiset ja rikokset lisääntyvät kierojen yhteiskuntaolojemme johdosta. Koko yhteiskunta tulee levottomuuden tilaan, jossa naiset kärsivät enimmin.

Ja naiset tuntevatkin tämän yhä enemmän ja hakevat parannuskeinoja. He vaativat ensi sijassa taloudellista itsenäisyyttä ja riippumattomuutta, naisen tulee yhtä hyvin kuin miehenkin päästä kaikille toimialoille, joihin hän voimiensa ja taipumustensa puolesta sopii. Ovatko nämät pyrkimykset oikeutetut? Ovatko ne toteutettavissa, auttavatko ne? Siinä kysymyksiä, jotka vaativat vastausta.

NAISEN ASEMA ANSIOTOIMISSA. HÄNEN HENKISET KYKYNSÄ. DARVINISMI JA YHTEISKUNTATILA.

Naisen pyrkimyksen itsenäiseen ansiotoimeen ja persoonalliseen riippumattomuuteen, tunnustaa jossain määrin oikeutetuksi porvarillinen yhteiskuntakin, kuten työväenkin pyrkimykset suurempaan liikuntovapauteen. Tämän myötä-

tuntoisuuden pääperuste on porvariston luokkaeduissa. Porvaristo tarvitsee kaikkien miesten ja naisten työvoimain vapautusta, voidakseen kehittää tuotantoaan äärimmilleen. Samassa määrin kuin konetekniikka täydellisentyy, työtavat jakautuvat erikoisaloille ja vaativat yhä vähempää teknillistä taitavuutta ja toiselta puolen kilpailu teollisuusalueiden kesken — maa maata, maailman osa maailman osaa vastaan — yltyy, tarvitaan yhä enemmän naisen työvoimaa. Ne erikoiset syyt, jotka johtavat tähän naisen yhä enempään käytäntöön yhä enenevillä työaloilla, ovat jo ennen esitetyt. Nainen saa miehen ohella tai hänen tilalleen työtä yhä useammin, koska hänen vaatimuksensa ovat pienemmät kuin miehen. Hänen luonnostaan sukupuoliolentona johtuva seikka pakottaa hänen tarjoutumaan halvemmalla; hän on yleensä useammin kuin mies ruumiillisten häiriöiden alainen, jotka tuovat mukanaan työn keskeytyksen, mikä ei ole sopusoinnussa nykyisen suurteollisuuden työtapojen kanssa. Raskaus ja lapsivuode pidentävät sellaisia väliaikoja. Työnantaja käyttää tilaisuutta ja *vaatii siitä hankaluudesta kaksinkertaisen korvauksen alentamalla tuntuvasti palkkaa.* Myös on nainen sidottu asuinpaikkaansa tai sen läheisyyteen, hän ei useinkaan voi yhtä helposti kuin mies muuttaa muualle.

Vielä on etenkin naitujen naisten työ — kuten näkyy Marxin sitaatista sivulla 7 — erityisen edullinen työnantajalle. Naitu nainen on työläisenä „paljoa tarkkaavampi ja oppivampi“ kuin naimaton; huolenpito lapsista pakottaa hänen jännittämään voimiaan ylenmäärin, hankkiakseen välttämättömät elintarpeet, ja siksi saa hän tyytyä töihin, joihin ei naimaton nainen eikä työmies rupea. Yleensä uskaltaa työläisnainen vain harvoin liittyä työtovereihinsa parempain ehtojen saavuttamiseksi. Tämäkin kohottaa hänen arvoansa työnantajan silmissä; hän on usein tämän käsissä sopiva valtti vastahakoisia työmiehiä vastaan, hänellä on enemmän kärsivällisyyttä, näppäryyttä ja aistikkuutta, ominaisuuksia, jotka tekevät hänet muutamiin töihin taitavammaksi kuin miehet ovat.

Näille naisellisille hyveille osaa kunnon kapitalisti antaa täyden arvon, ja niillä löytää nainen vuosi vuodelta

yhä laajempia työaloja, mutta — mikä juuri ratkaisee asian — *ilman että hänen yhteiskunnallinen asemansa parantuu.* Kun naistyötä käytetään, jää miesten työvoimat tarpeettomaksi. Mutta sivuun sysätty miestenkin työvoima tahtoo elää, se tarjoutuu vähemmästä palkasta, ja tämä tarjous painaa taaskin työläisnaisten palkkoja. Palkkojen polkeminen on ruuvi, jonka panee liikkeelle aina kehittyvä työtavan tekniikka, etenkin kun tämä kehitys työvoimia säästämällä tekee naistyöläisiäkin tarpeettomiksi lisäten siten työhön tarjoutuvien „käsien" lukua. Uudet teollisuuden haarat vaikuttavat johonkin määrin tätä jouten jääneitten työvoimien lisäystä vastaan, mutta ei kylliksi luodakseen parempia työehtoja. Jokainen palkan kohoaminen yli määrätyn asteen antaa työnantajalle aiheen ajatella yhä parannettuja koneita, tahdottomia auttomaatteja ihmiskäsien ja aivojen tilalle. Kapitalistisen tuotantotavan alussa on työmarkkinoilla ainoastaan työmies työmiestä vastaan, nyt nousee sukupuoli sukupuolta jopa ikä ikää vastaan, nainen tunkee sivuun miehen, hänet taasen nuoret ja lapset sivuuttavat, tämä on uusaikaisen teollisuuden „siveellinen järjestys".

Tämä tila kävisi lopulta sietämättömäksi, jollei työläisten järjestäyminen ammattiyhdistyksiin kaikin voimin vaikuttaisi sitä vastaan. Etenkin työläisnaisen on välttämätöntä liittyä järjestöihin, koska hän yksinään ollen vielä vähemmän kuin mies voi pitää puoliaan työnantajaa vastaan. Vähitellen käsittävätkin työläisnaiset tämän, heitä oli ammattiyhdistyksissä 1898 13,481 ja v. 1900 22,884. Työnantajan pyrkimys pidentää työpäivää puristaakseen enemmän yliarvoa työläisistään, käy helpommaksi naisten vähemmän vastustusvoiman takia. Siitä seuraa että esim. tekstiili- (kangas) teollisuudessa, jossa naisia on enemmän kuin puolet työvoimista, yleensä työaika on pisin, jonka takia etenkin tällä alalla yhteiskunnan on lailla rajoitettava työaika. Kotitoimissa tottuneena siihen, ettei hänen työllään ole mitään rajaa, suostuu nainen vastarinnatta kiristettyyn asemaan. Toisilla työaloilla, kuten korujen ja kukkien y. m. valmistamisessa, turmelevat naiset sekä palkkaa että työaikaa, ottamalla ylityötä kotiin, huomaamatta että he siten kilpailevat itsensä kanssa, eivätkä 16

tunnin työllä ansaitse enemmän kuin säännöllisinä kymmentuntisina työpäivinä.

Itsensä elättävien naisten luku kaikissa sivistysmaissa on sangen tuntuva osa väkiluvusta. Yleensä on työläisnaisten luku noussut nopeammin, kuin ansiokykyisten miesten. Saksassa on työläisten luku v. 1882—95 kaikkiaan noussut 16,6 %, miesten luku on kohonnut 15,8 % ja naisten 18,7 %. Kun samaan aikaan väkiluku yleensä on lisääntynyt vain 19,8 %, niin on teollisuustyöväestö yleensä lisääntynyt, mutta etenkin naisten luku, jotka kummatkin seikat puhuvat sen käsityksen puolesta että olemassa-olon taistelu vaatii suurempia ponnistuksia nyt kuin ennen.

Väenlaskussa v. 1882 nousi teollisuudessa työskentelevän naitujen naisten luku vain 714,060 ja v. 1895 1,057,653, joten lisäys tekee 48,12 %, joka on hyvin epäedullinen suhde verrattuna väestön kasvamiseen.*)

Naisten työ on siis etunenässä kaikilla työaloilla, ja etenkin lisääntyy naitujen naisten työskentely. Huomattavaa on, että v. 1895 oli Saksassa 11:sta naispuolista lämmittäjää ja koneenkäyttäjää.

Englannissa nousi 20:nä vuotena työmiesten lukumäärää 7,9 % mutta naisten 20,9 %, etenkin huomattavaa on, että v. 1881, jolloin vallitsi pula, työmiesten luku verruttuna v. 1871 väheni 486,540:llä, mutta naisten luku lisääntyi 80,638. Mutta vielä osottautui että nuoremmat naistyöläiset tunkivat sivuun vanhempia. Työvoimat 10—45 ijässä enenivät, mutta 45 vuotta vanhemmat vähenivät.

Työalat joilla Englannissa oli naisia tuntuvasti enemmän kuin miehiä, olivat pääasiallisesti seuraavat:

	Naisia	Miehiä
Naisten vaatteiden valmistus . .	415,961	4,470
Puuvillateollisuus	332,784	213,231
Lanka teollisuus	69,629	40,482
Paita „	52,943	2,153

*) Suomessa oli v. 1886 teollisuuden palveluksessa miehiä 33,781 ja naisia 7,943; v 1901 miehiä 74,303 ja naisia 21,552. Siis naisten lisäys tuntuvampi. Suom. muist.

	Naisia	Miehiä
Sukka teollisus	30,887	18,200
Pitsi „	21,716	13,030
Tupakka „	15,880	13,090
Kirjansitomoissa	14,249	11,487
Käsineteollisuus	9,199	2,756
Opettajina	144,393	50,628

Naisten palkka on miltei kaikilla aloilla tuntuvasti vähempi kuin miesten samalta työajalta. Samasta työstäkin maksetaan naiselle vähemmän kuin miehelle, siinä ei yksityinen työnantaja menettele toisin kuin kunta ja valtiokaan. Naiset rautatien ja postin palveluksessa saavat pienempää palkkaa kuin miehet; samoin opettajattaret. Perusteena on: naiset tarvitsevat vähemmän ja ovat avuttomammat sekä myöskin asuinpaikkaansa sidotut. Naisten työaika on myöskin pitempi, jollei lainsäädäntö häntä suojele. Surkeimmat ovat työläisten sekä miesten että naisten palkat kotityössä, naisten sentään huonommat. Työaika on rajaton etenkin aikakausittain. Kotiteollisuudessa on myöskin hiestyttämisjärjestelmä paljon käytännössä s. o. työ jätetään välikäsien kautta työläisille ja korvaukseksi vaivoistaan saavat nämät välikädet tuntuvan osan työnantajan suorittamasta palkasta.

Esitetyt tosiasiat osottavat, että nainen, uudenajan kehityksen kautta yhä enemmän tempautuu irti kotielämästä, avioliiton ja perheen siteet irtautuvat ja niin on järjetöntä osottaa naiselle päämääränään perheen piiriä. Niin voi vain tehdä se, joka ajattelematta elää päiväkseen, eikä näe tai tahdo nähdä, miten olot hänen ympärillään kehittyvät.

Monilla työaloilla työskentelee ainoastaan naisia, useammilla ovat he enemmistönä ja useimmilla on heitä työssä enemmän tai vähemmän; heidän lukunsa lisääntyy yhä, ja tunkeutuvat he yhä uusille aloille.

Saksalaisen ammattisäännön kautta v. 1891 on naisille määrätty 11 tunnin työpäivä tehtaissa; myös on yötyö kielletty. Mutta poikkeusmääräysten kautta voidaan näitä määräyksiä kiertää. Pikkuliikkeissä ja kotitöissä on heillä sitä vastoin suhdattoman pitkä työaika, joka tuhoaa heidät

ruumiillisesti. Sitten vielä otetaan heitä yhä enemmän kovaa ponnistusta kysyviin, vastenmielisiin ja vaarallisiin töihin, joka seikka huonosti vastaa runoilijain kuvauksia naisesta hentona ja hienona olentona.

Tosiasiat ovat itsepintaisia kappaleita ja vain tosiasiain kanssa tahdomme olla tekemisessä, sillä nämät suojelevat meitä vääriltä johtopäätöksiltä ja surumieliseltä lörpötykseltä. Mutta tosiasiat opettavat meille, että naisia toimiskelee m. m. puuvilla-, pellava- ja verkakutomoissa; mekaanisissa kehruu- ja värjäyslaitoksissa; teräskynä- ja nuppineulatehtaissa; sokeri- ja kaakaotehtaissa; paperi-, pronssi- ja lasitehtaissa; posliiniteollisuudessa ja lasimaalauksessa; fajanssi-, majolika- ja kivityötehtaissa; muste- ja väritehtaissa; lanka- ja pussitehtaissa; silkkikutomoissa; suopa- ja kynttilätehtaissa; kautsukki- ja gummiteollisuudessa; vaunu- ja mattotehtaissa; nuotta-, pitsi- ja koruteollisuudessa; kenkä- ja nahkatehtaissa; kultasepän työpajoissa ja galvanoplastillisissa laitoksissa; sekä kaikellaisissa kemiallisissa tehtaissa; lumppu-, rääsy- ja niinitehtaissa; puunleikkaus- ja puunpiirrostöissä; olkihattutehtaissa; tupakka- ja sikaritehtaissa; liima- ja gelantiinitehtaissa; käsine-, turkki- ja lakkiteollisuudessa; leikkikalutehtaissa; kelloseppinä; sivellin- ja harjatehtaissa; peilitehtaissa; sytytin- ja ruutitehtaissa; tulitikku- ja arsenikkitehtaissa; tinaustöissä, kirjapainoissa; jalokivihiomoissa; valokuvaamoissa ja kivipainoissa; tiilitehtaissa; rautavalimoissa ja metallitehtaissa; talojen ja rautateiden rakennuksissa; sähkölaitoksissa; kirjannitomoissa; sorvarin ja puusepän työpajoissa; räätäliammateissa; kampa-, keppi- ja varjostin tehtaissa; marmori- ja graniittihiomoissa; sementtitöissä; joki- ja kanava-aluksilla; kaivoksissa päiväsin j. n. e. Vielä laajoilla puutarha-, maanviljelys- ja karjanhoito-aloilla kaikkine sivutöineen ja lopuksi monissa töissä, jotka jo pitkiä aikoja ovat olleet naisten erikoisalana; liinavaatteiden ja naispukujen valmistuksessa, muotitöissä, kauppa-apulaisina, konttoristeina, opettajattarina, kirjailijattarina ja taiteilijattarina j. n. e. Kymmenet tuhannet alemman keskiluokan naiset saavat olla puotiorjattarina ja torikauppiaina ja siis eroitettuina kotitoimista, etenkin lastenkasvatuksesta. Ja vieläkin saavat nuoret,

etupäässä kauniit tytöt, yhä enemmän toimia, koko olemukselleen vahingoksi, kaikellaisissa yleisissä laitoksissa, tarjoilijattarina, laulajattarina j. n. e.; syötteinä nautinnonhimoisille miehille. Ala, jolla mitä pahimmat epäkohdat vallitsevat ja valkosta orjakauppaa hurjimmin harjoitetaan.

Mainittujen toimialojen joukossa on muutamia mitä vaarallisimpia. Niin on esim. vaara hyvin lähellä tulikivipitoisten ja alkaalisten kaasujen vaikutuksesta olkihattuteollisuudessa; samoin kloorihöyryjen hengitys pumpulikankaitten valkaisussa; myrkytyksen vaara on lähellä väripaperien, kuvain ja tekokukkien valmistuksessa; myrkkyjen ja kemikalioitten valmistuksessa, tinasotamiesten ja lyijyisten leikkikalujen maalauksessa, peilien valmistus elohopealla on suorastaan tappavaa raskaiden naisten hedelmälle.

Elävinä syntyvistä lapsista Preussissa kuolee keskimäärin 22 $^0/_0$ ensi ikävuotenaan, mutta tri Hirtin mukaan kuolee samassa ijässä 65 $^0/_0$ peilintekijöitten, 55 $^0/_0$ lasinhiojain, 40 $^0/_0$ lyijytyöntekijättärien lapsista. Lukuisat tosiasiat kertovat samallaisista suhteista pitkin maata. Mutta ammatintarkastajat tyytyvät huomauttamaan: „Mitään erikoisia vaaroja naisten työhön nähden tehtaassa ei ole huomattu.“ Kuinka voisivatkaan he lyhyillä käynneillään, kysymättä lääkäreiltä neuvoa, tehdä huomioita? Että vielä henki ja jäsenet ovat vaarassa tekstiiliteollisuudessa, tuliaineitten sekotuksessa, ja maatalouskoneitten ääressä, on tunnettua. Sitäpaitsi kuuluvat useimmat näistä töistä mitä suurimpia ponnistuksia vaativiin, itse miestenkin puolelta, sen ilmaisee pikainenkin silmäys tuohon vielä sangen vajanaiseen luetteloon. Sanotaan aina, ettei se ja se työ sovi naiselle, mutta mitä auttaa se, kun ei voida osoittaa hänelle toista sopivampaa työ-alaa.

Eipä ole mikään kaunis näky, kun naiset, raskauden tilassakin, rautatietöissä miesten rinnalla kilvan vetävät täytettyjä kärryjä; tai kun he apulaisina sotkevat kalkkia ja sementtiä, tai kantavat painavia kivikuormia tai toimivat hiili- ja malmihuuhtomoissa. Siinä menettää nainen naisellisuutensa, joka poljetaan jalkoihin, kuten toiselta puolen miehet monissa töissä menettävät miehekkyytensä,

nämät ovat yhteiskunnallisen riistämisjärjestelmän ja sosiaalisen sodan seurauksia. Turmeltuneet yhteiskuntaolomme kääntävät kaiken ylösalasin.

On käsitettävää, että naisen työn yhä laajetessa kaikille aloille, miehet, joiden etuihin tämä kaikki koskee, ovat vähemmän suosiollisia sitä kohtaan. Epäilemättä tuhoutuu tämän naistyön laajennuksen kautta työläisten perheelämä yhä enemmän ja luonnollinen seuraus on, että aviositeet höltyvät ja siveettömyys, tapainturmelus, kaikkinaiset taudit lisääntyvät kauhistuttavassa määrässä. Saksenin kuningaskunnan tilaston mukaan on kaupungeissa, jotka viime vuosikymmeninä ovat kokonaan muuttuneet teollisuuspaikoiksi, lasten kuolevaisuus tuntuvasti lisääntynyt. Keskimäärin kuoli v. 1880—85 100:sta elävästä syntyneestä 28,5 ensi vuotenaan. V. 1886—90 olivat olot vielä huonommat ja monien tehdaskylien kuolevaisuus nousi 40—50 $^0/_0$. Kaikesta tästä huolimatta on näin surullisia tuloksia tuottava yhteiskunnallinen kehitys edistysaskel, kuten elinkeinovapaus; muutto- ja avioliittovapaus ovat edistysaskeleita, jotka suosivat suurkapitalistista kehitystä, mutta antavat keskiluokallemme kuoliniskun.

Työläiset eivät ole halukkaat auttamaan pikkukäsityötä, kun se koittaa rajoittaa elinkeino- ja muuttovapautta ja koettaa saattaa uudelleen voimaan ammattikuntalaitosta, pitääkseen kääpiöliikkeitään teennäisesti pystyssä. Mutta yhtä vähän voidaan naistyön alalla palata vanhoihin aloihin, joka seikka ei estä ankarilla suojeluslaeilla ehkäisemästä liikanaisuutta naistyön riistämisessä ja kieltämästä kouluvelvollisten lasten ansiotyötä. Tässä sattuvat työmiesten edut yhteen valtion ja yleis-inhimillisten kulttuurietujen kanssa. Jos esim. valtio on pakotettu kuten useasti viime vuosikymmeninä, viimeksi v. 1893, kun armeija oli vahvistettava, alentamaan sotilasten alimpia mittoja, koska kelpaamattomien luku yhä käy suuremmaksi talousjärjestelmän turmelevien vaikutusten takia, niin ovat kaikki suojelevien määräysten puolella. Päämääränä tulee olla niiden *haittojen* poistaminen, joita tuovat koneteollisuus, parannetut työkalut ja uusiaikaiset työtavat ja sitä vastoin toimittaa niin, että kaikkien yhteiskuntajäsenten hyödyksi tulevat suunnattomat edut, joita ne ovat tuottaneet ihmis-

kunnalle ja vielä suuremmassa määrin voisivat tuottaa ihmistyön sopivamman järjestämisen kautta.

On huutava epäkohta ja järjettömyys, että kulttuurin edut, jotka ovat koko inhimillisen kehityksen tulos, vain tulevat niiden hyväksi jotka aineellisen valtansa nojalla voivat ne omaksua, ja että sitä vastoin tuhannet ahkerat työmiehet ja naiset, käsityöläiset y. m. huolestuvat huomatessaan, että ihmishenki taas on tehnyt keksinnön, joka tuottaa monenkertaisesti enemmän työtä kuin käsivoima, joten heillä on edessä vaara hyödyttöminä ja tarpeettomina jäädä puille paljaille.*) Täten muuttuu se, jota kaikkein tulisi ilolla tervehtiä, mitä vihamielisempien tunteitten esineeksi, joka tuonnoisina vuosikymmeninä useammin kuin kerran johti tehtaitten ja koneitten tuhoamiseen. Samantapaisia vihamielisä tunteita vallitsee vieläkin usein miesten ja naisten kesken työläiskannalta katsoen. Tämä on yhtä luonnotonta. Täytyy siis koettaa perustaa yhteiskuntatilaa, jossa tunnustetaan kaikkien yhtenvertaisuus sukupuoleen katsomatta.

Tämä on toimeenpantavissa niin pian kuin kaikki työvälineet tulevat yhteiskunnan omaisuudeksi, jolloin yhteinen työ kaikkia teknillisiä ja tieteellisiä etuja hyväkseen käyttämällä saavuttaa mitä runsaimmat tulokset, ja jolloin kaikilla työhönkykenevillä on velvollisuus tuottaa varma määrä työtä, mikä on välttämätön yhteiskunnallisten tarpeitten tyydyttämiseksi ja jota vastaan yhteiskunta tarjoo kullekin tilaisuuden kehittää taipumuksiaan ja nauttia elämästä.

Nainen on niinkuin mieskin tuleva hyödylliseksi ja tasaarvoiseksi yhteiskunnan jäseneksi, hän on kuten mieskin

---

*) Tehtaitten tarkastaja A. Redgrape piti v. 1871 esitelmän Stradfordissa sanoen m. m.: „minua on jonkun aikaa hämmästyttänyt villatehtaitemme muuttunut muoto. Ennen olivat ne täynnä naisia ja lapsia, nyt käyttävät koneet tekevän kaiken työn. Kyselyihini vastasi muuan tehtailija seuraavaa: Vanhan järjestelmän aikana oli minulla työssä 63 henkilöä, parannettujen koneitten kautta vähensin työvoimat 33 ja äsken olen voinut uusien parannusten kautta vähentää työvoimat 13. Hän siis muutaman vuoden kuluessa voi vähentää työläisiään 80 % tuotannon pysyessä ainakin entisellään. — Lukuisia samantapaisia tietoja on Marxin kirjassa „Das Kapital".

saava täysin kehittää ruumiillisia ja henkisiä taipumuksiaan ja täyttäissään velvollisuuksiaan voi hän vaatia oikeuksiaan. Vapaana ja miehen vertaisena on hän turvassa arvottomia tarjouksia vastaan.

Yhteiskunnan nykyinen kehitys johtaa yhä enemmän semmoiseen tilaan, juuri nuo kehityksemme suuret ja vaikeat epäkohdat pakoittavat esiin uudet olot.

* * *

Vaikkakin tämä kuvaus naisen asemasta on niin kouriin tuntuva, että jokaisen täytyy se huomata, kellä vaan on avoimet silmät, niin kuullaan vieläkin joka päivä lörpötyksiä naisen „luonnollisesta kutsumuksesta", joka asettaa hänet kotielämään. Tämä puhetapa kaikuu äänekkäimmin siellä, missä nainen pyrkii ylemmille asteille esim. opetus- ja hallinto-aloille, lääkäriksi, juristiksi tai luonnontieteen tutkijaksi j. n. e. Mitä naurettavimpia vastaväitteitä esitetään ja puolustetaan tieteen varjossa. Oppineista käyvät miehet vetoavat tässä kuten monissa muissakin asioissa tieteeseen puolustaakseen mitä järjettömimpiä mielipiteitä. Heidän päävalttinsa on, että nainen on henkisiltä lahjoiltaan alempana miestä, eikä voi hengen aloilla toimittaa mitään merkittävää. Nämät väitteet vastaavat siinä määrässä useimpain miesten ennakkoluuloja naisten kutsumuksesta ja lahjoista, että se, joka ne esittää, saa olla varma hyväksymisestä.

Uudet aatteet saavat niin kauvan kuin yleinen sivistys ja käsitys ovat näin alhaalla, yhä kestää kovaa vastarintaa, etenkin kun hallitsevien luokkien etuihin kuuluu rajoittaa sivistystä omaan piiriinsä. Siksipä saavatkin uudet aatteet aluksi vain harvoja kannattajia ja tavallisesti pilkataan niitä, häväistään ja vainotaan. Mutta jos uudet aatteet ovat hyviä ja järkeviä ja kasvaneet välttämättöminä seurauksina olevista oloista, niin voittavat ne yhä suurempaa levenemistä, vähemmistö muuttuu lopultakin enemmistöksi. Niin on käynyt kaikkien uusien aatteiden historian kulussa, ja aate, joka tarkottaa naisen täydellistä ja todellista vapautumista, on myös menestyvä.

Eivätkö kristinuskonkin tunnustajat olleet ensin pienenä vähemmistönä? Eikö uskonpuhdistajilla ja porvaristolla ollut sangen mahtavia vastustajia? Siitä huolimatta ovat ne voittaneet. Vai tuhoutuiko sosialidemokratia, vaikka sitä Saksan valtakunnassa 12 vuoden poikkeuslailla puristettiin? Ei koskaan ollut sen voitto varmempi, kuin silloin, kun luultiin, että se oli muserrettu.

Viittaaminen naisen „luonnolliseen kutsumuksen“, jonka mukaan hänen tulisi olla talouden hoitaja ja lapsentyttö, on yhtä järjetön kuin väite, että aina täytyy olla kuninkaita, koska niin kauvan kuin historia on ollut, niitä myös on löytynyt. Me emme tiedä, missä ensimäinen kuningas syntyi, yhtä vähän kuin tiedämme, missä ensimäinen kapitalisti näyttäytyi; mutta me tiedämme ja näemme, että kuninkuus vuosituhansien vieriessä on oleellisesti muuttunut, ja että kehitys yhä enemmän vähentää sen valtaa, kunnes tulee aika, eikä se olekaan kaukana, jolloin se on tarpeeton. Kuten kuninkuus, niin on jokainen valtiollinen ja yhteiskunnallinen järjestelmä ainaisten uudistusten ja lopuksi häviön alainen. Me näemme tämän kirjan historiallisessa esityksessä naisen asemasta, ettei avioliiton nykyinen muoto ja naisen asema suinkaan ikuisesti ole ollut sellainen kuin nyt, vaan että molemmat ovat historiallisen kehityksen tulos joka ei suinkaan ole vielä loppunut. Jos voikin Demosthenes noin 2350 vuotta sitten esittää naisen ainoana tarkoituksena „synnyttää laillisia lapsia ja olla kodin uskollinen vartija“, niin on nyt tämä käsityskanta voitettu. Kukapa uskaltaisi sellaista luonnon mukaisena puolustaa, antamatta aihetta moitteelle, että väheksyy naista? Tosin on vieläkin ahtaita aivoja, jotka kaikessa hiljaisuudessa ovat yhtä mieltä vanhojen ateenalaisten kanssa, mutta kukaan ei uskalla julkisesti lausua, mitä tuo Kreikan merkillisimpiä miehiä vapaasti ja avoimesti lausui itsestään selvänä asiana; siinä on edistysaskel.

Jos onkin nykyajan kehitys turmellut miljoonia avioliittoja, niin on se toiselta puolen vaikuttanut edullisesti avioliiton kehitykseen. Muutamia vuosikymmeniä sitten pidettiin jokaisessa porvaris- ja talonpoikaiskodissa itsestään selvänä, että nainen ompeli, kutoi ja pesi, vaikka tämäkin on suureksi osaksi meidän päivinämme tullut van-

hanaikaiseksi, mutta että hän myöskin leipoi, kehräsi, kutoi, valkaisi, pani olutta, keitti suopaa, valoi kynttilöitä. Jos ompelutti vaatekappaleen kodin ulkopuolella, pidettiin sitä suunnattomana tuhlauksena. Vesijohto, kaasuvalo, kaasu- ja öljykeittiöt y. m. — puhumattakaan sähköstä — sekä monet muut nykyisin käsillä olevat laitokset olivat tykkänään tuntemattomat. Tosin on nytkin vanhanaikuisia oloja, mutta ne ovat poikkeuksia. Useimmat naiset eivät enää toimita ennen niin varmana pidetyitä töitä, koska niistä teollisuus huolehtii paremmin, käytännöllisemmin ja huokeammin kuin emäntä voisikaan. Niin on muutamina vuosikymmeninä perhe-elämässämme tapahtunut suuri kumous, jolle panemme niin vähän huomiota koska pidämme sitä niin selvänä. Muutoksiin joiden ihminen n. s. näkee kasvavan silmiensä edessä, ei hän pane huomiota, jolleivät ne äkkiä astu hänen eteensä häiritsemään totuttua järjestystä, mutta uusia mielipiteitä, jotka uhkaavat temmata hänet totutusta tavanmukaisuudesta, ryhtyy hän vastustamaan.

Tämä kumous, joka on tapahtunut perheellisessä elämässämme, ja joka yhä etenee, on myös muuttanut naisen aseman perheessä toiseenkin suuntaan. Nainen on tullut vapaammaksi, riippumattomammaksi. Meidän isoäitimme, vaikka olivatkin kunniallisia mestarin rouvia, eivät uskaltaneet ajatella eivätkä ajatelleetkaan sulkea sällejä ja oppipoikia erilleen taloudesta ja aterioista tai arkipäivänä käydä teaatterissa, konsertissa tai huveissa. Ja kukapa näistä hyvistä vanhoista naisista uskalsi huolehtia yleisistä asioista, kuten niin monet naiset nykyisin tekevät. Perustetaan yhdistyksiä eri tarkotuksia varten, tilataan ja toimitetaan sanomalehtiä, kutsutaan kokoon kongresseja. Työläisnaisina kokoontuvat he ammattiosastoihin, tulevat miesten kokouksiin ja yhdistyksiin, ja heillä on siellä täällä — puhumme nyt Saksasta — oikeus valita sovintolautakuntia, jonka oikeuden valtiopäiväin enemmistö armon vuonna 1890 heiltä otti pois.

Mikä poroporvari tahtoisi saada nämä muutokset tekemättömäksi, vaikkakaan ei voi kieltää, että valopuolien ohella myös on varjoja, jotka riippuvat meidän kuohuvista ja turmeltuneista oloistamme — mutta valopuolet

ovat voitolla. Ei ole naisilla itselläkään, niin vanhoillisia kuin he näihin saakka yleensä ovat olleetkin, halua enää palata vanhoihin ahtaisiin, patriarkaalisiin oloihin.

Yhdysvalloissa on yhteiskunta tosin porvarillisella pohjalla, mutta siellä ei tarvitse taistella vanhoja eurooppalaisia ennakkoluuloja eikä yli-ikäisiä laitoksia vastaan ja ollaan siellä paljoa taipuvaisempia vastaanottamaan uusia aatteita ja laitoksia, jos ne lupaavat etuja. Siellä pidetään jo vanhastaan naisen asemaa toisena kuin meillä. On esim. hyvinvoivissa piireissä jo kauvan sitten päästy sille ajatuskannalle, että on vaivaloista eikä kukkarollekaan eduksi, jos vaimo itse leipoo leivän ja panee oluen, pidetäänpä *tarpeettomana että hän keittääkään omassa keittiössään.* Yksityisten keittiöitten sijaan ovat tulleet kaikellaisilla koneilla ja apuneuvoilla varustetut ruokaosuuskuntien keskuskeittiöt; osuuskuntien naisjäsenet vuorottelevat työssä ja ruoka tulee halvempaa ja parempaa, tarjoaa enemmän vaihtelua ja sen valmistaminen kysyy paljoa vähemmän vaivaa. Upseerimme, jotka totisesti eivät ole sosialisteja eivätkä kommunisteja, tekevät samoin; he muodostavat kasinossaan (klubirakennuksessaan) talousosuuskunnan, valitsevat johtajan joka ostaa elintarpeet summissa, ruokalista määrätään yhteisesti ja ruoka valmistetaan kasarmin höyrykeittiössä. He elävät huokeammin kuin hotellissa ja heillä on ainakin yhtä hyvä ruoka. Kuten tunnettua on, elävät myös tuhannet rikkaammat perheet koko vuoden tai osittain täyshoitoloissa ja hotelleissa kaipaamatta kotikeittiötä; heistä on mieluista olla vapaana. Haluttomuus, jota etenkin varakkaammat rouvat osottavat kyökkihommia kohtaan, ei puhu sen puolesta, että nämät toimiskelut kuuluisivat naisen luonnolliseen kutsumukseen; vieläpä tosiasia, että ruhtinaalliset ja ylhäiset perheet, kuten suuremmat hotellitkin, pitävät kaikki kokkeja, edustaa käsitystä, kuin olisi keittäminen miesten toimi. Tämä niitten suosiolliseen huomioon, jotka eivät voi kuvitella naista ilman kädessä heiluvaa kauhaa.

Nythän on lähellä, että keskuskeittiöiden jälkeen järjestetään yleistä käytäntöä varten keskeisiä pesu- ja kuivauslaitoksia — jommoisia kaupungeissa rikkailla perheillä ja yrittelevillä liikemiehillä jo löytyy ja jotka menestyvät

hyvin; — sitten keskus-lämmitys, kylmä- ja lämmin-vesijohdot, ja joukko vaivaloisia ja aikaa vieviä töitä on poistettu. Suurissa hotelleissa, monissa yksityisrakennuksissa, sairaaloissa, kouluissa, kasarmeissa, kaikellaisissa julkisissa rakennuksissa löytyvät jo nämät mukavuudet — sähkövalo, kylpylaitokset y. m. —, vika on siinä, että vain näillä ovat nämät edut, jotka kaikkien nauttimina säästäisivät suunnattomasti aikaa, vaivaa, työvoimaa ja tavaraa, ja kohottaisivat kaikkien hyvinvointia tuntuvasti. Amerikassa on tehty kokeita lämmittää kokonaisia kortteleita ja kaupunginosia yhdestä paikasta, ja ovat tulokset olleet sangen edulliset. Vieläpä raitista ilmaakin lämmitettynä tai jäähdytettynä, on toimitettu keskuslaitoksesta.

Ahdasmieliset poroporvarit kohauttavat kernaasti olkapäitään kuullessaan moisia tuumia, vaikka me Saksassakin olemme keskellä teknillistä kumousta, joka tekee yksityiskeittiöt ja monet kotitoimet tarpeettomiksi, kuten uusaikainen tekniikka on koneillaan tunkenut sivuun käsityön. 19:nen vuosisadan alussa selitti itse Napoleon, että ajatus kuljettaa laivoja höyryn voimalla oli hullu; rautateitten rakentamista väittivät lukuisat viisaana pidetyt miehet järjettömäksi: ei yksikään ihminen voi muka kestää sellaista vauhtia, matkustajat eivät voisi hengittää; niin, samoin otetaan vieläkin vastaan uusia aatteita. Jos sata vuotta sitten olisi ehdottanut, että emäntämme veden kantamisen sijaan toimittaisivat vesijohdon, niin olisi saanut osakseen syytöksen, että tahtoo vietellä emäntiä ja palvelijoita laiskuuteen.

Mutta suuri teknillinen kumous on kaikilla aloilla etenemässä, ei mikään voi sitä pidättää ja porvarillisella yhteiskunnalla on historiallisena tehtävänä, kuten se on herättänyt eloon tämän kumouksen, myöskin kohottaa se korkeimmilleen ja kaikilla aloilla *tuottaa esiin uudistuksen siemen, jonka uudella pohjalla oleva yhteiskunta saa suursuuntaisesti ja yleisesti kehittää sekä tehdä kaikkien yhteisomaisuudeksi.*

Yhteiskunta-elämämme kehitys ei siis ollenkaan kulje sitä kohti, että nainen taas olisi sidottava kotilieden ääreen niinkuin meidän kodikkuusintoilijamme tahtovat, ja jota he kaihoavat, kuin juutalaiset korvessa Egyptin lihapatoja,

vaan se vaatii naisen astumista kotielämän ahtaasta piiristä täyteen osanottoon julkisessa elämässä — johon eivät yksin enään miehet kuulu, — *sekä ihmiskunnan kulttuuritehtävissä.* Laveleye on oikeassa kirjoittaissaan: „Samassa määrin, kuin se, mitä me merkitsemme sivistykseksi, lisääntyy, heikontuvat myös kunnioituksen tunteet ja perhesiteet vaikuttavat vähemmän ihmisten toimiin. Tämä tosiasia on niin yleinen että siinä voi huomata yhteiskunnallisen kehityslain.“ Ei ole vain vaimon asema tullut toiseksi, vaan myöskin poika ja tytär ovat saavuttaneet itsenäisyyden, joka ennen oli tuntematon; etenkin on näin laita Yhdysvalloissa, jossa kasvatus paljoa enemmän kuin meillä on suunnattu yksilön riippumattomuutta silmällä pitäen. Tämänkään kehityksen muodon varjopuolet eivät kuulu siihen oleellisesti, vaan ovat niihin syynä aikamme yhteiskuntaolot. Porvarillisen yhteiskunnan ilahuttavillakin ilmiöllä on varjopuolensa, se on edistyksissäänkin, kuten jo Fourier terävästi huomautti, kaksinainen ja vastakohtainen.

Kuten Laveleye pitää myös tri Schäffle aikamme muuttunutta perhe-elämää yhteiskunnallisen kehityksen tuloksena. Hän sanoo: „kautta koko historian kulkee harrastus palauttaa perhe sen erikoisalaan takaisin. Perhe irtautuu väliaikaisesta toimialasta toisensa jälkeen, se jättää, kuten se vain tilapäisesti on asettunut aukkopaikkoihin yhteiskunnallisilla toimialoilla, valtansa itsenäisille laitoksille, jotka hoitavat oikeuden käyttöä, järjestystä, jumalanpalvelusta, opetusta, tekniikkaa j. n. e., niin pian kuin tämmöisiä laitoksia syntyy.“ Naiset tunkeutuvat kauemmaksi, vaikkakin vielä vähemmistönä ja vain osaksi päämäärästään täysin tietoisina. He eivät tahdo vain mitata voimiansa ammatillisilla aloilla miesten kanssa, he eivät tahdo vain vapaampaa, riippumattomampaa asemaa perheessä, vaan he tahtovat käyttää henkisiä kykyjään, korkeammilla aloilla ja julkisessa elämässä. Väitetään kernaasti, etteivät he kykene tähän, koska luonto ei muka ole antanut heille sellaisia taipumuksia. Kysymys naisen korkeammasta kutsumuksesta koskee nykyisin vaan pientä lukumäärää, mutta on sillä periaatteellinen merkitys. Miesten suuri enemmistö uskoo täydellä todella, että naisten aina täytyy olla

henkisesti alemmalla kannalla, ja ettei heillä ole oikeutta tasa-arvoisuuteen; ja he vastustavat kaikkia semmoisia pyrkimyksiä.

Samat miehet, joilla ei ole mitään vastaan, kun nainen astuu työaloille, joista useat ovat erittäin vaivaloisia, usein vaarallisia, joissa heidän naisellisuutensa joutuu suureen vaaraan, ja joissa heidän täytyy laiminlyödä äidin velvollisuutensa, tahtovat estää hänet toimista, joissa hankaluudet ja vaarat ovat paljoa pienemmät, ja jotka paljoa paremmin sopivat hänen ruumiinvoimilleen.

Niiden Saksan oppineitten joukossa, jotka eivät juuri sallisi naisen pääsevän osalliseksi korkeampiin opinnoihin, ja siitä ovat mielipiteensä lausuneet esim. prof. L. Bischoff, tri L. Hirt, prof. H. Sybel, L. v. Bärenbach, tri Reich y. m. Etenkin on Saksassa yhä innokkaammaksi käynyt agitatsioni naisten oikeuden hyväksi opiskella yliopistoissa saanut voimakkaita vastustajia, jotka erikoisesti estäisivät hänen pääsyään lääketieteellisille aloille. Bärenbach luulee todistaneensa naisten tieteellisen kyvyttömyyden, sanomalla, että tähän saakka naisten kesken ei ole syntynyt mitään erityistä neroa, ja että he ilmeisesti ovat kykenemättömät filosoofisiin opinnoihin. Mutta kun kerran maailmassa on aivan kylliksi miespuolisia filosoofeja, niin voi se hyvin olla ilman naispuolisia. Myöskin väite, ettei naisten keskuudessa olisi esiintynyt yhtään neroa, ei pidä paikkaansa, eikä todista mitään. Nerot eivät putoa taivaasta, heillä täytyy olla tilaisuutta kehittää itseänsä ja sitä on naisilta puuttunut; heitä on vuosituhansina sorrettu ja estetty heitä kehittymästä. Väite, ettei naisilla olisi taipumusta nerokkuuteen, koska luullaaan voitavan väittää, ettei merkillisten naisten suurella lukumäärällä ole sitä ollut, on yhtä kiero, kuin väitettäisi, ettei miesten kesken ole useampia neroja, kuin mitä semmoisina pidetään. Mutta jokainen kyläkoulun opettaja tietää, kuinka suuri joukko taipumuksia hänenkin oppilaittensa kesken jää kehittämättä, koska heiltä puuttuu mahdollisuudet. Niin, jokainen meistäkin on tavannut ihmisiä, joista täytyy sanoa, että he, jos onnellisemmissa oloissa olisivat saaneet kehittää taipumuksiaan, olisivat tulleet yhteiskunnan koristeiksi, nerokkaiksi henkilöiksi. Kykyjen ja nerojen luku miesten

kesken, on paljoa suurempi kuin mitä tähän saakka on voinut ilmetä. Sama on naissuvun kykyjen laita, joita vuosituhansina vielä enemmän kuin miehiä on typistetty ja ehkäisty. Meillä ei ole mittapuuta, jonka mukaan voisimme mitata kuinka paljon henkisiä kykyjä ja voimia kehittyisi miesten ja naisten keskuudessa, jos nämä luonnollisesti saisivat edistyä.

Nykyisin on ihmiskunnan tila samallainen kuin kasvikunnankin. Miljoonat kalliit siemenet eivät pääse kehittymään koska maa johon ne putoavat, on joko sopimaton tai kasvaa siinä jo kasveja, jotka ryöstävät nuorelta taimelta ilman, valon ja ravinnon. Samat luonnonlait vallitsevat ihmiselämässä. Jos puutarhuri tai maanviljelijä väittäisi jostain kasvista, ettei se voi täysin kehittyä, vaikka ei hän ole koittanutkaan mitään sen suhteen, niin pitäisivät valistuneemmat naapurit häntä yksinkertaisena. Sama olisi laita, jollei hän ristisiitoksen kautta tahtoisi parantaa kotieläinrotuaan.

Tuskin löytyy tähän aikaan ainoatakaan talonpoikaa, joka ei tietäisi mitä etuja on kasvien ja elukoiden järkevästä hoidosta, — toinen kysymys on, sallivatko hänen varansa noudattaa parasta tapaa —; vain ihmisten kesken tahtovat oppineetkin ihmiset väittää, etteivät kumoamattomat luonnonlait pidä paikkaansa. Ja kuitenkin voi jokainen olematta luonnontutkija tehdä opettavia havainnoita elämässä. Miksi maalaislapset ovat toisellaisia kuin kaupungin lapset? Miksi parempiosaisten lapset eroavat kasvojen ja ruumiin kehitykseen sekä henkisiin ominaisuuksiin nähden köyhälistön lapsista? Siksi että toisilla on paremmat elin- ja kasvatus-ehdot.

Yksipuolisuus joka ilmenee yhtä määrättyä toimialaa varten kehitettäessä, painaa ihmisiin erikoisen leiman. Enimmäkseen on helppo tuntea pappi tai opettaja ryhdistä ja kasvojen ilmeestä, niin myös sotilas, vaikkakin tämä olisi siviilipuvussa. Suutarin erottaa helposti räätälistä, puusepän sepästä. Kaksoisveljekset, jotka nuoruudessaan olivat hyvin samanlaiset, muuttuvat myöhemmällä ijällä erilaisiksi, jos ovat erilaisissa töissä; toinen ehkä tekee kovaa käsityötä, toinen tutkii filosofiaa. Perinnöllisyys yhdeltä puolen, mukautuvaisuus toiselta, ratkaisevat ihmis-

elämässä niinkuin eläinmaailmassakin kehityksen suunnan, ja etenkin on ihminen taipuvaisin ja mukautuvaisin kaikista luontokappaleista. Usein tekevät muutavat vuodet ihmisestä toisen. Ulkonaiset muutokset eivät missään niin silmään pistävästi esiinny, kuin köyhän ihmisen päästessä tuntuvasti parempaan asemaan. Mutta hänen menneisyytensä kyllä ilmenee hänen henkisessä kehityksessään; tämä riippuu siitä että määrättyyn ikään tulleet henkilöt eivät halua kehittyä edelleen. Nousukas kärsii harvoin tästä viasta. Meidän aikanamme, jolloin katsotaan rahaan ja aineellisiin etuihin, kumarretaan paljoa auliimmin *miehelle, jolla on suuri rahakukkaro, kuin miehelle, jolla on tietoja ja suuria hengenlahjoja, etenkin jos tämä onnettomuudekseen on köyhä ja vailla arvonimiä.* Kultaisen vasikan palvelus ei ole minään aikana ollut suurempi kuin meidän päivinämme. Niinpä elämmekin „maailmoista parhaassa“.

Sattuvimman esimerkin siitä, mitä perin erilaiset elinehdot ja kasvatus tekevät ihmisestä, näemme teollisuusseuduillamme. Siellä jo ulkonaisestikin ovat työntekijät ja työnantajat niin vastakkaiset, kuin kuuluisivat he eri ihmisrotuihin. Miltei kauhistuttavassa muodossa pisti tämä vastakohta silmiini vaalikokouksessa, joka v. 1877 pidettiin muutamassa Erzgebirgen teollisuuskaupungissa. Kokous, jossa tapahtui väittely erään vapaamielisen professorin kanssa, oli niin järjestetty, että molemmat puolueet olivat yhtä voimakkaasti edustetut. Etualalla istuivat vastustajat: miltei poikkeuksetta terveitä, voimakkaita ja kookkaitakin olentoja; takana ja lehtereillä seisoivat työmiehet ja pikkuporvarit, joista $^{9}/_{10}$ kutojia, enimmäkseen pieniä matalarintaisia, kalpeita olentoja, joiden kasvoista kuvastui puute ja huoli. Toiset edustivat porvarillisen maailman kylläistä hyvettä, ja täysvaraista moraalia, toiset työmehiläisiä ja juhtia, joitten työ oli antanut herroille tuon hyvinvoivan ulkomuodon. Jos asettaa ihmiset sukupolven ajaksi samojen suotuisten elinehtojen alaiseksi, niin nuo vastakkaisuudet katoavat useimmilta, ja heidän jälkeläisissään niitä ei enää tunnu.

Yleensä on vaikeampi määrätä naisten yhteiskunnallista asemaa, kuin miesten, he mukautuvat helpommin

uusiin oloihin ja omaksuvat pikemmin korkeampia elintapoja. Naisen mukautumis-kyky on suurempi, kuin hitaamman miehen.

Mitä merkitsevät kasville sopiva maa, valo ja ilma, sitä ovat ihmiselle terveet yhteiskunnalliset olot, jotka sallivat hänen kehittää henkisiä ja ruumiillisia taipumuksiaan. Tunnettu lause: „ihminen on sitä mitä hän syö", ilmaisee vaikka vähän yksipuolisesti samallaisen ajatuksen. Ei ole vain kysymys syömisestä vaan koko hänen asemastaan, piiristä — jossa hän liikkuu, joka edistää tai estää hänen kehitystään ja vaikuttaa edullisesti tai ehkäisevästi hänen tunteisiinsa, ajatuksiinsa, toimiinsa. Näemme hyvissä aineellisissa oloissa olevain henkilöjen menevän henkisesti ja siveellisesti turmioon, koska heidän kotiolojensa ulkopuolelta epäsuotuisat yhteiskunnalliset vaikutukset ovat johtaneet heidät väärille poluille. Yleiset olot ovat paljoa merkitsevämmät kuin perheen piiri.

Mutta jos kehitysmahdollisuudet kummallekin sukupuolelle ovat samallaiset, eikä ole mitään esteitä ja yhteiskuntatila on terve, *niin silloin myös nainen kohoaa olemuksensa täydellisyyteen jota emme voi vielä oikein kuvitella koska semmoista tilaa ei ole vielä ollut ihmiskunnan kehityksessä.* Se mitä yksityiset naiset jo ovat tuottaneet, antaa parhaita toiveita, sillä nämät naiset kohouvat niin paljon yläpuolelle sukupuolensa enemmistön kuin miespuoliset nerot kohoavat miesten enemmistön yläpuolelle. Mitattuina samalla mitalla, jolla esim. ruhtinaita mitataan, ovat naiset osottaneet suurempaakin hallituskykyä kuin miehet. Esimerkkeinä mainittakoon Kastilian Isabella ja Blanche, Unkarin Elisabeth, Katarina Sforza, Milanon ja Imolan herttuatar, Englannin Elisabeth, Venäjän Katarina, Maria Theresia y. m. Nojautuen tosiasiaan, että naiset kaikissa roduissa ja maailmanosissa, ovat hallinneet hyvin, villeimpiäkin laumoja, saa Burdach aiheen väittää, *että naiset todenmukaisesti sopivat politiikkaan paremmin kuin miehet.* Kun Englannin kuningatar Viktoria kuoli, ehdotti eräs suuri lehti, että pitäisikin ottaa käytäntöön naispuolinen kruununperimys, koska Englannin historia osottaa naisten hallinneen paremmin kuin miesten.

Moni historian suuri mies kuivaisi tuntuvasti kokoon, jos aina tiedettäisi, mistä hän sai kiittää itseään, mistä toisia. Ranskan vallankumouksen suurimpien nerojen joukkoon lukevat saksalaiset historioitsijat, esim. Sybel, kreivi Mirabeaun, mutta tutkimukset ovat osottaneet, että hän sai puheistaan kiittää erästä hiljaisuudessa työskentelevää oppinutta. Toiselta puolen ansaitsevat mitä suurinta ihailua ilmiöt sellaiset kuin Sappho, Diotima, Sokrateen aikainen, Aleksandrialainen Hypatia, madame Roland, Marie Volestonecraft, Olympe Des Gouges, rouva v. Staël, George Sand j. n. e., moni miespuolinen tähti kalpenee näitten rinnalla. Tunnettua on, mitä naiset ovat vaikuttaneet etevien miesten äiteinä. Naiset ovat toimittaneet, mitä he epäedullisissa oloissaan vaan ovat voineet, ja tämä oikeuttaa toivomaan mitä parasta tulevaisuudessa. Itse asiassa on 19:nen vuosisadan loppupuoli alkanut avata naisille suurempia mahdollisuuksia ja tilaisuuksia kilpailuun miesten kanssa eri aloilla. Saavutetut tulokset on hyvin tyydyttävät. Mutta jos nyt otaksuttaisi, etteivät naiset yleensä olisi yhtä kehityskykyisiä kuin miehet, ja ettei heidän joukossaan löytyisi neroja eikä suuria filosoofeja, niin tämäkö seikka oli miesten kesken määräävänä kun heille lain sanojen mukaan annettiin tasa-arvoisuus „nerojen ja filosoofein" kanssa? Samat oppineet, jotka kieltävät naisilta korkeammat mahdollisuudet, ovat halukkaat tekemään samaa käsityöläisten ja työmiesten suhteen. Jos aatelismies vetoaa „siniseen" vereensä ja sukupuuhunsa, niin hymyilevät he halveksuen ja kohauttavat olkapäitään; mutta alemman säädyn miehen suhteen pitävät he itseään ylimystönä, jonka ei tarvitse kiittää suotuisia oloja asemastaan, vaan ainoastaan omia erikoisia kykyjään. Samat miehet, jotka yhdellä alalla kuuluvat ennakkoluulottomimpiin ja väheksyvät niitä, jotka eivät ajattele yhtä vapaasti, ovat toisilla aloilla niin pian kuin on kysymyksessä heidän luokkaetunsa ja turhamaisuutensa, tyhmyyteen saakka ahdasmieliset ja vastustuksessaan kiihkoisat. Ylemmän luokan miehet väheksyvät alempia ja kaikki miehet naisia. Useimmat miehet pitävät naisia hyötynsä ja huvinsa välikappaleina, heidän ennakkoluulojansa vastaan olisi pitää heitä tasa-arvoisina. Naisen tulee olla

nöyrä ja vaatimaton, hänen on pysyttävä kotitoimissa ja annettava muut seikat „luomakunnan herran“ haltuun. Naisen on kaikilla tavoin rajoitettava ajatuksiaan ja taipumuksiaan ja odotettava, mitä hänen maallinen kohtalonsa, isä tai mies hänestä päättävät. Mitä enemmän hän näitä vaatimuksia noudattaa, sitä „järkevämmäksi ja siveämmäksi“ häntä kehutaan, vaikkakin hän sitten pakko-asemansa vaikutuksesta menisi hukkaan fyysillisten ja moraalisten kärsimysten kautta. Mutta jos puhutaan *kaikkein ihmisten yhdenvertaisuudesta*, on järjetöntä erottaa pois *puoli ihmiskuntaa.*

Naisella on samat oikeudet kuin miehellä kehittää vapaasti voimiaan, hän on ihminen niinkuin mieskin ja hänen tulee saada vapaasti hoitaa asioitaan. Sattuma, joka on saattanut hänet syntymään naiseksi, ei voi muuttaa asiaa. Olisi yhtä väärin erottaa naista tasa-arvoisuudesta siksi, että hän on syntynyt naiseksi eikä mieheksi — johon miehellä on yhtä vähän syytä kuin naisella — kuin jos tekisi oikeudet ja vapaudet riippuviksi uskonnollisesta tai valtiollisesta vakaumuksesta. Ja yhtä järjetöntä on se, että kaksi ihmistä pitää toisiaan vihollisina, kun sattuma on saattanut heidät kuulumaan eri rotuihin tai kansallisuuksiin. Nämät ovat vapaille ihmisille arvottomia ajatustapoja. Ihmiskunnan edistys riippuu siitä että kaikki poistetaan, joka pitää ihmistä epävapaana, riippuvaisena toisesta, luokkaa toisesta, sukupuolta toisesta. Muulla erilaisuudella ei ole oikeutusta kuin sillä, jonka luonto itse on pannut yksilöjen erilaiseen olemukseen tarkotustensa käyttämiseksi. *Mutta ei kumpikaan sukupuoli saa käydä yli luonnollisten rajojensa, koska se siten turmelisi tarkotuksensa.*

Naisen yhdenvertaisuuden vastustajat pitävät päävalttinaan, että naisella muka on pienemmät aivot kuin miehellä, ja että hän muidenkin ominaisuuksien puolesta on jälessä, ja sillä on muka todistettu hänen ikuinen alemmuutensa. Totta on että mies ja nainen ovat eri sukupuolta ja on heillä eri elimet sukupuolitarkotuksia varten, ja että heillä luonnontarkotusten saavuttamiseksi on monia elimellisiä ja sielutieteellisiä eroavaisuuksia. Mutta nämät eivät puolusta eroavaisuuksia heidän yhteiskunnallisissa ja valtiollisissa oikeuksissaan. Ihmiskunnan muodostavat mo-

lemmat sukupuolet ja ovat ne yhtä välttämättömät sen pysymistä ja kehitystä varten. Nerokkainkin mies on syntynyt äidistä, jota hän usein saa kiittää parhaimmastaan; millä oikeudella sitten kielletään naiselta tasa-arvoisuus? Muuan ystäväni, lääkäri on merkinnyt eroavaisuudet, jotka etevien auktoriteettien mukaan löytyvät miehen ja naisen ruumiillisessa ja henkisessä luonteessa, seuraavasti: Miehen ja naisen ruumiin ko'on suhde on suunnilleen 100: 93,2, naisen jalat ovat lyhyemmät ja ohkasemmat, rintakehä lyhyempi, leveämpi, matalampi ja latteampi; muut eroavaisuudet riippuvat suorastaan sukupuolitarkotuksesta. Naisen lihakset eivät ole yhtä kiinteät. Sydämmen paino on miehellä 310, naisella 275 gr.

Veren aine-osat suhtautuvat seuraavasti: vettä miehellä 77,10, naisella 79,11, kiinteitä aineita 22,10: 20,89, verisoluja 14,10: 12,79. Kuutiomillimetrissä verta 4 ½ á 5 milj. verisolua miehellä 4 á 4 ½ milj. naisella. Meynertin mukaan on aivojen paino miehellä 1018 à 1925 gr., naisella 820 á 1565; suhde siis 100: 90,93. Le-Bon ja Bischoff ovat sitä mieltä, että aivojen paino kyllä on suhteessa ruumiin suruuteen, mutta että pienikasvuisilla ihmisillä on suhteellisesti suuret aivot.

Mikäli miehen ja naisen eroavaisuudet riippuvat sukupuoliseikoista, ei niitä tietysti voida muuttaa, ei voida myöskään varmasti ratkaista, missä määrin näitä eroavaisuuksia veren ja aivojen kokoonpanossa voidaan muutella toisten elintapojen (ravinnon, henkisen ja ruumiillisen voimistelun, toimialan) kautta. Että aikamme nainen eroaa miehestä tuntuvasti enemmän kuin jälessä olevain kansain naiset, tuntuu olevan todistettu, ja on se selitettävissä sen kehityksen kautta, jonka viimeiset 1000 à 1500 vuotta ovat naiselle tuoneet.

Lomproson ja Ferreron tutkimusten mukaan, on neekeri- ja hindu-naisilla tuntuvasti suuremmat aivot kuin saksalaisilla, englantilaisilla ja pariisilaisilla ja kuitenkin ovat jälkimäiset henkisesti kehittyneempiä. Verrattaissa kuuluisien miesten aivojen painoa esiintyy samallaisia vastakohtia. Prof. Reclamin mukaan painoivat luonnontutkija Cuvierin aivot 1861 gr. Byronin 1807 gr., matematiikkojen Dirichletin 1520 gr. ja Gaussin 1492 gr., kielten

tutkija Hermannin 1358 ja oppineen Hausmanin 1226 gr. Viime mainitun aivot painoivat alle naisaivojen keskipainon (Bischoffin mukaan 1250 gr.). Mutta kohtalon erikoinen iva tahtoi, että Pietarissa kuolleen Bischoffinkin aivot painoivat vain 1245 gr. Mutta juuri sama mies mitä kiivaimmin väitti naisen olevan alhaisemmalla kannalla koska hänen aivojensa keskipaino oli 100 gr. pienempi kuin miehen. Gambettankin aivot painoivat alle naisen keskimäärän, ne olivat vain 1180 gr. Nämät tosiasiat kumoavat täydellisesti vanhan käsityksen, että henkisiä kykyjä voidaan mitata pääkallon suuruuden ja aivojen painon mukaan. Selvää siis on, että yhtä vähän kuin fyysillinen voima riippuu ruumiin koosta, yhtä vähän riippuvat henkiset kyvyt aivojen painosta. Meillä on hyvin pieniä eläimiä (muurahaisia, mehiläisiä), jotka älyssä voittavat suuremmat eläimet (lampaat, lehmät,) kuten kookkaat ihmiset älyltään ovat heikommat pieniä ja mitättömiä. Mitä todenmukaisemmin rippuu se vähemmän aivojen koosta kuin niiden *kokoonpanosta ja harjaantumisesta.*

Aivoja täytyy kuten muitakin elimiä ahkerasti harjoittaa ja sopivasti ravita, jollei niin tehdä, tai jos kehitetään väärään suuntaan, niin kehittyvät älyä edustavien osien asemasta ne, joissa mielikuvitus asustaa. Silloin tapahtuu rampautuminen, toinen suunta kehittyy toisen kustannuksella.

Ei kukaan, joka tuntee naisen kehityksen kulun, voi kieltää häntä vastaan vuosituhansina tehdyn syntiä ja yhä vieläkin tehtävän. Mutta kun prof. Bischoff väittää, että olisihan nainen niinkuin mieskin voinut kehittää aivojaan ja älyään, niin osoittaa tällainen väite anteeksi antamatonta tietämättömyyttä. Tässä kirjassa esitetty naisen kehityskulku osottaa selkeästi, että miehen valta-asema vuosisatojen kuluessa on suurin syy tähän suureen eroavaisuuteen fyysillisessä ja psyykillisessä kehityksessä.

Luonnontutkijaimme tulisi myöntää, että heidän tieteensä lait myös soveltuvat ihmisiin. Perinnöllisyys ja mukautuvaisuus niin hyvin ihmisiin kuin muihinkin olentoihin nähden ovat vallassa. Mutta jos ei ihminen ole mikään poikkeus luonnossa, niin täytyy myös käyttää kehitysoppia hänen suhteensa. Sen kautta tulee päivän sel-

väksi moni seikka, joka muuten on sumuinen ja hämärä ja joutuu tieteellisen salaperäisyyden tai salaperäisten tieteitten esineeksi.

Sukupuolten eri kasvatuksen mukaisesti ovat myöskin aivot kehittyneet. Fysioloogit ovat yhtä mieltä siitä, että järkeen vaikuttavat aivo-osat ovat etupuolella ja tunne elämään vaikuttavat keskellä. Miehellä on pään etuosa kehittyneempi, naisella keskikohda. Tämän mukaan on miehen ja naisen kauneuskäsitekin kehittynyt. Vieläkin määräävän kreikkalaisen kauneuskäsityksen mukaan tulee naisella olla kapea, miehellä korkea ja etenkin leveä otsa. Ja tämä heidän alennustaan ilmaiseva katsantokanta on niin piintynyt naisiimme, että he pitävät korkeata otsaa rumana ja koettavat parantaa luontoa vetämällä hiuksia otsalle, että se näyttäisi matalammalta.

Ei ole siis todistettu että naiset aivojen suuruuden ja painon puolesta olisivat miehiä alempana, eipä siis tarvitse ihmetellä, että naiset henkisessä suhteessa ovat sellaisia kuin ovat. Darvinilla on kyllä oikeus sanoa, ettei luetteloa, johon on merkitty etevimmät miehet, runouden, maalaus- ja kuvanveistotaiteen, musiikin, tieteen ja filosofian alalla, voi verrata samallaiseen luetteloon merkillisimmistä naisista. Mutta voiko ollakaan toisin? *Olisi ihmeellistä, jollei niin olisi laita.* Tri Dodel Zürichissä väittääkin että laita olisi toinen, jos miehet ja naiset muutamia sukupolvia läpeensä, saisivat samallaisen kasvatuksen ja opetuksen näissä taidoissa ja tiedoissa. Nainen on yleensä ruumiillisesti heikompi miestä, joka ei ollenkaan ole laita raakalaiskansoilla. Mitä harjoitus nuoruudesta pitäen voi, näkyy esim. sirkusnaisista, jotka osottavat ihmeteltävää rohkeutta, uskaliaisuutta, notkeutta ja ruumiin voimaa.

Kun sellainen kehitys on asia, joka koskee elinehtoja ja kasvatusta, niin voidaan varmasti otaksua, että, ihmisten ruumiillinen ja henkinen kehitys tuottaa mitä kauneimpia tuloksia, niin pian kuin ihminen *tietoisesti ja tarkoituksenmukaisesti tarttuu kasvatukseensa.*

Kuten kasvit ja eläimet ovat riippuvia elinehdoistaan; suotuisat edistävät, epäsuotuisat ehkäisevät, ja pakkosuhteet saattavat niitä muuttamaan olemustaan ja luonnettaan,

jolleivat ne kokonaan tuhoudu, — niin on myös ihmisen laita. Tapa, jolla ihminen saa elämänsä ja sitä jatkaa, ei vain vaikuta hänen ulkonaiseen olemukseensa, vaan myös hänen tuntemiseensa, ajatuksiinsa ja toimintaansa. Jos ihmisen epäsuotuisat elinehdot — s. o. yhteiskunta-tilan puutteellisuus — ovat syynä puutteelliseen yksilölliseen kehitykseen, niin seuraa siitä, että elinehtojen, s. o. yhteiskunta-tilan muutos muuttaisi ihmisenkin. On siis järjestettävä yhteiskunta-olot niin, että kukin ihminen voi täysin kehittää olemustaan, niin että kehityksen ja soveltautumisen lait, joita Darwinin mukaan kutsutaan darvinismiksi, tulisivat täyteen vaikutukseen ihmisten kesken. Tämä käy päinsä vain sosialismin kautta. Ihmisten täytyy ajattelevina ja tuntevina olentoina, päämäärästään tietoisina, muuttaa ja täydentää elinehtonsa s. o. yhteiskuntaolonsa ja kaikki mitä niihin kuuluu, ja niin, että kaikkien elinehdot käyvät suotuisiksi. Kunkin yksilön tulee voida kehittää taipumuksiaan, sekä omaksi että yhteiseksi hyväksi, mutta hänellä ei tarvitse olla valtaa vahingoittaa toisia tai kokonaisuutta. Yksilön, yksityisten ja kaikkien yhteisten etujen tulee olla tasapainossa. Etujen sopusoinnun tulisi vallita nykyisen etujen vastakkaisuuden sijaan.

Darvinismi on kuten jokainen muukin tosi tiede mitä kansanvaltaisin*); jos osa sen edustajia tekee päinvastaisia väitteitä, niin eivät he voi arvostella oman tieteensä merkitystä. Vastustajat etenkin papisto, jolla on hieno vaisto, kun sen edut tai vahingot ovat kysymyksessä, ovat sen käsittäneetkin ja siksi julistavat he darvinismin sosialistiseksi ja ateistiseksi. Tässä on prof. *Virchow* yhtä mieltä kiivaimpain vastustajainsa kanssa; luonnontieteen tutkijain kokouksessa Mynchenissä v. 1877, löi hän prof. *Häckeliä* vastaan valtin: „Darwinin teoria johtaa sosialismiin.“ Virchow koetti saada darvinismia huonoon huutoon, kun Häckel vaati kehitysoppia otettavaksi koulujen ohjelmaan. Darwinin ja uudempain luonnontutkijain hengen mukaisen luonnontieteen koulujen ohjelmaan ottamista vastaan taistelevat kaikki, jotka tahtovat pitää kiinni asiain nykyisestä

---

*) „Tieteen sali on demokratian temppeli.“ Buckle, Englannin sivistyksen historia.

järjestyksestä. Tunnetaan näiden oppien kumouksellinen vaikutus, siksi vaaditaan, että niitä saa opettaa vain valitulle piirille. Me taas ajattelemme näin: jos Darwinin teoriat johtavat sosialismiin, kuten Virchow väittää, niin ei tämä ole mikään todistus näitä teorioja vastaan, vaan kyllä sosialismin puolesta. Tiedemiehen ei tule kysyä, vievätkö tieteen johtopäätökset johonkin erikoiseen valtiojärjestykseen tai yhteiskuntatilaan, hänen on vain koeteltava, ovatko teoriat *oikeat, ja jos ne ovat, niin täytyy ne omaksua kaikkine johtopäätöksineen.* Joka toisin menettelee, joko sitten persoonallisen hyödyn, ylhäisten suosion, luokka- tai puolue-etujen takia, hän toimii halveksuttavasti eikä tuota tieteelle kunniaa. Ammattikuntamaisen tieteen edustajat voivat vain harvoin osottaa itsenäistä luonnetta. Paikan, ylhäisten suosion, arvonimen, kunniamerkkien ja virkaylennyksen menettämisen pelko pakottavat useita nöyrtymään ja salaamaan vakaumustaan tai julkisesti vastustamaan sitä mitä tietävät ja uskovat. Kun joku Dubois Reymond eräässä juhlatilaisuudessa Berliinin yliopistossa 1870 huudahtaa: „Yliopistot ovat kasvatuslaitoksia hohenzollerien henkistä henkivartioväkeä varten“, silloin voi käsittää mitä tieteen tarkoituksista ajattelevat lukuisat muut, jotka ovat paljoa alempana Dubois Reymondia. Tieteet alennetaan vallan palveiijattariksi.

On selitettävissä miksi prof. Häckel ja hänen kannattajansa prof. O. Schmidt, v. Hellwald y. m. tarmokkaasti vastustavat kauheata syytöstä, että darvinismi puolustaisi sosialismia, ja väittävät, että asia on päinvastoin, sillä darvinismi on ylimysmielinen opettaissaan, että kaikkialla luonnossa korkeammat ja voimakkaammat olennot sortavat alempiaan. Ja kun heidän mielestään varakkaammat, sivistyneet luokat ovat juuri näitä korkeampia ja voimakkaampia, niin pitävät he näiden vaitaa itsestään selvänä, luonnonlakien mukaisena.

Tällä suunnalla darvinistien joukossa ei ole aavistustakaan porvarillista yhteiskuntaa hallitsevista taloudellisista laeista, joitten sokea valta ei kohota parhaita, ei taitavimpia eikä sopivimpia yhteiskunnan kukkuloille, vaan usein juuri ovelimmat ja turmeltuneimmat, ja antaa näille tilaisuuden hankkia jälkeläisilleen mitä onnellisimmat olemis-

ja kehitysmahdollisuudet, ilman että näitten tarvitsee liikahuttaa sormeakaan. Ei minkään muun talousjärjestelmän vallitessa ole jaloilla, hyvillä yksilöillä niin vähän edistysmismahdollisuuksia, kuin kapitalistisen järjestelmän aikana. Häikäilemättömyys ja tunnottomuus keinoja käytettäissä ovat paljoa vaikuttavammat aseet kuin kaikki inhimilliset hyveet yhteensä. Ja semmoiselle pohjalle rakennettua yhteiskuntaa voi pitää „parhaana" vain se, jonka tiedot tämän yhteiskunnan olemuksesta ovat nollan arvoiset, tai se, jonka ajatuskyvyn porvarilliset ennakkoluulot ovat sekottaneet. Olemassaolon taistelu ilmenee itsetiedottomasti kaikissa elimistöissä. Se vallitsee myös ihmisten kesken yhteiskunnassa, josta keskenäisen vastuunalaisuuden, solidariteetin tunne on kadonnut, tai ei vielä päässyt vallitsemaan. Tämä taistelu muuttuu niiden muotojen mukaan, joihin ihmisten yhteiskunnalliset suhteet kehityksen kuluessa pukeutuvat; se saa luokkataistelujen luonteen, jotka kohoavat yhä korkeammalle asteelle. Mutta nämät taistelut johtavat — ja siinä eroavatkin ihmiset muista olennoista — yhä korkeampaan käsitykseen yhteiskunnan olemuksesta, ja lopuksi tekevät tunnetuiksi ne lait, jotka vallitsevat sen kehitystä. *Lopuksi tarvitsee ihmisten vain käyttää tätä tietoa valtiollisiin ja yhteiskunnallisiin laitoksiinsa ja muuttaa ne sen mukaan.* Erotus ihmisen ja eläimen välillä on siis siinä että ihmistä voidaan nimittää ajattelevaksi eläimeksi, mutta ei eläintä ajattelevaksi ihmiseksi. Tätä ei yksipuolisuudessaan käsitä suuri joukko darvinistejä; siitä heidän tekemänsä johtopäätös.

Prof. Enrico Ferri on julaissut kirjan: Sosialismi ja uuden ajan tiede (Darwin-Spencer-Marx), jossa hän etenkin Häckeliä vastaan osottaa, että darvinismi ja sosialismi ovat täydessä sopusoinnussa keskenään, ja että Häckelin peruserehdys on se, että hän pitää darvinismia aristokraattisena. Me emme ole kaikissa yhtä mieltä Ferrin kanssa, emmekä hyväksy etenkään hänen kantaansa naisen arvostelussa, joka on sama kuin Lombroson ja Ferreron.

Prof. Häckel ja hänen kannattajansa väittävät myös, ettei darvinismi johda ateismiin ja kaikilla tieteellisillä todistuksillaan sivuutettuaan „luojan", tekevät he epätoivoisia ponnistuksia tuoda hänet takaisin takaportin kautta.

Tässä tarkotuksessa muodostetaan jonkunmoinen „uskonto“, jota nimitetään „korkeammaksi siveellisyydeksi, siveellisiksi periaatteiksi“ y. m. Prof. Häckel teki v. 1882, Eisenachin luonnontutkijain kokouksessa Weimarin suurherttuallisen huoneen läsnäollessa kokeen pelastaa uskontoa, vieläpä esittää mestarinsa, Darwininkin uskonnollisena. Yritys epäonnistui, kuten jokainen, joka on lukenut siinä siteeratun Darwinin kirjeen, voi huomata. Darwinin kirje sanoo, vaikkakin varovaisin sanoin, ihan päinvastaista, sillä hänen täytyi ottaa huomioon kansalaistensa englantilaisten „hurskaus“, siksi ei hän koskaan uskaltanut julkisesti lausua todellista mielipidettään uskonnosta. Mutta yksityisesti on hän sen tehnyt, kuten kohta Weimarin kokouksen jälkeen tuli tunnetuksi. Hän oli nimittäin ilmoittanut tri L. Büchnerille, *ettei hän 40:stä ikävuodestaan saakka — siis v:sta 1849 ollut uskonut mitään, koska ei saanut uskolleen mitään todistusta.* Darwin kannatti myös viime vuosinaan New Yorkissa ilmestyvää ateistista lehteä.

Naisten tulee myöskin henkisellä alalla ryhtyä kilpataisteluun miehen kanssa; heidän ei sovi odottaa kunnes miesten huvittaa kehittää heidän aivojansa ja luoda heille vapaita toimi-aloja. Tämä liike on täydessä käynnissä. Jo ovat naiset poistaneet monta estettä, ja asettuneet henkiselle kiistakentälle — useissa maissa erityisellä menestyksellä. Tämä naisten liike päästä yliopistoihin ja korkeakouluihin sekä vastaaville toimialoille levenee yhä, mutta on olojen takia rajotettu vain porvarisluokan naisiin. Köyhälistön naisia ei tämä suoranaisesti koske, sillä he ovat vielä suljetut pois tutkimuksista ja viroista. Ja kuitenkin on tällä kysymyksellä yleinen merkitys. Toiselta puolen on periaatteellinen kysymys, joka koskee naisen asemaa yleensä mieheen nähden, toiselta puolen on todistettava mitä naiset niin perin epäedullisissa oloissa jo ovat saaneet aikaan. Vielä koskee kaikkia naisia sekin, että he sairastuessaan saavat hoitoa naispuoliselta lääkäriltä, jolle he voivat luottavammin kertoa asiansa, kuin mieslääkärille. Suurelle osalle naisiamme ovat naislääkärit tervetulleet, sillä heidän sukupuoli-asioitansa koskevien tautien suhteen eivät he mieslääkäriltä tule ajoissa neuvoa

kysyneeksi. Siitä seuraa ikävyyksiä ja mitä pahimpia seurauksia ei vain naisille, vaan myöskin heidän miehilleen. Tuskin on yhtään lääkäriä, jolla ei olisi ollut syytä valittaa naisten monasti rikollista kainoutta ja heidän vastahakoisuuttaan tunnustaa tautiaan. Tämä on käsitettävissä ja järjetöntä on, etteivät miehet, varsinkaan monet lääkärit huomaa kuinka oikeutettu ja välttämätön lääketieteen tutkimus naisille on.

Naislääkärit eivät ole mikään uusi ilmiö. Useimpain entisajan kansojen keskuudessa juuri naiset antautuivat sairaiden hoitoon. Naispuolisia lääkäreitä ja leikkausten suorittajia, joilla oli suuri maine, löytyi 9:nnellä ja 10:nnellä vuosisadalla arabialaisten keskuudessa, etenkin Maurien vallan aikana Espanjassa, jossa he harjottivat opinnoita Gordovan yliopistossa. Maurien vaikutuksesta sallittiin naisten myöskin opiskella Italian yliopistoissa, kuten Bolognassa ja Palermossa. Kun myöhemmin „pakanallinen“ vaikutus Italiassa katosi, kiellettiin tämä. Niinpä määräsi 1377 Bolognan yliopiston neuvosto:

„Ja koska nainen on synnin pää, perkeleen ase, syy paratiisista karkoitukseen ja vanhan lain turmelukseen saattaja ja koska sen takia kaikkea seurustelua hänen kanssaan on tarkasti vältettävä, niin kiellämme me jyrkästi tuomasta ketään naista, olkoonpa kuinkakin kunniallinen tähän laitokseen. Ja jos joku sellaista tekee, niin saakoon hän rehtorilta ankaran rangaistuksen.“

Kristilliset papit, niin katoliset kuin protestanttiset, kuuluvat joka paikassa naisten korkeampain opinnoitten innokkaimpiin vastustajiin.

Naisten pääsy opintojen osallisuuteen on vaikuttanut senkin, että kilpailu on tehnyt sangen hyvää miespuolisen nuorison opillisille harrastuksille, joissa on paljon toivomisen varaa. Tämähän on jo suuri voitto. Myös paranisivat sen kautta heidän tapansa tuntuvasti; opiskelevan nuorisomme juoma- ja riidanhalu ja kapakkaelämä saisivat tuntuvan iskun; niissä paikoissa, joista pääasiallisesti saamme valtiomiehemme, tuomarimme, virkamiehemme, pappimme ja kansanedustajamme, pääsisivät valtaan tavat, jotka enemmän vastaavat tarkoituksia, joita varten niitä perustetaan ja kannatetaan. Ja puolueettomain asiantuntijain

todistuksen mukaan olisi näitten tapojen parannus sangen tarpeen vaatima.

Valtioitten luku, jotka ovat avanneet yliopistonsa naisille, on viime aikoina nopeasti lisääntynyt. Ei yksikään valtio, joka vaatii sivistysmaan nimeä voi ajan pitkään vastustaa tätä. Edellä kulki pohjois-Amerikka, sitä seurasi Venäjä, jotka muuten ovat täydelliset vastakohdat. Yhdysvalloissa ovat kaikkien valtioitten yliopistot naisille avoimet, alkaen v. 1850. Niinpä olikin v. 1890, siellä 2,438 naislääkäriä ja hammaslääkäriä, 2,136 naisarkkitehtiä, 590 sanomalehtinaista, 360 kirjailijatarta, 165 papitarta, 110 naispuolista juristia.

Europassa avasi ensinnä Sveitsi yliopistonsa naisille, vielä on naisilla pääsy korkeampiin opinnoihin Englannissa, Hollannissa, Belgiassa, Tanskassa, Ruotsissa, Norjassa, Saksassa, Itävalta-Unkarissa, Italiassa, Ranskassa ja Turkissa (sekä Suomessa). Naislääkäreitä on Indiassa, Egyptissä, Abessiiniassa, Persiassa, Marokossa, Kiinassa y. m.

Pitkien taistelujen jälkeen on myös Saksa vaikkakin viivytellen antautunut uusille poluille, mutta sangen vaikuttavien piirien vastustus naisten opiskelua vastaan, ei ole vielä murrettu. Niinpä Preussin kirkollisministeri piti maapäivillä 1902 puheen jossa m. m. lausui: „naiskymnaasit ovat vain kokeilu, josta kouluylihallituksen on täytynyt luopua“; hän pelkäsi että luonnon määräämät ja kulttuurin kehittämät eroavaisuudet miehen ja naisen kesken kärsisivät näiden opiskeluista. Saksalaista perhettä varten on saksalaisnaisen ominaisuudet mahdollisen mukaan säilytettävät. Siinä vanhain kaavain mukaisia ajatuksia. Myöskin suuri joukko professoreita on asettunut naisten opinnoita vastaan, vaikkakin nämät ovat täyttäneet vaatimukset, väliin erinomaisellakin menestyksellä. Ylioppilasten kantaa kuvaa Hallen klinikassa opiskelevain vastalause, jossa he m. m. selittävät, kuinka kiusallisia ja häveliäisyyttä loukkaavia tapauksia yhteinen opiskelu voi tuottaa. Tämä „protesti“ on sattuva todistus ahdasmielisyydestä ja kilpakateudesta, sillä siitä nämät „siveelliset“ arvelut johtuvat.

Naisten osalliseksi pääsyä vastaan lääketieteelliseen

tiedekuntaan, esitti prof. Bischoff vainaa m. m. „ylioppilasten raakuuden“, jonka hän kai parhaiden tunsi. Mutta kuinka tahansa ahdasmielisten ja kateellisten miesten taholla asetuttaneekin naisten opinnoihin nähden, se kysymys on jo ratkaistu naissuvun eduksi. Naislääkäreitä on toimessa kaikissa sivistysmaissa, sekä sellaisissakin, joilla ei vielä ole tätä arvoa. Li-Hung-Chang oli ottanut kiinalaisen naislääkärin kotilääkärikseen. Rouva Kovalewsky oli v:sta 1884 kuolemaansa saakka (1892) matematiikan professorina Tukholmassa. Naisprofessoreja on useita Yhdysvalloissa, jokunen Italiassakin. Me tapaamme naisia lääkäreinä, hammaslääkäreinä, juristeina, tuomareina, kemisteinä, geoloogeina, ylempinä opettajattarina j. n. e., julkisissa tai yksityisissä paikoissa. Ja on heidän oma asiansa todistaa että he voivat täyttää heille uskotut paikat niin hyvin kuin miehetkin.

Mikä määrää useitten miesten, etenkin oppineitten piiriin kuuluvain, kannan naisten opiskelua vastaan, on se, että he pelkäävät sen kautta tieteen alenevan arvossa, kun muka naisetkin voivat harjoittaa tieteellisiä opinnoita. He pitävät tieteellistä opiskelua erikoisena etuoikeutena, joka on sallittava vain miessuvun valiojoukolle.

Valitettavasti ovat yliopistomme niinkuin muutkin sivistyspyrintömme vielä sangen vaillinaisessa kunnossa. Kuten kansakoulussa lapselta riistetään kallein aika, ahtamalla sen aivoihin asioita, jotka eivät ole sopusoinnussa järjen eikä tieteen kanssa; kun häneen tungetaan joukko painolastia, jota hän ei voi elämässä käyttää, vaan joka pikemmin ehkäisee hänen kehitystään, niin käy myös korkeammissa kouluissa. Yliopiston valmistavissa laitoksissa päntätään oppilaihin suuri määrä kuivia ja tarpeettomia oppi- ja muistiasioita, jotka vievät heiltä pisimmän ajan ja kalleimmat aivojen voimat, ja yliopistossa jatketaan enimmäkseen samalla tavalla. Paljon vanhentunutta, yli-ikäistä ja tarpeetonta opetetaan hyödyllisen ja hyvän ohella. Enimmät professorit märehtivät lukukaudesta lukukauteen kerran kirjoittamiaan luentovihkoja. Korkea opetustoimi muuttuu useille tavalliseksi käsityöksi, eivätkä opiskelevat tarvitse erikoista terävyyttä huomatakseen tätä. Myös pitävät ylioppilaselämän perinnäiset tavat huolta siitä, ettei-

vät nuorukaiset ota opiskeluaan liian vakavasti ja monta joka yrittää sitä tehdä, estää siitä useitten professorien kuiva opetustapa. Opiskelu-innon heikkeneminen yliopistoissa ja korkeakouluissa on yleinen tosiasia, joka peloittaa johtaviakin piirejä. Samassa määrin tunkee sijalle suosikki- ja ryömimisjärjestelmä, joka meidän luonteen puutetta potevana aikanamme edistyy yliopistossakin. Hyvät perhesuhteet ja „oikeat mielipiteet“ astuvat tietojen tilalle; isänmaan ystävänä oleminen, s. o. oman mielipiteen puute ja huolellinen mukautuminen ylhäisten tuulten mukaan, merkitsee enemmän kuin luonne ja tiedot. Kun tämmöisen ryömijän tutkintoaika tulee, niin päntätään parissa kuukaudessa päähän välttämättömimmät asiat. Sitten kuin tutkinto on onnellisesti ohi ja virkaan on päästy, niin toimitaan enimmäkseen koneellisesti, mutta pannaan sangen pahaksi, jos joku „oppimaton“ ei kohtele herroja ylempänä ihmisrotuna. Useimmat ylimpäin virkaimme haltijoista, tuomareista, lääkäreistä, opettajista, virkamiehistä, taiteilijoista y. m. eivät ole muuta kuin ammattilaisia, jotka ovat iloiset, kun ovat päässeet kannikkaan käsiksi. Vain toimelias mies huomaa myöhemmin, kuinka paljon tarpeetonta hän on oppinut, ja että ei ole oppinut sitä, mitä välttämättä tarvitsisi; ja alkaa sitten vasta opiskella. Hänen elämänsä parhaana aikana on häntä kiusattu paljolla tarpeettomalla ja vahingollisella; toisen puolen elämäänsä tarvitsee hän päästäkseen tästä, ja pyrkiäkseen aikansa tietojen huipulle ja nyt vasta voi hänestä tulla hyödyllinen kansalainen. Monet eivät pääse yli ensi asteen, useat takertuvat toiseen ja harvoilla on tarmoa kylliksi kohota kolmanteen.

Mutta ulkonäkö vaatii keskiaikaista pänttäystä ja tarpeettomia oppimääriä säilytettäviksi, ja kun naiset sukupuolensa takia ovat olleet suljetut näistä valmistuslaitoksista, niin pidetään sitä mukavana väitteenä, kun tahdotaan estää heiltä pääsy oppisaleihin. Leipzigissä tunnusti 70-luvulla muuan kuuluisimpia lääketieteen professoreja eräälle naiselle avoimesti: „*Kymnaasitiedot eivät tosin ole välttämättömät lääketaidon käsittämistä varten, mutta täytyy pitää niitä opintojen ehtona, ettei tieteen arvo kärsisi.*“

Yleensä on Saksassa vastavirtaus käymässä klassillisen sivistyksen välttämättömyyttä vastaan. Luonnontieteitten ääretön kehitys ja merkitys vaativat niihin tutustumista, mutta kymnaaseissa on latinan ja kreikan takia laiminlyöty niitä, ja niin on ylioppilailta puuttunut välttämättömät luonnontieteelliset alkutiedot, joilla esim. lääketaidossa on ratkaiseva merkitys. Tätä yksipuolista sivistystä vastaan julkaisi 1890 400 Saksan opettajaa vastalauseen. Sveitsissä on jo kauvan pantu pääpaino luonnontieteille. Samaan suuntaan menetellään Venäjällä, Yhdysvalloissa j. n. e.

Venäjällä on keisarillinen ukaasi v. 1897 määrännyt, että siellä avatussa lääketieteellisessä naisinstituutissa on vain 5 $^0/_0$ oppipaikoista annettava ei-kristityille, tästä jää 3 $^0/_0$ juutalaisille, kun 2 $^0/_0$ tulee pitää muhamettilaisia varten. Tähän määräykseen oli sitä vähemmän syytä, kun valtakunnassa puuttuu lääkäreitä ja venäläiset naislääkärit ilman erotusta uskontoon ja rotuun nähden mitä suurimmalla uhrautuvaisuudella täyttävät tehtävänsä. Prof. F. Eriksmann antaa heistä seuraavan tunnustuksen: „Naislääkärit ymmärtävät alusta alkaen hankkia ihmisten luottamuksen; jalossa kilpailussa miesten kanssa vievät he voitonkin; pian oltiin siinä että joka naislääkärillä oli vuodessa keskimäärin enemmän sairaita kuin mieslääkärillä, vaikkakin viimemainitut suurella innolla ja uhrautuvaisuudella hoitivat tehtäviään, etenkin kääntyivät sairaat naiset naislääkärien puoleen.“

Eduistansa kiinni pitävien miesten osottama naisten kilpailun pelko, etenkin lääkärialalla, ei ole missään näkynyt vaikuttaneen pahaa. Tuntuupa siltä, kuin naislääkärit saisivat oman sukupuolensa keskuudesta potilaansa, jotka harvoin ja vain viime hädässä näyttävät kääntyneen miespuolisen lääkärin puoleen. Mutta myös on suuri osa opiskelleista naisista mentyään naimisiin luopunut toimestaan. Näyttää siltä kuin porvarillisessa maailmassa vaimolta vaadittavat kotoiset velvollisuudet, etenkin jos hänellä on lapsia, ovat niin suuret että useimmilla on mahdotonta palvella kahta herraa.

Sitten kuin Englanti sekä Yhdysvallat ja Ranska ensimmäisinä ovat valinneet naispuolisia ammatintarkastajia

mikä onkin aivan välttämätöntä, kun työläisnaisten ja naisammattien määrä yhä kasvaa, ovat myös monet Saksan valtiot seuranneet esimerkkiä.*) Monissa paikoin on naisia tarkastajien apulaisina. Työläisnaiset luottavat tietysti enemmän omaa sukupuoltaan oleviin edustajiin ja nämät saavatkin monia tietoja, joita ei ole sanottu miehille.

Naisten toimialojen moninaisuus ilmeni erikoisesti Chicagon maailmannäyttelyssä v. 1893. Komea rakennus, jossa naisten käsityö- ja taidetuotteita oli näytteillä, oli naisarkkitehtien työtä, ja näyttelyesineet herättivät suurta ihastusta aistikkuutensa ja taiteellisen tekotapansa puolesta. Myös keksintöjen alalla ovat naiset saaneet huomattavaa aikaan. Eräs amerikkalainen ammattilehti on julkaissut luettelon naisten keksinnöistä; siitä mainittakoon: parannettu kehruukone, pyörivät kangaspuut (rotary loom), jotka työskentelevät kolme kertaa nopeammin kuin tavalliset; pelastuslaitos tulipaloja varten; villavaaka, mitä herkimpiä laitoksia ja välttämätön villateollisuudessa; siirrettävä vesiastia tulipalojen varalta; laitos öljyn käytäntöä varten polttoaineena höyrylaivoissa; kipinänsammuttaja vetureissa; junan vaunujen lämmityslaitos; kirjotuskone; kaukoputki merensyvyyksien tutkimista varten y. m. Erittäin mainittakoon monenlaiset ompelukoneitten parannukset. Nerokas keksintö on myös paperipusseja valmistava kone.

Naisasia on Japanissakin löytänyt maa-alan. Tosin ovat japanilaiset miehet jyrkästi sitä vastaan. Niinpä päätti parlamentti 1892 kieltää naisia olemasta sanomalehtien toimittajina ja julkaisijoina — muoti- ja lastenlehtienkin, oli näet tapahtunut semmoinen „mahdottomuus“, että nainen oli julkaissut sosiaalidemokraattista lehteä. Tämä oli japanilaisista lainsäätäjistä liian vahvaa ja he antoivat tuon säädöksen. Naisilla on kyllä oikeus avustaa lehtiä; mutta yliopistoon he eivät pääse. Mutta japanilaisten miesten on yhtä vähän onnistuva ajan pitkään kieltää naiselta hänen oikeuksiaan kuin heidän eurooppalaisten tovereittensakaan.

---

*) Ainakin Sveitsissä, Ruotsissa ja Suomessa on myös naispuolisia tarkastajia.

Suom. muist.

NAISEN OIKEUDELLINEN ASEMA JA HÄNEN SUHTEENSA POLITIIKKAAN.

Jonkun rodun, luokan tai sukupuolen yhteiskunnallinen riippuvaisuus kuvastuu aina maan laeissa ja laitoksissa. Lait ovat vallitsevain etujen pykäliin puettu muoto, joka korotetaan oikeudeksi maassa. Naisille riippuvaisena, poljettuna sukupuolena osottavat maan lait heidän paikkansa. Lait ovat negatiivista ja positiivista lajia. Negatiivisiä sitä mukaan kuin ne oikeuksien jaossa eivät ota huomioon poljettuja, positiivisia, kun ne osottavat heidän alhaisen asemansa ja ottavat huomioon muutamia poikkeuksia.

Yleinen lakimme nojautuu roomalaiseen oikeuteen, joka tuntee vain ihmisen omistavana olentona. Vanha germaanilainen oikeus, joka kohteli naista arvokkaammin, on vain osaksi säilyttänyt vaikutuksensa. Kuten Ranskan kielessä sama sana „l' homme“ merkitsee ihmistä ja miestä, ja samoin Englannin kielessä „man“, niin tuntee ranskalainen oikeus ihmisen vain miehenä, ja samoin oli muutama vuosikymmen sitten laita Englannissakin, jossa nainen oli orjallisessa riippuvaisuudessa miehestä. Roomassa oli myös niin. Löytyi Rooman kansalaisia ja kansalaisten vaimoja, ei naiskansalaisia.

Saksassa on oikeustila niin paljon parantunut että on pantu toimeen yhteinen kansalaislaki. Sen kautta pääsi naimaton nainen holhuunalaisuudesta; naisilla on oikeus esiintyä todistajina avioliittoa solmittaessa ja testamenttiä tehtäessä; vielä sai nainen täyden liikeoikeuden s. o. oikeuden tehdä sopimuksia, poikkeuksena jos hän on naitu, myöskään ei hän voi ottaa toimekseen mitään holhousta ilman miehen suostumusta. Velvollisuus aviolliseen yhteyteen on kummallakin puolella, kun toisen vaatimukset eivät muutu väärinkäytökseksi. Erimielisyyksien sattuessa saa mies määrätä asuinpaikan ja asumuksen. Oikeuksien väärinkäyttö miehen puolelta vapauttaa naisen sitoumuksesta. Talouden hoito on yksin naisen asia, hänellä on n. k.

„avainvalta“, jonka mukaan hän saa kodin piirissä edustaa miestä. Miehen täytyy vastata niistä sitoumuksista. Kuitenkin voi mies vähentää tätä valtaa.

Valtiopäivät hylkäsivät esityksen säännöllisestä omaisuuden jaosta perheessä. Tämä voidaan vain tehdä aviosopimusta laadittaessa ja silloin se usein laiminlyödään. Mies saa hoitaa ja käyttää vaimonsa omaisuutta. Mutta vaimo saa esteettä käyttää sitä, mitä hän avioliiton aikana on työllään ansainnut. Myös voi nainen toimittaa omaisuuden yhteishoidon lopetettavaksi, jos mies huomattavasti laiminlyö vaimonsa ja lastensa elatusta. Mies vastaa vahingoista, jotka syntyvät huonosta omaisuuden hoidosta.

Suurta vääryyttä voi nainen tulla kärsimään avioerossa. Mies näet saa pitää puolisoiden yhdessä kokooman omaisuuden, silloinkin kun mies on syyllinen ja nainen on ansainnut enemmän; tämä voi vain vaatia säädynmukaista eläkettä, jollei voi elää omaisuudestaan tai työstään. Isän vallan sijalle on asetettu vanhempien valta, mutta erimielisyyksien sattuessa voittaa isän mielipide.

Englannissa antoi vuoteen 1870 saakka laiksi tullut tapa miehelle vallan naisen irtaimiston hoitoon. Vain kiinteimistö jäi naisen omaksi, mutta aviomies sai sitä hoitaa ja nauttia. Nainen oli oikeudellisesti miehensä elin-orja. Rikoksesta, jonka hän teki miehen läsnäollessa, sai tämä vastata, naista pidettiin vajavaltaisena. Jos hän sai aikaan vahinkoa, niin ratkaistiin asia kuin olisi sen joku kotieläin tehnyt; mies sai korvata sen. Esitelmän mukaan, jonka piispa Wood v. 1888 piti, ei nainen sata vuotta sitten saanut istua yhteisessä ruokapöydässä, eikä puhua ennenkuin häneltä kysyttiin. Vuoteen yläpuolella riippui miehen vallan merkkinä ruoska, jota hän sai käyttää, kun vaimo oli oikullinen. Vain tytärten tuli totella häntä, pojat pitivät häntä palvelijattarena. V. 1870 ja 1882 lakien kautta pääsi hän yksin vallitsemaan omaisuutta, jonka avioliittoon tuo, mitä ansaitsee, perii, tai saa lahjaksi. Tämä oikeussuhde voi vain muuttua puolisoiden keskinäisen sopimuksen kautta. Englannin lainsäädäntö noudatti tässä Yhdysvaltain esimerkkiä.

Etenkin vanhanaikuinen on naiseen nähden Ranskan, useitten Sveitsin kanttooneitten, Belgian ja monen muun

maan laki. Ranskassa oli miehellä oikeus vaatia avioeroa, jos vaimo oli ollut uskoton; mutta nainen sai vaatia samaa vain silloin kun mies toi rakastajattaren yhteiseen kotiin. Tämä pykälä on poistettu siviililaista v. 1884, mutta rikoslaissa on tämä ero olemassa, joka seikka on hyvin kuvaava ranskalaisille lainsäätäjille. Jos nainen todistetaan syypääksi aviorikokseen, tuomitaan hän vankeuteen 3 kuukaudesta 2 vuoteen. Miestä rangaistaan vain, kun hän tuo rakastajattaren taloon. Ja pääsee hän rahasakolla 100—2,000 franciin. Sellainen oikeuksien eroavaisuus olisi mahdoton, jos naisiakin istuisi Ranskan parlamentissa. Samantapaista on Belgiassa. Vaimon rangaistus aviorikoksesta on sama kuin Ranskassa, mies tuomitaan vankeuteen, jos rikos on tapahtunut kotona. Samantapaisia säädöksiä on voimassa Espanjassa ja Portugalissa. Italiassa saa vaimo eron, jos mies pitää rakastajatarta kotonaan tai paikassa, jossa se katsotaan syväksi loukkaukseksi aviovaimoa kohtaan.

Ranskassa, Belgiassa ja Sveitsissä tulee naitu nainen miehensä holhouksen alaiseksi. Vaimo ei saa ilman puolisonsa ja kahden sukulaisensa lupaa esiintyä oikeuden edessä, vaikkakin hän pitäisi julkista liikettä. Miehen tulee suojata vaimoaan ja tämän olla kuuliainen. Napoleonin käsityksiä kuvaa lause, joka vieläkin pitää paikkansa: „Ranskalaista ei ole se, kun nainen tekee mitä tahtoo.“ Mainituissa maissa ei nainen saa esiintyä todistajanakaan kontrahteja, testamentteja y. m. tehtäessä. Mutta sitä vastoin saa hän, omituista kyllä, esiintyä todistajana rikosasioissa, jotka voivat aiheuttaa hänen miehelleen kuolemantuomion. *Rikosoikeudellisesti on hän aina vastuunalainen niinkuin mieskin.* Leskenä saa hän tehdä testamentin omaisuudestaan, mutta testamenttiasioissa ei hän saa esiintyä todistajana, vaan kyllä testamentin toimeenpanijana. Italiassa on nainen todistajaksi täysin kelpoinen v:sta 1877.

Zürichin kanttoonilain mukaan on mies vaimonsa holhooja. Siviililain mukaan hoitaa hän vaimonsa omaisuutta, myy, tekee velkaa sen nojalle, kysymättä vaimoltaan. Samanlaisia määräyksiä on muuallakin Sveitsissä, Ranskassa, Belgiassa, Luzenburgissa, Hollannissa, Espanjassa, Portu-

galissa, Ruotsissa ja Tanskassa. Saksassa ja suuressa osassa Sveitsiä, Itävallassa, Puolassa ja Itämeren maakunnissa voidaan omaisuuden yhteys avioliitossa poistaa. Vaimon täysi riippumattomuus omaisuuteen nähden on voimassa Italiassa, Venäjällä, Suur-Britaniassa ja Irlannissa. Norjassa määrää v. 1880 laki, että naidulla naisella on pienillä poikkeuksilla oikeus hoitaa omaisuuttaan niinkuin naimattomallakin. Laissa sanotaan suoraan että *nainen tulee epävapaaksi avioliitossa.* Kuka voi lukea hänelle viaksi, jos hän näin ollen kieltäytyy avioliiton muodollisesta solmiamisesta, kuten Ranskassa usein tapahtuu. Bernin kanttoonin lain mukaan tulevat vaimon ansiot miehen hyväksi, sama on laita useissa muissa Sveitsin kanttooneissa sekä Rnskassa ja Belgiassa. Seurauksena on että nainen usein on täydellisessä orjuuden tilassa, mies tuhlaa tyttöihin ja kapakkaan vaimon ansiot, tai tekee velkaa, tai pelaa vaimon ansaitut varat, sekä antaa tämän ja lapsien kärsiä puutetta, onpa hänellä oikeus nostaa työnantajalta vaimonsa palkan.

Ruotsissa sai vaimo v. 1874 oikeuden vapaasti käyttää, mitä työllään ansaitsi. Tanska on myös korottanut laiksi saman periaatteen: vaimon oikeutta ei saa anastaa miehen velkojen maksuun. Samallainen on Norjan laki v. 1884.

Useimmissa maissa on lasten kasvatusta koskevissa asioissa määräämisvalta miehellä; muutamin paikoin on äidille myönnetty rajotettu avustusoikeus. Vanha roomalainen oikeus, jonka mukaan isällä on kaikki valta lapsiin nähden, määrää yhä lainsäädännön perussävyn.

Euroopan mantereen valtioissa on naisella vapain asema Venäjällä, jonka seikan selittää siellä vielä löytyvät kommunistiset järjestelmät tai niiden muistot. Venäjällä hoitaa nainen omaisuuttaan, hänellä on tasa-arvoisuus kunnallisessa hallinnossa. Kommunismi on edullisin yhteiskuntatila naiselle, tämän osoitti jo kuvauksemme äitivallan ajoilta. Yhdysvalloissa ovat naiset taistelleet itselleen täyden sivilioikeudellisen tasa-arvon, myös ovat he estäneet englantilaistapaisia prostitutsionimääräyksiä voimaan pääsemästä.

Kouraantuntuva eroavaisuus miehen ja naisen oikeuk-

sissa on edistyneimpäin naisten puolelta aiheuttanut vaatimuksen saada valtiolliset oikeudet, jotka päästäisivät heidät käsiksi lainsäädäntöön, vaikuttamaan tasa-arvoisuutensa hyväksi. Sama ajatushan johti työväenluokkaakin kohdistamaan kiihotuksensa valtiollisen vallan saantiin. Mikä on työväelle oikeata, ei se voi naisillekaan olla väärää. Poljettuina, oikeudettomina, aina sivuun sysättyinä, ei heillä ole vain oikeus, vaan myös velvollisuus puolustautua ja käyttää jokaista sopivaa keinoa vallatakseen itselleen riippumattoman aseman. Näitä pyrkimyksiä vastaan kohottavat tietysti taasen äänensä taantumuksen pahan ilman linnut. Katsokaamme, millä oikeudella.

Etevät, henkisesti kehittyneet naiset, ovat eri aikoina ja eri kansojen kesken, sielläkin missä heillä ruhtinattarina ei ollut valtaa käsissään, osanneet näytellä vaikuttavaa valtiollista osaa. Paavin hovi ei ollut mikään poikkeus. Jolleivät he voineet vaikutustaan saavuttaa suoranaisesti ja oikeuksiensa tiellä, niin turvausivat he henkiseen vaikutukseen vieläpä juoniinkin. Suuri oli vuosisatain kuluessa heidän valtansa Ranskan hovissa, mutta eipä se ollut vähempi Espanjan ja Italiankaan hoveissa. Niin oli 17:nen vuosisadan lopulla Espanjan Filip V:n hovissa, Maria de Trémouille, Braccianon herttuatar ja Ursinon ruhtinatar 13 vuotta Espanjan pääministeri johtaen maan politiikkaa erinomaisesti. Myös ovat ruhtinaalliset rakastajattaret usein mestarillisesti osanneet hankkia itselleen suuren vaikutuksen valtiollisissa asioissa; muistutamme vain tunnetuimpia nimiä, Maintenon, Ludvig XIV:n, ja Pompadour, Ludvig XV:n rakastajatar. Suurenmoinen henkinen liike, joka 18:nella vuosisadalla vallitsi miesten, sellaisten kuin Montesquieun, Voltairen, d' Alembertin, Holbachin, Helvetiuksen, La Mettrien, Rousseaun y. m. kautta, ei jäänyt naisiin vaikuttamatta. Vaikkakin monet heistä muodin, juonittelun tai muiden vähemmän kiitettäväin syiden takia ottivat osaa liikkeeseen, joka epäillen tutki kaikkia vanhoja perusteita, oli kuitenkin tuntuva joukko mukana harrastuksesta ja innosta. Jo vuosikymmeniä ennen suurta vallankumousta, joka puhdistavana ukkosilmana kävi läpi Ranskan, heitti sijoiltaan kaiken vanhan ja sai koko sivistyneen maailman edistyneimmät

henget puhkeamaan riemuhuutoihin, tulivat naiset joukottain tieteellisiin ja valtiollisiin klubeihin, joissa ennen tuntemattomalla rohkeudella keskusteltiin filosoofisista, luonnontieteellisistä, yhteiskunnallisista ja valtiollisista kysymyksistä ja ottivat osaa kiistoihin. Ja kun vihdoin 1789 heinäkuussa Bastiljin valloitus esinäytöksenä alkoi suuren vallankumouksen, silloin olivat niin yläluokan kuin kansankin naiset sangen toimeliaasti mukana vaikuttaen tuntuvasti sekä myötä että vastaan. Yltiöpäisinä niin hyvässä kuin pahassa olivat he toimessa, missä tilaisuutta vaan sattui. Useimmat historian tutkijat ovat omistaneet enemmän huomiota vallankumouksen liioitteluille, jotka silloisissa oloissa olivat luonnollinen seuraus siitä katkeruudesta, jota kansa tunsi yläluokkiensa sanomattoman turmeluksen, riistämisen, petollisuuden, ilkeyden ja häväistyksen takia, kuin sen suurtöille. Yksipuolisten kuvausten vaikutuksesta sanoi Schiller että siellä muuttuivat naiset hyenoiksi ja tekivät pilkkaa kauhistuksista. Ja kuitenkin osoittivat he näinä vuosina niin paljon sankarillisuutta, ylevyyttä ja uhrautuvaisuutta, että olisi kirjoitettava puolueeton kirja „vallankumouksen naisista“ kauvas loistavaksi kunniapatsaaksi. Ranskan kansan yleinen hätä Bourbonien rosvohallituksen aikana, sattui tietysti etupäässä naisiin. Lain erottamina kunniallisista ammateista lankesi heitä kymmeniä tuhansia prostitutsionin uhreiksi. Lisäksi tuli 1789 nälänhätä, joka vei naiset kurjuuden partaalle. Tämä pakotti heidät lokakuussa ryntäämään raatihuoneeseen, sekä joukottain marssimaan Versaillesiin, hovin olinpaikkaan, se myös sai osan heistä anomaan kansalliskokoukselta, „että miehen ja naisen tasa-arvo asetettaisiin entiselleen, annettaisi heille vapaus työhön ja ansioon sekä tehtäisi heille tilaa sopivilla työaloilla.“ Ja kun he käsittivät, että he päästäkseen oikeuksiinsa tarvitsivat valtaa ja valtaa vain voi hankkia joukottaisin järjestäymisen kautta, niin muodostivat he pitkin Ranskaa naisyhdistyksiä, joiden jäsenluku paikottain oli hämmästyttävä, sekä ottivat osaa miesten kokouksiin. Kun nerokas madame Roland mieluummin näytteli johtavaa osaa vallankumouksen „valtiomiesten“, girondistien kesken, niin asettui tulinen ja kaunopuheinen Olympe de

Gouges kansan naisten etupäähän uhraten asiaan kaiken innostuksensa.

Kun 1793 konventti julisti ihmisen oikeudet, huomasi hän pian, että oli kysymys vain miesten oikeuksista. Näitä vastaan esittivät Olympe de Gouges ja Louise Lakompe y. m. „naisen oikeudet" 17:ssä artikkelissa, joita he 28 p. Brumairekuuta (20 p. marrask. 1793) perustelivat Pariisin kunnallishallituksen edessä nyt vieläkin pätevällä tavalla, lausuen asemaa parhaiten valaisevat sanat: „Jos naisella kerran on oikeus nousta mestauslavalle, niin täytyy hänellä myös olla oikeus nousta puhujalavalle." Heidän vaatimuksiinsa ei suostuttu. Sitä vastoin tuli naisen oikeus mestauslavaan nähden verisesti vahvistetuksi; heidän päänsä putosi samana vuonna marraskuussa. Viisi päivää myöhemmin seurasi madame Roland. He kuolivat sankareina. Konventti osoitti naisille vihamielistä kantaansa kieltämällä kaikki naisyhdistykset; myöhemmin kun naiset panivat vastalauseita tätä vääryyttä vastaan, estettiin heiltä pääsy konventtiin ja julkisiin kokouksiin; heitä kohdeltiin kapinallisina.

Kun konventti ryntäävää monarkista Euroopaa vastaan oli julistanut isänmaan olevan vaarassa ja määrännyt joukko-värväyksen, niin tarjoutuivat pariisilaiset naiset tekemään, mitä 20 vuotta myöhemmin Preussin naiset suorittivat: kivääri kädessä puolustamaan isänmaata, toivoen siten todistavansa oikeutensa tasa-arvoon. Mutta silloin kävi radikaalinen Chaumette heitä vastaan huutaen: „Kuinka kauvan on naisilla ollut lupa luopua sukupuolestaan ja tekeytyä mieheksi? Kuinka kauvan on ollut tapana heillä jättää hartaat kotihuolensa ja lastensa kehdot, sekä esiintyä julkisilla paikoilla, pitää puheita, asettua sotajoukkojen riveihin, sanalla sanoen täyttää velvollisuuksia, jotka luonto on antanut yksin miehelle? — Luonto on sanonut miehelle: ole mies! Kilpailut, metsästys, maanviljelys, politiikka ja kaikellaiset ponnistelut ovat sinun *etuoikeuksiasi!* Se on sanonut naiselle: ole nainen! Lastenhoito, talousaskareet, äitiyden suloinen levottomuus, siinä sinun *töitäsi!* — Ymmärtämättömät naiset miksi tahdotte tulla miehiksi? Eivätkö jo ihmiset ole kylliksi jakaantuneet? Mitä tarvitsette vielä? Luonnon nimessä pysykää sellai-

sina kuin olette; ja kadehtimatta meidän myrskyisen elämämme vaaroja, tyytykää siihen, että perheen helmassa saatte ne unohtaa antaen meidän ihastuneitten silmiemme levätä katsellessamme teidän hellän huolenpitonne onnelliseksi tekemiä lapsia."

Epäilemättä lausui Chaumette useimpain aikamme miesten ajatuksen. Luulemme mekin, että se on tarkotuksenmukainen työnjako, kun miehet puolustavat maata ja naiset hoitavat kotiansa. Muuten sisältää Chaumetten puhenäyte vain fraaseja. Mitä hän sanoo miesten vaivannäöstä maanviljelyksessä, ei pidä paikkaansa, sillä muinaisista ajoista tähän päivään saakka ei naisen työ ole ollut köykäsintä sillä alalla. Metsästyksen ja kilpailujen „ponnistukset" ovat miesten huvituksia. Politiikka taasen on vaaaran alaista vain niille, jotka uivat vasten virtaa, muuten tarjoaa se vähintäin yhtä paljon huvia kuin vaivaa. Miehen itsekkyys vaan ilmenee tässä puheessa.

Samat pyrkimykset, jotka olivat aiheuttaneet ensyklopedistien*) esiintymisen ja suuren vallankumouksen, sukelsivat myös esiin Yhdysvalloissa, kun nämä 1770—80-luvulla taisteilivat riippumattomuutensa puolesta Englantia vastaan ja loivat itselleen kansanvaltaisen valtiomuodon. Täällä taistelivat Mercey Ottis Warren ja presidentin rouva Adams sekä samoin ajattelevat naiset valtiollisen tasa-arvon puolesta. Jersein valtio antoikin naisille äänioikeuden, mutta poisti sen 1807. Ennen Ranskan vallankumousta puolusti Condorcet, myöhemmin girondisti, sukupuolten täyttä tasa-arvoa. Naapurimaan valtavien tapausten vaikutuksesta kohotti v. 1769 syntynyt rohkea Marie Wollstonecraft äänensä Kanaalin tuolla puolen. V. 1790 kirjoitti hän Burgea, Ranskan vallankumouksen kiivainta vastustajaa vastaan kirjan, jossa hän puolusti ihmisoikeuksien vaatimista; mutta hän toivoi samoja oikeuksia sukupuolelleenkin, jota hän terävästi arvosteli, kuitenkin rohkeasti puolustaen täyttä tasa-arvoa yhteiskunnan

---

*) Ensyklopedia oli sen ajan vapaauskoisen ajatuskannan ilmaus ja sisälsi sivistyssanakirjan muodossa selonteon tieteitten, taiteitten, teollisuuden ja valtiollisen elämän ilmiöistä. Sen toimitti Diderot.

Suom. muist.

parhaaksi. Mutta häntä vastustettiin kiivaasti, ja aikalaistensa pilkan takia sortui hän sielullisten tuskien murtamana. Omituisinta on että samaan aikaan taantuvassa Saksassa eräs oppinut Th. G. von Hippel julkaisi kirjan, jossa hän v. 1792 puolusti naisen tasa-arvoisuutta.

Sitten lepäsi pitkiä aikoja naisten ja miesten yhdenvertaisuuskysymys, mutta se on vähitellen tullut yleiseksi vaatimukseksi kaikkien edistyneimpäin maitten naisliikkeissä, ja on se toteutettukin muutamissa valtioissa. Ranskassa puolustivat saint-simonistit ja fourieristit sukupuolten yhteiskunnallista tasa-arvoa, ja 1848 vaati Considérant Ranskan parlamentissa naisille tasaisia valtiollisia oikeuksia. 1851 esitti Pierre Leroux samaa, myös menestyksettä. Ensimmäinen anomus naisen äänioikeuden hyväksi syntyi Englannissa v. 1832 ja puolusti sitä Robert Peel. V. 1867 teki John Stuart Mill anomuksen Englannin parlamentille, että kaikki veroa maksavat naiset otettaisiin äänestyslistoihin. Esitys hylättiin 104 äänellä 73 vastaan, tuntuva vähemmistö.

Meidän aikanamme ovat olot aivan toiset. Kehitys on mahtavasti muuttanut naistenkin aseman, he ovat enemmän kuin koskaan ennen sidotut koko olemuksensa puolesta kehityksen kulkuun. Me näemme kuinka kaikissa sivistysmaissa sadat tuhannet ja miljoonat naiset ovat kuten miehetkin, mitä erilaisimmissa ammateissa, yhä kasvaa niiden luku, joiden omiin voimiinsa turvautuen täytyy taistella olemassaolon puolesta. Siis on yhtä vähän naisille, kuin miehillekään yhdentekevää, kuinka valtiolliset olomme järjestyvät. Kysymykset semmoiset kuin, mitä sisäistä tai ulkonaista politiikkaa noudatetaan, suositaanko sotia vaiko ei; pitääkö valtio vuosittain satoja tuhansia terveitä miehiä vakinaisessa sotaväessä ja tunkee kymmentuhansia ulkomaille; tehdäänkö välttämättömimmät elintarpeet kalliiksi verojen ja tullien kautta, jotka tuntuvat sitä kovemmin mitä lukuisampi perhe on, aikana jolloin elinehdot suurelle enemmistölle ovat erikoisen niukat, nämä koskevat naista yhtä läheltä kuin miestäkin. Nainenkin maksaa suoranaisia ja välillisiä veroja tuloistaan. Kasvatusjärjestelmä on hänelle erittäin tärkeä, sehän ratkaisee

suuressa määrin hänen sukupuolensa aseman, äitinä on se hänelle kahdenkertaisesti tärkeä.

Vielä ovat miljoonat naiset sadoilla toimialoilla sangen riippuvat lainsäädännön tilasta. Työpäivän pituus yö-, pyhä- ja lasten-työ, palkkaus- ja irtisanomis-ehdot; suojelustoimenpiteet tehtaissa ja työpajoissa, vakuutuslainsäädäntö j. n. e. ovat naiselle mitä tärkeimpiä. Työmiehillä on vähän, tai ei ollenkaan tietoa asemasta monilla teollisuusaloilla, joilla naisia on etupäässä työssä. Työnantajilla on edunmukaista peitellä epäkohtia, joihin ovat syypäät, eikä ammatintarkastus useinkaan ulotu aloille, joilla toimii yksinomaan naisia; myös on se perin riittämätön, ja tässä juuri olisivat suojelustoimenpiteet välttämättömät. Tarvitsee vain ajatella huoneustoja, joihin suuremmissa kaupungeissa ompelijattaret ovat tungetut. Sieltä tuskin kuuluu valitus, eikä sinne tarkastus tunkeudu. Myös on jotain tointa harjoittavalla naisella etuja valvottavana kauppa- ja tulli-lainsäädännössä, sekä porvarillisessa oikeudessa. Ei voi siis olla epäilemistä siitä, että hänen yhtä hyvin kuin miehenkin etuihin kuuluu päästä vaikuttamaan yhteiskuntatilan muutokseen lainsäädännön kautta. Hänen osanottonsa julkiseen elämään kohottaisi tätä tuntuvasti ja avaisi koko joukon uusia näkökohtia.

Sellaisiin vaatimuksiin saadaan tavallisesti lyhyt poistava vastaus: naiset eivät ymmärrä politiikkaa, eikä suurin osa heistä tahdokaan sitä ymmärtää, myöskään eivät he osaa käyttää äänioikeuttaan. Tämä on ja ei ole totta. Tosin eivät vielä suuret naisjoukot, varsinkaan Saksassa, ole vaatineet valtiollista tasa-arvoa. Ensimmäinen nainen, joka jo 60-luvun lopulla Saksassa sitä puolusti oli rouva Hedvig Dohm, viime aikoina ovat sosialidemokraattiset työläisnaiset esiintyneet voimakkaasti sellaisen agitatsionin puolesta ja porvarillisessa naisliikkeessä lisääntyvät yhä sen kannattajat.

Väite, että naiset ovat osottaneet vain heikkoa valtiollista harrastusta, ei todista mitään. Jolleivät naiset huoli politiikasta, ei silti ole sanottu, ett'ei heidän *tulisi* sitä tehdä. Samat syyt, joita esitetään naisen äänioikeutta vastaan, mainittiin 60-luvulla miesten yleistä äänioikeutta vastaan. Tämän kirjoittaja kuului vielä 1863 sen vastus-

tajiin, neljä vuotta sen jälkeen sai hän kiittää sitä vaalistaan valtiopäiville. Tuhansille muille on käynyt samoin. Sauluksista on tullut Paavaleita. Kuitenkin löytyy vielä monia miehiä, jotka eivät käytä, tai eivät ymmärrä käyttää, tärkeintä valtiollista oikeuttaan, mutta tämä kai ei ole mikään syy, jonka nojalla se heiltä kiellettäisiin. Saksan valtiopäivämies-vaaleissa on tavallisesti 25—30 $^0/_0$ valitsijoista äänestämättä ja kuuluvat ne kaikkiin luokkiin. Ja niistä 70—75 prosentista, jotka ottavat osaa valiin, äänestää meidän käsityksemme mukaan enemmistö tavalla, jolla sen ei tulisi äänestää, jos se ymmärtäisi oikeat etunsa. Etteivät he ole sitä vielä käsittäneet, se on puute valtiollisessa sivistyksessämme.

Mutta valtiollista sivistystä ei saavuteta sillä, että pidetään joukkoja kaukana julkisista asioista, mutta sen kautta, että heille annetaan tilaisuus käyttää oikeuksiaan. Ilman harjoitusta ei kukaan tule mestariksi. Tähän saakka ovat vallitsevat luokat edukseen ymmärtäneet pitää kansan enemmistöä valtiollisessa holhuunalaisuudessa. Meidän päiviimme saakka oli siis pienen luokkatietoisen ja tarkoituksensa tuntevan vähemmistön toimena tarmolla ja innolla taistella yleisten etujen puolesta, sekä pudistella liikkeelle suurta hidasta joukkoa ja vetää sitä muassaan. Niin on ollut kaikkien suurten liikkeiden laita, eikä siksi tarvitsekaan oudostella eikä menettää rohkeuttaan, kun ei naisasiakaan ole toisin. Tähänastiset voitot osottavat, että vaivat ja uhraukset tulevat palkittua, ja tulevaisuus tuo voiton.

Sinä hetkenä jona naiset saavat samat oikeudet, kuin miehillä on, on myös velvollisuuden tunto heissä heräävä. Kun heitä vaaditaan antamaan ääntään, kysyvät he itseltään: miksi? kenen hyväksi? Sinä hetkenä syntyy joukko uusia kysymyksiä miehen ja vaimon kesken, jotka eivät suinkaan pahenna keskinäistä suhdetta, vaan päinvastoin sitä parantavat tuntuvasti. Opetuksesta osaton nainen kääntyy tietysti tietävämmän miehen puoleen. Seurauksena on ajatusten vaihtoa ja keskinäistä opetusta, joita tähän saakka vain harvoin on esiintynyt miehen ja naisen välillä. Tämä antaa uutta viehätystä heidän elämälleen, onneton eroavaisuus sivistyksessä ja käsityksessä

sukupuolten kesken, joka niin usein johtaa riitaisuuksiin, sekä saattaa miehen ristiriitaan eri velvollisuuksiensa kesken yhteiseksi vahingoksi, tasaantuu yhä enemmän. Jarruttajan sijaan saa mies vaimostaan tukijan, joka, jos hänen velvollisuutensa häntä estävätkin olemasta mukana, on kehoittava miestä täyttämään tehtävänsä. Hän on myös käsittävä, että pieni osa tuloista käytetään sanomalehteen ja agitatsionitarkotuksiin, koska hänellekin lehti on opiksi ja huviksi, ja koska hän käsittää uhraukset agitatsionin hyväksi, jonka kautta kerran valloitetaan, mitä häneltä, mieheltä ja lapsilta puuttuu — ihmisarvoinen elanto.

Niin on keskenäinen toiminta yhteiseksi hyväksi, joka on läheisesti sidottu omaan etuun, vaikuttava mitä jalostavimmin. Tapahtuu siis päinvastoin kuin mitä vakuuttavat lyhytnäköiset ja kaikkien tasa-arvoisuuteen perustuvan yhteiselannon viholliset. Tämä sukupuolten suhde kaunistuu sitä mukaa, kuin yhteiskunnalliset laitokset vapauttavat miehen ja naisen aineellisista huolista ja ylenmääräisestä työstä. Harjaantuminen ja kasvatus auttavat asiaa edelleen. Jollen mene veteen, en voi oppia uimaan; jollen tutki enkä harjottele vierasta kieltä, en koskaan opi sitä puhumaan. Tätä pitää kukin luonnollisena, mutta usea ei käsitä että sama on laita valtion ja yhteiskunnan asioissa. Ovatko naisemme kyvyttömämmät kuin paljoa alhaisemmat neekerit, joille Amerikassa annettiin täydet valtiolliset oikeudet? Tai pitääkö henkisesti edistyneellä naisella olla vähemmän oikeutta kuin raaimmilla, sivistymättömimmillä miehillä vain siksi, että sattuma on antanut näiden tulla miehinä maailmaan? Pojalla on enemmän oikeuksia kuin äidillä, jolta hän on ehkä perinyt parhaat ominaisuutensa, jotka tekevät hänet siksi, mitä on. — Todella omituista!

Sitäpaitsi ei meidän enää tarvitse liikkua hämärissä, tuntemattomilla aloilla. Pohjois-Amerikka, Englanti ja muut valtiot ovat jo aukaisseet tietä. Wyomingin valtiossa Yhdysvalloissa on jo v:sta 1869 koetettu naisten äänioikeutta. Tuloksista kirjoitti tuomari Kindmann 1872 chicagolaiselle naisten lehdelle:

„Nyt on kolme vuotta territoriossamme naisilla ollut äänioikeus ja tilaisuus olla virkamiehinä. Tänä aikana

ovat he valinneet ja on heitä valittu erilaisiin toimiin; he ovat olleet lautakunnissa ja rauhantuomareina. He ovat yleensä ottaneet osaa vaaleihin, ja vaikkakin luulen, ettei jotkut meistä periaatteessa hyväksy naisen esiintymistä, niin enpä luule kenenkään kieltävän tämän seikan vaikuttaneen *kasvattavasti* vaaleihimme. Seurauksena oli, että nämät kävivät tyyneesti ja kunnollisesti ja että samaan aikaan tuomioistuimemme pääsivät rankaisemaan muutamanlaisia rikoksia, jotka ennen olivat jääneet rankaisematta.“

„Kun esim. piirikuntamme järjestettiin, löytyi tuskin ketään, jolla ei olisi ollut mukanaan revolveria, mitä pienimmässäkin riidassa käytettiin. En muista ainoatakaan tapausta, jolloin miehistä muodostettu jury olisi julistanut revolverilla ampunutta syylliseksi; mutta 2—3 naista valamiesten joukossa on aina vaikuttanut tuomioistuimen päätökseen . . .“

Ja mitä 25 vuoden kokemuksen jälkeen Wyomingissä naisen äänioikeudesta arvellaan, siitä puhuu selvää kieltä adressi, jonka valtion eduskunta 1894 lähetti kaikille maailman parlamenteille. Siinä sanottiin:

„Naisten äänioikeuden käyttämisellä Wyomingissä ei ole ollut mitään huonoja, *vaan monissa suhteissa hyvin hyviä seurauksia;* se on tuntuvasti auttanut poistamaan rikoksia ja köyhyyttä tästä valtiosta, ja ilman väkivaltaisia toimenpiteitä; se on edistänyt rauhallisten vaalien ja hyvän hallituksen saantia, kohottanut sivistystä ja parantanut yleistä järjestystä; ja me viittaamme ylpeydellä tosiasiaan, ettei 25 vuoteen, naisten äänioikeuden aikana ole yhdessäkään Wyomingin piirikunnassa ollut köyhäinhuonetta, että vankilamme ovat miltei tyhjät ja rikokset melkein tuntemattomat. Kokemukseemme nojautuen kehotamme jokaista sivistynyttä valtiota viipymättä suomaan naisille äänioikeuden.“

Antaen kaiken kunnian naisten valtiolliselle toiminnalle Wyomingissä, emme kuitenkaan mene niin pitkälle kuin sikäläisen eduskunnan innostuneet naisten äänioikeuden puolustajat, että yksinomaan pitäisimme naisten äänioikeutta niitten kadehtittavain olojen aiheuttamina, joista kuvauksen mukaan tuo valtio saa olla iloinen — siihen

ovat vaikuttaneet monet muut yhteiskunnalliset seikat —; mutta varmaa on että naisten äänioikeus on tuonut mitä edullisimpia seurauksia Wyomingille, eikä minkäänlaisia haittoja. Tämä on asialle mitä loistavin todistus.

Wyomingin esimerkkiä seurattiin. Nykyisin on jo eri maanosissa joukko valtioita, joissa naisilla on enemmän tai vähemmän valtiollisia oikeuksia. Yhdysvalloissa saivat naiset v. 1894 äänioikeuden Coloradossa, ja valitsivat heti joukon edustajattaria. Sitten seurasivat Arizona ja äskettäin Minnesota, Utah, Oregon, Nebraska, Indiana, Washington, siis uudemmat valtiot. Uudessa Zeelannissa ovat naiset v:sta 1893, vilkkaammin kuin miehet ottaneet osaa parlamentin vaaleihin, kuitenkin on heillä vain aktiivinen äänioikeus, valituksi voivat tulla ainoastaan miehet. 1884 saivat Tasmanian naiset kunnallisen ja 1895 saivat Etelä-Austraalialaiset valtiollisen äänioikeuden. Pohjois-Amerikan unionissa on naisilla v:sta 1893 vaalioikeus koulujen hallintoon.

Ruotsissa on naimattomilla naisilla aktiivinen oikeus kunnallisvaaleissa samoilla ehdoilla kuin miehilläkin. Norjassa ottavat he v:sta 1889 osaa koulujen hallintoon, nainen voi päästä koulujen tarkastajaksikin. Englannissa on naisten äänioikeustaistelulla kokonainen historia takanaan. Vanhan oikeuden mukaan oli naisilla keskiajalla äänioikeus jos olivat tilanomistajia, sellaisina oli heillä myös tuomiovalta. Aikain kuluessa menettivät he nämät oikeudet. Vaalireformissa 1832 käytettiin sanaa henkilö (person), joka merkitsi sekä miestä että naista. Kuitenkin selitettiin lakia naisten oikeuksia vastaan kun he yrittivät ottaa osaa vaaliin. 1837 vaalilaissa oli „henkilö", vaihdettu sanaan „mies". John Stuart Mill vaati henkilö sanaa jälleen lakiin selittäen, että naisetkin silloin saisivat äänioikeuden samoilla ehdoilla kuin miehet. Ehdotus hylättiin 84 äänellä 73 vastaan, 16 vuotta myöhemmin (1883) yritettiin taas alahuoneessa hankkia naisille äänioikeutta. Se hylättiin 16 äänen enemmistöllä. Uusi yritys v. 1884 hylättiin 136 äänen enemmistöllä. Mutta vähemmistö ei lannistunut. V. 1886 onnistui heidän kahdessa lukemisessa saada hyväksytyksi naisten äänioikeus, mutta parlamentin hajoitus esti lopullisen ratkaisun. Mutta 1897

hyväksyi alahuone äänioikeuden laajennuksen naisille, mutta ylähuone hylkäsi esityksen.

V:sta 1894 on Englannin naisilla aktiivinen ja passiivinen vaalioikeus kunnallis- ja piirikuntaneuvostoihin, sekä koulu- ja köyhäinhoitohallituksiin. Irlannissa on veroa maksavilla naisilla kunnallinen äänioikeus ja osanotto köyhäinhoitoon.

Uudessa Zeelannissa ja Austraalian siirtoloissa on naisilla kunnallinen äänioikeus. Unionin useimmissa valtioissa on heillä samat oikeudet kuin miehillä kansakouluasioissa, ja monia naisia on kouluneuvostoissa ja tarkastajina. Italiassa on heillä v:sta 1893 aktiivinen ja passiivinen äänivalta ammatillisiin tuomioistuimiin nähden.

Itävallassa saavat naiset suurten tilain omistajina itse tai edustajiensa kautta ottaa osaa valtakunnan neuvoston ja valtiopäivien vaaleihin. Kunnissa on naisilla äänioikeus kunnallishallitukseen jos maksavat veroa maan omistuksesta, ammatista tai tuloista; vaimot käyttivät oikeuttaan miestensä, toiset edustajan kautta. V. 1902 sääti ylin oikeus, että heidän on persoonallisesti äänestettävä.

Ranskassa on naisella, joka harjoittaa kauppaliikettä, oikeus valita kauppatuomioistuimen jäseniä, mutta itse ei hän voi tulla valituksi. Mutta v:sta 1892 voidaan naisia valita sovinto-oikeuksiin, jos naisia on työssä kysymyksen alaisessa ammatissa. Vanhain preussiläisten maalaiskunta-asetusten mukaan, on naisilla äänioikeus, jos semmoinen on heidän omistamallaan tilalla, mutta heidän tulee käyttää sitä edustajan kautta, eikä heitä itseään voida valita. Saksenissa on naisella kunnallinen äänioikeus, jos hän on maatilan omistaja ja *naimaton*. Jos hän on naitu, menee oikeus miehelle. Änioikeus ei siis näissä tapauksissa Saksassa ja Itävallassa ole henkilöllä, vaan maaomistuksella. Tämä on hyvin opettavaa vallitsevaan valtio-moraaliin ja oikeuteen nähden. Ihminen on valtiollisesti nolla, jollei hänellä ole rahaa tai tavaraa. Ei ymmärrys ja äly vaan omaisuus ratkaisee.

Periaate, että naiselle vajavaltaisena ei ole annettava äänioikeutta, on siis todellisuudessa rikottu. Ja kuitenkaan ei tunnusteta hänelle täyttä oikeutta. Sanotaan että naiselle olisi vaarallista antaa äänioikeutta, koska hän on hel-

posti altis uskonnollisille ennakkoluuloille ja vanhoillinen. Mutta tietämättömyyden takiahan niin on; kasvatettakoon ja opetettakoon häntä käsittämään todellisia etujaan. Muuten liioitellaan uskonnollista vaikutusta vaaleihin. Kiihkokatoolinen kiihotus menestyi Saksassa vain siksi, että se osasi yhdistää yhteiskunnalliset edut uskonnollisiin. Ultramonttaaniset kappalaiset kilpailivat kauvan sosialidemokraattien kanssa paljastaen yhteiskunnallista mädännäisyyttä. Siitä heidän vaikutuksensa joukkoihin. Kulttuuritaistelun lopussa katoaa se vähitellen. Papiston täytyy lakata vastustamasta valtiovaltaa, samaan aikaan pakottaa yhä kärjistyvä luokkavastakohta heitä ottamaan huomioonsa katolisen aatelin ja porvariston, ja siksi täytyy heidän sosiaalisella alalla olla varovaisempia. Sen kautta menettää se vaikutuksensa työmiehiin, etenkin kun heidän suhteensa valtiovaltaan ja vallitseviin luokkiin pakottaa heitä hyväksymään ja sietämään lakeja, jotka ovat tähdätyt työväen etuja vastaan. Samat syyt kyllä lopuksi poistavat papiston vaikutuksen naiseen. Kun tämä kuulee kokouksissa ja lehdistä, sekä oppii kokemuksista, missä hänen oikeat etunsa ovat, silloin vapautuu hän papistosta kuten mieskin.

Belgiassa, jossa kiihkokatoolisuus (ultramonttaanisuus) vielä rajattomasti vallitsee laajoja kansankerroksia, pitää osa katoolista papistoa naisten äänioikeutta tehoisana aseena sosialidemokratiaa vastaan, ja vaatii sitä. Saksassa on jokunen vanhoillinen valtiopäivämies, niin usein kuin sosialidemokratit ovat valtiopäivillä vaatineet naisille äänioikeutta, puhunut sen puolesta, selittäen pitävänsä sitä aseena sosialidemokratiaa vastaan. Epäilemättä on näissä väitteissä jonkun verran perää naisten valtiollisen tietämättömyyden, ja sen vallan takia, joka etenkin papistolla heihin on. Mutta tämä ei ole mikään syy kieltää heiltä äänioikeutta. Löytyyhän vielä nykyisinkin miljoonia työmiehiä, jotka vasten luokkaetujaan valitsevat porvarillisten ja ja kirkollisten puolueitten edustajia ja osottavat siten valtiollista alaikäisyyttä, ilman että kukaan sillä perusteella tahtoisi ottaa heiltä äänioikeutta. Tätä äänioikeuden kieltoa ei harjoteta siksi, että pelättäisi joukkojen — myös naisten — tietämättömyyttä, sillä mitä he ovat, siksi ovat vallitsevat luokat heidät tehneet, vaan siksi että pelätään

heidän vähitellen viisastuvan ja lähtevän kulkemaan omia teitään.

Muutamissa Saksan valtioissa ollaan vielä niinkin jälessä, että kielletään naisilta valtiollinen kokoontumisvapaus. Preussissa, Bayerissä y. m. maissa eivät he saa perustaa valtiollisia yhdistyksiä. Preussissa eivät he edes saa ottaa osaa juhlallisuuksiin. Berliinin yliopiston rehtori katsoi sopivaksi v. 1901 kieltää erään naisen pitämästä esitelmää yhteiskunta-opillisen ylioppilasyhdistyksen kokouksessa. Braunschweigin poliisi ei sallinut naisten ottaa osaa evankelissosialiseen kongressiin. Preussin sisäasiain ministerin 1902 antama selitys, että naiset saavat olla kuulijoina valtiollisissa yhdistyksissä, jos he kuten naiset juutalaisten synagoogassa istuvat eri paikassa salia, on kyllä lain vastainen, mutta pikkumaisia olojamme kuvaava.

Aktiiviseen vaalioikeuteen täytyy luonnollisesti passiivinen olla yhdistetty. „Nainen valtiopäiväin puhujalavalla, sepä olisi kaunista", sanoo joku. Mutta itse asiassa ovat he jo muissa valtioissa seisoneet sillä paikalla, ja olemme mekin tottuneet näkemään naisia puhujalavalla heidän kokouksissaan. Pohjois-Amerikassa esiintyvät he sekä saarnastuolissa, että valamiesten joukossa, miksei siis valtiopäivillä? Ensimäinen nainen, joka tulee valtiopäiville, tietää kyllä hankkia kunnioitusta. Kun ensimäiset työmiehet tulivat sinne, luultiin voitavan tehdä pilaa heistä, ja väitettiin työmiesten pian huomaavan, minkä tyhmyyden he olivat tehneet. Mutta heidän edustajansa tiesivät pian hankkia arvonantoa ja nyt pelätään heitä tulevan liian monta. Rivon pilan tekijät sanovat: „Mutta kuvitelkaahan raskasta naista valtiopäiväin puhujalavalla, kuinka „epäesteettistä". Samat herrat pitävät kuitenkin sopivana, että naisia pitkälläkin olevassa raskauden tilassa, käytetään mitä „epäesteettisimmissä" toimissa, joissa naisen arvo, siveys ja terveys turmeltuvat. Se mies on kurja raukka, joka voi tehdä pilaa raskaasta naisesta. Pelkän ajatuksenkin, että hänen äitinsä kerran näytti siltä, ennenkuin synnytti hänet maailmaan, luulisi ajavan häpeän punan hänen poskilleen, ja seuraavan ajatuksen, että hän, tuo raaka pilkkaaja itse odottaa vaimonsa samallaisesta

tilasta hartaimman toivonsa toteutuvan, tulisi saada hänen häpeästä vaikenemaan.

Nainen, joka synnyttää lapsia, tekee yhteiskunnalle vähintäin yhtä suuren palveluksen kuin mies, joka henkensä kaupalla puolustaa maataan valloitushaluista vihollista vastaan: hän synnyttää, hän kasvattaa tulevaa miestä, jonka henki valitettavasti liian usein sammuu n. k. kunniankentällä. Ja sitäpaitsi. Naisen henki on jokaisen äidiksi tulemisen aikana vaarassa; kaikkien meidän äitimme ovat meidän syntyessämme katsoneet kuolemaa silmiin, ja useat ovat kuolleet. *Niiden naisten luku, jotka kuolevat tai jäävät sairaiksi lapsivuoteen takia, on paljon suurempi kuin niiden miesten luku, jotka kaatuvat tai haavoittuvat taistelutantereella.* V. 1816—76 kuoli Preussissa kokonaista 321,791 naista yksin lapsivuodekuumeeseen — keskimäärin 5,363 vuodessa. Tämä on paljoa suurempi luku kuin samana aikana eri sodissa kaatuneitten tai haavoihinsa kuolleitten miesten luku. Ja tähän tavattoman suureen määrään tulee vielä lisäksi ne naiset, jotka lapsivuoteen seurauksia jatkuvasti sairastavat, tai ennenaikojaan kuolevat. Tälläkin perustalla on naisella oikeus vaatia täyttä tasa-arvoa. Tätä muistutettakoon erittäin niille, jotka esittävät miehen isänmaan puolustusvelvollisuutta jonain erikoisena syynä, joka asettaa hänet naisen edelle. Muuten eivät useimmat miehet sotilasolojemme perusteella täytä edes velvollisuutta, se on useimmille vain paperilla.

Kaikki nämät pintapuoliset väitteet naisen julkista toimintaa vastaan, eivät olisi ajateltavissa, jos sukupuolten suhde olisi luonnollinen, ja jollei olisi teennäistä vastakkaisuutta sukupuolten välillä. Nuoruudesta saakkahan heidät erotetaan kasvatuksessa ja seurustelussa. Etenkin kristinusko on syynä tähän vastakkaisuuteen, joka yhä pitää sukupuolia erillään ja tietämättöminä toisistaan, joka estää vapaata seurustelua, keskenäistä luottamusta ja molemminpuolista luonteiden kehitystä.

Järkevästi järjestetyn yhteiskunnan ensi tehtäviä on hävittää tämä vastakkaisuus ja saattaa luonto täysiin oikeuksiinsa. Luonnottomuus alkaa jo koulussa. Ensin sukupuolten erottaminen, sitten kiero opetus ihmisestä suku-

puoliolentona, jos sitäkään. Tosin opetetaan jokaisessa jotenkin hyvässä koulussa luonnontietoa; lapsi saa tietää että linnut munivat ja hautovat; että paritteluajan alkaessa koiras ja naaras ovat välttämättömiä, ja että molemmat ottavat osaa pesän rakentamiseen, hautomiseen ja poikasten hoitoon, hän saa vielä tietää, että imettäväiset eläimet synnyttävät eläviä poikasia; ja hän kuulee puhuttavan kiima-ajasta ja urosten taisteluista naaraiden takia; hän saa tietää poikasten tavallisen lukumäärän ja kenties naaraan tiineysajankin. Mutta oman sukunsa synty ja kehitys jäävät hämärään, jonka salaperäinen verho kätkee. Ja kun lapsi sitten tyydyttääkseen luontaista tiedonhaluaan kääntyy kysellen vanhempainsa puoleen, varsinkin äidin — opettajaa hän ei uskalla ajatella —, saa hän kuulla mitä tyhmimpiä satuja, jotka eivät voi häntä tyydyttää, ja vaikuttavat sitä pahemmin, kun hän jonain päivänä saa kuulla alkuperänsä. Lienee harvoja lapsia, jotka 12 ikäisinä eivät sitä tietäisi. Lisäksi jokaisessa pikkukaupungissa ja etenkin maalla saavat lapset nähdä siipikarjan parittelun ja kotieläinten kiiman pihoilla, teillä, paimenessa j. n. e. He kuulevat, että kiiman tyydytys niinkuin synnytyskin on mitä perinpohjaisimman keskustelun alaisena vanhempain, palvelijain ja sisarusten kesken. Kaikki tämä herättää epäilystä lapsessa vanhempain kertomuksiin nähden hänen omasta maailmaantulostaan. Lopuksi tulee kuitenkin tiedonpäivä, mutta toisella tavalla kuin se olisi tullut luonnollisen ja järkevän kasvatuksen vallitessa. Lapsen salaisuus erottaa hänet vanhemmista, etenkin äidistä. Saavutetaan päinvastainen tulos, kuin mitä lyhytnäköisyydessä tarkotettiin. Se joka ajattelee omaansa tai toveriensa lapsuutta, tietää mitkä seuraukset tavallisesti ovat.

Eräs amerikkalainen nainen kertoo, että hän tyydyttääkseen 8 vuotisen poikansa ainaisia kysymyksiä alkuperästään, kertoi hänelle asian todellisen laidan. Lapsi kuunteli mitä suurimmalla tarkkaavaisuudella ja siitä päivästä, jona oli kuullut mitä huolia ja tuskia hän oli äidilleen tuottanut, lähestyi hän tätä ennen tuntemattomalla luottamuksella ja kunnioituksella ja osoitti sitä muitakin naisia kohtaan. Tämä kirjailijatar lähtee siitä oikeasta käsityksestä että vain luonnollisen kasvatuksen kautta voi-

daan saada aikaan tuntuvaa parannusta etenkin suurempaa kunnioitusta ja itsensä hillitsemistä miessuvun puolelta naisia kohtaan. Joka ennakkoluuloitta ajattelee, ei voi tulla toisiin tuloksiin.

Miltä kohdalta lähteekin arvostelemaan yhteiskuntaolojamme, lopuksi tulee aina samaan: yhteiskuntatilamme on välttämättömästi muutettava perusteita myöten, ja sukupuolten asemassa välttämättömästi saatava muutos aikaan. Naisen täytyy, nopeammin päästäkseen päämääräänsä, hakea liittolaisia, joita hän löytääkin köyhälistön liikkeessä. Luokkatietoinen köyhälistö on jo kauvan sitten alkanut ryntäyksensä luokkavaltion linnoitusta vastaan, joka juuri ylläpitää toisen sukupuolen ylivaltaa toiseen nähden. Linnoitus on ympäröitävä juoksuhaudoilla joka puolelta, ja kaikenlaatuisilla tykeillä on se saatava antautumaan. Piirittävällä armeijalla on johtajia ja sopivia aseita kaikkialla. Yhteiskunta- ja luonnontieteet, historia, kasvatus- ja terveysoppi, sekä tilasto antavat ampumavaroja; filosofia ei jää jälkeen — vaan julistaa Mainländerin Vapautuksen filosofiassa ihannevaltion läheistä perustamista.

Luokkavaltion voittamista ja uudestijärjestämistä helpoittaa hajaaannus puolustajain riveissä, jotka yhteiseduistaan huolimatta vihollliseen nähden taistelevat keskenään saaliista. Yhden joukkokunnan edut ovat toista vastaan. Vielä hyödyttää meitä päivä päivältä kasvava kapina vihollisen riveissä, jonka taistelijat suureksi osaksi ovat luuta meidän luustamme ja lihaa meidän lihastamme, mutta jotka väärinkäsityksestä ja harhaan johdettuina tähän saakka ovat taistelleet itseään ja meitä vastaan, mutta yhä enemmän pääsevät asiain perille ja liittyvät meihin ja lopuksi auttaa meitä kunniallisten, ennen meille vihamielisten, käsitykseen tulleitten ajattelijain luopumus; heidän korkeampi sivistyksensä ja paremmat tietonsa kohottavat heidät alhaisten luokkaetujen yläpuolelle, ja seuratessaan ihanteellista pyrkimystään oikeuteen, liittyvät vapautta janooviin joukkoihin. Monet eivät vielä ole päässeet käsitykseen siitä hajaannuksesta, joka valtiollisessa ja yhteiskunnallisissa oloissa vallitsee, siksi onkin esitys siitä tarpeellinen.

VALTIO JA YHTEISKUNTA.

Yhteiskuntakehitys on viime vuosikymmeninä kaikissa sivistysvaltioissa tapahtunut tavattoman nopeasti, joka seikka on yhä kiirehtinyt inhimillistä toimeliaisuutta eri aloilla. Yhteiskunnalliset suhteemme ovat tämän kautta joutuneet ennen tuntemattomaan levottomuuden, kuohunnan ja hajaannuksen tilaan. Vallitsevat luokat eivät tunne vankkaa maata jalkainsa alla, ja laitokset menettävät yhä voimiaan, vastustaessaan joka puolelta tapahtuvaa ryntäystä. Vastenmielisyyden, epävarmuuden ja tyytymättömyyden tunne on vallannut kaikki piirit, ylhäiset niinkuin alhaisetkin. Vallitsevain luokkien epätoivoiset pyrkimykset tehdä paikkaustyöllä loppua näistä sietämättömistä oloista, osottautuvat turhiksi ja riittämättömiksi. Tämän perustalla kasvava epävarmuus lisää heidän levottumuuttansa ja tuskaansa. Tuskin ovat he asettaneet tuohon rappeutuneeseen rakennukseen uuden palkin jonkun lain muodossa, niin huomaavat he, että kymmenessä muussa paikassa oli sellainen vielä tärkeämpi. Sitäpaitsi ovat he itse keskenään ainaisessa riidassa ja eripuraisuudessa. Mitä joku puolue pitää tarpeellisena yhä tyytymättömämpäin kansanjoukkojen tyydyttämiseksi edes joissakin määrin, se menee toisen mielestä liian pitkälle ja pidetään sitä puolustamattomana heikkoutena, ja myöntyväisyytenä, joka vain herättää halua suurempiin vapauksiin. Tätä kuvaavat sattuvasti parlamenttien loppumattomat asiakirjat, kun yhäti luodaan uusia lakeja ja laitoksia ilman että päästään rauhaan ja tyytyväisyyteen. Itse vallitsevien luokkienkin keskuudessa löytyy vastakohtia, jotka osaksi ovat sovittamattomat ja nämät kehittävät taistelua kärkeensä.

Hallitukset — ei vain Saksassa — huojuvat kuin ruoko tuulessa; niiden täytyy tukea toisiaan, sillä tukematta eivät ne voi pysyä pystyssä, ja niin nojautuvat ne milloin mil-

lekin taholle. Tuskin missään edistyneessä Euroopan valtiossa on hallituksella pysyvä parlamentin enemmistö, johon se voi varmuudella luottaa. Yhteiskunnalliset vastakohdat hajottavat enemmistön; ja ikuisesti vaihteleva kurssi, etenkin Saksassa tuhoaa lopunkin luottamuksen mikä vallitsevilla luokilla on ollut itseensä. Tänään on joku puolue alasimena, toinen vasarana, huomena päinvastoin. Toinen repii, mitä toinen on vaivalla rakentanut. Hämminki käy yhä suuremmaksi, tyytymättömyys kestävämmäksi, riitaisuudet lisääntyvät, ja tuhoavat kuukausina enemmän voimaa kuin ennen vuosina. Sen ohella kohoavat aineelliset vaatimukset, ulostekojen ja verojen muodossa ja valtiovelat kasvavat määrättömiin.

Luonteensa ja olemuksensa puolesta on valtio luokkavaltio. Me näemme, kuinka tämä tuli välttämättömäksi yksityisomaisuuden suojelemiseksi, lakien ja yhteiskuntalaitosten kautta oli järjestettävä omistavain suhteet toisiinsa ja omistamattomiin. Mitä muotoja omistus ottaneekaan historian kuluessa, omaisuuden luonteeseen kuuluu, että suurimmat omistajat ovat myös valtion mahtavimmat henkilöt ja he muodostavat sen omien etujensa mukaan. Mutta se on myös itse omaisuuden luonteeseen kuuluvaa, ett'ei yksityinen koskaan saa sitä kyllikseen, vaan aina ajattelee uusia keinoja sen lisäämiseksi. Hän koettaa sentähden järjestää valtiota sellaisella tavalla, että hän sen avulla voi saavuttaa tarkotuksensa mahdollisemman täydellisesti. Valtion lait ja laitokset tulevat näin itsestään luokkalaeiksi ja luokkalaitoksiksi. Mutta valtionvalta ja kaikki ne, joiden etuihin kuuluu vallitsevan yhteiskuntajärjestyksen pysyttäminen, eivät voisi ajan pitkään pitää sitä yllä niiden joukkoja vastaan, joilla ei ole mitään hyötyä niistä, kun nämät joukot tulisivat käsittämään oikean luontonsa. Se on siis kaikin mokomin estettävä.

Siinä tarkoituksessa on joukkoja pidettävä mahdollisemman suuressa tietämättömyydessä olevien olojen luonnosta. Ei siinä kyllin, että niille tuli opettaa vallitsevan oikeuden olevan ikuisen, ja sen kumoamishalun merkitsevän itse jumalan määräämän järjestyksen vastustamista, jonka takia uskontokin otettiin tämän järjestyksen palvelukseen. Mitä tietämättömämpiä ja taikauskoisempia jou-

kot ovat, sitä edullisempi; niiden pitäminen tällä asteella kuuluu siis valtion etuihin, „yleiseen hyvään“ s. o. niitten luokkien etuihin, jotka vallitsevassa valtiossa näkevät luokkaetujensa turvalaitoksen. Omistajain rinnalla kirkollinen ja valtiollinen virkavalta yhteistyössä suojelevat etujaan. Mutta omaisuuden kokoamiseen ja enentämiseen pyrittäissä kohoaa kulttuuri. Yhä suuremmaksi tulee niitten luku, jotka haluavat osaa saavutetuista edistyksistä, ja joille tämä johonkin määrin onnistuukin. Uudelle pohjalle syntyy uusi luokka, jota ei vallitseva luokka tunnusta yhtä arvoiseksi ja oikeutetuksi, mutta joka tekee parastansa tullaksensa semmoiseksi, lopuksi syntyy uusia luokkataisteluita, jopa väkivaltaisia vallankumouksiakin, joiden kautta uusi luokka pakostakin saa tunnustusta kanssahallitsevana luokkana, etenkin sen kautta että se suurten sorronalaisten ja riistettyjen joukkojen puolustajana saavuttaa näiden avulla voiton.

Mutta niin pian kuin uusi luokka on päässyt mukaan hallitsemaan, on se yhtynyt entisiin vihollisiinsa, niitä vastaan, jotka ennen olivat liittolaisia ja jonkun ajan kuluttua alkavat luokkataistelut. Mutta samassa uusi vallitseva luokka, joka on painanut yhteiskuntaan elinehtojensa leiman, voi levittää valtaansa ja omaisuuttansa vain sen kautta, että se antaa osan sivistyksellisistä voitoistaan tulla poljetun luokan hyväksi ja näin kohottaa se tämän toimeliaisuutta ja käsitystä. Mutta siten se myös antaa aseet omaksi tuhokseen. Joukkojen taistelu kohdistuu nyttemmin kaikkea luokkaherruutta vastaan, missä muodossa se ilmeneekin.

Kun tämä viimeinen luokka on uuden ajan köyhälistö, niin tulee sen historialliseksi tehtäväksi tuottaa sekä oma vapautuksensa, että myös kaikkien muitten sorrettujen, siis naistenkin vapaus.

Luokkavaltion luonne ei ainoastaan vaadi, että riistetyt luokat pidetään mahdollisimmassa oikeudettomuudessa, vaan vaatii se myös että valtion ylläpitoon tarvittavat kulut pannaan ensi sijassa heidän hartioilleen. Tämä on sitä helpompaa, kun ulostekoja otetaan muodoissa, jotka salaavat niiden todellisen tarkotuksen. On selvää että korkeitten suoranaisten verojen täytyy herättää sitä suurem-

paa vastarintaa, mitä pienemmistä tuloista ne otetaan. Viisaus käskee siis vallitsevia luokkia olemaan kohtuullisia tässä, ja sen sijaan panemaan välillisiä veroja s. o. tulleja tärkeimmistä tarvekappaleista, koska tämän kautta verot jakautuvat jokapäiväisen käytännön osalle, joka ei näy tavaran hinnoissa ja pettää maksajia, niin etteivät he huomaa, mitä veroja suorittavat. Kuinka paljon leipä-, suola-, liha-, sokeri-, kahvi-, olut-, paloöljy-veroa eli tullia kukin maksaa, siitä eivät useimmat tiedä mitään, eivätkä osaa sitä laskea; he eivät aavista kuinka heitä nyljetään. Ja nämät verot kasvavat perheen jäsenten pääluvun mukaan, ne muodostavat siis epäoikeutetumman veroitustavan, mitä ajateltavissa on. Mutta omistavat luokat komeilevat maksamillaan suoranaisilla veroilla, ja mittaavat näiden mukaan itselleen valtiollisia oikeuksia, jotka he kieltävät omistamattomilta luokilta. Lisäksi tulevat valtioavut, joita omistavat luokat veropalkkioiden ja tullien muodossa kaikista elintarpeista itselleen ottavat satojen miljoonien summissa vuosittain kansanjoukkojen kustannuksella. Vielä muistettakoon jättiläisriistämiset eri tarviskappaleiden hinnan korotuksen kautta, joita suurkapitalistiset työnantajajärjestöt renkaittensa, trustiensa, syndikaattiensa kautta panevat toimeen, ja joita valtio talouspolitiikallaan edistää tai ainakin vastaan sanomatta suvaitsee, jollei suorastaan omaksi edukseen kannatakin.

Niinkauan kuin riistetyitä luokkia voidaan pitää tietämättöminä näiden toimenpiteitten oikeasta luonnosta, ei heistä ole valtiolle ja yhteiskunnalle vaaraa. Mutta niinpian kuin he pääsevät näiden tietoon — ja joukkojen kohoava valtiollinen sivistys edistää tätä yhä enemmän — kiihoittavat nämä toimenpiteet, joiden huutava vääryys on kouriin tuntuva, joukkojen katkeruutta. Viimeinen luottamuksen kipinä hallitsevien oikeuden tuntoon nähden sammuu, ja paljastuu valtio, joka käyttää semmoisia keinoja, ja yhteiskunnan olemus, joka niitä edistää. Seurauksena on taistelu kumpaakin vastaan, kunnes ne tuhotaan.

Pyrkiessään sovittelemaan yhteen mitä vastakkaisimpia pyrkimyksiä kokoavat valtio ja yhteiskunta järjestöjä järjestöjen päälle, mutta vanhoja ei perusteita myöten poisteta, eikä uusia perusteellisesti panna toimeen. Puuhail-

laan puolinaisuuksia, jotka eivät tyydytä ketään. Kansan elämästä nousevat sivistystarpeet vaativat, jollei kaikkia tahdota panna alttiiksi, huomiota ja kysyvät vajanaisestikin toimeenpantuina tuntuvia uhrauksia, sitä tuntuvampia kuin kaikkialla on joukko loiseläjiä. Tämän ohella pidetään yllä sivistystarkotusten kanssa vastakkaisia laitoksia, vieläpä niitä luokkavastakohtain takia laajennetaankin, ja tulevat ne sitä kiusallisemmiksi ja painavammiksi, kun kohoava käsitys yhä äänekkäämmin selittää ne *tarpeettomiksi*. Poliisi, sotalaitos, oikeudenkäyttö, vankilat, hallintokoneisto laajenevat yhä ja kysyvät yhä enemmän kustannuksia, mutta sen kautta ei lisäänny ulkonainen, eikä sisällinen turvallisuus, pikemmin päinvastoin.

Täysin luonnoton tila on vähitellen kehittynyt kansojen kesken. Keskenäiset suhteet lisääntyvät sitä mukaa, kuin tavaratuotanto kasvaa, tavaran vaihtoa helpottavat yhä paranevat kulkuneuvot, taloudelliset ja tieteelliset tulokset tulevat kaikkien kansain yhteisomaisuudeksi. Tehdään kauppa- ja tulli-sopimuksia, rakennetaan kansainvälisillä varoilla kalliita teitä (Suezin kanava, Gotthardtunneli y. m.). Valtiot kannattavat suurilla summilla höyrylaivalinjoja, jotka pitävät yllä liikettä mitä kaukaisimpain maitten kesken. Perustettiin maailman postiyhdistys — ensiluokan kulttuuriedistys, kutsutaan kokoon kansainvälisiä kongresseja, kaikellaisia käytännöllisiä ja tieteellisiä tarkotuksia varten. Levitetään yksityisten kansain parhaat hengen tuotteet käännösten kautta eri sivistyskansojen keskuuteen, ja edistetään täten yhä voimakkaammin *kansainvälisyyttä ja kansojen veljestymistä.* Mutta Euroopan ja sivistysmaailman sotilaallinen tila on omituisen vastakkainen tällä kehityksellä. Kansallisvihaa ja chauvinismia, (yltiö-isänmaallisuutta) kiihotetaan keinotekoisesti. Joka paikassa tahtovat vallitsevat luokat ylläpitää uskoa, että kansat verivihollisina vain odottavat hetkeä hyökätäkseen toistensa kimppuun tuhoamisen tarkotuksessa. Kilpataistelu eri maitten kapitalistiluokkain kesken muodostuu kansainvälisellä alalla jonkun maan kapitalisti-luokan taisteluksi toisen maan kapitalisti-luokkaa vastaan, ja saa se aikaan joukkojen valtiollisen sokeuden tukemana kilpailun sotilaallisissa varustuksissa, jommoista maailma ei ole tä-

hän saakka koskaan nähnyt. Tämä luo ennen kuulumattomia armeijoita, se luo murha- ja tuho-aseita, niin täydellisiä maa- ja merisotaa varten, kuin vain aikamme teknilliseen kehitykseen nähden on mahdollista. Tämä kilpailu tuhokeinojen kehittämisessä, johtaa lopulta itsemme tuhoamiseen. Armeijojen ja laivastojen ylläpito vaatii uhrauksia, jotka tulevat suuremmiksi vuosi vuodelta, ja lopuksi hävittävät rikkaimmankin kansan. V. 1902 maksoi Saksa yksin sotalaitoksestaan — mukaan luettuina eläkkeet ja sitä varten otettujen valtiovelkain korot — koko lailla yli 1,000 miljoonan markan, ja tämä summa kasvaa vuosi vuodelta. Näiden menojen kautta kärsivät sivistys- ja viljelystarkotukset mitä kovimmin, tärkeimpiäkin sivistystehtäviä laiminlyödään ja menot ulkonaisen turvan takia uhkaavat tuhota koko valtion tarkotuksen. Yhä suuremmaksi kasvavat armeijat pitävät toimessa voimakkaimman osan kansaa, niiden kehittämiseksi käytetään kaikkia henkisiä ja ruumiillisia voimia tavalla semmoisella, kuin olisi joukkomurhiin harjautuminen aikamme ylin tarkotus. Tämän ohessa parannetaan sota- ja murha-aseita yhtä mittaa, ja on niiden täydellisyys nopeudessa, kauvaskantavuudessa ja läpäisemisvoimassa kauhistuttava sekä ystävälle että viholliselle. Ja sinä päivänä, kun tämä ääretön koneisto pannaan käyntiin — Europassa 12 à 14 miljoonaa miestä — on osottaututuva, että *sitä on mahdoton johtaa.* Ei löydy kenraalia, joka voisi komentaa sellaisia joukkoja, ei kyllin suurta taistelukenttää, ei hallintolaitosta, joka ajan pitkään voi elättää niitä. Puuttuu sairaaloita haavoitettujen hoitoa varten, ja lukuisia kuolleita on miltei mahdoton haudata.

Kun vielä lisäksi ottaa huomioon ne kauheat häiriöt, jotka tuleva eurooppalainen sota *taloudellisella alalla* saa aikaan, niin voi liioittelematta sanoa, että *tuleva sota on viimeinen sota.* Konkurssien luku on oleva kuulumaton. Vienti pysähtyy, ja tuhannet tehtaat lakkaavat käymästä; elintarpeitten kuljetus lakkaa, josta on seurauksena näitten ääretön kallistuminen, ja perheitten luku, joitten elättäjiä on sodassa ja joita siis on avustettava, nousee miljooniin. Mutta mistä otetaan varat.

Euroopan valtiollis-sotilaallinen tila on kehittynyt sii-

hen, että se helposti voi loppua katastroofiin, joka tempaa porvarillisen yhteiskunnan häviöön. Kehityksensä huipulla on tämä yhteiskunta luonut laitoksia, jotka tekevät sen oman olemuksen pitämättömäksi; se valmistaa tuhoansa keinoilla, jotka se itse on luonut ollen kumouksellisin kaikista tähänastisista yhteiskunnista. Epätoivoiseen asemaan tulevat vähitellen useat kuntamme, jotka tuskin tietävät, kuinka tyydyttää vuosi vuodelta kasvavia vaatimuksia. Etenkin suurkaupunkimme ja teollisuusseutumme, joissa väkiluvun lisäys luo vaatimuksia, joita enimmäkseen varattomat seurakunnat eivät voi tyydyttää muuten kuin panemalla kovia veroja ja tekemällä velkoja. Koulu- ja tierakennukset, valaistus-, sulku- ja satamalaitokset, terveyden hoito, edistys- ja sivistystarkotukset, poliisi, ja hallinto, kasvavat vuosi vuodelta. Sen ohella vaatii varakas vähemmistö yhä enemmän kunnallislaitokseltaan. Se vaatii ylempiä sivistyslaitoksia, teattereita ja museoita, hienoja kaupunginosia ja puistoja, vastaavine valaistuksineen, teineen y. m. Valittakoon enemmistö näiden etuoikeuksien johdosta, ne ovat kuitenkin olojen luonteessa. Vähemmistöllä on valta ja se käyttää sitä tyydyttääkseen sivistystarpeitaan yhteisellä kustannuksella. Eihän olisi itsessään mitään näitä sivistysvaatimuksia vastaan, sillä nehän ovat edistystä, vika on vain siinä, että ne enimmäkseen tulevat omistavien luokkien hyväksi sen sijaan, että kaikkien tulisi saada niistä osansa. Toinen epäkohta on, ettei hallinto useinkaan ole parasta laatua vaikka se on kallis. Usein on virkamiehiä riittämättömästi, eikä heillä ole tarpeellisia tietoja monissa asiantuntemusta vaativissa toimissa. Kunnan toimimiehillä on enimmäkseen niin paljon huolta omasta elannostaan, etteivät he voi omistaa riittävää aikaa velvollisuuksiensa täyttämiseen. Muuten käytetään näitä toimia usein yksityisetujen suosimiseen suureksi vahingoksi yhteisille asioille. Seuraukset tulevat veronmaksajien niskoille. Yhteiskunta ei voi ajatella näiden olojen perusteellista uudistusta, niin että se edes johonkin määrin tyydyttäisi. Missä muodossa veroja otettaneekin, niin kohoaa tyytymättömyys. Muutamissa vuosikymmenissä ovat useimmat näistä kunnista siinä tilassa, etteivät ne voi nykyisten hallitus- ja verotusolojen vallitessa tyy-

dyttää vaatimuksia. Kunnallisella alalla osottautuu, kuten valtiollisessa elämässäkin, perinpohjaisen uudistuksen välttämättömyys, sillä sille asetetaan suurimmat sivistysvaatimukset. Se muodostaa siemenen, josta yhteiskunnan uudistus on lähtevä niin pian kuin tahtoa ja valtaa siihen on kylliksi. Mutta kuinka voisi tämä tapahtua, kun nykyisin yksityisedut vallitsevat kaikkea, ja yleishyvä tehdään sivuasiaksi? Semmoinen on lyhyesti sanoen julkisen elämämme tila, ja tämä on vain kuvastin yhteiskuntamme sosiaalisesta asemasta.

* * *

Yhteiskunnallisessa elämässämme käy olemassaolon taistelu yhä sietämättömämmäksi. Kaikkien sota kaikkia vastaan on leimahtanut kiivaaseen liekkiin ja käydään sitä armottomasti, usein keinoista välittämättä. Lausetta: Otetoi de lá, que je m'y mette (Nouse pois, että saan istua sijallesi) toteutetaan kyynärpään töytäyksillä ja sysäyksillä käytännöllisessä elämässämme. Heikomman täytyy väistyä voimakkaamman tieltä. Missä aineellinen voima, rahan valta ei riitä, käytetään mitä kekseliäimpiä ja arvottomimpia keinoja määrään pääsemiseksi. Valhetta, huijausta, petosta, vääriä vekseleitä, vääriä valoja, raskaita rikoksia käytetään päämäärän saavuttamiseksi. Ja kuten tässä taistelussa nouseee yksilö toista vastaan, niin myös luokka vasten luokkaa, sukupuoli sukupuolta, ikä ikää. Hyöty on ainoa ohjaaja ihmisten keskenäisessä suhteessa, jokaisen muun näkökannan täytyy väistyä. Tuhansia ja taasen tuhansia työmiehiä ja naisia heitetään, niin pian kuin hyöty käskee, kadulle, ja täytyy heidän pantattuaan viimeisensäkin turvautua yleiseen hyväntekeväisyyteen, tai lähteä vaeltamaan. Työläiset vaeltavat n. s. laumoissa paikasta paikkaan, ristiin rastiin, ja katsoo heitä yhteiskunta sitä suuremmalla pelolla ja syvemmällä inholla, mitä kauvemmin työttömyys kestää, kun sen kautta heidän ulkomuotonsa muuttuu ja he itse vähitellen turmeltuvat. Kunniallisella yhteiskunnalla ei ole mitään käsitystä siitä, miltä tuntuu kuukausittain olla tyydyttämättä yksinkertaisimpia puhtauden

vaatimuksia, nälkäisin vatsoin vaeltaa paikasta paikkaan, ja enimmäkseen saada huonosti salattua inhoa osakseen juuri niiden puolelta, jotka ovat tämän järjestelmän tukipylväitä. Näiden raukkojen perheet kärsivät mitä kauheinta puutetta, ja joutuvat julkisen köyhäinhoidon huostaan. Usein ajaa epätoivo vanhemmat mitä julmimpiin rikoksiin itseään ja lapsiaan vastaan, murhiin ja itsemurhiin. Etenkin lisääntyvät liikepulien aikoina nämät epätoivon teot kauhistuttavassa määrässä. Mutta vallitsevia luokkia ei tämä häiritse. Samassa sanomalehtinumerossa, jossa kerrotaan näistä epätoivon teoista, on myös kuvauksia häikäisevistä juhlista ja loistavista virallisista kemuista, kuin kuohuisi kaikki iloa ja onnea.

Yleinen hätä ja yhä vaikeammaksi käyvä taistelu olemassa olosta ajavat vaimoja ja tyttöjä yhä lukuisammin prostitutsionin ja turmion helmaan. Tapain turmelus, raakuus ja rikokset lisääntyvät ja edistystä osoittavat vain vankilat, kuritushuoneet ja n. k. parannuslaitokset, jotka tuskin voivat ottaa vastaan tulijain määrää.

Rikokset ovat mitä läheisimmässä suhteessa yhteiskunnan yleiseen tilaan, mutta tämä ei tahdo tietää siitä mitään. Se pistää niinkuin kamelikurki päänsä santaan, ettei sen tarvitsisi myöntää osotettuja epäkohtia oikeiksi; pettääkseen itseään valehtelee se syynä olevan työläisten „laiskuuden“ ja „nautinnonhalun“ ja „uskonnon“ puutteen. Tämä on pahinta itsepetosta ja inhoittavinta teeskentelyä. Mitä epäsuotuisampi yhteiskuntatila on enemmistölle, sitä lukuisammat ja karkeammat ovat rikokset. Olemassaolon taistelu saa raaimman ja väkivaltaisimman muodon, se tuottaa tilan, jossa toinen pitää toistaan verivihollisena. Yhteiskunnalliset siteet höltyvät, ja ihminen seisoo vihollisena toista vastaan.*)

---

*) Jo Plato tunsi semmoisen tilan seuraukset. Hän kirjoittaa: „Valtio, jossa on luokkia, ei ole yksi vaan kaksi: toisen muodostavat köyhät, toisen rikkaat, jotka molemmat aina varoen toisiaan asuvat yhdessä . . . Vallitseva luokka ei lopuksi kykene käymään sotaa, koska se siihen tarvitsee joukkoa, jota se, kun tämä on asetettu, pelkää enemmän kuin vihollista.“ Plato: „Valtio.“ Aristoteles sanoo: „Laaja köyhtyminen on onnettomuus, koska on miltei mahdotonta estää sellaisia ihmisiä panemasta toimeen levottomuuksia.“

Vallitsevat luokat, jotka eivät näe tai tahdo nähdä oloja perusteita myöten, koettavat tavallaan vastustaa pahaa. Kun köyhyys ja puute ja niiden seurauksena tapain turmelus ja rikokset lisääntyvät, niin ei etsitä pahan lähdettä, joka olisi tutkittava, vaan rangaistaan olojen seurauksia. Mitä suuremmiksi onnettomuudet käyvät ja vihollisten luku lisääntyy, sitä kovempia rangaistuksia pidetään tarpeellisena. Arvellaan että perkele on ajettava ulos belsebubin avulla. Prof. Häckelkin pitää sopivana, että rikollisia kohdellaan mitä kovimmilla rangaistuksilla ja etenkin kuoleman rangaistusta tuntuvasti käytetään. Hän on tässä samaa mieltä kaikenlaisten vanhoillisten kanssa, jotka muuten ovat hänen ehdottomia vihollisiaan. Häckel arvelee, että parantumattomia rikollisia ja heittiöitä on juuritettava pois kuin rikkaruohoa, joka riistää kasveilta valoa, ilmaa ja tilaa. Jos Häckel olisi hiukan tutustunut yhteiskuntatieteeseen, sen sijaan että yksinomaan on toimiskellut luonnontieteen aloilla, niin tietäisi hän että nämät rikolliset voitaisi muuttaa hyödyllisiksi yhteiskunnan jäseniksi, jos heille tarjottaisi riittävät elinehdot. Hän huomaisi että yksityisen rikollisen hävittäminen yhtä vähän estää uusien rikosten syntymistä, kuin pellolta poistetaan rikkaruohot tempaamatta niitä juurineen. Ihmisellä ei koskaan ole oleva mahdollista kokonaan poistaa vahingollisia elimistöjä luonnosta, *mutta omat luomansa yhteiskuntamuodot voi hän parantaa, niin että ne hankkivat kaikille suotuisat elinehdot, antavat saman kehitysvapauden jokaiselle yksilölle, niin ettei hänen enään tarvitse tyydyttää nälkäänsä, omistustarvettaan, tai kunnianhimoaan toisten kustannuksella; se on mahdollista.* Tutkittakoon rikosten syyt ja poistettakoon ne, niin rikokset poistuvat.*)

Ne jotka tahtovat poistaa rikokset poistamalla niiden syyt, eivät tietenkään voi tyytyä väkivaltaisiin ehkäisykeinoihin. He eivät voi estää yhteiskuntaa tavallaan puolustautumasta rikollisia vastaan, joiden pyrkimyksiä sen ei

*) Saman tapaista sanoo Plato „Valtiossaan“: Rikosten syy on sivistyksen puutteessa ja valtion huonossa kasvatuksessa ja järjestelmässä. Plato siis tunsi yhteiskunnan perusteet paremmin kuin monet hänen oppineista seuraajistaan 2,300 vuoden kuluttua. Se ei juuri ole ilahuttavaa.

tarvitse sallia, mutta ne vaativat sitä kiivaammin yhteiskunnan perusteellista muutosta, s. o. rikosten syiden poistamista.

Yhteiskuntatilan ja rikosten keskenäisen yhteenkuuluvaisuuden ovat tilastotieteilijät ja yhteiskuntatutkijat useasti osottaneet. Lähimpiä rikkomuksia — yhteiskuntamme pitää sitä kaikista kristillisistä hyväntekeväisyysopeistaan huolimatta rikoksena — on huonoina liikeaikoina esiintyvä kerjuu. Niin osottaa Saksenin tilasto, että samassa määrin kuin Saksan suuret kauppapulat v:na 1890—95 kestivät, myöskin kerjuusta rankaistujen henkilöjen luku lisääntyi. V. 1899 rangaistiin 8,566 henkilöä, v. 1890 8,815, v. 1891 10,075 ja v. 1892 13,120. Tämä on tuntuva lisäys. Joukkoköyhtymys toiselta puolen, ja lisääntyvät rikkaudet toiselta, siinä aikamme tuntomerkki. Se seikka, että Yhdysvalloissa viisi henkilöä J. D. Rockefeller, E. H. Harriman, D. Pierpont Morgan, W. N. Vanderbilt ja G. D. Gould yhteensä omistavat yli 3,000 miljoonaa markkaa, ja että heidän vaikutuksensa voi hallita Yhdysvaltain, ja kuten Morganin v. 1901 perustama kansainvälinen laivatrusti todistaa, myös osaksi Euroopan taloudellista elämää, se osottaa meille kehityksen suunnan. Kaikissa sivistysmaissa ovat suuret kapitalistien liittoutumiset uudemman ajan merkittävin ilmiö, jonka yhteiskunnallinen ja valtiollinen vaikutus käy yhä ratkaisevammaksi.

Kapitalistinen talousjärjestelmä ei hallitse vain yhteiskuntajärjestystä, vaan myös valtiollistakin; se vaikuttaa valliten koko yhteiskunnan tunteita ja ajatuksia. Kapitalismi on johtava valta. Kapitalisti on proletaarien herra ja käskijä, hän ostaa näiden työvoimaa kuin tavaraa hyödykseen, ja hinnalla, jonka määrä kuten muunkin tavaran noudattaa kysyntää ja tarjontaa. Mutta kapitalisti ei osta työvoimaa miellyttääkseen työläistä — vaikka hän niin esittää asian — vaan saadakseen työstä yliarvon, jonka pistää taskuunsa liikevoiton, koron, vuokran, maakoron nimellä. Tämä työmiehistä puristettu yliarvo, joka, jollei hän sitä tuhlaa, liikemiehen käsissä taasen kristalloituu kapitaaliksi, antaa hänelle tilaisuuksia yhä laajentaa likettänsä, parantaa tuotantoa ja yhä saada käytäntöön uusia työvoimia. Tämä taas tekee hänelle mahdolliseksi käydä

heikomman kilpailijansa kimppuun niin, kuin haarniskoitu ritari käy aseetonta jalkamiestä vastaan, ja tuhota hänet. Epätasainen taistelu kehittyy yhä enemmän kaikilla aloilla, ja siinä näyttelee nainen huokeimpana työvoimana nuorten ja lasten jälkeen yhä tärkeämpää osaa. Seurauksena on yhä suurempi ero verrannollisesti pienen mahtavan kapitalistien luvun ja suuren kapitaalittoman joukon välillä, joka on pakotettu joka päivä myymään työvoimansa. Keskiluokka joutuu tämän kehityksen kautta yhä arveluttavampaan asemaan. Työala toisensa jälkeen, joilla pikkutuotanto on vallinnut, joutuu kapitalistien hyödyksi. Kilpailu kapitalistien kesken pakottaa heitä yhä keksimään uusia aloja riistämiselleen. Kapitaali käy ympäri „kuin kiljuva jalopeura etsien kenen hän nielisi.“ Pienet ja heikommat olemukset tuhoutuvat, ja jollei heidän onnistu pelastua toiselle alalle, joka käy yhä vaikeammaksi ja mahdottomammaksi, — niin vaipuvat he palkkalaisten luokkaan tai menevät rappiolle. Kaikki kokeet estää käsityön ja keskiluokan tuhoa lakien ja laitosten kautta, joita haetaan menneisyyden romukopasta, osottautuvat tehottomiksi; ne voivat yhtä ja toista häikäistä lyhyen ajan, mutta pian kaikkoavat kuvitelmat tosiolojen pakosta. Pienten tyhjiin imeminen suurten kautta esiintyy luonnonvoiman mahdilla ja järkähtämättömyydellä kouriintuntuvasti kaikille.

Saksassa on lyhyenä ajan jaksona 1882—95 tapahtunut tuntuvia muutoksia asukasten jakautumisessa ammattialoille. Teollisuudesta, käsityöstä, kaupasta ja merenkulusta elävä väestö on lisääntynyt maata viljelevän väestön kustannuksella. *Maata viljelevä väestö kansan vanhoillinen osa, vanhan järjestyksen päätuki jää yhä takapajulle muuhun väestöön nähden.* Julkisissa viroissa, ja vapaissa toimissa työskentelevien tuntuva lisääntyminen ei muuta tätä tosiasiaa. Toimettomien tuntuva lisäys on verrannollinen koroilla eläjien lisäykseen, mukaan luettuina tapaturmavakuutus-, työkyvyttömyys- ja vanhuudenvakuutuskuluja nauttivat sekä almunanojain, kaikellaisten opiskelevain, vaivas-, sairas- ja hourujenhuoneitten sekä vankilain asujanten yhä suureneva luku.

Huomattavaa on myös kotoisissa toimissa palvelevain pieni lisäys ja palvelustyttöjen suoranainen vähentyminen,

joka kertoo niiden luvun suhteellisesti vähenevän, joiden tulot sallivat semmoisten pitämistä. Kaikki kulttuurivaltiot pyrkivät yhä enemmän teollisuusmaiksi; ne tahtovat oman tarpeensa lisäksi tuottaa teollisuustavaroita vientiäkin varten. Siksi ei puhutakaan vain kansallistaloudesta, vaan myös *maailman taloudesta.* Maailman markkinat tasottavat useimpain teollisuus- ja maataloustuotteitten hinnat, ja vallitsevat kansain yhteiskunnallista asemaa. Se tuotantoalue, jonka merkitys on tullut ratkaisevaksi maailman markkinoille, on Pohjois-Amerikan unioni, josta myös tästä lähin on pääasiallisesti lähtevä kumous maailman markkinain asemassa ja porvarillisessa yhteiskunnassa. Siellä oli teollisuuteen pantu kapitaali seuraava:

v. 1880	 2,790	milj. dollaria
„ 1890	 6,524	„ „
„ 1900	 9,854	„ „

Teollisuustuotteitten yhteisarvo teki:

v. 1880	 5,369	milj. dollaria
„ 1890	 9,370	„ „
„ 1900	 13,019	„ „

Yhdysvallat ovat siis nykyisin maailman ensimmäinen teollisuusvaltio, sen teollisuus- ja maataloustuotteitten vienti nousee vuosi vuodelta, ja suunnattomat kapitaalijoukkoutumiset, joita tämä kehitys tuo mukanaan, hakevat käytäntöä maan rajain ulkopuolella ja vaikuttavat suuressa määrin Euroopan teollisuuteen ja liikenteeseen. Eikä ole enää yksityinen kapitalisti käyttövoimana tämän kehityksen takana, vaan nuo kapitalisti- ja työnantajaliitot, jotka mihin tahansa tomintansa ne kohdistavatkin, aina tuhoavat voimakkaimmankin yksityisen yrityksen. Mitä tekevät sellaiselle kehitykselle keskinkertaiset ja pienet liikemiehet, kun suurienkin täytyy laskea purjeensa?

Tämä kapitalistinen kehitys- ja keskitystoimi, joka tapahtuu kaikissa kulttuurivaltioissa, tuottaa anarkistisen tuotantotavan seurauksena, jota tähän saakka eivät mitkään trustit eivätkä renkaat ole voineet estää, välttämättömyydellä ylituotantoa, menekki pysähtyy, me tulemme liikepuliin.

Liikepula, kriisi syntyy, kun ei ole mitään mittaa, jonka mukaan saataisi selville jonkun tavaran todellinen tarve. Porvarillisessa yhteiskunnassa ei ole mitään valtaa, joka voi järjestää tuotantoa. Tavaran käyttäjät ovat hajallaan ja heidän ostokykynsä, josta menekki riippuu, on niin monien vaikutusten alainen, ettei yksityinen tuottaja voi sitä pitää silmällä. Vielä on jokaisen tuottajan ohella joukko muita, joiden tuotantokykyä ei yksilö tunne. Kukin tekee parastaan kaikilla keinoilla — huokeilla hinnoilla, reklaameilla, luoton myöntämisellä, kauppamatkustajilla, vieläpä salaa parjaamalla kilpailijansa tuotteita, jota etenkin käytetään pulan tullen — lyödäkseen kilpailijansa laudalta. Siis on koko tuotanto yksilön subjektivisen arvioimisen alainen. Kunkin liikkeenharjoittajan täytyy saada menemään joku määrä tavaraa tullakseen toimeen, mutta hän tahtoo myydä paljon suuremman määrän, siitä ei riipu yksin hänen suuremmat tulonsa, vaan myöskin hänen mahdollinen voittonsa kilpailijoistaan, ja hänen asemansa liike-elämässä. Jonkun aikaa on menekki varma, kohoaakin; tämä saattaa hänet laajentamaan liikettään ja lisäämään tuotantoaan. Mutta suotuisammat liikesuhteet eivät saata yksin yhtä, vaan *kaikkia* liikkeen harjoittajia samanlaisiin ponnistuksiin. Tuotanto kohoaa paljon yli tarpeen. Äkkiä ovat markkinat ylenmäärin täynnä tavaraa. Menekki pysähtyy, hinnat laskeuvat, tuotantoa rajoitetaan. Tuotannon rajoitus jollain alalla, tuo mukanaan työläisten vähennyksen, palkkain alenemisen ja ostokyvyn vähennyksen. Seurauksena on tuotannon ja menekin pysähtyminen toisillakin aloilla. Kaikellaiset käsityöläiset, kauppiaat, ravintoloitsijat, leipurit, teurastajat y. m., joiden kauppatuttuja pääasiallisesti työmiehet ovat, menettävät tuottavan tavarainsa menekin, ja joutuvat myös puutteeseen.

Mitä sellainen pula vaikuttaa, sen osoittaa työttömien tilasto, jonka Berliinin ammattiyhdistykset kokosivat tammik. 1902, ja jonka mukaan Berliinissä ja sen esikaupungeissa oli 70,000 täysin työtöntä ja 60,000 osaksi työtöntä. Ne olivat työmiehiä, jotka tahtoivat tehdä työtä, mutta eivät saaneet tässä mailmoista parhaassa. Voihan kuvitella, kuinka surullinen näiden ihmisten asema oli.

Nyt antaa toinen teollisuudenala raaka-ainetta toiselle,

toinen on riippuvainen toisesta, siis täytyy iskun, joka sattuu toiseen, kohdata toistakin. Näiden osallisten piiri laajenee. Monia sitoumuksia, joihin on ruvettu vallitsevan tilan jatkumisen toivossa, ei voidakaan täyttää, ja pula jatkuu tullen yhä kovemmaksi. Joukottain tulee tavaraa, työkaluja ja koneita melkein arvottomiksi. Tavarat pannaan menemään polkuhinnasta. Tämä tuhoaa tavaranomistajat, ja tusinoittain muitakin, joiden tämän takia täytyy myydä tavaransa alle ostohintojen. Mutta itse pulan kestäessä parannetaan tuotantotapoja, että kestettäisi yhä kovemmassa kilpailussa; mutta tämä keino sisältää taasen uuden pulan syyt. Kun pula on kestänyt vuosikausia, ylituotanto on tuotteitten summakaupan, tuotannon rajotuksen, ja heikompain työnantajain tuhon kautta, poistuu se vähitellen, ja yhteiskunta alkaa taasen virkistyä. Tarve lisääntyy ja tuotanto myös. Ensin vähitellen ja varovasti, mutta suotuisien olojen jatkuessa alkaa vanha leikki uudelleen. Koitetaan voittaa takaisin, mitä on kadotettu, ja kukin toivoo pelastuvansa ennenkuin uusi pula puhkee. Mutta kun kaikilla liikkeenharjoittajilla on samat ajatukset ja kukin parantaa tuotantotapojaan voittaakseen toisen, niin tulee tuho takasin nopeammin ja tuhoisampana. Lukemattomia olijoita nousee kuin palloja ilmaan ja vaipuu taas, ja tästä ainaisesta vaihtelusta syntyy se kauhistuttava tila, jonka pulan aikana saamme nähdä. Pulia joukkoutuu samassa määrin kuin suurtuotanto ja kilpataistelut lisääntyvät, sekä yksilöitten että kokonaisten kansojen kesken. Taistelu pienten liiketuttavain ja suurten menekkipiirien voittamiseksi käy yhä kiivaammaksi ja loppuu suunnattomiin tappioihin. Tavaroita ja varastoja on kokoontunut äärettömissä joukoin, mutta ihmiset, jotka tarvitsisivat, vaan eivät voi ostaa, kärsivät nälkää ja puutetta. V:si 1901 on taaskin todistanut tämän esityksen oikeaksi. Muutamia vuosia kestäneen painostuksen jälkeen, jonka aikana suurkapitalistinen kehitys yhä meni eteenpäin, alkoi 1895—1900 elpyminen, jota paljon edisti sota ja merisotalaitoksessa tapahtuneet muutokset ja laajennukset. Samaan aikaan syntyi joukko uusia teollisuusyrityksiä, toista suurennettiin ja lavennettiin korkeimman kehityksen tasalle. Mutta samassa määrin kasvoi sellaisten liikeyritysten luku,

jotka siirtyivät yksityisten kapitalistien käsistä osakeyhtiöille, jota aina seurasi pienempi tai suurempi liikkeen laajennus. Nämät äsken perustetut osakeyhtiöt edustavat useimpia tuhansia miljoonia markkoja. Toiselta puolen pyrkivät kaikkien maitten kapitalistit perustamaan kansallisia tai kansainvälisiä liittoja. Kartelleja, renkaita ja trusteja kohoaa kuin sieniä sateella; ja näiden tulisi varmistaa hinnat ja tasottaa tuotanto tarkkojen tilastollisten tietojen mukaan, välttääkseen ylituotantoa ja hintojen laskeumista. Kokonaisten teollisuushaarojen alalla on tapahtunut ennen kuulumaton monopoliseeraus työnantajain eduksi, mutta työmiesten ja kuluttajain kustannuksella. Monet luulivat että kapitaali tämän kautta oli päässyt keinon perille, joka tekisi mahdolliseksi sille markkinain kaiken puolisen vallitsemisen, vahingoksi yleisölle ja hyödyksi itselleen. Mutta ulkonäkö pettää. Kapitalistisen tuotannon lait osottautuvat aina voimakkaammiksi, kuin sen järjestelmän sukkelimmat edustajat, jotka luulivat ohjaavansa sitä. Pula tuli siitä huolimatta ja taas osottautuivat viisaimmat laskut erehdyksiksi, ja selvisi, että porvarillinen yhteiskunta ei voi välttää tuhoaan.

Mutta kapitalismi työskentelee edelleen samaa suuntaa sillä se ei pääse nahastaan. Tavalla, jolla sen täytyy toimia, heittää se kaikki porvarillisen talouden lait sekaisin. Vapaan kilpailun — joka on porvarillisen yhteiskunnan a ja o — tulisi saattaa kykenevimmät liikkeen johtoon. Mutta kokemus osottaa, että etupäähän tulevat tunnottomimmat ja ovelimmat. Osakeyhtiöt hävittävät myös kaiken yksilöllisyyden. Kartelli, trusti ja rengas menevät vielä pitemmälle, ei vain yksityinen liikkeen harjoittaja katoa henkilönä, vaan myös osakeyhtiö muuttuu renkaaksi ketjuun, jota kapitalistien joukko pitää kädessään tarkotuksella nylkeä yleisöä. Kourallinen etuoikeutettuja keikauttaa itsensä yhteiskunnan herroiksi, nämät määräävät tavarain hinnan, ja työläisten palkka- ja elinehdot.

Tämä kehitys osottaa, kuinka tarpeettomaksi yksityinen liikemies on tullut, ja kuinka kansallisella ja kansainvälisellä pohjalla johdettu tuotanto on päämäärä, jota kohti yhteiskunta kulkee. Sillä erotuksella vaan, että lopuksi

suunniteltu tuotanto ja tavarain jako *ei kuten nykyisin tule kapitalistiluokan vaan kaikkien hyödyksi.*

Tässä kuvailtu taloudellinen kumous, jota porvarillinen yhteiskunta suurella kiireellä ajaa kehityksensä huipulle, kärjistyy yhä uusien tärkeitten tapausten kautta. Eurooppaa uhkaa joka vuosi kansainvälisillä markkinoilla sekä sen omalla alueellakin, nopeasti kasvava ameriikkalainen kilpailu, ja toiselta puolen kohoaa vihollisia idässä, jotka aikaa myöten uhkaavat muuttaa taloudellisen aseman vielä arveluttavammaksi.

Kilpailu ajaa kapitalistia, kuten kommunistinen manifesti sanoo, ympäri maapallon. Hän tähystelee yhä uusia menekkipaikkoja s. o. maita ja kansoja, joille hän saisi myydä tavaroitaan ja herättää uusia tarpeita. Kiihko, jolla lukuisat valtiot viime vuosikymmeninä pyrkivät hankkimaan itselleen siirtomaita, — myös Saksan onnistui vallata suuria maa-alueita, joiden alhaisella asteella olevat kansat eivät juuri tarvitse eurooppalaisia tavaroita — osoittaa tämän pyrkimyksen toisen puolen. Toinen tarkottaa uusaikaisen kapitalistisen kulttuurin saattamista kansoille, jotka jo ovat korkeammalla kehitysasteella, mutta tähän saakka enemmän tai vähemmän jyrkästi vastustaneet uusaikaisen kehityksen maahantuonnista. Niin indialaiset, japanilaiset ja ennen kaikkea kiinalaiset. Tässä on kysymys maista, jotka käsittävät kolmanneksen maan asukkaista, mutta myös sellaisista — kuten japanilaiset ovat osottaneet, — jotka, kun kerran ovat päässeet alkuun, itse ovat osanneet kehittää kapitalistisen tuotantotavan ja juuri sellaisilla ehdoilla, jotka tulevat tuomaan mitä turmiollisimpia seurauksia edistyneille kansoille. Mainittujen kansojen tuotantokyky on epäilemättä suuri, mutta myös heidän vaatimattomuutensa — jota ilmanala auttaa — ja myöskin se taitavuus, millä he pakon tullen osaavat sovittautua uusiin oloihin. Täältä nousee vanhalle maailmalle, Yhdysvallat mukaan luettuina, taloudellinen kilpailija, joka on koko maan piirille osottava kapitalistisen järjestelmän pitämättömyyden.

Sillä välin yrittävät kilpailevat kansat — ensi sijassa Yhdysvallat, Englanti ja Saksa — päästä toistensa edelle, ja kaikkia keinoja käytetään mahdollisimman suuren maail-

man herruuden säilyttämiseksi. Taistelu vallasta maailman markkinoilla johtaa maailmanpolitiikkaan, sekaantumiseen kaikkiin tärkeisiin kansainvälisiin tapauksiin, ja jotta voitaisi menestyksellä esiintyä, tarvitaan ennen tuntemattomia merivarustuksia, jotka taasen tuovat uudelleen suurten valtiollisten selkkausten vaaran.

Niin kasvaa taloudellisen kilpa-alueen mukana myöskin valtiollinen. Vastakohdat lisääntyvät kansainvälisellä alalla ja tuottavat kaikissa kapitalistisesti kehittyneissä valtioissa samat ilmiöt, ja samat taistelut. Mutta ei yksin tuotantomuoto vaan myöskin tuotteiden jakotapa tuottavat tämän epätoivoisen tilan.

* * *

Inhimillisessä yhteiskunnassa ovat kaikki yksilöt sidotut toisiinsa tuhansilla langoilla, sitä moninaisemmin mitä korkeampi kansan sivistysaste on. Kun häiriöitä tapahtuu, niin tuntuvat ne kaikissa jäsenissä. Häiriöt tuotannossa vaikuttavat tavarain jakoon ja kulutukseen, sekä päinvastoin. Kapitalistisen tuotannon luonteenomainen merkki on tuotannon välineitten keskittyminen yhä suurempiin tuotantoalueihin. Tuotteiden jaossa ilmenee päinvastainen piirre, se joka tuhoavan kilpailun kautta on tungettu itsenäisten tuottajain riveistä, pyrkii yhdeksässä tapauksessa kymmenestä tunkeutumaan välikädeksi tuottajain ja kuluttajain väliin turvatakseen olemassa olonsa.

Tämä on syynä silmiinpistävään välikäsien, kauppiasten, kaupustelijain, ruokakauppiasten, välittäjien, asiamiesten, kapakoitsijain y. m. lisääntyminen, kuten tilasto osoittaa. Useimmat näistä henkilöistä, joiden joukossa naisilla itsenäisinä liikkeen harjoittajina on suuri sija, viettävät enimmäkseen huolekasta elämää. Monet ovat pysyäkseen pystyssä, pakotetut käyttämään hyväkseen, ja edistämään ihmisten alhaisimpia haluja. Siitä seuraa mitä vastenmielisimpien reklaamein teko, etenkin kaikkeen nähden, joka koskee ihmisen nautinnonhalua.

Nythän ei voi vastaan väittää, ja korkeammalta kannalta katsoen on sangen ilahuttavaakin, että uusaikaisessa yhteiskunnassa ilmenee pyrkimys elämännautintoon. Ihmi-

set alkavat ymmärtää, että *täytyy elää ihmisen arvoisesti*, ja he tyydyttävät tätä tarvetta tavoilla, jotka vastaavat heidän käsityksiään elämän nautinnoista. Mutta yhteiskunta on rikkauden kehittyessä tullut ylimysmielisemmäksi, kuin mikään edellinen aikakausi. Rikkaimpain ja köyhimpäin ero on suurempi kuin koskaan, mutta sitä vastoin on yhteiskunta aatteittensa ja lakiensa puolesta tullut demokraattisemmaksi.*) Joukot vaativat suurempaa tasa-arvoisuutta, ja kun ne tietämättömyydessään eivät tunne tietä tämän toteuttamiseen, hakevat ne sitä siten, että koettavat matkia ylempänä olevia ja hankkivat itselleen kaikkia saavutettavia nautinnoita. Kaikellaiset houkutuskeinot palvelevat tämän pyrkimyksen tyydyttämistä, ja seuraukset ovat hyvin arveluttavat. Itsessään oikeutettu pyrkimys johtaa usein harhateille, rikoksiinkin, ja yhteiskunta tarttuu tavallaan asiaan, muuttamatta vähintäkään.

Välikäsien lisääntyvä joukko tuottaa paljon epäkohtia. Vaikkakin he ponnistelevat kovasti ja työskentelevät surullisissa oloissa, ovat he kuitenkin enimmäkseen joukko loiseläjiä, jotka tuottamatta toimiskelevat ja kuten työnantajatkin elävät toisten työstä. Välttämätön seuraus tästä välikaupasta on elintarpeitten kalleus; ne tulevat siinä määrin kalliimmiksi, että ne usein maksavat kaksi ja monikertaisen hinnan siitä mitä tuottaja niistä saa.**) Ja

---

*) Prof. A. Wagner, lausuu ensi muodostelmassaan Raussin „Valtiotalouden oppikirjasta" samallaisen ajatuksen. Hän sanoo: „Sosiaalinen kysymys on tietoiseksi tullut vastakohta kansan taloudellisen kehityksen ja ihanteena väikkyvän, valtiollisessa elämässä toteutuvan vapauden ja tasa-arvoisuuden yhteiskunnallisen kehitysperiaatteen välillä.

**) Niin kertoo tri E. Sax kirjassaan „Kotiteollisuus Thüringissä" m. m. että v. 1869 244 $1/2$ miljoonan kivikynän tuotanto antoi 122,000 à 200,000 guldenia työpalkkoja työmiehille, mutta myyntihinta viime kädessä nousi 1,200,000 guldeniin, siis kuuskertaiseen summaan tuottajan tulosta. Kesällä 1888 maksettiin 5 centneristä kolja-kalaa ensi kädessä 5 mk., kauppias maksoi pikkukauppiaalle 15 mk. ja yleisö tälle 125 mk. Väliin tuhotaan tahallaan joukottain elintarpeita, kun ei hinta tuota kuljetuskustannuksia. Niinpä edullisina sillivuosina käytetään niitä kokonaisia lasteja lannaksi, vaikka mantereella on tuhansia, jotka eivät voi ostaa silliä. 1892 tehtiin samoin Kali-

jollei tuntuva hinnan korotus ole viisas tai mahdollinen, koska silloin tulisi pysähdys käyttämisestä, niin huononnetaan tavaroita teennäisesti, väärennetään elintarpeita, käytetään vääriä mittoja voiton takia, jota ei muuten saataisi. Kemisti Chevallier kertoo, että hän monien elintarpeitten väärennystapojen joukossa tuntee 32 kahvia, 30 viiniä, 28 suklaata, 24 jauhoja, 23 viinaa, 20 leipää, 19 maitoa, 10 voita, 6 sokeria varten j. n. e. Erikoinen petoksen laji on kaupoissa löytyvät valmiiksi punnitut tavarat; kilon sijaan annetaan noin 700 grammaa ja koitetaan niin voittaa kaksinkerroin mitä hinnasta pudotetaan. Huonoimmassa asemassa ovat työläiset, jotka ottavat tavaransa velaksi, ja joiden täytyy siis vaijeta, vaikka näkisivät petosta silmiensä edessä. Vääräin mittain käyttöä tavataan myös leivän kaupassa. Huijaus ja petos ovat yhteiskuntaolojemme ehdottomat seuralaiset, ja muutamat valtiolaitokset esim. korkeat välilliset verot, tullit y. m. aiheuttavat niitä. Lait eivät paljoa vaikuta elintarpeitten väärennystä vastaan. Taistelu olemassaolosta pakottaa petoksen harjoittajat käyttämään yhä ovelampia keinoja, ja harvoin tapahtuu perinpohjaista ja ankaraa tarkastusta. Myös lausutaan vakavaa tarkastusta vastaan väite, että väärennysten selville saamiseksi tarvittaisiin kalliita hallinnollisia laitoksia, — mikä onkin oikein — ja kärsiihän myöskin „laillinen afääri". Mutta jos tarkastustoimenpiteisiin tehokkaasti ryhdytään, niin tuottavat ne tuntuvan hinnanylennyksen, koska alhainen hinta oli mahdollinen vain tavaran väärennyksen takia.

Näiden kaupassa esiintyvien epäkohtien poistamiseksi, joista juuri suuret joukot enemmän kärsivät, on perustettu osuusyhtiöitä. Saksassa ovat kulutusyhdistykset etenkin saavuttaneet niin suuren merkityksen sotilas- ja virkamies-

forniassa liioille perunoille. Kun sokerin hinnat v. 1901 laskeutuivat, teki muuan „fakkilehti" tosissaan ehdotuksen, että suuri osa siitä pantaisiin veteen, että hinnat kohoaisivat. Kuten tunnettua on, heräsi Fourierissa hänen yhteiskunnalliset aatteensa, kun hän kauppa-apulaisena sai käskyn heittää laivanlastin riisiä mereen, että hinnat kohoaisivat. Hän sanoi itselleen, että yhteiskunnan, joka ryhtyy niin raakamaisiin ja järjettömiin keinoihin, täytyy olla väärällä pohjalla, ja niin tuli hänestä sosialisti.

piireissä, että lukuisia kauppoja on mennyt kumoon niiden tähden. Nämät todistavat siis hajallisen pikkukaupan tarpeettomuuden. Tämä on niiden suurin ansio sen ohella, että ne myyvät oikeita tavaroita. Aineelliset edut osakkaille eivät ole kovin tuntuvat, eivätkä nämät helpotukset riitä hankkimaan mitään oleellista parannusta heidän elinehtoihinsa. Usein on myöskin johto puutteellinen ja jäsenet saavat siitä kärsiä. Työnantajien käsissä muuttuvat kulutusyhdistykset keinoksi sitoa työläisiä tehtaisiin tai käytetään niitä palkkojen painamiseen. Mutta tällaisten perustaminen osottaa, että mitä laajemmissa piireissä on huomattu välikaupan tarpeettomuus. Yhteiskunta tulee lopuksi järjestelmään, jonka kautta kauppa tulee tarpeettomaksi, ja tuotteet tulevat kuluttajain käsiin ilman muita välihenkilöitä kuin niitä, jotka tuotteitten kuletus paikasta toiseen ja niiden jako vaatii, ja jotka ovat yhteiskunnan palveluksessa. Yhteisen elintarpeitten hankinnan jälkeen on lähellä seuraava vaatimus saada yhteisesti suurissa määrin laitetut ruuat valmiina pöydille, mikä taasen tuottaisi valtavan voimain, tilan, aineen ja kustannusten säästön.

* * *

Taloudellinen kumous teollisuus- ja liikeoloissa, on suuressa määrin vaikuttanut myöskin maatalouteen. Kauppa- ja teollisuuspulat tuntuvat maallekin saakka. Sadat tuhannet maalaisperheitten jäsenet ovat aika ajoin tai kokonaan työssä ammatillisilla aloilla, ja tämä toimiskelu laajenee yhä, ensiksikin siitä syystä, että suurella osalla pienviljelijöitä ei ole riittävästi työtä omalla tilallaan, ja toiseksi, koska suurten maatilain omistajat pitävät hyödyllisenä *antaa suuren osan maan tuotteista heti tiloillaan muuttua teollisuustuotteiksi.* He säästävät täten raaka-aineitten kuljetuskustannukset, esim. perunain ja viljain muuttamisessa väkijuomaksi, valkojuurikkaiden sokeriksi, elon jauhoksi tai olueksi j. n. e.; heillä on sitäpaitsi mahdollisuus vaihteluun teollisuus- ja maataloustuotannossa, ja voivat he paremmin käyttää tarjona olevia työvoimia, jotka sitäpaitsi ovat koko joukon halvempia ja nöyrempiä kuin

kaupungissa ja teollisuuspaikoissa. Myös ovat asumus- ja vuokraolot koko joukon huokeammat, ja verot sekä ulosteot pienemmät, sillä tilanomistajat ovat n. s. lainsäätäjiä ja lain käyttäjiä yht'aikaa, he lähettävät keskuudestaan lukuisia edusmiehiä ja on heillä hallinnollinen ja poliisivalta käsissään. Siinä syyt höyrypiippujen vuosittaiseen lisäykseen maaseudulla. Maanviljelys ja teollisuus tulevat yhä läheisempään vuorovaikutukseen, joka etu pääasiallisesti tulee suurviljelyksen hyödyksi.

Kapitalistinen kehitys, joka Saksassakin on ottanut haltuunsa suurviljelyksen, on myös tuottanut samat olot kuin Englannissa ja Yhdysvalloissa. Maalla eivät ole enää vallalla nuo idylliset olot, jotka vielä muutamia vuosikymmeniä sitten vallitsivat. Uusaikainen kulttuuri on vähitellen tunkeutunut maaseudun pienempiinkin soppiin. Etenkin on militarismi vasten tahtoaan vaikuttanut kumouksellisesti. Armeijan suuri lisäys koskee kovasti maaseutuun. Suuri osa miehistöstä otetaan maalaiskansan keskuudesta. Mutta kun talonpojan poika, päiväläinen tai renki, kahden kolmen vuoden kuluttua palaa maalle kaupunki- ja kasarmi-ilmasta, joka ei juuri ole täynnä korkeampaa moraalia, niin on hän oppinut tuntemaan joukon uusia katsantokantoja ja kulttuuritarpeita, joita hän edelleenkin tahtoo tyydyttää. Voidakseen tätä, vaatii hän ennen kaikkia korkeampia palkkoja, vanha tyytyväisyys on kadonnut kaupungissa. Tai pitää hän useissa tapauksissa parempana pysyä poissa maalta, mitä sotilasesimiesten kehotukset eivät voi estää. Yhä parantuvat ja laajenevat kulkuneuvot vaikuttavat myös tarpeitten kasvamiseen maalla. Käydessään kaupungissa oppii maalainen tuntemaan maailmaa aivan uudelta ja houkuttelevammalta puolelta, häneen tarttuu aatteita ja outoja sivistystarpeita. Tämä tekee hänet tyytymättömäksi asemaansa. Yhä korkeammat vaatimukset, joita valtio, lääni ja kunta asettavat, sattuvat niin talonpoikaan kuin maatyöläiseenkin ja tekevät heidät yhä kumouksellisemmiksi.

Lisäksi tulee toisia hyvin tärkeitä seikkoja.

Eurooppalainen maanviljelys ja etenkin juuri saksalainen on 1870-luvun lopulta saakka astunut uuteen kehitysasteeseen. Siihen saakka olivat kansat saaneet tyytyä

oman maanviljelyksensä tuotteisiin, tai kuten Englanti naapurimaitten, Ranskan ja Saksan, mutta nyt muuttui asema. Suuremmoisesti kehittyneitten kulkuneuvojen avulla alettiin elintarpeita tuoda Pohjois Amerikasta Eurooppaan, ja viljanhinnat alenivat, niin, että tavallisten viljalajien viljelys keski- ja länsi-Euroopassa osottautui vähemmän tuottavaksi, siis koko tuotanto-olot muuttuivat. Sen lisäksi laajeni tuntuvasti kansainvälisen viljatuotannon alue. Venäjän ohella, joka koitti mahdollisimmassa määrin laajentaa viljavientiään, ilmestyi markkinoille etenkin argenttinalaista, väliin intialaistakin viljaa. Edelleen kehityttäessä rupeaa vielä uusi epäedullinen seikka vaikuttamaan. Pikkuviljelijäin ja maatyöläisten siirtolaisuus alkaa. Mainittujen syiden johdosta siirtyivät nämät joko valtameren taa, tai tulivat joukottain kaupunkeihin ja teollisuusseutuihin, niin että maalta alkoi puuttua työväkeä. Yli-ikäiset patriarkaaliset suhteet, varsinkin itäisessä Saksassa, sekä palvelusväen ja maatyöläisten huono kohtelu ja perin orjallinen asema lisäsivät tätä maanpakoa. Kuinka suuri tämä vaellushalu on ollut v:na 1841—90, sitä osottaa tieto, että Preussin maakunnista lähti 3,901,700 henkilöä ja samaan aikaan Bayerista, Wyrtenbergistä, Baadenista, Hessenistä, Mecklenburgista lähti 1,984,700 henkeä, jota vastoin esim. Berliini sai sinne muuttojen kautta 998,600 henkeä lisää. Samaan aikaan alkoi maatalous kärsiä kapitaalin puutetta, niin että edellinen kehitys, jolloin suurviljelys oli niellyt keskisuuren ja pikkuviljelyksen, usein osoittikin päivastaisia taipumuksia. Seurauksena oli maatalousolojen vähittäinen muutos, ja uusien viljelystapojen käytäntöön ottaminen. Sekä Saksan valtakunta, että sen erityiset valtiot, pyrkivät tarkotuksenmukaisella tulli- ja kulkulaitospolitiikalla, ja suoranaisilla menoillakin kokonaisuuden kustannuksella auttamaan „maatalouden hätätilaa“.

Jos mieli maanviljelyksen edistyä, niin on välttämätöntä että kapitalismin vallitsemassa yhteiskunnassa sitä myös kapitalistisesti hoidetaan. Etenkin on tässä kuten teollisuudessakin inhimillistä työvoimaa korvattava ja avustettava koneilla. Että niin tapahtuukin yhä yltyvässä määrässä, sitä osottaa Preussin tilasto, jonka mukaan v:na 1879—97 maataloudessa koneiden luku kohosi 2,731:stä,

joilla oli 24,000 hevosvoimaa 12,856 koneeseen ja 130,000 hevosvoimaan. Tämä on verraten siihen, mitä maatalouskoneilla voitaisiin saada aikaan, sangen vähän, ja osottaa toiselta puolen maatalouden myöhästynyttä kehitystä; mutta myös sitä seikkaa, että niin varojen puute kuin yksilön maapalstan pienuus tekevät koneiden käyttämisen mahdottomaksi. Koneet tarvitsevat suurempia alueita, joilla sama viljelystapa vallitsee, jos mieli niistä hyötyä. Tässä ovat esteenä lukuisat pikkuviljelykset ja talonpoikaistilat hajanaisine alueineen ja erilaisine viljelystapoineen.

Karl Kautskyn kirja „Agraari-kysymyksestä“ osoittaa että Saksassa oli v. 1895 5,558,317:sta maanviljelysliikkeestä 4,252,684 alle viiden hehtaarin, jotka jollei niitä hoidettu puutarhamaisesti tai jollei niillä ollut erikoisen hyvää maata, antoivat vain niukan elannon. Mutta myös yli viidenkin hehtaarisista tiloista on useita, jotka huonon maalaadun tai epäsuotuisan ilmasto-olojen tai kulkuneuvojen puutteen takia kovasta työstä huolimatta vain kurjasti elättävät viljelijänsä. Voi liioittelematta sanoa, ettei yhdeksällä kymmenesosalla maanviljelijöistä ole varoja eikä tietoja viljellä maataan, niin että se hyödyttäisi. Ei saa myöskään pienen eikä keskisuuren talon haltija riittävää hintaa tuotteistaan, hän on näet välikauppiasten käsissä. Kauppias, joka määrättyinä päivinä tai vuodenaikoina matkustaa läpi maan, ja tavallisesti myy toiselle kauppiaalle, tahtoo saada voittonsa; monien pienten määräin kokoaminen tuottaa kuitenkin hänelle enemmän vaivaa, kuin suuri kuorma suurelta tilalta; talonpoika saa siis tavarastaan vähemmän kuin suurviljelijä, ja kun tavarakin usein on puutteellista, niin saa hän tyytyä mihin hintaan tahansa. Sen lisäksi ei talonpoika, eikä vuokraaja useinkaan voi odottaa aikaa, jolloin tarjoomansa tavara on parhaassa hinnassa. Hänen on suoritettava vuokra-, vero, ja korkomaksuja, maksettava lainoja ja kauppiaitten ja käsityöläisten laskuja; hänen täytyy siis myydä, olipa aika kuinka epäedullinen tahansa. Parantaakseen maataan tai suorittaakseen kanssaperillisilleen tai lapsilleen osat, on hän ottanut hypoteekkilainan; mutta lainanantajia ei ole juuri valikoitavissa, niin että täytyy tyytyä epäedullisiin ehtoihin. Korkeat korot ja suoritukset painavat kovasti:

huono vuosi tai liian korkea tuloarvio saattavat hänet häviön partaalle. *Usein* on maantuotteiden ostaja ja kapitaalin lainaaja sama henkilö, viljelijä on siis velanantajansa käsissä. Kokonaisten seutujen ja piirien talonpojat ovat siten muutamien rahamiesten hallussa. Esim. humala, viini, tupakka ja vihannesviljelijät etelä-Saksassa ja Rheinillä, pikkuviljelijät keski-Saksassa. Hypoteekin omistaja imee hänet luihin ja ytimiin saakka, ja antaa hänen pysyä omistajana pikkutilallaan, joka ei enää ole hänen omansa. Kapitalistinen verenimijä pitää usein hyödyllisempänä menetellä täten, kuin itse ottaa maan haltuunsa ja kaupata tai viljellä sitä. Niin on tuhansia talonpoikia henkiluetteloissa tilanomistajina, vaikkei heillä itse asiassa ole maata. Tosin sortuu suurimpikin tilanomistaja, joka ei ole osannut hoitaa tilaansa, tai on häntä kohdannut onnettomuus, tai on ottanut epäedullisilla ehdoilla tilan, ahnaan kapitalistin uhriksi. Kapitalisti tulee maitten herraksi, ja saadakseen kaksinkertaisen voiton harjoittaa hän pikkutilain kauppaa; hän pirstoo tilan, koska hän siten saa paljoa suuremman hinnan, kuin jos myisi sen kokonaan. Sitä paitsi on hänellä sopivin pikkuviljelijäin keskuudessa harjoittaa koronkiskomistaan. Tunnettuahan on, kaupungissakin antavat talot, joissa on paljon pikkuasuntoja suuremman vuokran. Joukko pienempiä yrittelijöitä ryhtyy asiaan ja ostaa osia pirstotusta tilasta, ja kapitalistinen hyväntekijä on valmis pienellä maksulla antamaan palstojaan, loppusumma saa jäädä hypoteekiksi hyvää korkoa ja lyhennyksiä vastaan. Mutta tässäpä juuri onkin „jänis pippurissa". Jos pikkuviljelijällä on menestystä, ja hänen onnistuu ponnistamalla viimeisetkin voimansa saada maastaan auttavat tulokset, tai jos hän poikkeustapauksessa saa lainan edullisilla ehdoilla, niin voi hän pelastua, muuten käy hänen niinkuin on kuvattu.

Jos pikkuviljelijältä menee hukkaan muutamia elukoita, on se suuri onnettomuus hänelle, jos hänellä on tytär joka menee naimisiin, niin lisäävät tämän myötäjäiset hänen velkojaan, ja huokeata työvoimaa menee häneltä hukkaan; jos hänen poikansa nai, niin saa tämä maapalstan, tai osuuden rahassa. Välttämättömiä maaerän parannuksia täytyy usein jättää tekemättä; jollei karja anna

kylliksi lantaa, — joka usein tapahtuu, — niin vähenee maan kasvu, kun hän ei voi ostaa lannoitusaineita. Usein puuttuu häneltä varoja ostaa parempaa ja itävämpää siementä; koneitten käyttämisen hyöty on häneltä kielletty; usein ei hän voi panna toimeen maan kemiallisia suhteita vastaavaa vuoroviljelystä. Myöskään ei hän voi käyttää hyväkseen etuja, joita tiede ja kokemus karjanhoitoon nähden tarjoavat, sopivan rehun, karjapihan ja muiden asiaan kuuluvain laitosten puute estävät sitä. Löytyy siis paljon syitä, jotka vaikeuttavat pienen ja keskinkertaisen talonpojan elantoa.

Toisin on suurviljelyksen laita, joka ulottuu laajalle alueelle, vaikkakin viljelysten luku on verraten pieni. Keskinkertaisille ja suurille maatiloille on luonnollisesti edullista säilyttää olevaiset olot. Toisin on pikkuviljelyksen laita, joka saisi suurta hyötyä järkevästä muutoksesta. Suuri maatila pyrkii yhä suurenemaan, ja tempaamaan haltuunsa kaiken saatavissa olevan talonpoikain maan.

Itävallassa on suurviljelys paljoa enemmän vallalla, kuin Saksassa. Siellä on aatelin ja porvariston ohella katoolinen kirkko, joka on säilyttänyt itselleen pääosan maan saaliista. Myös koitetaan kaikin voimin tunkea talonpoikia pois konnuiltaan ja muuttaa näitä herrain maiksi. Sama näytelmä, joka on nähty Englannissa ja Skotlannissa, näytellään nyt uudelleen Itävallan kauneimmissa seuduissa. Yksityiset ja yhdistykset ostavat laajoja maa-alueita, ja mitä ei voida ostaa, se vuokrataan ja muodostetaan metsästysmaiksi.

Yksityisten kukkulain ja alppien vastahakoisia omistajia pakotetaan kaikilla keinoin luopumaan tiloistaan. Vuosituhansina muokattu viljelysmaa muutetaan erämaaksi, jossa hirvet ja kauriit parveilevat. Kokonaiset pitäjät köyhtyvät, kun eivät voi ajaa karjaansa alppilaitumille. Kutka uhkaavat talonpojan kontua ja itsenäisyyttä? Rahapohattain ohella mainitaan herttuain, ruhtinasten, kreivien ja vapaaherrain nimiä.

Pienten tilain tuhoutuminen suurten anastuksen kautta, lisääntyy huolestuttavassa määrässä. Karjanhoito vähenee, etenkin kun muutamin paikoin talonpojat myyvät rehua

metsänriistan ravinnoksi, sen sijaan että syöttäisivät sitä naudoilleen.

Kehittyneimmissä teollisuusmaissa, eivät kuten Itävallassa, yläluokan ylellisyystarpeet tunke sivuun pikkuviljelystä, vaan tekee sen yhä taajemman asutuksen tarpeet, jotka pakottavat järjestämään maatalouden kapitalistisesti, jotta voitaisi tuottaa tarvittavat ravintoaineet. Tämä näkyy selvemmin teollisuuden alalla korkealle kehittyneessä Belgiassa. Tilaston mukaan jota Emil Vandervelde artikkelissa „Maaomistus Belgiassa v:na 1834—99“ esittää, ovat yksinomaan maatilat alle viiden ja etenkin alle kahden hehtaarin vähentyneet. Mutta kymmentä hehtaaria suurempain tilain luku on lisääntynyt 3,789. Maanomistuksen keskittyminen, joka vastaa suurviljelyksen ja järkiperäisen karjanhoidon kehitystä, esiintyy täällä sangen selkeästi.

Maaperän tila ja sen viljelys ovat kulttuurimme kehitykseen nähden hyvin tärkeä seikka. Maasta ja sen tuotteista riippuu kansan elanto ensi sijassa. Maata ei voi lisätä mielin määrin; sitä tärkeämpi on kaikille, miten sitä viljellään ja käytetään. Saksa, jonka väkiluku vuosittain lisääntyy 750,000 päätä, saa tuottaa tuntuvasti leipää ja lihaa, jollei mieli kohottaa välttämättömimpäin elintarpeitten hintoja sietämättömiin. Mutta tässä esiintyy teräviä vastakohtia maanviljelys- ja teollisuusväestön kesken. Maata viljelevälle väestölle on tärkeätä saada huokeita elintarpeita, koska siitä riippuu sekä heidän edistyksensä ihmisinä, että myöskin teollisuutta ja kauppaa harjoittavina yksilöinä. Jokainen elintarpeitten hinnan kohoaminen huonontaa suuren asujanten osan ravintoa, jollei samassa määrin työpalkat ja tulosuhteet kohoa. Mutta työpalkkain kohoaminen kohottaa myös teollisuustuotteitten hintaa, ja tämähän voi mailmanmarkkinain tilan mukaan vähentää menekkiä ulkomailla. Mutta jos tulot eivät kohoa maantuotteitten käydessä kalliimmiksi, niin merkitsee tämä muitten tarpeitten rajoittamista, jonka kautta ensi kädessä teollisuus ja kauppa kärsivät. Maanviljelijän kannalta on asianlaita toinen; kuten teollisuuden harjoittaja, niin tahtoo hänkin saada mahdollisemman paljon hyötyä ammatista, ja hänestä on sama, mistä tuotteesta voitto tulee. Jos vieraan viljan tuonti estää häntä saamasta toivottua, välttämättömältä

näyttävää voittoa viljelyksestään, niin käyttää hän maataan hyödyttävämmän tuotteen viljelemiseen. Hän viljelee sokerijuurta sokerituotantoa varten, perunoita ja viljaa viinan polttoa varten, sen sijaan että viljelisi vehnää ja ruista leiväksi. Hän käyttää viljavimman maansa tupakan viljelykseen, kasvi- ja puutarhahoidon sijaan. Toiset käyttävät tuhansia tynnyrinaloja maata hevosten laitumiksi, koska nämät sotatarkotusten takia ovat hyvässä hinnassa. Toiselta puolen on suuria metsäalueita, joita voitaisi käyttää viljelykseen, säästetty herrain metsästyshuvia varten, usein seuduissa, joissa parinsadan tai tuhannen hehtaarin metsäalue voitaisi ottaa viljelykseen vaikuttamatta haitallisesti kosteussuhteisiin.

Tältä kannalta katsoen voitaisi Saksassa vielä voittaa viljelykselle tuhansia neliökilometrejä viljavaa maata. Mutta tätä muutosta vastustavat metsävirkamiesten edut ja suurten tilanomistajain metsästyshalu. Että sellaiseen metsänhakkuuseen on ryhdyttävä vain siellä, missä todellista voittoa on saatavissa, on itsestään selvä. Toiselta puolen voitaisi maan hyödyksi laajoille aloille, etenkin vuori- ja erämaihin, kasvattaa metsää.

On viime aikoina koetettu kieltää metsän suurta vaikutusta kosteussuhteisiin. Mutta se on ilmeinen erehdys. Missä määrin metsä vaikuttaa maan kosteuteen ja sen kautta viljavuuteen, siitä antaa Parvuksen ja tri Lehmannin kirja „Nälkää näkevä Venäjä“, sattuvia esimerkkejä. Tekijät esittävät omasta kokemuksesta, että suuret säännöttömät metsänraiskaukset Venäjän viljavimmissa seuduissa ovat oleellisesti aiheuttaneet katovuosia, jotka viime vuosikymmeninä ovat kohdanneet ennen niin viljavia maita. Useat joet ja järvet ovat kuivuneet: Maaperä on tämän johdosta kova ja halkeamain risteilemä. Metsien hävitessä ehtyivät lähteet ja vähenivät sateet. Maan kapitalistinen anastus johtaa myös kapitalistisiin oloihin. Joukko maanviljelijöitämme on esim. vuosikausia saanut tuntuvaa voittoa sokerijuurikkaan viljelyksestä ja sokerin tuotannosta. Verotusjärjestelmä edisti sokerin vientiä ja siinä määrin, että sokeriverot muodostivat tuntuvan osan vientituloista. Sokerintuottajille myönnetty takasinmaksu oli tuntuvasti korkeampi, kuin heidän maksamansa juurikasvero. Ja

tämä etu antoi heille tilaisuuden kotimaisten veronmaksajien kustannuksella myydä sokeria valtavissa määrin ulkomaille huokeaan hintaan ja alati laajentaa juurikasviljelyksiään. Tämän verotuksen sokerin tuottajille hankkima voitto nousi vuosittain 31 milj. mk. Satoja tuhansia hehtaaria maata, jota ennen oli käytetty viljan viljelykseen y. m. muutettiin sokerijuurikasmaiksi, tehtaita perustettiin tehtaitten viereen, ja välttämätön seuraus oli romahdus. Juurikasviljelyksen korkea voitto vaikutti myös kohottavasti maanhintoihin. Nämät nousivat. Seurauksena oli pienten tilain kauppaamiset, joihin omistajat suurten voittojen houkutuksesta johtuivat. Maata käytettiin teollisiin keinotteluihin, viljan ja perunan viljelys rajoitettiin huonompaan maahan, jonka kautta elintarpeitten ulkomailta tuottaminen tuli yhä tarpeellisemmaksi. Lopuksi pakottivat tämän sokurinsuosimistalouden epäkohdat hallituksen ja parlamentin lakkaamaan palkkioitten maksusta, päästäkseen taas puoliksikin luonnollisiin oloihin. Nykyisissä oloissa ei voi pienviljelijä, eikä useat tavallisista talonpojistakaan kaikista vaivoista ja puutteista huolimatta päästä yhteiskunnalliseen asemaan, johon heillä sivistysvaltion kansalaisina olisi oikeus. Mitä tahansa valtio ja yhteiskunta tekevätkin näiden olevaisten olojen parhaimpain tukijain säilyttämiseksi, niin on se kaikki paikkaustyötä. Viljatuliit vahingoittavat näitä maanomistajia enemmän kuin hyödyttävät. Suuri enemmistö ei edes voi viljellä niin paljoa kuin se elannokseen tarvitsee. Sen on siis ostettava osaksi elintarpeensa, ja varat hankitaan teollisella tai muulla työllä, maanviljelyksen ohessa. Suurella osalla pikkuviljelijöitämme on enemmän etuja teollisuuden ja liikenteen edistyksestä kuin maanviljelyksen, koska heidän lapsensa saavat elantonsa näiden kautta, eikä hän muuten voisi hankkia heille työtä ja tuloja. Epäsuotuisa vuodentulo lisää niiden talonpoikien lukua, joiden on pakko ostaa maatalouden tuotteita. Mitä siis hyödyttävät viljatullit ja tuontikiellot sitä, jolla ei ole mitään myytävää, mutta paljon ostettavaa. Ja siinä asemassa on aina vähintäin 80 % maanviljelijöistä.

Kuinka maanomistaja hoitaa talouttaan, se on yksityisomistuksen aikana hänen oma asiansa. Hän viljelee sitä

mikä näyttää edullisemmalta, katsomatta yhteiskunnan tarvetta tai hyötyä, siis: vapaat kädet!

Teollisuuden harjoittajahan tekee samoin. Hän valmistaa hävyttömiä kuvia, siveettömiä kirjoja ja perustaa tehtaita elintarpeitten väärentämistä varten. Nämät ja lukuisat muut toimiskelut ovat vahingollisia yhteiskunnalle, ne tuhoavat moraalin ja lisäävät turmelusta. Mutta ne tuottavat rahaa enemmän kuin siveelliset kuvat, tieteelliset kirjat, ja väärentämättömien elintarpeiden kauppa. Voitonhimoinen teollisuudenharjoittaja huolehtii vaan siitä, ettei poliisin silmä vaan mitään keksi, ja hän voi harjoittaa rehellistä ammattiaan varmasti tietäen saavansa rahojensa takia yhteiskunnassa osakseen kadehtimista ja kunnioitusta.

Aikamme mammonaluonnetta kuvaa parhaiden pörssi ja sen keinottelut. Kotia ja kontua, maataloutta ja teollisuustuotteita, kulkuneuvoja, ilmanalaa ja politiikkaa, puutteita ja ylellisyyttä, joukkokurjuutta ja onnettomuuksia, valtiovelkoja, keksinnöitä ja löytöjä, vaikuttavain henkilöitten terveyttä, sairautta ja kuolemaa, sotaa ja sotahuhuja, usein tarkotusta varten keksittyjä, kaikkea tätä ja paljon muuta käytetään keinottelun, riistämisen ja petosten hyödyksi. Raharuhtinaat saavat mitä ratkaisevimman vaikutuksen koko yhteiskunnan elämään ja kokoavat mahtavien keinojensa ja tuttavuuksiensa kautta äärettömiä rikkauksia. Ministerit ja hallitukset tulevat heidän käsissään nukiksi, joiden täytyy näytellä niinkuin rahapatruunat kulissien takaa langoilla vetävät. Valtiovallalla ei ole pörssi, vaan pörssillä valtiovalta käsissään. Tahtoaankin vastaan täytyy ministerin lannoittaa „myrkkypuuta“, jonka hän mieluimmin juurittaisi pois, ja täytyy hankkia sille uusia elinvoimia.

Kaikki nämät tosiasiat, jotka päivä päivältä tunkeuvat kunkin kimppuun, koska paha yhä kasvaa, vaativat nopeata ja perusteellista apua. Mutta yhteiskunta on neuvoton näitten epäkohtien edessä, kuin härkä vuoren juurella; se kiertää kuin hevonen kiertomyllyssä rataansa, neuvottomana, avuttomana, surkeuden ja tyhmyyden perikuvana. Ne jotka tahtoisivat auttaa, ovat vielä heikot; niiltä joiden tulisi auttaa, puuttuu vielä riittävää käsitystä; ne jotka voisivat auttaa, eivät tahdo; he luottavat valtaansa ja ajatte-

levat parhaassa tapauksessa madame Pompadourin kanssa: après nous le déluge (meidän jälkeemme vedenpaisumus). Mutta jos vedenpaisumus tuleekin heidän eläessään? —

Ja virta nousee ja huuhtoo perusteita, joilla valtio- ja yhteiskuntarakennuksemme lepää. Koko mailma tuntee, että perusteet horjuvat, ja että vain voimakkaat tukeet voivat pelastaa. Mutta sellaiset vaatisivat suuria uhreja, joita vallitsevain luokkien olisi tehtävä. Mutta siinäpä onkin este. Jokaista ehdotusta, jonka toteuttaminen vakavasti vahingoittaa vallitsevien luokkien aineellisia etuja, ja uhkaa heidän etuoikeutettua asemaansa, vastustavat he raivoisasti, ja leimaavat sen valtion ja yhteiskuntajärjestyksen kumoomispyrkimykseksi. Mutta sairasta yhteiskuntaa ei voida parantaa ilman että vallitsevien luokkien etuoikeudet pannaan alttiiksi, ja lopulta poistetaan.

„Taistelu työväenluokan vapautuksesta ei ole taistelua etuoikeuksista, vaan tasaisista oikeuksista ja velvollisuuksista kaikkein etuoikeuksien poistamiseksi“, seisoo sosialidemokraattien ohjelmassa. Siitä seuraa, ettei puolinaisilla toimenpiteillä ja pikku myönnytyksillä saada mitään aikaan.

Mutta vallitsevat luokat pitävät erikoisasemaansa täysin luonnollisena ja selvänä asiana, jonka oikeutusta ja pysyväisyyttä ei ole lupa epäillä, ja siksi onkin selvää, että he vastustavat jokaista yritystä, jonka tarkotus on järkyttää heidän etuoikeutettua asemaansa, vieläpä esitykset ja laitkin, jotka eivät tarkota muuttaa nykyisen yhteiskuntajärjestyksen perusteita eikä heidän etuoikeusasemaansa, saavat heidät liikkeelle vastustukseen, niin pian kuin heidän kukkaronsa voi tulla kysymykseen. Parlamentissa painetaan kokonaisia paperivuoria täyteen puheita, kunnes lopuksi tästä synnyttävästä vuoresta tulee esille pieni hiiri. Työsuojeluksen selviä vaatimuksia vastustetaan niin kiivaasti, kuin riippuisi siitä yhteiskunnan olemassa-olo. Ja jos heiltä loppumattomien taistelujen kautta saa kiristetyksi muutamia myönnytyksiä, niin käyttäytyvät he kuin olisivat uhranneet suuren osan omaisuuttaan. Ja samaa itsepintaista vastarintaa tekevät he, jos on kysymys alempien luokkien tunnustamisesta muodollisesti tasa-arvoisiksi, esim. työvälipuhetta tehtäissä yhtä oikeutetuiksi neuvottelemaan heidän kanssaan.

Tämä vastustus yksinkertaisimmissakin asioissa, ja mitä selvimpiä vaatimuksia vastaan, todistaa todeksi, ettei mitään vallitsevaa luokkaa saa vakuutetuksi *syillä*, jollei olosuhteitten pakko saata heitä käsitykseen ja myönnytyksiin. Mutta olojen valta riippuu yhä enemmän siitä, missä määrin sorretut olosuhteittemme kehittyessä tulevat käsitykseen asioista. Luokkavastakohdat tulevat terävämmiksi, selvemmiksi ja tuntuvammiksi. Riistetyt luokat käsittävät olevain olojen pitämättömyyden, heidän kiihkonsa kasvaa, ja samalla vaativa pyrkimys muuttamaan oloja inhimillisemmiksi. Sitä mukaa kuin tämä käsitys leviää laajemmalti, *valtaa se lopulta yhteiskunnan äärettömän enemmistön, joka suoranaisesti tarvitsee tätä muutosta.* Mutta samassa määrin, kuin tuntuvan muutoksen tarve lisääntyy kansanjoukoissa, *vähentyy hallitsevien vastustuskyky, jonka valta juuri perustuu sorrettujen tietämättömyyteen.* Vaikkakin ratkaisu yhteiskunnallisten vastakohtien poistamiseksi vaatii suuria uhrauksia ja paljon ponnistusta, niin on se ratkaisu löytyvä, niin pian kuin vastakohdat ovat saavuttaneet kehityksensä huipun, jota kohti ne nopeasti kiirehtivät.

Keinot, joita yksityisillä kehitysasteilla on käytettävänä, riippuvat olosuhteista; on mahdoton edeltäpäin sanoa, mihin keinoihin yksityistapauksissa välttämättömästi on ryhdyttävä. Ei yksikään hallitus eikä ministeri, kuinka mahtavia lienevätkään, tiedä edeltäpäin, mihin olosuhteet heitä ensi vuonna pakottavat. Kysymys keinoista on kysymys taistelun taktiikasta. Mutta taktiikan määräävät vastustajien voimat ja ne keinot, joita kummallakin puolella on käytettävissä. Keino, joka tänään on edullinen, voi huomena olla hyljättävä, koska olot, jotka sen oikeuttivat, ovat muuttuneet. Kun on päämäärä tiedossa, riippuvat keinot sen saavuttamiseksi ajasta ja olosuhteista, tarpeellista on vain käyttää tehoisimpia ja osuvimpia keinoja, mitä aika ja olot myöntävät. Kun on kuvattava tulevaisuuden oloja voidaan tehdä vain hypoteettisia (ehdollisia) väitteitä, täytyy näet esittää perusteita, joiden otaksuu tapahtuvan.

Tältä näkökannalta katsoen väitämme me, että jonain määrättynä ajankohtana kaikki kuvatut epäkohdat ovat niin kohonneet huippuunsa, että kansan suuri enem-

mistö selvästi näkee ja tuntee niiden olevan sietämättömiä, ja että yleinen perinpohjaisten muutosten vastustamaton halu heidät valtaa, jotta he pitävät nopeinta apua tarkoituksenmukaisimpana.

Kaikki yhteiskunnalliset epäkohdat johtuvat poikkeuksetta asiain sosiaalisesta järjestyksestä, joka nykyisin, kuten olemme osottaneet, nojaa kapitalismiin, kapitalistiseen tuotantotapaan, jonka kautta kapitalistiluokka on kaikkien työvälineitten — maan, kaivosten, raaka-aineitten, kulkuneuvojen — omistaja, ja sen kautta harjoittaa kansan suuren enemmistön riistämistä ja sortoa, josta on seurauksena olemisen epävarmuus ja alennus riistettyjen luokkien kesken. Siksipä olisikin lyhyin ja nopein askel yleisen pakkoluovutuksen (expropriationin) kautta muuttaa kapitalistinen omaisuus yhteiskunnalliseksi omaisuudeksi (yhteisomaisuudeksi). Tavaratuotanto muutetaan sosialistiseksi, s. o. sitä harjotetaan yhteiskunnan kautta ja sen hyväksi. Suurtuotanto ja yhteiskunnallisen työn yhä suurempi tuotantokyky, tähän saakka riistettyjen luokkien kurjuuden ja sorron lähde, tulevat nyt kaikkien korkeimman hyvinvoinnin ja sopusointuisan kehityksen lähteeksi.

YHTEISKUNNAN SOSIALISEERAUTUMINEN.

Työvälineiden muuttuminen yhteisomaisuudeksi luo yhteiskunnalle uuden perustan. Elin- ja työehdot kummallekin sukupuolelle tulevat aivan toisiksi teollisuudessa, maanviljelyksessä, liikenteessä, kasvatuksessa, avioliitossa, tieteellisessä ja seuraelämässä. Inhimillinen olemus saa uuden sisällön. Vähitellen menettää valtiollinen järjestelmäkin pohjansa ja valtio katoaa; se lakkaa itsestään olemasta.

Tämän kirjan ensi osassa osotettiin, miksi valtion täytyi syntyä. Se on yhteiskunnallisen kehityksen tuote alkuperäisestä kommunismiin perustuvasta yhteiskunnasta, joka katoaa sitä mukaa kuin *yksityisomaisuus* kehittyy. Yksi-

tyisomaisuuden syntyessä esiintyy yhteiskunnassa vastakkaisia etuja. Syntyy sääty- ja luokkavastakohtia, jotka johtavat välttämättömiin luokkataisteluihin eturyhmien kesken ja uhkaavat uuden järjestelmän olemassaoloa. Mutta uuden järjestyksen vastustajain kurissapitämiseksi ja uhattujen omaisuuksien turvaksi tarvitaan järjestö, joka estää hyökkäykset ja julistaa omaisuuden „oikeudelliseksi“ ja „pyhäksi“. *Tämä omaisuutta turvaava järjestö ja valta on valtio.* Lakien kautta puolustaa se omaisuutta ja esiintyy laillisesti vahvistetun järjestyksen uhkaajia vastaan tuomarina ja kostajana. Sisimmän olemuksensa mukaan ovat siis vallitsevan omistajaluokan edut ja valtiovalta vanhoillisia. Valtiojärjestelmä muuttuu vasta, kun omaisuuden edut vaativat. Kun valtio näin on luokkavallan välttämätön järjestelmä, niin kadottaa se välttämättömyytensä ja olemismahdollisuutensa, niin pian kuin luokkavastakohdat yksityisomaisuuden kadotessa poistuvat. Valtio lakkaa vähitellen isännyyssuhteen hävitessä, kuten uskontokin katoaa, kun ei enää uskota yliluonnollisiin olentoihin tai järjellisiin, yliaistillisiin voimiin. Sanoilla tulee olla sisältö; kun ne kadottavat sen, niin lakkaavat ne muodostamasta käsitteitä.

Tässä väittää ehkä joku kapitalistisesti ajatteleva lukija: tuo on kyllä hyvää ja kaunista, mutta millä „oikeusperustalla“ puolustaa yhteiskunta näitä perinpohjaisia muutoksia? Oikeusperusta on sama, joka aina on käsillä, kun on kysymys samantapaisista muutoksista ja uudistuksista, *yhteishyvä.* Oikeuden lähde ei ole valtio, vaan yhteiskunta, jonka asiamies vain valtio on, toimenaan oikeuden käyttö. Vallitseva yhteiskunta oli tähän saakka vain pieni vähemmistö, mutta se toimii koko yhteiskunnan (kansan) nimessä ilmoittaen olevansa „yhteiskunta“, kuten Ludvig XIV sanoi: L' ètat c' est moi (valtio olen minä). Kun sanomalehtemme kirjoittavat: talvikausi on loppunut, kaikki kiirehtivät maalle, niin eivät he tarkoita sillä kansaa, vaan yläluokan kymmentätuhatta, jotka muodostavat „yhteiskunnan“ niinkuin „valtionkin“. Joukko on plebsiä (alhaisoa), vile multitudo (raakaa joukkoa), roskaväkeä, rahvasta. Tämän mukaan on kaikki, mitkä yhteiskunnan nimessä on tehty „yleishyväksi“, ensi sijassa hyödyttänyt vallitsevia luokkia.

Heidän etujensa mukaan säädetään lait. „Salus reipublicae suprema lex esto“ (yhteiskunnan hyvä olkoon korkein laki) on tunnettu muinaisroomalainen oikeusperuste. Mutta kutka muodostivat roomalaisen yhteiskunnan? Kukistetut kansat, miljoonat orjat? Ei! verrattain pieni luku Rooman kansalaisia, ensi sijassa Rooman aateliset, jotka elivät kukistettujen kustannuksella.

Kun keskiajalla aateli ja ruhtinaat rosvosivat yhteismaan, niin tekivät he sen „oikeuden takia“, „yhteishyväksi“, ja kuinka perusteellisesti silloin pideltiin yhteismaata ja avuttomain talonpoikain omaisuutta, sitä osoittaa keskiajan historia nykyaikaan saakka joka sivullaan. Kun sitten Ranskan suuri vallankumous pakkoluovutukseellaan anasti aatelin ja kirkon omaisuuden, teki se sen „yleishyvän“ nimessä, ja suurin osa niistä 8 miljoonasta maatilasta, jotka ovat porvarillisen Ranskan tuki, kiittää olemassa olostaan tätä „luovutusta“. „Yhteishyvän“ nimessä otti Espanja useamman kerran kirkon omaisuutta haltuunsa, ja Italia otti sen kaiken, „pyhän omaisuuden“ innokkaimpain puolustajain suostumuksella. Englannin aateli on vuosisatoina varastanut Irlannin ja Englannin kansan omaisuutta, ja lahjotti itselleen „laillisesti“ v. 1804—1832 kokonaista 3,511,710 acrea yhteismaata. Ja kun suuressa pohjois-Ameriikan orjasodassa miljoonia orjia julistettiin korvauksetta vapaaksi oltuaan herrainsa ansaitsemaa omaisuutta, niin tapahtui tämäkin yhteisen hyvän nimessä. Koko porvarillinen kehityksemme on keskeymätöntä pakkoluovutus- ja anastustoimintaa, jossa tehtailija nielee käsityöläisen, suurtilallinen talonpojan, tukkukauppias pienen kauppiaan ja kapitalisti toisen s. o. isompi pienempänsä. Ja porvaristomme mukaan tapahtuu kaikki tämä yhteiskunnan hyödyksi — Napoleonit „pelastivat“ 18 p. brumairekuuta ja 2 p. joulukuuta „yhteiskunnan“ ja tämä onnitteli heitä; jos yhteiskunta tulevaisuudessa pelastaa itsensä ottaessaan käsiinsä luomansa omaisuuden, niin tekee se historiallisesti mitä huomattavimman teon, *sillä kysymyksessä ei ole toisen sortaminen toisen hyödyksi, vaan kaikille tasaisten elinehtojen ja kullekin inhimillisen olemassaolon mahdollisuuksien hankkiminen.* Se on siveellisesti suurenmoisin teko, mitä yhteiskunta on koskaan suorittanut.

Missä muodossa tämä suuri yhteiskunnallinen pakkoluovutus tapahtuu, ei ole ennustettavissa. Kuka voi tietää, millaiset olot silloin ovat.

„Kapitaali“ nimisessä kirjeessään Kirchmannille sanoo Rodberdus: „Kapitaaliomaisuuden lakkauttaminen ei ole mikään mahdottomuus, vaan kansantaloudellisesti sangen hyvin ajateltavissa. Myös olisi se varmasti suoranaisin apu yhteiskunnalle, joka lyhyesti sanoen kärsii koron, maa- ja kapitaalikoron kasvamisesta. Se olisi myös maa- ja kapitaali-omaisuuden lakkauttamisen ainoa muoto, joka ei hetkeksikään keskeyttäisi liikennettä, eikä kansallisen rikkauden edistystä.“

Kuinka sellaisen toimenpiteen jälkeen asiat järjestyisivät, ei ole täysin esitettävissä. Ei kukaan ihminen voi tietää kuinka tulevat polvet järjestävät yhteiskuntansa ja tyydyttävät tarpeensa. Yhteiskunnassa on kuten luonnossakin kaikki ainaisessa virtauksessa, toinen tulee, toinen menee, vanhan ja kuolleen tilalle tulee uutta ja elinvoimaista. Tehdään mitä lukuisimpia ja erilaisimpia keksinnöitä ja parannuksia joiden kantavuutta ja merkitystä ei kukaan voi aavistaa, ne tulevat käytäntöön ja kumoavat sekä muuttavat, aina merkityksensä mukaan, inhimilliset elintavat, koko yhteiskunnan. Tulevassa esityksessä voi siis vain olla kysymys kehityksen yleisistä periaatteista, joiden esiintyminen, mikäli olemme osoittaneet, tapahtuu itsestään, ja joiden toteutuminen jossain määrin on nähtävissä. Yhteiskuntaa ei tähän saakka ole ollut olemassa, jota yksilöt olisivat voineet ohjata, vaikka väliin on siltä näyttänytkin — „luulee ohjaavansa ja onkin ohjattu“, — vaan elimistö, joka kehittyy varmojen sisäisten lakiensa mukaan: tulevaisuudessa on kaikki yksilön tahdon mukainen hallinto vasta aivan mahdoton. Yhteiskunta on silloin kansanvalta, joka on päässyt olemuksensa salaisuuden perille, se on keksinyt oman kehityksensä lait ja käyttää näitä tietoisesti edelleen kehittyäkseen.

Niin pian kuin yhteiskunta tulee työvälineitten omistajaksi, *tulee kaikkien työkykyisten työvelvollisuus sukupuolesta riippumatta sosialisen yhteiskunnan peruslaiksi.* Yhteiskunta ei voi tulla toimeen ilman työtä. Sillä on siis oikeus vaatia, että jokainen, joka tahtoo saada tar-

peensa tyydytetyksi, myöskin ruumiillisten ja henkisten voimiensa mukaan on toimessa kaikkien tarpeitten tyydytyksiä hankittaissa. Typerä väite, että sosialistit tahtoisivat poistaa työn, on järjettömyys joka vertaansa hakee. Työtä tekemättömiä laiskureita on *ainoastaan* porvarillisessa mailmassa. Sosialismi yhtyy raamatun sanoihin: joka ei työtä tee, ei hänen syömänkään pidä. Mutta työn on oltava hyödyllistä, tuottavaa. Uusi yhteiskunta siis vaatii, että kukin toimittaa määrätyn työn teollisuudessa, ammateissa, maanviljelyksessä tai muulla hyödyllisellä alalla, jonka kautta syntyy tuotanto löytyväin tarpeitten tyydyttämiseksi. *Ilman työtä ei ole nautintoa, eikä työtäkään vaadita antamatta nautintoa.*

Kun kaikki ovat velvoitetut tekemään työtä, on kaikilla sama pyrkimys työn kautta saada kolme ehtoa täytetyksi. Ensiksikin, että työaika on kohtuullinen eikä rasita ketään; toiseksi että työ on mahdollisimman miellyttävä ja tarjoo vaihtelua, kolmanneksi, että se on mahdollisemman tuottava, koska siitä riippuu työajan ja nautinnon määrä. Nämät kolme ehtoa riippuvat taasen käytettävissä olevain työvälineitten ja työvoimain laadusta ja määrästä, sekä niistä vaatimuksista, joita yhteiskunta asettaa elantoonsa nähden. Sosialistinen yhteiskunta ei muodostu proletaarista elämää varten, *vaan poistaakseen ihmisten suuren enemmistön proletaarisen elintavan.* Se koettaa kullekin hankkia niin paljon elämän mukavuuksia kuin mahdollista, ja niin esiintyy kysymys: kuinka korkealle asettaa yhteiskunta vaatimuksensa.

Voidakseen määrätä tätä tarvitaan hallinto, joka käsittää kaikki toimialat. Kuntamme muodostavat tässä suhteessa tarkotuksenmukaisen perustan; jos nämä ovat liian suuret helpon yhteiskatsauksen saavuttamiseksi, niin jaetaan ne piireihin. Kuten ennen, muinaisaikaisessa yhteiskunnassa, niin ottavat nyt kaikki täysi-ikäiset kunnan jäsenet *ilman eroa sukupuoleen nähden* osaa vaaleihin ja määräävät luottamushenkilöt, jotka ohjaavat hallintoa. Kaikkien paikallishallintojen päänä on keskushallinto — ei mikään valta-asemassa oleva hallitus, vaan toimeenpaneva hallintoneuvosto. — Määräävätkö tämän keskushallinnon kaikki kansalaiset, vaiko kunnallishallinnot, on yhdentekevä.

Näillä kysymyksillä ei tulevaisuudessa ole enää sitä merkitystä kuin nykyisin, sillä ei ole kysymystä paikkain täyttämisestä, jotka tuottavat suurempaa valtaa, vaikutusta ja tuloja, vaan luottamustoimista, joihin valitaan kykenevimmät, *miehet tai naiset*, jotka erotetaan paikoistaan tai valitaan uudestaan sen mukaan, kuin tarve vaatii ja valitsijat toivovat. Kaikki paikat täytetään vaan määrätyksi ajaksi. Mitään erikoisia virka ansioita ei näitten paikkojen pitäjillä ole, puuttuu pysyvän toimen ominaisuus ja hierarkkinen järjestys virka-arvoissa ja ylennyksissä. Tältä katsantokannalta katsoen on yhdentekevää, löytyykö keskushallinnon ja paikallishallintojen välillä väliasteita, jonkinmoisia maakuntahallintoja tai semmoisia. Jos semmoisia pidetään tarpeellisena, niin niitä perustetaan, jollei, niin ollaan ilman. Kaikessa ratkaisee tarve, kuten käytäntö sen osoittaa. Jos yhteiskunnan kehitysedistykset tekevät vanhoja järjestöjä tarpeettomiksi, niin poistetaan ne ilman meteliä ja riitaa, sillä ei kellään ole persoonallista etua niiden pysymisestä, ja järjestetään uusia. Tämä, mitä leveimmällä kansanvaltaisella perustalla lepäävä hallinto, on siis perusteellisesti eroava nykyisestä. Mitä taisteluita tarvitaankaan sanomalehdissä, mitä suukopua parlamenteissa, mitä asiakirjapinkkoja kanslioissa, jos mieli aikaansaada pienintäkään muutosta hallitukseen!

Lähin päätehtävä on saada selville käsillä olevain voimien lukumäärä ja laatu, työvälineitten, tehtaitten, työpajojen, kulkuneuvojen, maaperän y. m. määrä ja laatu. Sitten on määriteltävä, mitä varastoja on käsillä, ja mitä määriä tarvitaan tarpeitten tyydyttämiseksi jonain aikana. Kuten nykyisin valtiot ja kunnat vuosittain määräävät kulunkiarvionsa, niin tehdään tulevaisuudessa sellainen koko yhteiskunnallista tarvetta varten ja otetaan huomioon muutokset, joita laajenneet tai uudet tarpeet vaativat. Tilasto näyttelee tässä pääosaa, siitä tulee uuden yhteiskunnan tärkein apukeino, joka määrää kaiken yhteiskunnallisen toiminnan paljouden. Tilastoa käytetään nyt jo laajalti samallaisia tarkotuksia varten. Valtion ja kuntain kulunkiarviot nojautuvat suureen määrään tilastollisia tietoja, joita vuosittain kootaan yksityisillä hallintoaloilla. Pitempi kokemus ja jonkummoinen vakinaisuus juoksevissa asioissa

helpoittavat sitä. Myös voi jokainen suuremman tehtaan omistaja, jokainen kauppias normaali-oloissa määrätä suunnilleen, mitä hän tulevaksi neljännesvuodeksi tarvitsee ja miten hänen on järjestettävä tuotantonsa ja ostonsa. Jollei satu aivan erikoisia muutoksia, niin voi hän helposti ja vaivatta noudattaa suunnitelmiaan.

Kokemus, että pulat syntyvät sokean anarkisen tuotannon kautta, s. o. kun tuotetaan tuntematta eri tavarain varastoja, menekkiä ja tarvetta mailman markkinoilla, on, kuten on esitetty, jo vuosia sitten aiheuttanut suurteollisuuden harjoittajat eri aloilla yhtymään kartelleiksi ja trusteiksi, osaksi määrätäkseen hinnat, ja osaksi kokemusten sekä tilausten mukaan järjestääkseen tuotannon. Kunkin liikkeen tuotantokyvyn ja todenmukaisen menekin mukaan määrätään, kuinka paljon kunkin on lähimpinä kuukausina tuotettava. Rikkomiset rangaistaan suurilla sakoilla ja poissulkemisella. Työnantajat eivät tee näitä sopimuksia yleisön hyödyksi, vaan vahingoksi, sekä omaksi edukseen. Heidän tarkotuksensa on käyttää yhteenliittymisen voimaa hankkiakseen suurempaa hyötyä. Tuotannon järjestämisen kautta vaaditaan yleisöltä hintoja, joita ei mitenkään saataisi kilpataistelussa. Rikastutaan siis kuluttajain kustannuksella, joiden täytyy maksaa vaadittu hinta tarvitsemistaan tavaroista. Ja kuten kuluttaja kärsii vahinkoa trustien kautta, niin myös työntekijä. Tuotannon järjestely työnantajain kautta tekee osan virkailijoista ja työläisistä vapaiksi, ja nämät, elääkseen, tarjoutuvat työhön halvemmalla kuin toverinsa. Sitäpaitsi on kartellin yhteiskunnallinen valta niin suuri, että työväen järjestöt harvoin tai ei koskaan voivat nousta niitä vastaan. Työnantajilla on näin kaksinkertainen etu, he saavat korkeampia hintoja, ja maksavat pienempiä palkkoja. Tämä tuotannon järjestäminen *on päinvastainen sille, joka tulee vallitsemaan sosialistisessa yhteiskunnassa.* Tänään on työnantajain etu määräävänä, tulevaisuudessa yleishyöty. Mutta porvarillisessa yhteiskunnassa ei voi paraitenkaan järjestetty kartelli ottaa huomioon kaikkia tekijöitä; kilpailu ja keinottelu raivoovat edelleen mailman markkinoilla kartellista huolimatta ja niin käy äkkiä selville, että laskuissa oli aukko, ja teennäinen rakennus sortuu kokoon.

Kuten suurteollisuudella on kaupallakin laaja tilasto. Joka viikko antavat suuremmat kauppa- ja satamapaikat yleistietoja petrooli-, kahvi-, puuvilla-, sokeri- y. m. varastoista, tilastoja, jotka usein ovat epätarkat, koska tavaran omistajille on edullista, jollei totuus pääse tiedoksi. Mutta yleiseen katsottuna, ovat nämät tilastot kuitenkin jotakuinkin varmat, ja antavat asiaa harrastavalle yleiskatsauksen markkinain tilasta lähiaikoina. Mutta keinottelu esiintyy tässäkin sotkemaan laskuja, ja tekee se rehellisen afäärin mahdottomaksi. Yhtä mahdoton tuntuu olevan tuotteiden jako, kaupan, keinottelun luonteen, kauppiasten luvun ja heidän etujensa ristiriitaisuuden takia.

Mutta sosiaalisessa yhteiskunnassa ovat olot täydellisesti järjestetyt, koko yhteiskunta on solidaarisesti yhtynyt. Kaikki käy järjestyksessä suunnitelman mukaan, ja niin on eri tarpeitten määrän selville saaminen helppo. Kun on vähän saatu kokemusta, niin täydentyy kaikki kuin leikillä. Jos esim. tilastollisesti on saatu selville, kuinka paljon keskimäärin tarvitaan leipää, lihaa, kenkiä, kankaita j. n. e. ja toiselta puolen tunnetaan kysymyksessä olevain tuotantolaitosten tuottavaisuus, *niin saadaan tästä jokapäiväisen yhteiskunnallisen työajan välttämätön keskipituus. Vielä käy selville, tarvitaanko uusia tuotantolaitoksia jotain tavaraa varten, tai voidaanko sellaisia tarpeettomia lakkauttaa, tai järjestää toisiin tarkotuksiin.*

Kukin yksityinen ratkaisee itse, millä työalalla tahtoo toimia. Mitä erilaisimpain alain suuri luku tekee mahdolliseksi ottaa huomioon mitä erilaisimmat toivomukset. Jos jollain alalla on liikaa ja toiselta puuttuu työvoimia, niin täytyy hallinnon ryhtyä toimiin tasotuksen aikaansaamiseksi. Tuotannon järjestäminen ja tilaisuuden anto eri voimien käyttämiseen oikeilla paikoillaan tulee valittujen toimimiesten päätettäväksi. Siinä määrin, kun eri voimat toimivat yksimielisesti, käy koneisto helpommin. Yksityiset työalat ja osastot valitsevat järjestysmiehensä, jotka ottavat johdon haltuunsa. Nämät eivät ole mitään kurinpitäjiä, kuten nykyiset työntarkastajat ja mestarit, vaan tovereita, jotka tuottajan sijassa hoitavat hänen hallintovaltaansa. Ei ole mahdotonta, että järjestöjen kehittyessä ja sivistyksen

laajetessa, nämät toimet vuoroonsa ovat kaikkien osakkaitten hallussa sukupuolia eroittamatta.

Täydelle vapaudelle ja kansanvaltaiselle tasa-arvolle perustettu työ, jossa yksi vastaa kaikista ja kaikki yhdestä, ja niin täysi solidariteetti vallitsee, on synnyttävä työhalun ja kilpailun, jommoista ei nykyisen talousjärjestelmän vallitessa missään ole tavattavissa. Mutta tämä työniloa uhkuva henki vaikutta tuottavaisuuteenkin.

Vielä on kaikilla, *kun keskenäisesti tehdään toistensa hyväksi työtä,* hyötyä siitä, että kaikki kappaleet tulevat mahdollisemman hyvät ja ne tuotetaan mahdollisemman pienellä voimain ja työajan hukalla. *Tämä yhteinen etu saattaa kaikki ajattelemaan tuotannon parantamista, nopeutta ja yksinkertaiseksi tekemistä. Kunnianhimo kiihoittaa keksintöjen tekemiseen erityisesti, toinen tahtoo voittaa toisensa ehdotusten tekemisessä* *). Siis tapahtuu päinvastoin kuin mitä sosialismin vastustajat väittävät. Kuinka paljon keksijöitä menee hukkaan porvarillisessa mailmassa. Kuinka monta kulutetaan ja sysätään syrjään! Jos äly ja kyky omistusoikeuden sijalla olisivat porvarillisen yhteiskunnan johdossa, *niin saisi suurin osa työnantajia jättää paikkansa työmiehille, työnjohtajille, teknikoille, insinööreille, kemisteille y. m.* Nämäthän 99:ssä tapauksessa 100:sta ovat tehneet ne keksinnöt ja parannukset, joita suuren kukkaron mies hyväkseen käyttää. Kuinka monta tuhatta keksijää onkaan sortunut, kun eivät sattuneet löytämään miestä, joka olisi antanut varat keksinnön

---

*) „Kilpailun mahti, joka kiihoittaa valtavimpiin ponnistuksiin saadakseen toiselta ylistystä ja ihailua, osottautuu kokemusten mukaan hyödylliseksi kaikkialla, missä ihmiset julkisesti kilpailevat, olkoonpa sitten kysymys rivouksista tai muusta, josta yksilöllä ei ole mitään hyötyä. Sen laatuista kilpailua, jossa koetetaan kuka voisi tehdä enimmän yhteiseksi hyväksi, eivät sosialistit hylkää.“ John Stuart Mill: „Valtiotalous.“ Kukin yhdistys ja samaan päämäärään pyrkiväin henkilöjen yhtyminen, osottavat lukuisia esimerkkejä korkeammasta pyrkimyksestä, josta ei ole mitään aineellista, vaan yksin aatteellista hyötyä. Kunnianhimo siis kiihottaa kilpailemaan yhteisen asian hyödyttämisessä. Mutta tällainen kunnianhimo on hyve, joka hyödyttää kaikkia, ja tyydyttää yksilöäkin. Kunnianhimo on vain siellä vahingollinen ja hyljättävä, missä se esiintyy kokonaisuudelle vahingoksi ja toisten kustannuksella.

toimeenpanemiseen, kuinka monta ansiokasta keksijää ovat jokapäiväisen elämän huolet painaneet alas, se ei ole arvattavissa. Eivät ole selvän pään ja terävän järjen, vaan suurten varojen miehet mailman herroja, jolla ei suinkaan ole sanottu, ettei selvä järki ja täysi kukkaro voisi löytyä samallakin henkilöllä.

Kukin käytännöllisessä elämässä liikkuva henkilö tietää, miten epäluuloisesti työmies nykyisin ottaa vastaan jokaisen keksinnön ja parannuksen. Ja oikeudella. Tavallisesti ei hän saa siitä etuja, vaan hänen käyttäjänsä; hänen täytyy pelätä, että uusi kone voi heittää hänet liikana kadulle. Sen sijaan, että ilolla tervehtisi keksintöä, joka tuottaa ihmiskunnalle kunniaa ja etuja, on hänellä kirous huulillaan. Ja kuinka moni parannus tuotantotavoissa, jonka työmies keksii, jää toimeen panematta. Hän jättää sen ilmaisematta kun pelkää, ettei siitä olisi hyötyä vaan vahinkoa, tämä on luonnollinen seuraus etujen ristiriitaisuuksista*).

Sosialistisessa yhteiskunnassa on etujen vastakkaisuus poistettu. Kukin kehittää kykyjään hyödyttääkseen itseään, ja samalla hyödyttää hän yhteiskuntaakin. Nykyisin ovat

---

*) V. Thünen sanoo kirjassaan „Eristetty valtio": Vastakkaisissa eduissa on syy, miksi proletaarit ja omistavat edelleen ovat vihamielisesti vastakkain ja pysyvät sovittamattomina, *niin kauan kuin tätä etujen vastakkaisuutta ei ole poistettu.* Ei palkan maksajan hyvinvoinnista, vaan keksinnöstä, maan ja rautateitten perustamisesta ja uusien kauppasopimusten solmiamisesta voi kansallisomaisuus kohota. Mutta nykyisen yhteiskuntajärjestyksemme vallitessa ei se koske työmiestä, hänen osansa pysyy sellaisena kuin se olikin, jos *omaisuuden koko lisäys tulee kapitalistien ja maanomistajien hyväksi.*" Tämä pitää miltei sana sanalta yhtä Gladstonen kanssa, joka v. 1864 Englannin parlamentissa selitti, että tämä tulojen ja vallan huumaava kasvaminen, (joka Englannissa on viime 20:nä vuotena tapahtunut) on yksinomaan rajoittunut omistaviin luokkiin." Mainitussa teoksessaan sanoo v. Thünen: *„Työläisen eroittamisessa tuotantonsa tuloksista on pahan juuri."*

Morelly sanoo teoksessaan „Lainsäädännön periaatteet": „Omaisuus erottaa meidät kahteen luokkaan, rikkaihin ja köyhiin. Edelliset rakastavat omaisuutta, eivätkä tahdo puolustaa valtiota; jälkimäiset eivät mitenkään voi rakastaa isänmaata, sillä se ei anna heille mitään muuta kuin kurjuutta. Mutta kukin kyllä rakastaa isänmaata omaisuusyhteyden vallitessa, sillä kukin saisi sen kautta eloa ja onnea."

persoonallinen itsekkyys ja yhteishyvä enimmäkseen *vastakkaisia*, poistaen toisiaan; uudessa yhteiskunnassa *ovat persoonallinen itsekkyys ja yleishyvä sopusoinnussa keskenään ja käyvät yhteen* *).

Tällaisen normaalitilan suuremmoinen vaikutus on selvä, työn tuottavaisuus lisääntyy valtavasti. Työvoimien hajaannus miljooniin pikkuliikkeisiin, jotka työskentelevät vaillinaisilla työvälineillä, lakkaa. Kuinka suuri ero on pienten, keskiarvoisten ja suurten liikkeiden tuottavaisuudella, osottakoon seuraava taulu Massachusetsin teollisuustilastosta v:lta 1890. Siellä jaettiin kymmenen pääalan liikkeet kolmeen luokkaan. Ne, jotka tuottivat vähemmän kuin 40,000 dollarin arvosta, luettiin alimpaan luokkaan, 40,000 ja 150,000 dollarin väliltä keskiseen ja yli 150,000 dollarin tavara-arvon tuottajat ylimpään luokkaan.

	Liikkeiten luku.	Prosentti-määrä kaikista liikkeistä.	Eri luokkien yhteinen tuotantoarvo dollareissa.	Yht. tuotantoarvo pros.luku.
Alin luokka . .	2,042	55,2	51,666,617	9,4
Keski luokka . .	968	26,2	106,868,635	19,5
Ylin luokka . .	686	18,6	390,817,300	71,1
	3,696	100,0	549,346,552	100,0

Siis tuottavat suurliikkeet monikertaisen määrän tavaraa. Mutta nekin voisivat olla paremmin järjestetyt. Th. Hertzka on laskenut kuinka paljon työtä ja aikaa tarvittaisi Itävallan 22 milj. nousevan asujamiston elättämiseen suurtuotannon avulla. Tuloksena oli, että tarvittaisi 615,000 työvoimaa nykyisen keskimääräisen työajan vallitessa yli vuoden työssä. Nämät muodostavat 12,3 % Itävallan työkykyisistä asukkaista, jos kaikki naiset, ja

*) Verratessaan kommunismin etuja ja haittoja sanoo Stuart Mill: „Ei mikään voi olla suotuisampi sellaisen käsityksen kehitykselle, (että yleinen etu myös on yksityinenkin), kuin kommunistinen yhteenliittyminen. Kaikki kunnianhimo, sekä ruumiillinen ja henkinen toiminta, jotka nyt uupuvat ajaessaan yksityisiä ja itsekkäitä etujaan, hakisivat toisia toimialoja ja löytäisivät niitä pyrkimyksessä yhteishyvään.

miespuoliset alle 16 ja yli 50 vuoden vapautetaan työstä. Jos kaikki 5 milj. työkykyistä miestä olisi saman päivätyöajan mukaan töissä, niin tarvitsisi heidän työskennellä vain 6 viikkoa vuodesta, jotta 22 milj. ihmistä saisivat välttämättömät elintarpeet. Jos otetaan 300 työpäivää vuodessa, niin tarvitsisi olla työssä vain 1 $^{3}/_{8}$ tuntia päivässä. Mitä sanovat työpäivän lyhennysten vastustajat? *Täytyy yhä uudelleen huomauttaa ettei uusi yhteiskunta halua elää proletaarisesti, se tahtoo elää kuin kehittynyt kulttuurikansa ja kaikkia jäseniään myöten ensimmäisestä viimeiseen saakka.* Mutta se ei ainoastaan tyydytä kaikkien aineellisia tarpeita, vaan suo heille riittävää aikaa kehittymiseen taiteissa ja tieteissä sekä virkistyksiin.

Vielä muissakin kohdin eroaa sosialistinen yhteistalous porvarillisesta yksilöllisyydestä. „Huokean ja huonon“ periaate, joka on määräävänä suurelle osalle kapitalistista tuotantoa, koska suurimmalla osalla ostajakuntaa on mahdollista hankkia vain halpoja tavaroita, katoaa. Tuotetaan vain parasta, joka kestää kauemmin, ja jota ei tarvitse uusia niin usein. Muotihulluudet, jotka vain suosivat tuhlausta ja usein mauttomuutta, lakkaavat. Epäilemättä pukeudutaan tarkotuksenmukaisemmasti ja miellyttävämmästi kuin nykyisin, — sivumennen sanoen, osottavat viime sadan vuoden muodit, etenkin mitä miehiin tulee, mahdollisimman suurta mauttomuutta — eikä myöskään joka neljännesvuosi oteta käytäntöön uutta muotia, narrimaisuus joka toiselta puolen riippuu naisten kilpataistelusta, komeiluhalusta ja tarpeesta pitää rikkauksiaan näytteillä. Sitäpaitsi elää nykyisin joukko olijoita näistä muotihulluuksista, joita he oman etunsa takia kiihottavat. Muotihulluuksien kanssa pukuun nähden katoaa rakennusten tyyleissä ilmenevä muotinarrimaisuus. Ei kukaan voi väittää, että tässä aikamme hermostusta kuvaavassa tyylien vaihtelussa olisi järkeä, ja että se merkitsisi yhteiskunnan terveyttä.

Vasta sosialismi on uudelleen tuottava suurempaa vakaumusta yhteiskunnan elintapoihin: se tekee mahdolliseksi levon ja nautinnon, ja vapauttaa ihmiset nykyisestä

kiireestä ja kiihkosta. Silloin vasta katoaa hermostus, ajanjaksomme vitsaus.

Työ on myöskin tuleva mahdollisimman miellyttäväksi. Sitä varten tarvitaan aistikkaasti ja käytännöllisesti sisustettuja työpajoja, mahdollisimman varma turvallisuus vaaroja vastaan, epämiellyttäväin hajujen, savun y. m. epäterveellisen ja vastenmielisen poistaminen. Aluksi käyttää uusi yhteiskunta vanhoja, haltuunsa ottamia työvälineitä. Mutta ne ovat riittämättömät. Lukuisat hajallaan olevat, vähätilaiset työhuoneet, puutteelliset työkalut ja koneet, eivät tyydytä työssä olevien lukumäärää, eikä heidän vaatimuksiaan mieluisuuteen ja mukavuuteen nähden. Kiireellisin tehtävä on siis hankkia suuria, valoisia, ilmavia, täysin varustettuja ja koristettuja työhuoneita. Taide ja tekniikka, äly ja kätevyys saavat heti laajan toimialan. Kaikki konerakennusta, työkalujen valmistusta, talojen rakennusta ja sisustusta koskevat työalat saavat runsaasti tointa. Mitä inhimillinen kekseliäisyys voi luoda rakennusten mukavuuteen ja miellyttävyyteen, tarkoituksenmukaiseen ilmanvaihtoon, lämmitykseen ja valaistukseen, sekä koneellisiin apuneuvoihin nähden, otetaan käytäntöön. Käyttövoimien ja ajan säästäminen, lämmitys ja valaistus, sekä työ- ja elämisilo vaativat työpajojen keskittämistä määrätyille paikoille. Asunnot erotetaan työhuoneista, ja vapautetaan teollisen ja ammatillisen toiminnan hankaluuksista, näitä epämukavuuksia vähennetään sopivain laitosten kautta ja lopuksi ne poistetaan. Tekniikan nykyaikainen kehitysaste on keksinyt kyllin keinoja vapauttaakseen vahingollisimmatkin työalat, kuten vuorikaivokset, kemialliset ammatit y. m. kaikista vaaroista. Ne eivät vaan tule käytäntöön porvarillisessa yhteiskunnassa, koska ne vaativat suuria kustannuksia, eikä ole velvoitusta tehdä työläisten turvallisuudeksi enemmän kuin mitä on välttämättömintä.

Kysymys tomun, savun, noen ja huonon hajun poistamisesta voitaisi myöskin jo nykyisin kemian ja tekniikan kautta täysin ratkaista, mutta sitä ei tehdä, ainakaan ei riittävästi, koska yksityiset työnantajat eivät halua semmoiseen panna varoja. Tulevaisuuden työhuoneet siis eroavat tuntuvasti nykyisistä edukseen, olkootpa ne sitten maan alla tai päällä. Paremmat laitokset ovat yksityis-

taloudelle ensi sijassa rahakysymys; sanotaan: voiko liike kustantaa semmoisia, tuottavatko ne korkonsa? Jolleivät ne tuo voittoa, niin saakoon työläinen mennä hukkaan. Kapitaali ei tee mitään, mistä ei lähde voittoa. Inhimillisyydellä ei ole mitään kurssia pörssissä.*)

Sosialistisessa yhteiskunnassa on voittokysymys näytellyt osansa loppuun, huomioon otetaan vain kaikkien kansalaisten paras. Mikä näitä hyödyttää ja suojelee, pannaan käytäntöön, mikä heitä vahingoittaa, se jätetään pois. Ei kenenkään ole pakko ottaa osaa vaaralliseen peliin. Jos on pantava toimeen yrityksiä, joissa vaara on tarjona, niin saa olla varma, että vapaaehtoisia on kyllin tarjolla, ja sitäkin enemmän, kun ei voi sattua kulttuuria turmelevia, vaan sitä edistäviä pyrkimyksiä.

Liikevoimien ja täydellisten koneitten laaja käyttäminen, kehittynyt työnjako ja työvoimien taitava yhdistäminen kohottavat tuotannon sellaiseen korkeuteen, että työaika tarpeellisten elintarpeitten hankkimista varten voi tuntuvasti lyhetä. Lisätty tuotanto tulee kaikkien hyödyksi; *yksilön osuus tuotannon tuloksista lisääntyy työn tuottavaisuuden mukana ja lisätty tuottavaisuus tekee mahdolliseksi vähentää yhteiskunnan tarpeeksi määrättyä työaikaa.*

Käytäntöön tulevien voimien kesken, lienee sähköllä ratkaiseva asema. Porvarillinen yhteiskuntakin koettaa saada sitä käytäntöön kaikkialla. Mitä laajemmin ja täydellisemmin tämä tapahtuu, sitä parempi yleiselle edistykselle. Tämän kaikista luonnonvoimista valtavimman kumouksellinen vaikutus on sitä nopeammin katkaiseva porvarillisen maailman siteet ja avaava ovet sosialismille. Täydellisen hyödyn ja laajan käytännön saavuttaa tämä vasta

---

*) „Kapitaali“, sanoo Quarterly Reviewer, „pakenee melua ja riitaa ja on luonteeltaan pelokas“. Tämä on kyllä totta, mutta ei siinä ole koko totuus. Kapitaali kauhistuu voiton puutetta tai hyvin pientä voittoa, kuten luonto tyhjyyttä. Riittävää voittoa saadessaan tulee kapitaali rohkeaksi. Varmasti 10 % ja sitä voi käyttää joka paikassa; 20 %, se tulee eloisaksi; 50 %, uskaliaaksi; *100 prosentista polkee se inhimilliset lait jalkainsa alle; 300 %, eikä rikosta löydy, jota se ei uskaltaisi hirsipuunkin uhalla.* Jos melu ja riita tuottavat voittoa, uskaltaa se ryhtyä niihin.“ Karl Marx „Das Kapital“.

sosialistisessa yhteiskunnassa. Jos sen käytännölle avautuvat suunnitelmat osaksikaan toteutuvat, niin on se, sekä liikevoimana, että valon ja lämmön lähteenä, arvaamattomassa määrässä vaikuttava yhteiskunnan elinehtojen parantumiseksi. Sähkö on siinä kaikkia muita voimia etuisampi, että sitä on luonnossa yllinkyllin. Koskemme, meren nousuja pakovesi, tuuli ja auringon valo tuottavat lukemattomia hevosvoimia, niin pian kuin vain ymmärrämme niitä täydesti ja tarkoituksen mukaisesti käyttää.

Sähkö on tekevä juniemme kulun toista vertaa nopeammaksi. Jo v. 1887 pidetyssä Berliinin luonnontutkijain kokouksessa lausui Werner Siemens, että sähkön avulla tulee mahdolliseksi muuttaa perusaineita suoraan ravinnoksi. Hän arvelee, että kerran, joskin kaukaisessa tulevaisuudessa, voidaan hiilihydraattia kuten rypälesokeria ja tärkkelystäkin teennäisesti panna kokoon, jonka kautta „kivistä tulisi leipää", ja kemisti tri V. Meyer väittää, että on tuleva mahdolliseksi tehdä puun syistä ihmisille ravintoa. Fysioloogi E. Eiseler on todella jo saanut aikaan rypälesokeria, ja siten tehnyt keksinnön, jota Siemens odotti vasta „kaukaiselta tulevaisuudelta".

Ihmisluontoon on syvästi juurtunut halu vapaasti valita toimialansa ja saada vaihtelua työssä. Kuten ainainen uusiminen tekee parhaankin ruokalajin vastenmieliseksi, niin myös yhä samallainen polkumyllyn tapainen toimiskelu tylsyttää ja veltostaa. Ihminen suorittaa vain koneellisesti, mitä hänen täytyy, ilman korkeampaa halua ja nautintoa. Jokaisessa ihmisessä on joukko taipumuksia ja viettejä, joita vain tarvitsee herättää ja kehittää, jotta ne tilaisuuden saadessaan tuottaisivat mitä kauneimpia tuloksia. Vasta nyt tulee ihminen täydelliseksi ihmiseksi. Tämän vaihteluhalun tyydyttämiseksi tarjoaa sosialistinen yhteiskunta parhaimman tilaisuuden. Tuotantovoimien valtava lisäys yhdessä tuotannon yksinkertaisimmaksi muuttumisen kanssa tekee mahdolliseksi työpäivän tuntuvan lyhennyksen, ja *helpottaa eri taitojen oppimista.*

Vanha oppijärjestelmä on jo elänyt yli aikansa, sitä löytyy vain jälellä olevissa vanhenneissa tuotantomuodoissa, joita pikku käsityö edustaa. Mutta kun tämä katoaa uudessa yhteiskunnassa, katoaa sen kanssa myös sille omi-

naiset laitokset ja muodot. Uusi tulee tilalle. Jo nykyisin on tehtaissamme vain harvoja työmiehiä, jotka ovat pysyneet käsityömäisesti opitussa ammatissa. Työmiehet kuuluvat mitä erilaisimpiin ammatteihin, enimmäkseen riittää lyhyt aika opettamaan heille uutta osaistyötä, jossa sitten nykyisen riistämisjärjestelmän mukaan pitkänä työaikana ilman vaihtelua ja taipumusten huomioonottamista ponnistelevat ja koneen ääressä itse koneeksi tulevat. *) Tämänkin seikan lopettaa yhteiskunnan uudesti järjestely. Suuremman taitavuuden hankkimiseksi on aikaa riittävästi. Isot, kaikilla mukavuuksilla ja teknillisellä täydellisyydellä varustetut oppisalit helpottavat nuorille ja vanhoille jonkun ammatin oppimista. Kemialliset ja fysikaaliset laboratoriot, vastaten näitten tieteitten asemaa, ovat käytettävissä riittävine opettajavoimineen. Nyt vasta opitaan tuntemaan, minkä viettien ja taipumusten maailman kapitalistinen tuotantotapa piti lamautuneena tai kehitti väärään suuntaan. **)

Mutta vaihteluhalun huomioon ottaminen ei vain ole mahdollinen, sen täytyy vielä olla *yhteiskunnan tarkotuskin, koska siitä riippuu ihmisen sopusuhtainen kehitys.* Ammattinaamat, joita nykyinen yhteiskuntamme esittää, olkoonpa tämä ammatti sitten yksipuolista työtä, tai tyhjäntoimittamista, katoavat vähitellen. Ainoastaan hyvin harvoilla ihmisillä on nyt tilaisuutta vaihtelevaan toimiske-

---

*) „Työläisten suurella joukolla on Englannissa, kuten usemmissa muissakin maissa, yhtä vähän vapautta valita toimi- tai olopaikkaansa, he ovat käytännöllisesti otettuna yhtä riippuvaiset määrätyistä säännöistä ja toisen tahdosta, kuin minkä järjestelmän aikana tahansa, poikkeuksena todellinen orjuus."
John Stuart Mill.

**) Eräs ranskalainen työmies, joka tuli kotiin San Franciskosta kirjottaa: „En olisi koskaan uskonut, että kykenisin harjottamaan kaikkia niitä ammatteja, joihin Kaliforniassa tartuin. Olin vahvasti vakuutettu, etten kelpaisi muuhun, kuin kirjaltajan työhön . . . Mutta kerran tulleena näitten seikkailijain joukkoon, jotka vaihtavat käsityötä helpommin kuin paitaa, niin ihmeekseni tein kuten muutkin. Kun kaivostyö ei tuntunut tuottavalta, niin jätin sen ja vetäydyin kaupunkiin, jossa toimiskelin kirjaltajana, katonkattajana, lyijynvalajana j. n. e. Tämän kokemuksen perustalla, että ihminen kykenee mihin työhön tahansa, tunnen olevani vähemmän nilviäinen ja enemmän ihminen". Karl Marx „Das Kapital".

luun. Monia on olojen suosimia, jotka vetäytyvät pois päivätyönsä yksitoikkoisuudesta ja kun he ovat maksaneet veronsa ruumiilliselle työlle, virkistävät itseään henkisesti. Toiselta puolen on myös henkisen työn tekijöitä, jotka toimiskelevat jossain käsityössä, puutarhan hoidossa y. m. Jokainen lääkäri voi todistaa kuinka terveellinen vaikutus on henkisen ja ruumiillisen työn vaihtelulla, *se on yksin luonnon mukainen.* Tietysti on otettava huomioon, että on työskenneltävä kohtuudella ja otettava huomioon yksilölliset voimat.

Kirjotelmassaan: „Tieteen ja taiteen merkitys“, vitsoo kreivi Leo Tolstoi sitä pinnistettyä ja epäluonnollista muotoa, jonka tiede ja taide ovat luonnottomain yhteiskuntaolojemme kautta saaneet. Hän tuomitsee mitä terävimmin ruumiillisen työn halveksumisen, joka on niin yleinen meidän yhteiskunnassamme ja hän suosittaa palaamista luonnollisiin oloihin. Kunkin ihmisen joka tahtoo elää luonnonmukaisesti ja nautintorikkaasti, on käytettävä päivänsä 1) ruumiilliseen työhön maanviljelyksessä, 2) johonkin käsityöhön, 3) henkiseen työhön, 4) sivistyneeseen seurusteluun. Enemmän kuin 8 tuntia ruumiillista työtä ei ihmisen tarvitse tehdä. Tolstoi joka käytännöllisesti seuraa tätä elintapaa, ja sanoo tuntevansa itsensä ihmiseksi vasta niin kauvan kuin on sitä noudattanut, ei ota huomioon, että mikä on mahdollista hänelle, riippumattomalle miehelle, on mahdotonta suurelle osalle ihmisiä nykyoloissa. Ihminen jonka päivässä täytyy tehdä kovaa työtä 10—11 tuntia ja enemmänkin saadakseen niukat elintarpeensa, ja joka on kasvanut tietämättömyydessä, ei voi noudattaa Tolstoin elämäntapoja. Ja ne harvat, jotka voisivat tehdä Tolstoin tavalla, eivät enimmäkseen tunne mitään halua semmoiseen. Luulottelua on tämä Tolstoin usko, että ihmiset parantuvat saarnojen ja hyvän esimerkin kautta. Kokemukset, joita Tolstoi elintapoineen tekee, todistavat kuinka järkevää se on, mutta tämän elintavan yleiseksi tekeminen vaatii toisia yhteiskunnallisia suhteita, vaatii uutta yhteiskuntaa.

Tulevassa yhteiskunnassa löytyvät nämät olosuhteet, sillä on oleva oppineita ja taiteilijoita joka lajia, mutta kukin heistä on tekevä ruumiillista työtä osan päivästä

sekä käyttävä muun ajan mielensä mukaan tutkimuksiin ja taiteen harjottamiseen, sekä seurusteluun. *)
Vallitseva vastakohta ajatustyön ja käsityön välillä jota vallassa olevat luokat mahdollisimman mukaan terottavat pidättääkseen itselleen henkiset valtakeinot, täytyy myös saada lopetetuksi.

Tähän saakka sanotusta käy selville, että liikepulat ja työttömyysajat ovat mahdottomat tulevassa yhteiskunnassa. Pulat syntyvät siitä, että kapitalistinen tuotanto voiton kiihoittamana ja ilman luotettavaa todellisen tarpeen mittaa täyttää tavaramarkkinat vaikuttaen ylituotantoa. Tuotteitten tavaraluonne kapitalistisen talousjärjestelmän aikana, joita tavaroita niiden omistajat koittavat vaihtaa, tekee tavarojen käytännön riippuvaksi kuluttajain ostokyvystä, mutta ostokyky on rajoitettu kansan äärettömän enemmistön keskuudessa, joka saa työstään ala-arvoisen maksun, tai ei hän ollenkaan voi sitä käyttää, kun työnantaja ei voi enää puristaa hänestä yliarvoa. *Ostokyky ja kulutuskyky ovat porvarillisessa maailmassa kaksi eri asiaa.* Monet miljoonat tarvitsevat uusia vaatteita, kenkiä, huonekaluja, ruoka- ja juomatavaroita, mutta heillä ei ole rahaa, ja niin jäävät heidän tarpeensa s. o. heidän kulutuskykynsä tyydyttämättä. Tavaramarkkinat ovat ylitäynnä, mutta joukot näkevät nälkää; he tahtovat tehdä työtä, mutta eivät löydä ketään, joka ostaisi heidän työtänsä, koska liikemies ei siitä mitään ansaitse. Kuole, mene turmioon, tule kulkuriksi, rikolliseksi, minä kapita-

---

*) Mitä ihmisistä voi tulla suotuisissa oloissa osottaa esim. *Leonardo da Vinci*, joka oli erinomainen maalari, kuulu kuvanveistäjä, käytetty arkkitehti ja insinööri sekä taitava sotarakennusmestari, musiikkimies ja tilapäisesittäjä. *Benvenuto Cellini* oli kiitetty kultaseppä, erinomainen muovailija, hyvä kuvanveistäjä, taitava sotarakennusmestari ja sotilas, sekä etevä musiikkimies. *Abraham Lincoln* oli puunhakkaaja, maanviljelijä, venemies, kauppa-apulainen, asianajaja, ennenkuin nousi Yhdysvaltain presidentin istuimelle. Liioittelematta voi sanoa, että useimmilla ihmisillä on toimiala, joka ei voi vastata heidän kykyjään, koska ei ole vapaa tahto vaan olojen pakko määrännyt heidän rataansa. Moni huono professori olisi suutarina hyvin menestynyt ja moni kunnon suutari olisi voinut olla hyvä professori.

listi en voi sitä muuttaa, minä en voi käyttää tavaraa, jonka tuotteita ei kukaan voitokseni osta. Ja miehellä on tavallaan täysin oikein.

Uudessa yhteiskunnassa poistuu tämä vastakohta. Se ei tuota „tavaroita“ „ostaakseen“ ja „myydäkseen“, *vaan se tuottaa elintarpeita, joita käytetään, kulutetaan, muuta tarkotusta ei niillä ole.* Silloin ei kulutuskykyä kuten porvarillisessa maailmassa rajoita yksilön ostokyky, *vaan yhteiskunnan tuotantokyky.* Jos löytyy työvälineitä ja työvoimia, niin voidaan jokainen tarve tyydyttää. Yhteiskunnallisen kulutuskyvyn raja on vain — *kuluttajain kylläisyys.*

Mutta jos uudessa yhteiskunnassa ei kerran ole „tavaroita“, niin ei myöskään ole rahoja. Raha on näennäisesti tavaran vastakohta, mutta kuitenkin on se itsekin tavaraa! Mutta raha, vaikkakin itse tavara, on yhteiskunnallinen arvonmittari kaikkia muita tavaroita varten. Mutta uusi yhteiskunta ei tuota tavaroita, vaan tarvekaluja, käyttöarvoja, joiden tuottaminen vaatii jonkun määrän yhteiskunnallista työaikaa. Kymmenen minuutin yhteiskunnallinen työaika yhteen tavaraan nähden vastaa kymmenen minuutin yhteiskunnallista työaikaa toiseen tavaraan nähden, ei enempää eikä vähempää. Yhteiskunta ei tahdo „ansaita“, se tahtoo vain järjestää samallaisten tavarain vaihdon jäsentensä kesken, ja lopuksi ei sen ole tarvis vahvistaa käyttö-arvoakaan. Se tuottaa, mitä se tarvitsee. Jos esim. yhteiskunta huomaa, että kaikkien tarpeellisten tuotteitten hankkimiseksi tarvitaan kolmetuntinen työpäivä, niin määrätään kolmetuntinen työpäivä. *) Jos tuotantotavat parantuvat, niin että tarpeet tyydytetään kahden tunnin työllä, niin määrätään kaksi tuntia. Jos taas kaikki tahtovat korkeampien tarpeitten tyydytystä, kuin näinä tunteina voidaan saada aikaan, niin lisätään työtunteja. Oma tahto on sen taivaanvaltakunta.

Kuinka paljon kukin yksityinen tuote tarvitsee yhteis-

*) Huomattakoon, että tuotanto on korkeimmalla teknillisellä asteella, ja että kaikki ovat työssä, niin että kolmetuntinen työaika voi olla liian pitkä. Owen, joka oli suuri tehtailija ja siis asiantuntija, piti 19 vuosisadan alkupuolella kahta tuntia riittävänä.

kunnallista työaikaa, on helposti laskettavissa.*) Sen jälkeen mitataan suhde tämän työajan osan ja koko työajan välillä. Jonkunlainen varmistus, painettu paperipala, kulta- tai peltiliuska ilmaisevat suoritetun työajan ja antavat sen omistajalle tilaisuuden vaihtamaan tämän merkin erilaisiin kappaleisiin. Jos hän huomaa, että hänen tarpeensa ovat pienemmät kuin mitä hän työstään saa, niin työskentelee hän lyhyemmän ajan. Jos hän tahtoo lahjottaa pois, mitä ei käytä, ei sitä kukaan estä; jos hän vapaaehtoisesti tahtoo työskennellä jonkun puolesta, että tämä saisi olla jouten, tai jos hän tahtoo jakaa tämän kanssa saatavansa yhteistuotannosta, niin ei kukaan sitä kiellä. Mutta pakottaa ei voi häntä kukaan työskentelemään toisen hyväksi, ei kukaan voi häntä estää saamasta työtään vastaavaa osaa. Kukin voi saada mahdolliset toiveensa tyydytetyiksi, mutta ei toisten kustannuksella. Hän saa, mitä hän yhteiskunnalle antaa, ei enempää eikä vähempää, eikä häntä kolmas voi riistää.

„Mutta missä on ero laiskojen ja ahkerain, älykästen ja tyhmäin välillä?“ Tämä on vastustajaimme pääkysymyksiä, ja heidän saamansa vastaus tuottaa heille mitä suurinta päänkipua. Ettei virkamiesjärjestelmässämme ole tätä „laiskain“ ja „ahkerain“, „älykkäiden“ ja „tyhmäin“ eroa, vaan määräävät virkavuodet sekä palkan että enimmäkseen virkaylennyksenkin, sitä ei ajattele kukaan näistä neropateista. Kuinka useissa tapauksissa sotilasten, virkamiesten ja oppineitten yleneminen tuleekaan, ei kunnolli-

---

*) „Jonkun tuotteen tuottamiseen tarvittavaa yhteiskunnallista työaikaa ei ole tarvis määrätä kiertoteitä; jokapäiväinen kokemus osottaa suoranaisesti, miten paljon työtä tarvitaan. Yhteiskunta voi yksinkertaisesti laskea, kuinka paljon työtunteja höyrykone, hehto vehnän viime sadosta tai 100 metriä kangasta ovat vaatineet. Ei voi siis pistää päähän ilmaista tuotteisiin pantua työmäärää, jonka se tuntee suoranaisesti ja ehdottomasti, vain suhteellisen, vaihtelevan, riittämättömän, ennen hätä-apuna käytetyn mitan, kolmannen tavaran kautta, vaan luonnollisen vastaavan ja ehdottoman mitan, ajan kautta. . . . . Tuotanto-suunnitelma on tehtävä tuotanto-välineitten mukaan, joihin työvoimatkin kuuluvat. Eri tavaroitten hyöty, verrattuna keskenään ja niihin tarvittavaan työvoimaan määrää lopullisen suunnitelman. Ihmiset ratkaisevat hyvin yksinkertaisesti ilman kiitetyn „arvon“ välitystä.“ Fr. Engels.

simmille, vaan syntymän, sukulaisuuden, ystävyyden, naissuosion onnellisille suosikeille. Ettei rikkauskaan jakaannu ahkeruuden ja älyn mukaan, sitä todistavat Preussin kolmiluokkaisvaalit, joissa kapakoitsijat ja teurastajat kuuluvat ensimäiseen, vaan tiede- ja virkamiehet toiseen tai kolmanteen luokkaan. Ei ole mitään eroa laiskojen ja ahkerain, älykästen ja tyhmäin välillä, koska sitä, mitä tällä ymmärrämme, ei ole olemassa. „Laiskuriksi“ nimittää esim. yhteiskunta sitä, joka työttömänä on pakotettu kuljeskelemaan ja lopulta tuleekin kulkuriksi, tai sitä, joka huonon kasvatuksen takia on joutunut huonoille teille. Mutta jos joku nimittää sitä, joka rahain omistajana tappaa aikaa tyhjäntoimittamisella ja ylellisyydessä, laiskuriksi, niin on se loukkaus, sillä hän on „kunniallinen“ mies.

Millaiset ovat nyt asiat uudessa yhteiskunnassa? Kaikki kehittyvät samojen elinehtojen alaisina, ja kukin on siellä taipumustensa ja taitojensa mukaisessa toimessa, siksi onkin tuotteliaisuuden eroavaisuudet sangen pienet.*) Yhteiskunnallinen ilmapiiri, joka kehittää kutakin pyrkimään toisen edelle, auttaa tasottamaan eri eroavaisuuksia. Jos joku huomaa, ettei hän jollain alalla voi saada aikaan sitä mitä toiset, niin valitsee hän toisen, joka vastaa hänen voimiaan ja taipumuksiaan. Se joka on yhdessä työskennellyt useitten ihmisten kanssa, tietää, että jos joku on kykenemätön johonkin työhön, niin asetetaan hän toiseen, ja onnistuu siinä hyvin. Millä oikeudella vaatii joku etusijaa toisten edellä? Jos luonto on jotain kohdellut niin äitipuolen tavoin, ettei hän parhaalla tahdollakaan voi saada aikaan mitä toiset, *niin ei yhteiskunta voi rangaista häntä siitä. Ja jos joku lahjainsa puolesta kohoaa yli muiden niin ei yhteiskunta ole velvollinen palkitsemaan sellaista mikä ei ole hänen yksilöllinen ansionsa.* Sosia-

---

*) „Kaikki tavallisesti kehittyneet ihmiset syntyvät miltei samallaisina järjeltään, mutta kasvatusolot tekevät heidät erilaisiksi. Oikein käsitetty yksityisetu sulautuu yhteis- tai yleisedun kanssa samaksi.“ Helvetius: „Ihmisestä ja hänen kasvatuksestaan“. Ihmisten suureen enemmistöön nähden on Helvetiuksella oikein, erilaiset ovat vain yksilöjen taipumukset eri kutsumuksiin.

listiseen yhteiskuntaan nähden on vielä otettava huomioon, että kaikilla on samat elämis- ja kasvatusehdot, niin että kullakin on tilaisuus kehittää tietojaan ja taitojaan taipumustensa mukaisesti, ja niin on myös tämän kautta takeita siitä että, sosialistisessa yhteiskunnassa ovat tiedot ja taidot, sekä paljoa korkeammat kuin porvarillisessa, että myöskin tasasemmin jaetut ja monipuolisemmat.

Kun Goethe eräällä Rheinin matkalla tutki Kölnin tuomiokirkkoa, havaitsi hän rakennuksen asiakirjoista, että vanhat rakennusmestarit maksoivat työmiehilleen yhtä paljon ajan mukaan; he tekivät niin, koska he halusivat hyvää ja tunnollisesti tehtyä työtä. Tämä tuntuu kapitalistisesta yhteiskunnasta poikkeukselta. Se pani toimeen kappalepalkkajärjestelmän, jonka kautta työmiehet molemmin puolin pakottavat toisiaan ylityöhön, niin että työnantaja sitä helpommin voi laskea palkkoja.

Sama on laita henkisenkin työn. Ihminen on aikansa ja olojensa tuote. Joku Goethen, syntyneenä yhtä edullisissa oloissa neljännellä vuosisadalla 18:nen sijaan, olisi kuulun runoilijan ja luonnontutkijan sijaan tullut kuuluksi kirkkoisäksi, joka ehkä olisi asettanut pyhän Augustinuksen varjoon. Mutta jos Goethe sitävastoin olisi rikkaan ylimyksen sijasta syntynyt jonkun köyhän Frankfurtin suutarin poikana, niin olisi hänestä tuskin tullut suurherttuallista Weimarin ministeriä, vaan olisi hän sangen todenmukaisesti kuollut kunniallisena suutarimestarina. Goethe itse tunnusti ne edut, joita hänellä oli ollut taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta asemastaan syntymästä asti. Jos Napoleon I olisi syntynyt kymmenen vuotta myöhemmin, ei hänestä koskaan olisi tullut Ranskan keisaria. Eikä olisi ilman 1870—71 vuoden sotaa Gambetta koskaan tullut siksi miksi hän tuli. Pankaa lahjakas lapsi villien keskuuteen ja siitä tulee villi. *Mitä siis joku on, siksi on yhteiskunta hänet tehnyt.* Aatteet eivät ole korkeamman inspirationin kautta yksityisen aivoista puhjenneet, vaan ovat ne syntyneet hänen päässään sen *yhteiskuntaelämän, ajanhengen kautta* jossa hän liikkuu. Aristoteleella ei voinut olla Darwinin aatteita ja Darwinin täytyi ajatella toisin kun Aristoteleen. Kukin ajattelee niinkuin ympäristön ilmiöt pakottavat häntä ajattelemaan. Siitä selviää huomio, että

usein eri ihmiset *samaan aikaan* ajattelevat samaa, ja että samaan aikaan tehdään samoja keksintöjä kaukana toisistaan olevissa paikoissa. Siitä myös tosiasia, että aate, joka lausuttuna viisikymmentä vuotta aikasemmin jätti maailman kylmäksi, sitten pani kaikki liikkeelle. Keisari Sigismund voi v. 1415 pettää Hussille antamansa sanan ja poltattaa hänet. Kaarle V:nen, vaikka hän oli suurempi kiihkoilija, täytyi laskea Luther rauhaan Wormsin valtiopäiviltä 1521. Aatteet ovat yhteisvaikutuksen, yhteiskunnallisen elämän tuotteita. Ja mikä on voimassa yhteiskuntaan nähden kokonaisuudessaan, se ilmenee erittäin eri luokkiin nähden, joista yhteiskunta jonain historian kohtana on pantu kokoon. Koska joka luokalla on omat etunsa, niin on sillä myös eri aatteet ja katsantokannat, jotka johtavat näihin luokkataisteluihin, joita historiallisesti tunnettu ihmisten aikakausi on täynnänsä, ja jotka ovat kohonneet huippuunsa nykyajan luokkavastakohdissa ja luokkataistelussa. Ei siis riipu yksinomaan siitä minä *aikana* joku elää, vaan myöskin siitä, mihin säätyluokkaan kuuluu, miten hänen ajatuksensa, tunteensa ja toimensa järjestäyvät.

Ilman uusaikaista yhteiskuntaa ei uusiaikaisia aatteita, tämä näyttää meistä selvältä ja ilmeiseltä. Uudelle yhteiskunnalle tulee sen lisäksi, että ne keinot, joita kukin kehitykseensä tarvitsee, ovat yhteiskunnan omaisuutta. Yhteiskunnalla ei siis ole velvoitusta erityisesti palkita sitä, mitä se itse on tehnyt mahdolliseksi, ja mikä on sen oma tuote.

Tämä siis ruumiillisen ja henkisen työn lajittelusta. Tästä käy selville edelleen, ettei myöskään voi olla eroa korkeamman ja alhaisemman työn välillä, kuten esim. nykyisin joku mekanikko pitää itseään ylempiarvoisena päiväläistä, joka toimittelee katutöitä ja sen tapaisia. Uusi yhteiskunta toimituttaa vain yhteiskunnallisesti hyödyllisiä töitä ja niin on kaikki työ sille suuren arvoista. Jollei vastenmielisiä töitä voida suorittaa mekaanisilla tai kemiallisilla keinoilla, — jota seikkaa ei edistyksiimme nähden tarvitse epäillä — ja jollei vapaaehtoisesti tarjoudu työvoimia, niin on jokaisen velvollisuus vuoronsa tullen suorittaa osansa. Silloin ei ole mitään väärää häveliäisyyttä, eikä hyödyllisen työn naurettavaa halveksumista. Semmoisia

löytyy vaan meidän kuhnurivaltiossamme, jossa toimettomuutta pidetään kadehdittavana osana ja työläistä sitä halveksuttavampana, mitä kovempaa, vaivaloisempaa ja vastenmielisempää työtä hän tekee, ja mitä hyödyllisempää se on yhteiskunnalle. Meidän päivinämme maksetaan työstä sitä mukaa huonommin mitä vastenmielisempää se on. Syy on siinä, että meillä on joukko alimmalle sivistysasteelle jääneitä työvoimia, jotka tuotantotavan ainaisen uudistumisen kautta ovat jääneet käyttämättä, ja jotka elääkseen tarjoutuvat alhaisimpiin töihin, ja tekevät ne niin huokeiksi, ettei kannata hankkia koneita. Kiven hakkaaminen on esim. yleensä tunnettu huonoimmin maksetuksi ja ikävimmäksi työksi. Olisihan pieni asia toimituttaa kivenhakkuu koneilla kuten Yhdysvalloissa, mutta meillä on niin paljon halpaa työvoimaa ettei koneet „maksa korkojaan". *) Katujen puhdistus, viemärien tyhjentäminen, kaivamistyöt y. m. voidaan jo nykyisellä kehityskannalla toimittaa teknillisten laitosten avulla siinä määrin, ettei niillä ole jälkeäkään vastenmielisyyksistä, joita ne nyt

---

*) „Jos täytyy valita kommunismin ja sen mahdollisuuksien, sekä toiselta nykyisen yhteiskuntatilan välillä, kaikkine sen onnettomuuksineen ja vääryyksineen; jos yksityisomaisuus järjestelmällä välttämättömästi olisi se seuraus, että työn tulokset jakautuisivat niinkuin nyt näemme miltei päinvastaisessa suhteessa työhön, — niin että suurimmat osuudet tulevat semmoisille, jotka ylipäänsä eivät koskaan ole tehneet mitään, lähinnä suuret niille, joiden työ on miltei nimeksi vaan, ja niin alaspäin korvauksen kutistuessa samassa määrin kun työ tulee vaikeammaksi ja vastenmielisemmäksi, kunnes lopuksi rasittavin ja tuhoisin työ ei varmuudella voi ansaita välttämättömimpiä elintarpeita; jos, sanomme me valittavana olisi: tämäkö tai kommunismi, niin kaikki arvelut kommunismia vastaan, suuret ja pienet olisivat vain ruumenia vaa'assa." John Stuart Mill. Mill yritti rehellisesti uudistaa porvarillista maailmaa ja saattaa sitä järkiinsä, tietysti turhaan ja niin tuli hänestä lopuksi sosialisti. Mutta tätä hän ei uskaltanut elinaikanaan tunnustaa, vaan laittoi niin, että hänen kuolemansa jälkeen julaistu omatekemänsä elämäkerta sisältää hänen sosialistisen uskontunnustuksensa. Hänen kävi kuin Darwinin, joka ei elinaikanaan tahtonut tunnustaa olevansa ateisti. Tämmöistä komediaa näyttämään pakottaa porvarillinen yhteiskunta tuhannet. Porvaristo teeskentelee lojaalisuutta, uskontoa ja auktoriteettiuskoa, koska sen valta perustuu näihin „hyveisiin" kansan tunnustamina, mutta itsessään nauraa se niille.

työväelle tuottavat. Oikeastaan on työmies, joka puhdistaa viemäriä varjellakseen ihmisiä terveydelle vahingollisista tuoksuista, hyvin hyödyllinen yhteiskunnan jäsen, jota vastoin professori, joka opettaa vallitsevien luokkien eduksi väärennettyä historiaa, tai teoloogi joka koettaa yliluonnollisilla opeilla sumentaa aivoja, ovat sangen vaarallisia henkilöitä.

Meidän ammateissa ja arvoissa olevat oppineemme edustavat suureksi osaksi ammattikuntaa, joka on määrätty ja palkattu puolustamaan ja oikeuttamaan vallitsevien luokkien herruutta tieteen auktoriteetilla, antamaan sille välttämättömyyden leiman ja tukemaan löytyviä ennakkoluuloja. Itse asiassa johtaa tämä ammattikunta suureksi osaksi valhetieteeseen, sivistysvastaiseen työhön, aivomyrkytykseen ja henkiseen palkkatyöhön, porvariston ja sen suosikkien hyödyksi. *) Yhteiskuntatila, joka vähitellen tekee sellaisten ainesten olemassaolon mahdottomaksi, suorittaa ihmisiä vapauttavan työn.

Toiselta puolen on oikea tiede usein sidottu sangen vastenmieliseen työhön: kun esim. lääkäri leikkaa mätänemistilassa olevaa ruumista, tai opereeraa märkäneviä ruumiin osia, tai kun kemisti tutkii ulostuksia. Nämät ovat töitä, jotka usein ovat vastenmielisempiä, kuin päiväläisen ilkeimmätkään työt. Erotus on vain siinä, että toinen työ vaatii laajoja tutkimuksia, toisen voi suorittaa kuka tahansa ilman muuta. Siitä erilainen arvosteleminen. Mutta yhteiskunnassa, jossa nykyinen ero sivistyneen ja sivistymättömän välillä katoaa, katoavat myös vastakohdat oppineen ja oppimattoman työn välillä sitäkin enemmän, kun tekniikka ei tunne rajoja, joiden mukaan käsityötä ei voitaisi suorittaa teknillisesti. Katsottakoon vaan taideteollisuutemme esim. kupari- ja puupiirrostemme y. m. kehitystä. Kuten ikävimmät työt usein ovat hyödyllisimpiä, niin on myöskin meidän käsityksemme mieluisasta ja epämieluisasta työstä, kuten niin monet muut käsitykset porvarillisessa maailmassa, pintapuolisia, jotka tarttuvat vain ulkonaisiin seikkoihin.

* * *

---

*) **Oppineisuus palvelee usein yhtä paljo tietämättömyyttä kuin edistystä. Buckle: „Englannin sivistyksen historia“.**

Niin pian, kuin uuden yhteiskunnan koko tuotanto on sellaisella pohjalla kuten tässä on suunniteltu, ei se enää kuten on sanottu tuota tavaroita, vaan tarviskappaleita yhteiskunnan hyödyksi. Silloin myöskin kauppa lakkaa, jollei liikeyhteys toisten porvarillisella pohjalla olevain kansain kanssa tee vanhaa kauppamuotoa välttämättömäksi, jolla on merkitystä ja olomahdollisuutta tavaratuotantoon perustuvassa yhteiskunnassa. Tämän kautta vapautuu suuri joukko henkilöitä kumpaakin sukupuolta tuottavaa toimintaa varten. Se tuottaa tarviskaluja ja tekee mahdolliseksi sellaisten suurimman käytännön tai edistää se yhteiskunnallisesti välttämättömän työajan rajoitusta. Nykyisin elävät nämät henkilöt enemmän tai vähemmän loisina, toisten työn tuotteista, ja täytyy heidän usein ahkeroida ja huolehtia saamatta riittävää elantoa. Uudessa yhteiskunnassa ovat kauppiaat, kapakoitsijat, välittäjät ja asiamiehet tarpeettomat. Satojen ja tuhanten kauppojen sijaan, joita joka kunnassa sen suuruuden mukaan löytyy, tulee yhteisiä varastoja, komeita basaareja, kokonaisia näyttelyitä, jotka vaativat verraten pienen henkilökunnan. Koko kauppatoimi muuttuu keskitetyksi hallinnolliseksi toiminnaksi, jolla on täytettävänä sangen yksinkertaisia tehtäviä, ja helpottaa sitä yhä enemmän kaikkien yhteiskunnallisten laitosten kehittyminen. Samallainen uudistuminen tapahtuu koko liikenteessäkin.

Telegraafit, telefoonit, rautatiet, posti, laivat, raitiotiet ja mitä kaikkea liikeneuvoja lieneekään, tulevat yhteiskunnan omaisuudeksi. Monet näistä kuten posti, telegraafit, telefoonit, sekä enimmät rautatiet ovat Saksassa jo valtiolaitoksia; niiden muuttaminen yhteisomaisuudeksi on vaan muotoasia. Tässä eivät kenenkään yksityisedut loukkaannu. Jos valtio etenee tähän suuntaan, sitä parempi. Mutta nämät valtion harjoittamat liikkeet eivät ole mitään sosialistisia liikkeitä kuten erehdyttävästi on otaksuttu. Ne ovat liikkeitä, joita valtio harjoittaa yhtä riistävästi kuin yksityisetkin. Ei virkamiehillä eikä työläisillä ole siitä mitään erikoisia etuja. Valtio ei kohtele heitä toisin kuin yksityinen työnantajakaan tekisi; jos esim. valtion merilaitoksen ja rautateitten hallituksista julaistaan asetuksia, ettei työhön saa ottaa yli 40 vanhoja työmiehiä, niin on

se toimenpide, joka kantaa otsallaan riistäjien luokkavaltion leimaa ja kiihottaa työväkeä sitä vastaan. Tuon tapaiset toimenpiteet valtion puolelta ovat pahemmat, kuin jos ne lähtisivät yksityisen työnantajan taholta. Viime mainittu on valtioon verraten aina pienempi työnantaja, ja jos hän kieltäytyy antamasta työtä, niin voi saada toiselta. Valtio sitävastoin voi monopooliasemansa kautta, yhdellä iskulla syöstä tuhansia turmioon. Tämä ei siis ole sosialistista, vaan kapitalistista menettelyä, ja sosialisteilla on täysi syy panna vastalauseensa, kun nykyistä valtion liiketoimintaa pidetään sosialistisena pyrkimyksenä.

Kun miljoonien yksityisten työnantajain, kauppiasten ja välittäjien sijaan syntyy suuria keskuslaitoksia, niin muuttuvat kuljetusolotkin. Miljoonat pikkulähetykset, joita joka päivä menee miltei yhtä monelle henkilölle, ja jotka merkitsevät suurta työajan ja tavaran hukkaa, kasvavat suuriksi lähetyksiksi, joita kuljetetaan yhteisvarastoihin ja keskustuotantolaitoksiin. Tälläkin alalla työ tulee paljoa yksinkertaisemmaksi. Kuten esim. raaka-aineitten kuljetus tuhat työmiestä käsittävälle liikkeelle, on paljoa yksinkertaisempi kuin sadoille hajallaan oleville pikkuliikkeille, niin myöskin keskelliset tuotanto- ja tavaranjakopaikat koko kuntia tai niiden osia varten merkitsevät suurta säästöä. Tämä tulee koko yhteiskunnan ja kunkin yksityisen hyödyksi, sillä yleinen ja yksityisetu käyvät yhteen. Tuotantopaikkojemme, liikenteemme ja asuntojemmekin ulkomuoto muuttuu kokonaan, ne tulevat hauskemman näköisiksi. Suurkaupunkiemme meteli, tungos ja kiire lakkaa pääasiallisesti. Kaupunkien rakenne ja puhdistus, asuin- ja elämisolot, ihmisten keskenäinen seurustelu, kaikki muuttuu tuntuvasti. Helposti pannaan toimeen terveydellisiä toimenpiteitä, joita nyt vain suurilla kustannuksilla ja epätäydellisesti voidaan toteuttaa, ja usein yksinomaan rikasten kortteleissa.

Kulkuneuvot kohoavat sellaisissa oloissa täyteen kukoistukseen; kenties ilmalaivat tulevat käytetyimmäksi liikekeinoksi. Kulkuneuvot ovat suonia, jotka johtavat tuotteitten vaihtoa — verenkiertoa — koko yhteiskunnan läpi, sekä välittävät ihmisten persoonallista, sekä henkistä kanssakäymistä, ne ovat omiaan levittämään samallaista hyvin-

voinnin ja sivistyksen tilaa läpi koko yhteiskunnan. Mitä täydellisimpien kulkuneuvojen levittäminen ja haarautuminen kaukaisimpiin seutuihin *on siis välttämätön yhteiskunnallinen edistys.* Tässä esiintyy uudelle yhteiskunnalle toimialoja, jotka ovat nykyisiä paljoa laajemmat. Myöskin voi tämä täydellinen liikennelaitos edistää ihmisjoukkojen hajaantumista suurkaupungeista ja teollisuusseuduista yli koko maan, ja siten merkitä paljon terveyden hoidossa ja henkisen ja aineellisen viljelyksen levittämisessä.

* * *

Tuotanto- ja kulkuneuvoihin kuuluu maa todellisena, kaiken inhimillisen työn alkuaineena ja kaiken inhimillisen elämän, yhteiskunnan perustana. Yhteiskunta ottaa edistyneemmällä asteella takasin, mitä se alkujaan omisti. Kaikilla, määrätylle viljelysasteelle päässeillä kansoilla, on voimassa maan *yhteisomistus.* Omaisuuden yhteys muodostaa kaiken yhteiskuntamuodostuksen pohjan, ilman sitä ei yhteiskunta ole mahdollinen. Vasta yksityisomaisuuden esiintymisen ja kehityksen ja sen yhteydessä olevain valtamuotojen kautta on yksityisomistus kuten olemme nähneet kovien taistelujen kautta ottanut yhteisomaisuuden haltuunsa. Maan riistäminen ja sen muuttaminen persoonalliseksi omaisuudeksi muodosti orjuuden ensi syyn, joka sitten vanhan ajan orjuudesta on käynyt kaikellaisten kehitysasteitten kautta 20:nen vuosisadan „vapaaseen" palkkatyöhön, kunnes vihdoin vuosituhansia kestäneen kehityksen jälkeen sorretut taas muuttavat maan yhteisomaisuudeksi. Maan merkitys inhimilliselle elämälle oli perussyy kaikkiin yhteiskunnallisiin taisteluihin maailmassa — Indiassa, Kiinassa, Egyptissä, Kreikassa (Kleomenes), Roomassa (Gracchukset), kristillisenä keskiaikana (uskonnolliset lahkot, Münzer; talonpoikaissota), azteekkien aikana Mexikossa, inkavalta Perussa, sekä uuden ajan sosiaalisiin liikkeihin. Maan omistaminen on taistelevien päävaatimus. Vielä nytkin pitävät monet maan yhteisomistusta oikeutettuna, — Adolf Samter, Adolf Wagner, tri Schäffle, Henry

George y. m. — jotka eivät tahdo tietää mitään yhteisomistuksesta muilla aloilla. *)

Asukasten hyvinvointi riippuu ensi sijassa maan muokkaamisesta ja käyttämisestä. Viljelyksen kohottaminen niin

---

*) Eivät kirkko-isät, paavit, eikä piispatkaan ole niinä vuosisatoina, joina yhteisomistus vielä oli voitolla, mutta riistäminen jo käynnissä, voineet pidättäytyä toimimasta kommunistiseen suuntaan. Tosin eivät 19:nen vuosisadan Syllabus ja muut paavin kirjeet tunne sitä ääntä: Rooman paavitkin ovat tulleet porvarilliselle yhteiskunnalle alamaisiksi ja esiintyvät tämän innokkaimpina puolustajina sosialismia vastaan. Niin sanoi piispa Clemens I (kuoli v. 102): „Kaikkien tavarain käytäntö maailmassa on oleva kaikille yhteinen. On väärin sanoa: tämä on minun omani, tämä kuuluu minulle, tuo toiselle. Siitä on ihmisten eripuraisuus tullut.“ Milanon piispa Ambrosius, joka eli noin 374, huudahtaa: „Luonto antaa kaikki lahjansa kaikille ihmisille yhteisesti; sillä Jumala on luonut kaikki, niin että nautinto olisi kaikille yhteinen, ja että *maa tulisi kaikille yhteiseksi omaisuudeksi*. Luonto on niin synnyttänyt yhteisen oikeuden ja ainoastaan väärä anastus (usurpatio) on luonut omistus-oikeuden.“ P. Johannes Chrysostomus (kuoli 407) selitti Konstantinopolin tapain turmelusta vastaan puhuessaan: „*Älköön kukaan nimittäkö mitään omakseen;* Jumalalta olemme me kaiken yhteiseksi saaneet, ja „*minun*“, *ja* „*sinun*“ *ovat valheen sanoja!*“ *P. Augustinus* (kuoli 430) lausui: „Koska on olemassa yksityisomaisuutta, niin on myös oikeusjuttuja, vihamielisyyttä, eripuraisuutta, sotia, kapinoita, syntiä, vääryyttä ja murhia. Mistä tulevat kaikki nämät vitsaukset? Yksistään omaisuudesta. Alkäämme siis, veljeni, *pitäkö mitään omaisuutenamme*, tai älkäämme sitä ainakaan rakastako.“ *Paavi Gregorius Suuri*, n. v. 600, selitti: „Tietäkää, että *maa*, josta kotoisin olette, on kaikille ihmisille *yhteinen*, ja siis myös sen hedelmäin tulee kuulua *kaikille eroituksetta*.“ *Bossuet*, Meauxin kuuluisa piispa, kuoli 1704, sanoo kirjassaan „Pyhän raamatun politiikka“: „Ilman hallituksia kuuluisi maa ja sen hyvyydet yhteisesti ihmisille, kuten ilma ja valo: luonnon alku-oikeuden mukaan ei kellään ole erikoisoikeutta mihinkään, *kaikki kuuluu kaikille;* porvarillisesta hallituksesta johtuu omaisuus.“ Loppulauseen tulisi selvemmin kuulua näin: koska yhteisomaisuus muuttui yksityisomaisuudeksi, olemme saaneet porvarillisia hallituksia, joiden täytyy suojella sitä. Uusaikaisista miehistä sanoo Zachariä kirjassaan „40 kirjaa valtiosta“: „Kaikki kärsimykset, joita vastaan sivistyneitten kansain on taisteltava, johtuvat alkujaan maan yksityisomaisuudesta.“ Nämät kaikki siis ovat enemmän tai vähemmän oikein tunteneet yksityisomaisuuden luonnon, jonka voimassa olon aikana, kuten Augustinus luettelee, vallalla ovat kaikki rikokset, jotka katoavat sen hävitessä.

korkealle kuin mahdollista on korkeimmassa merkityksessä yleistä etua. Ettei tämä korkein kehitys ole mahdollinen yksityisomaisuuden muodossa, on jo osotettu. Kuitenkaan ei maan korkein tuottavaisuus riipu sen viljelemisestä, tässä esiintyy seikkoja, joita ei suurinkaan yksityisomistaja, eikä mahtavinkaan liittoutuminen kykene vastustamaan, seikkoja, jotka määrätyissä olosuhteissa ulottavat vaikutuksensa valtionkin rajain ulkopuolelle, ja on niitä käsiteltävä kansainvälisesti.

Yhteiskunnan tulee pitää silmällä koko maaperää, sen topograafista laatua, sen vuoria, tasankoja, metsiä, järviä, lampia, rämeitä ja soita. Tällä topograafisella laadulla on maantieteellisen aseman ohella, joka on muuttumaton, joitakin vaikutuksia ilmanalaan ja maaperän laatuun. Tämä on mitä laajin toimiala, jolta voidaan koota kokemuksia ja tehdä kokeita. Mitä valtio on tähän saakka tehnyt siinä suhteessa, on perin vähän. Osaksi käyttää se vain pieniä varoja sellaisiin kulttuuritarkotuksiin, ja sitäpaitsi, vaikka sillä olisi tahtoakin ryhtyä laajempaan toimintaan, niin estävät sitä suuret maanomistajat, joilla on ratkaiseva sana lakia laadittaissa. Mutta ilman voimakkaita kajoamisia yksityisomaisuuteen ei tällä alalla mitään aikaan saada. Valtion olemassaolo riippuu juuri yksityisomaisuuden „pyhyydestä“, suuret tilanomistajat ovat sen tärkein tuki, ja siksi puuttuu siltä valtaa edetä mainittuun suuntaan. Tarvittaisi suuria maaperän parannuksia, metsän istutuksia ja hakkauksia, kastelemista ja veden pois johtamista y. m. maan saattamiseksi korkeimpaan tuotantokuntoon.

Erikoisen tärkeä seikka maanviljelys oloille on laaja systemaattisesti järjestetty joki- ja kanavaverkko, joka on suunniteltava tieteellisten periaatteitten mukaan.

Vesiteiden huokeammat kuljetuskulut, — niin tärkeä seikka nykyiselle yhteiskunnalle — olisivat uudessa vähemmän merkitsevät, mutta kyllä olisivat vesitiet mukavia, vähimmän voimaa ja ainetta kuluttavia kuljetusteitä. Mutta tärkein osa on kanavoimisjärjestelmällä kastelemis- ja vedenpoisjohtamiskeinona sekä lannan ja muiden maan parannusainesten kuljettamisessa y. m.

Kokemus osottaa, että maat, jotka ovat vedestä köyhät, kärsivät paljoa enemmän kylmistä talvista ja kuumista

kesistä kuin vesirikkaat maat; ja rannikkolaiset tuntevat säiden äärimmäisyyksiä vain poikkeuksina. Tuommoiset sää-äärimmäisyydet eivät ole kasveille eikä ihmisille hyödyllisiä tai mieluisia. Laaja kanavajärjestelmä metsänhoidon yhteydessä vaikuttaisi epäilemättä suotuisasti. Tuommoinen kanavajärjestelmä suurine säiliöineen olisi hyvin edullinen, kun rankkasateet paisuttavat virtoja ja saattavat ne tulvimaan. Samallaiset laitokset olisivat välttämättömät vuoripuroille ja virroille. Tulvat tuhoavine vaikutuksineen tulisivat siten mahdottomiksi. Laajennettu veden pinta-ala suurempine haihtumisineen, edistäisi luultavasti sateitten säännöllisyyttä. Semmoiset laitokset tekisivät mahdolliseksi pumppu- ja nostolaitoksen järjestämisen maa-alueitten kastelemista varten, niin pian kuin sellaista tarvittaisiin.

Laajat maa-alueet, jotka tähän saakka ovat olleet melkein hedelmättömiä, muuttuisivat kastelun kautta viljaviksi seuduiksi. Missä nyt lampaat tuskin saavat niukan elantonsa ja näivettyneet männyt ojentelevat laihoja oksiaan taivasta kohti, voisivat satoisat laihot kasvaa ja taaja asujamisto saada runsasta ravintoa ja nautintoa, niin esim. on ainoastaan kustannuskysymys muuttaa Berliinin läheiset hietakentät hedelmällisyyden Eedeniksi, kuten esitelmänpitäjä Berliinin maatalousnäyttelyssä v. 1894 esitti. Tarpeellisia kanavoimis- ja kastelemislaitoksia, maaperän parannuksia y. m. eivät maanomistajat voi panna käytäntöön, ja niin pysyy pääkaupungin porttien edustalla laajoja maita tilassa, joka tuleville polville on oleva käsittämätön. Toiselta puolen voidaan kanavien kautta kuivata soita ja avata niitä viljelykselle. Myös voidaan näitä vesistöjä käyttää kalainhoitoon, ja muodostaisivat ne muuten kaikille seuduille sopivia kylpypaikkoja.

Missä määrin kastelu vaikuttaa, siitä muutaamia esimerkkejä. Weiszenfelsin läheisyydessä antoi 7 $^1/_2$ heht. hyvin kasteltua niittyä 480 centneriä heinää toisesta sadosta, ja vieressä olevat 5 hehtaaria kastelematonta niittyä, jotka olivat samaa maaperää, ainoastaan 32 centneriä. Kasteltu maa antoi siis yli kymmenkertaisen sadon. Riesan luona Saksenissa kohotti 65 acrea kasteltua niittyä puhtaan tulon 5,850 mk:sta 11,100 mkaan. Kalliit laitok-

set maksoivat korkonsa. Mutta nyt löytyy Saksassa laajoja hietaisia alueita, jotka antavat vaan puolen sadon, kun sattuu kostea kesä. Nämä seudut kanavoituina, kasteltuina ja maaperän puolesta parannettuina tuottaisivat viisi- ja kymmenkertaisen sadon. Espanjasta on esimerkkejä siitä, kuinka hyvin kasteltu maa on tuottanut 37 kertaa suuremman sadon kuin kastelematon. Siis vettä vaan, ja uutta ravintoa poljetaan maasta.

Missä löytyy henkilöitä, missä valtioita, jotka vaikuttavat mahdollisuuden ja tarpeen mukaan? Jos lopulta jokin valtio vuosikymmenten katkerain kokemusten kautta ja vahinkoa kärsineitten kiihkeästä kehotuksesta ryhtyy toimeen, kuinka hitaasti ja varovasti toimitaankaan, vaikka miljoonia on tuhottu. Voisihan tulla tehtyä liikoja, ja valtio panisi kevytmielisesti alttiiksi muutaman kasarmin rakentamista varten tarvittavat rahat. Ja jos jotakin „auttaa liikaa", niin tulevat toiset ja vaativat samaa. „Ihminen, auta itseäsi, niin auttaa sinua Jumala", siinä porvarillinen tunnuslause. Kukin omaksi, ei kukaan kaikkien hyväksi. Niin kuluu tuskin vuottakaan, jona ei eri maakunnissa ja valtioissa tapahtuisi suurempia tai pienempiä tulvia. Vesi vie laajoja aloja viljavaa maata ja tuo toisiin hietaa, kiviä ja soraa, sekä tekee ne vuosikausiksi hedelmättömiksi. Suuria hedelmäpuuistutuksia, jotka ovat tarvinneet vuosikymmeniä kehittyäkseen, temmataan juurineen pois. Taloja, siltoja, katuja, sulkuja, rautateitä tuhoutuu, ihmishenkiä uhrautuu, karja hukkuu, maaperän parannukset ja laihot turmeltuvat. Laajoja maa-alueita, joita tulvat usein kohtaavat, ei viljellä ollenkaan, tai ainoastaan vähissä määrin, ettei aina tulisi vahinkoa.

Toiselta puolen lisääntyy tulvain vaara yksipuolisten etujen takia tehtyjen laitosten kautta virroissa, joita jotenkin järjestellään „kauppa ja liikeolojen hyväksi". Suuret metsän raiskaukset, etenkin vuoriseuduilla, yksityisten toimeenpanemat, lisäävät vaaraa. Tuota mieletöntä voittoa tavottelevaa metsän hävitystä saanevat Preussi ja Pommeri, Kärnthi ja Steiermark, Italia, Ranska, Espanja y. m. kiittää ilmastonsa huonontumisesta. Metsäin hävitys vuoriseuduissa tuottaa tulvia. Rheinin, Oderin ja Veikselin tulvista syytetään metsänhävityksiä Sveitsissä,

Galitsiassa ja Puolassa. Samat syyt vaikuttavat Italiassakin. Puiden hakkuu Karnisilla alpeilla on turmellut Triestin ja Venetzian ilmanalan ja samoista syistä ovat Madeira, suuret osat Espanjaa, Venäjän viljavimmat seudut, sekä kerran niin viljavat etu-Aasian maat kadottaneet suurimman osan hedelmällisyyttään.

Selvää on, ettei tällaisia suuria tehtäviä ratkaista kädenkäänteessä, mutta uusi yhteiskunta on kaikin voimineen käyvä käsiksi niihin, koska sen ainoa tarkotus on ratkaista *viljelystarkotuksia, eikä siinä sietää mitään ehkäisyjä.* Se on aikain kuluessa luova laitoksia ja ratkaiseva tehtäviä, joita nykyinen yhteiskunta ei voi ajatellakaan, koska semmoiset tuumatkin sitä huimaavat.

Koko maanviljelys on muuttuva tuntuvasti edullisemmaksi tässä viitattujen toimenpiteitten kautta, joita tietysti tulee lisää. Nyt viljellään neliöpenikulmien alalla perunoita, jotka muutetaan viinaksi, jota taas nauttii köyhä ja puutteenalainen kansanluokka. Viina on ainoa virkistävä „lohduttaja murheessa“, jota köyhät voivat hankkia. Uuden yhteiskunnan kulttuuri-ihmisten keskuudessa on viinan nautinto kadonnut, maaperää ja työvoimia voitetaan terveitten ravintoaineitten viljelykselle. Enemmän kuin 400,000 heht. parasta vehnämaata käytetään Saksassa vuosittain sokerin viljelykseen jotta voitaisi varustaa Englanti, Sveitsi ja Yhdysvallat y. m. sokerilla. Seisova armeijamme, hajanainen tuotanto, hajanainen liikenne, hajanainen maanviljelys y. m. vaativat miljoonia hevosia ja vastaavia maa-alueita niiden elatukseen. Täysin muuttuneet yhteiskunnalliset olot, vapauttavat suurimman osan tästä tarkotuksesta. Suuret ampuma- ja harjoituskentät, joilla kokonaiset armeijat liikkuvat, katoavat myös.

Maanviljelyksen ja metsänhoidon laajat alat ovat jo kauan sitten olleet lukuisan kirjallisuuden esineenä. Ei mikään ala ole jäänyt koskematta, metsätalous, kastelu ja veden poisjohtaminen, vilja-, palko- ja juurikasvien viljelys, vihannesten, hedelmäpuitten, marjain, kukkien ja koristekasvien kasvattaminen, karjan ravinnon, niittyjen hoito, järkiperäinen nautakarjan, kalojen, siipikarjan ja mehiläisten hoito, lannoitusaineet, jätteitten arvioiminen ja käyttäminen taloudessa ja teollisuudessa, maaperän kemialliset tut-

kimukset, siementen laatu, koneet ja työkalut, tarkotuksenmukaiset rakennuslaitokset, ilmastosuhteet y. m., kaikki on vedetty tieteellisen tutkimuksen piiriin. Tuskin kuluu päivääkään, jona ei tehtäisi uusia keksintöjä ja kokemuksia, joista on seurauksena parannuksia ja jalostuksia alalla tai toisella. Maanviljelys on Thaerin ja Liebigin kautta tullut tieteeksi ja vieläpä ensimäisten ja tärkeimpäin joukkoon, ja saavuttanut laajuuden ja merkityksen, jota vastaavat vain harvat aineellisen tuotannon alat. Jos me vertaamme näiden kaikellaisten edistysten täytenäisyyttä maataloutemme todelliseen tilaan, *niin täytyy lausua, että tähän saakka vain pieni osa viljelijöitä on ollut tilaisuudessa johonkin määrin käyttämään hyväkseen edistyksiä*, ja kaikki pitävät silmällä vain omia etujaan välittämättä yleishyvästä. Suurin osa maanviljelijöistämme, voinee sanoa 99 %, eivät ole tilaisuudessa käyttämään hyväkseen tieteen ja tekniikan edistyksiä, heiltä puuttuu varoja tai tietoja tai kumpaakin. Tässä on uudella yhteiskunnalla teoreettisesti ja käytännöllisesti hyvin varustettu kenttä, jolla tarvitsee vain järjestellä saavuttaakseen mitä suuremmoisimpia tuloksia.

Vaikka sosialistisissakin piireissä vielä kuuluu mielipiteitä, että pikkuviljelys voisi hoitajansa ja hänen omaistensa ahkeruuden kautta kestää kilpailussa suurviljelyksen kanssa, niin ollaan asiaintuntevain piireissä toista mielipidettä. Tuottakoon talonpoika omansa ja omaistensa liikaponnistusten kautta kuinka paljon tahansa, jo kulttuuri-ihmisen kannalta katsoen on hänen asemansa säälittävä. Kuinka paljon hän ponnistuksineen ja puutteineen saavuttaakaan, uusiaikainen tekniikka ja maanviljelystiede tuottavat enemmän. Ennen kaikkea on juuri tekniikan ja tieteen käyttämisen kautta vain mahdollista kohottaa talonpoika kulttuuri-ihmiseksi, kun hän nykyisin on maatilansa ja velkojainsa orja.

Edut, joita suurviljelys voi kaikkien apuneuvojen järkevän käyttämisen kautta tarjota, ovat äärettömät. Lähinnä on viljeltyjen maa-alojen tuntuva lavennus, kun teitten, polkujen ja pellonpiennarten lukematon määrä katoaa hajanaisen maaomistuksen mukana. Näin säästetään tuntuvasti aikaa. 50 henkilöä voivat suurviljelyksessä, lukuunotta-

matta järkiperäisempää viljelystapaa, tuottaa paljoa enemmän kuin 50 henkilöä pikkutiloilla. Ainoastaan suurviljelys tekee mahdolliseksi työvoimien järjestelemisen ja ohjailemisen tarkoituksenmukaisemmaksi. Lisäksi tulevat valtavat edut, joita koneitten ja parannettujen laitosten käyttäminen ja karjan ja siipikarjan hoito myöntävät. Erikoisesti tuottaa sähkön käyttäminen maanviljelyksessä etuja.

Kirjasessa „Saksan maanviljelyksen tulevaisuus" osotetaan, mitä valtavia etuja maanviljelykselle olisi runsaasta ja järkevästä lannoituksesta — kivennäisten tekolannoitusten käyttämisestä. Saksalaisesta vehnämaasta voitaisi keskimäärin saada 36 ja ruispellosta 24 kaksoiscentneriä hehtaarin alalta. Myös voitaisi tuntuva osa ruisvainioista paremman lannoituksen kautta käyttää vehnän viljelykseen. Jos lasketaan 175 kiloa leipää päätä kohti vuodessa, niin voitaisi Saksan maasta tuottaa viljaa 144 milj. ihmiselle. Väenlaskussa v. 1900 oli Saksassa 56 milj. asukasta ja voitaisi siis nykyisellä tekniikan kehitysasteella elättää $2\,{}^1/_2$ vertaa enemmän ihmisiä leivän puolesta. Mutta nykyisen taloudenhoidon aikana on Saksa pakotettu tuottamaan 9:nen osan viljastaan ulkomailta.

Jos otamme huomioon, että sähkön käyttäminen tekee tarpeettomaksi suuren luvun juhtia, niin voidaan nautain lukua suuresti lisätä, tai käyttää näiden elatukseen tarvittu maa ihmisten ravinnon hankkimiseksi.

Myös hedelmä-, marja- ja puutarhaviljelyksemme on saavuttava laajuuden, jota nyt tuskin pidetään mahdollisena. Kuinka paljon Saksassakin vielä rikotaan tällä alalla, näkyy siitä, että vuosittain tuodaan maahan yli sadan miljoonan markan edestä kuivattuja hedelmiä. Silmäys hedelmäpuittemme huonoon tilaan suurimmassa osassa Saksaa selvittää tämän, siinä laaja toiminta-ala. Marjan viljelyksemmekin on vasta alussaan.

Toinen ala maataloudelliselle toiminnalle, jota voidaan aivan eri määrässä hyväkseen käyttää, on siipikarjan hoito. Vuosittain Saksaan tuotavien munien arvo on 370 milj. markkaa, ja elävää siipikarjaa tuodaan yli 110 milj. arvosta. Näin monilla eri aloilla ollaan siis jäljellä, vielä on huomattava, että suurtuotannossa rakennusten ja varastojen kes-

kittäminen merkitsee suurta ajan, voimien ja ainesten säästöä, jota etua pikkuviljelys vain harvoin voi nauttia. Kuinka vähäiset ovatkaan esim. terveyshoidolliset laitokset suurimmassa osassa talleja ja navettoja, kuinka puutteellinen elukoiden ravinto ja hoito. Että eläimet tarvitsevat puhtautta, valoa ja lämpöä niin kuin ihmisetkin hyvinvointiaan ja tuotantoaan varten, se on monelle 20:nen vuosisadan talonpojalle hyvin vähän tunnettu tosiasia.

Taitavalla ihmis- ja konevoimien yhdistämisellä tulevat maan muokkaaminen ja sadon korjaaminen suoritettavaksi ennen aavistamattomalla nopeudella. Suurten suojahallien, kuivaushuoneitten y. m. käyttäminen tekee mahdolliseksi korjuun sääsuhteista huolimatta ja sadon nopea suojaan saaminen ehkäisee monia suuria kulutuksia. Niin menee yhden ainoan epä-edullisen korjuu-ajan takia Mecklenburgissa, 8—9 milj. mk. edestä viljaa hukkaan.

Keinotekoisen lämmön ja kosteuden käyttämisellä suurissa suojahalleissa tulee vihannesten, hedelmäin ja marjain viljelys mahdolliseksi joka vuoden aikana. Suurkaupunkiemme kukkakaupat esittävät keskellä kireää talvea kukoistuksen, joka kilpailee kesäisen kanssa. Suuremmoisimpia edistyksiä hedelmäviljelyksen alalla on puutarhatirehtööri Hauptin keinotekoinen „viinimäki" Briekissä Schlesiassa, ja on se saanut joukon jäljittelijöitä, niinkuin sillä oli edeltäjiä esim. Englannissa.

Ei mikään estä sellaisia laitoksia, ja suuremmassakin mitassa, järjestämästä eri viljelysoloja varten, niin että useammasta maan hedelmästä saamme kahden tai kolmen kertaisen sadon. Mutta meidän päivinämme ovat nämät yritykset ensi sijassa kannattavaisuuskysymyksiä, ja niiden tuotteet ovat vain yhteiskunnan etuoikeutettujen hankittavissa, jotka voivat ne maksaa. Sosialistinen yhteiskunta ei tunne muuta kysymystä kuin työvoimien riittävyyden, ja jos näitä löytyy, niin toimitetaan työ kaikkien hyödyksi.

Arvokas keksintö ravintoaineiden alalla on tri Joh. Hundhausenin, jonka onnistui valmistaa Aleuronatjauho nimistä ruokatavaraa, jossa on ravinto-aineita yhtä paljon kuin viljassa, munissa ja häränlihassa, mutta paljoa halvempina.

Niin näemme, että nykyisissäkin oloissa on ravinto-

suhteissamme tapahtumassa täydellinen muutos. Mutta kaikkien näitten keksintöjen käytäntöön pano on hyvin hidasta, koska mahtavat luokat — suurviljelijät ja heidän tukeensa — eivät haluaisi niiden tulevan käytäntöön. Joka sunnuntai rukoillaan hyvää vuodentuloa, mutta hiljaisella ehdolla: pyhä Florian suojele minun taloani, sytytä toiset tuleen. Jos nimittäin sato on kaikissa maissa hyvä, niin laskeuvat hinnat kovasti ja se harmittaa viljelijää. Häntä vahingoittaa, mikä toisia hyödyttää ja niin on hän hiljaisuudessa keksintöjen vastustaja, jotka hyödyttävät muita kuin häntä. Yhteiskuntamme on jokapuolelta itselleen vastakkainen. Maaperän pysyttäminen hedelmällisessä tilassa, ja sen lisääminen riippuu etupäässä riittävästä lannoituksesta. Lannoitusaineitten hankkiminen on siis uuden yhteiskunnan tärkeimpiä tehtäviä.*) Lanta on maaperälle, mitä ravinto on ihmiselle ja yhtä vähän on maalle jokainen lanta samanarvoista kuin ruokakaan on ihmiselle yhtä ravitsevaa. Maaperän täytyy saada ne kemialliset ainekset, jotka se laihon kautta on menettänyt, ja niitä on runsaammissa määrin sille annettava. Sitä varten kemian tutkimus ja sen käytännöllinen sovelluttaminen saavat nyt aavistamattoman laajuuden.

Kuten tunnettua sisältävät eläinten ja ihmisten ulostukset niitä kemiallisia aineita, joita tarvitaan inhimillisen ravinnon uudesti tuottamista varten. Täytyy siis pyrkiä

---

*) Löytyy resepti maan hedelmällisenä pysyttämiselle, jos sitä seurataan, niin osottautuu se kaikkein luotettavimmaksi: „Kukin maalainen, joka vie kaupunkiin säkin viljaa tai centnerin juurikkaita, perunoita y. m. tuokoon kuten kiinalainen kuli yhtä paljon (tai enemmän) maan perusaineita ja antakoon ne pellolleen, jolta on ottanutkin; hän älköön halveksuko perunankuorta, eikä oljenkortta, vaan ajatelkoon, että hän niitä tarvitsee. Kustannukset siitä ovat pienet, mutta tulot varmat, eikä mikään säästökassa anna korkeampaan korkoa; hänen vainioittensa multa käy kymmenessä vuodessa kaksinkertaiseksi ja tuottaa enemmän tuloksia, ilman suurempaa työn ja ajan hukkaa. Vanhat luut, noki, tuhka, eläintenveri ja jätteet koottakoon ja valmistettakoon levitettäviksi. Kaupunkien hallitukset ja poliisiviranomaiset pitäköön huolta, että tarkotuksen mukaisten makkilaitosten ja viemärien kautta ehkäistäisiin näitten ainesten hukkaan meno.“ Liebig: „Kemiallisia kirjeitä. v. 1865.“

siihen, että näistä mahdollisimmassa määrin hyödytään, sillä alalla rikotaan nykyisin hyvin paljon. Etenkin kaupungit ja teollisuusseudut vetävät puoleensa joukottain ravinto-aineita, mutta antavat maaperälle takaisin vaan vähässä määrin kalliita lanta-aineita.*) Seurauksena on, että kaupungeista ja teollisuusseuduista kauempana olevat maatilat, jotka vuosittain vievät suurimman osan tuotteistaan niihin, kärsivät tuntuvaa lannan puutetta — sillä useinkaan ei riitä tiloilla eläväin ihmisten ja eläinten lanta, koska he käyttävät vaan osan maan tuotteista, — ja niin pääsee valtaan ryöstöjärjestelmä, joka imee voiman maasta ja vähentää satoa, jollei tekolannoituksilla korvattaisi, mitä luonnollisista puuttuu. Kaikki maat jotka vievät ulos maan tuotteita eivätkä saa takaisin lanta-aineita, tuhoutuvat ennemmin tai myöhemmin maan köyhtymisen takia, niin Unkari, Venäjä, Tonavan ruhtinaskunnat y. m.

Julius Henselin mielipiteen mukaan on vuorissamme loppumaton lähde vaikuttavaa lantaa. Graniitti, profyyri, basaltti murskattuina ja jauhettuina ja veden seassa pelloille kylvettyinä muodostavat lanta-aineen, joka kuuluu voittavan kaikki muut eläimelliset ja inhimilliset ainekset. Näissä kivennäisaineissa löytyvät kaikki kasvien perusaineet: kali, kalkki, maa, magnesia, fosforihappo, tulikivihappo, piihappo ja suolahappo. Niin voitaisi kirjaimellisesti „tehdä kivistä leipää“. Katujemme tomu ja lika olisi siis erinomainen lanta-aine.

---

*) „Jokainen kuli (köyhä kiinalainen), joka samulla on vienyt maantuotteita torille, tuo illalla kotia kaksi astiallista lantaa bamputangon päissä. Lannan arvossapito menee niin pitkälle, että kukin tietää, kuinka paljon yhtenä päivänä, kuukautena, vuotena ihmisestä lähtee, ja kiinalainen pitää sitä enemmän kuin epäkohteliaana jos kestiystävä jättää hänen talonsa ja pidättää häneltä sen hyödyn, mihin hän vieraanvaraisuutensa takia pitää itsensä oiketettuna . . . Kaikki aineet, jotka johtuvat kasveista tai eläimistä kokoaa kiinalainen huolellisesti ja muuttaa lannaksi . . . Riittää kun mainitsen, että parturit kokoavat huolellisesti hiusten ja partain jätteet ja myyvät niitä: kiinalainen tuntee kipsin ja kalkin merkityksen ja usein tapahtuu, että he uudistavat keittiöiden rappauksen ainoastaan käyttääkseen tuon vanhan lantana.“ Liebig „Kemiallisia kirjeitä.“

Heiderin mukaan erittää terve täysikasvuinen ihminen keskimäärin 488 kiloa kiinteitä ja 438 kiloa juoksevia ulostuksia vuosittain. Nämät ainekset muodostavat tavallisen lantahinnan mukaan, jos niitä voitaisi säilyttää ilman arvon vähennystä haihtumisen y. m. kautta n. 14 mk. raha-arvo. Suurena vaikeutena näitten aineitten täyden hyödytyksen tuottamiseen nähden, on etupäässä tarkotuksenmukaisten säiliöiden puute ja korkeat kuljetuskustannukset. Nämät kustannukset nousevat verrannollisesti korkeammiksi kuin merentakaisilta saarilta tuotu guano (lintulanta), mutta vähenevät siinä määrin kuin niitten kysyntä kasvaa. Jokainen ihminen antaa vuosittain n. yhtäpaljo lanta-ainetta kuin tarvitaan pellon lannoittamiseen, joka tuottaa yhden ihmisen ravintoaineet. Tuhlaus on selvä. Suuri osa ulostuksia johdetaan kaupungeistamme virtoihin likaamaan näitä. Samoin tuhlataan kevytmielisesti keittiöissä ja ammateissa perkeitä, joita voitaisi käyttää lannoitusaineina. Uusi yhteiskunta on keksivä keinoja tämän tuhlauksen ehkäisemiseksi. Esimerkkinä siitä, mitä nykyisinkin voidaan saada aikaan, ovat Berliinin kalliit kanavat ja kastelulaitokset, joiden arvosta asiantuntijat sentään ovat eri mieltä. Uusi yhteiskunta on helpommin ratkaiseva tämän kysymyksen jo senkin kautta, *että suuret kaupungit vähitellen katoavat väestön jakautuessa pitkin maata.*

Nykyisiä suurkaupunkejamme ei kukaan voi pitää terveenä ilmauksena. Vallitseva teollisuus- ja talousjärjestelmä vetää yhä suuria joukkoja suuriin kaupunkeihin.*) Siellä on teollisuuden ja kaupan pääpaikat, siellä yhtyvät kulkutiet, siellä asuvat suurten omaisuuksien haltijat, keskusvirastot, sotilaskomennuskunnat ja ylimmät tuomioistuimet. Siellä ovat suuret sivistyslaitokset, taide-akatemiat huvittelupaikat, museot, teatterit, konserttisalit. Tuhansia pitää siellä virka, tuhansia huvitukset ja useampia tuhansia pitää siellä helpomman ansion ja mieluisamman elannon toivo.

---

*) Väen laskun mukaan 1900 oli Saksassa 38 suurkaupunkia, joissa oli yli 100,000 asukasta. 1871 oli vain 8 kpl. Berliinissä oli 1871 826,000 asukasta. 1900, 1,888,000.

Mutta suurkaupunkimuodostus tekee kuvannollisesti puhuen saman vaikutuksen kuin ihminen, jonka vatsa yhäti laajenee, mutta sääret käyvät yhä ohkasemmiksi, eivätkä voi lopuksi kantaa painoaan. Näiden kaupunkien läheisyydessä saavat kylätkin kaupunkilaisleiman, ja sinne kokoontuu köyhälistöä. Varattomimpain kuntien täytyy jännittää verotuksiaan äärimmilleen voimatta sittenkään tyydyttää vaatimuksia. Kun ne lopulta tulevat lähelle kaupunkia, niin nielee tämä kuin aurinko liian lähelle tulleen kiertotähden. Mutta sen kautta eivät elinehdot parane. Päinvastoin huonontuvat ne ihmisjoukkojen pakkautumisesta ylitäysiin asuntoihin. Nämät, nykyisessä kehityksessä välttämättömät, jossain merkityksessä kumouspesiä muodostavat joukkoutumiset ovat uudessa yhteiskunnassa täyttäneet tehtävänsä. Niiden hajautuminen vähittäin on välttämätön *väestön muuttaessa suurista kaupungeista takasin maalle muodostamaan uusia muuttuneita oloja vastaavia kuntia, joissa he yhdistävät teollisen toimintansa maanviljelykseen.*

Niin pian kuin kaupunkilaisväestö, liikenne- ja tuotanto-olojen uudistuksen kautta voi siirtää maalle kaiken mitä se totuttuina kulttuuritarpeina tarvitsee, kuten museot, teatterit, konserttisalit, kirjastot, seurahuoneet y. m. alkaa siirtyminen. Elämällä ovat suurkaupungin etuisuudet *ilman sen haittoja.* Asumusolot tulevat paljoa terveemmiksi ja mieluisemmiksi. Maalaisväestö ottaa osaa teollisuuuteen, teollisuusväestö maan- ja puutarhan viljelykseen, jota toimialojen vaihtelua vain harvat ihmiset nykyisin saavat nauttia, ja nekin liialla työllä ja ajan hukalla.

Kuten kaikilla aloilla niin tälläkin, valmistaa porvarillinen maailma kehitystä, asettamalla vuosi vuodelta yhä enemmän teollisuuslaitoksia maalle. Suurkaupunkien epäedulliset elinehdot, kalliit vuokrat, korkeammat palkat pakottavat useita työnantajia tähän. Toiselta puolen muuttuvat suurviljelykset yhä enemmän teollisiksi (sokeritehtaat, viinapolttimot, olutpanimot, sementti-, tiili-, puunjalostus-, paperitehtaat y. m.); myös asuvat nykyisin jo kymmenet tuhannet suurkaupunkien lähistöllä, kun kulkuneuvot sen sallivat. *Asutusten hajaantumisen kautta katoaa nykyinen vastakohta maa- ja kaupunkiväestön väliltä.*

Talonpoika, tämä uusaikainen orja, joka yksinäisyydessä maalla on eroitettu korkeammasta sivistyksestä tulee nyt vapaaksi kulttuuri-ihmiseksi. Ruhtinas Bismarckin toivo saada nähdä suurkaupungit tuhottuina täyttyy, mutta toisessa merkityksessä kuin hän odotti.*)

Jos katsomme tähänastista esitystämme, niin huomaamme, että työnvälineitten yksityisomistuksen lakatessa ja näitten muuttuessa yhteiskunnan omaisuudeksi katoaa vähitellen joukko epäkohtia, joita nykyinen porvarillinen yhteiskunta askel askeleelta meille näyttää, ja jotka tulevat yhä sietämättömämmiksi. Yhden luokan ylivalta lakkaa, yhteiskunta käyttää koko toimintansa, itse määräämänsä suunnitelman mukaan, ja ohjaa sekä tarkastaa itseään. Kuten palkkajärjestelmän kanssa ihmisten riistäminen toisten ihmisten kautta lakkaa, niin katoaa myös pohja kaikelta huijaukselta ja petokselta, elintarpeitten väärennykseltä ja pörssikeinottelulta. Mammonan temppelit jäävät tyhjiksi, sillä valtion paperit, velka- ja panttikirjat, hypoteekkitodistukset y. m. s. ovat muuttuneet käärepaperiksi. Schillerin sanat: „Syntikirjamme tuhoutukoon ja olkoon sovitettu koko maailma“, toteutuvat ja raamatun käsky: „otsasi hiessä on sinun syötävä leipääsi“, kuuluu myös pörssien sankareille ja kapitalismin kuhnureille. Mutta se työ, joka heidän yhteiskunnan tasa-arvoisina jäseninä on suoritettava, ei painosta heitä, vaan kohottaa tuntuvasti heidän ruumiillista hyvinvointiaan. Huoli omistuksesta, joka työnantajien juhlallisten vakuutusten mukaan kuuluu olevan usein raskaampi kantaa, kuin työmiehen epävarma ja niukka osa, katoaa ainaiseksi, keinottelun kiihkoista, jotka pörssiherroillemme aiheuttavat niin paljon sydänkipuja ja halvauksia, sekä hermostusta, pääsevät he vapaaksi. Heille ja heidän jälkeläisillensä tulee huolettomuus osaksi ja se on heille oleva hyvin mieluinen.

Yksityisomaisuuden ja luokkavastakohtien lakatessa, katoaa myös vähitellen valtio. „Samalla kuin kapitalistinen tuotantotapa yhä enemmän muuttaa väestön suurimman

*) Ruhtinas Bismarck jyrisi v. 1850 suuria kaupunkeja, „vallankumouksien pesiä“ vastaan, jotka olisivat pantavat maan tasalle. Hänellä oli oikein, porvarillinen yhteiskunta kasvattaa uusiaikaisessa proletariaatissa „haudankaivajiaan.“

osan köyhälistöksi, luo se mahdin, joka suorittaa tämän muutoksen oman tuhonsa uhalla. Yhä kiirehtimällä yhteiskunnallisten tuotantovälineitten muuttumista valtion omaisuudeksi, näyttää se itse tien tämän muutoksen täydentämiseen . . .

„Valtio oli koko yhteiskunnan virallinen edustaja, sen kokoonpano näkyvässä muodossa, mutta se oli tätä vain siinä määrin kuin se oli sen luokan valtio, joka aikanaan edusti koko yhteiskuntaa: Vanhalla ajalla orjia pitävä kansalainen, keskiajalla läänitysaateli, meidän aikanamme porvaristo. Samalla kun se vihdoin tulee koko yhteiskunnan edustajaksi, *tekee se itsensä tarpeettomaksi.* Kun ei enää ole mitään yhteiskuntaluokkaa sorrettavissa, kun luokkaherruuden ja anarkiseen tuotantoon perustuvan olemistaistelun kanssa ovat poistuneet niistä johtuvat yhteentörmäykset ja harha-askeleet, ei ole enää mitään edustettavaa, joka tekisi erityisen sortovallan valtion mahdolliseksi. Ensi kerran kun valtio todella esiintyy koko yhteiskunnan edustajana, — tuotantovälineitten haltuun ottaminen yhteiskunnan nimessä, on samalla sen viimeinen itsenäinen toimenpide valtiona. Valtiovallan puuttuminen yhteiskunnallisiin asioihin tulee tarpeettomaksi alalla toisensa jälkeen, ja nukkuu sitten itsestään. Henkilöjä vallinneen hallituksen sijaan tulee asioita ja tuotantoa johtava hallinto. „Valtiota ei poisteta, se kuolee.“ *)

Valtion kanssa katoavat sen edustajat: ministerit, parlamentit, vakinaiset sotajoukot, poliisit ja santarmit, tuomioistuimet, asianajajat ja yleiset syyttäjät, vankilavirkamiehet, veron ja tullin kokoojat, sanalla sanoen: koko valtiollinen koneisto. Kasarmit ja muut sotilasrakennukset, oikeus- ja hallintopalatsit, vankilat y. m. odottavat parempaa käytäntöä. Kymmenet tuhannet lait, kiellot ja asetukset muuttuvat käärepaperiksi, ja on niillä vain historiallista arvoa. Suuret ja kuitenkin niin pikkumaiset parlamenttaariset taistelut, joissa kielen miehet luulottelevat puheillaan hallitsevansa ja ohjaavansa mailmaa, ovat kadonneet ja tehneet tilaa hallintoneuvostoille ja valiokunnille, joilla on toimena tuotannon ja tavarain jaon paras järjestäminen,

---

*) Fr. **Engels: „Herra Eugen** Dühringin **tieteitten mullistus.“**

tarpeellisten varastojen määrääminen, tarkoituksenmukaisten uudistusten käytäntöön pano taiteen aloilla, opetuslaitos, liikenne, tuotantotavat teollisuudessa ja maataloudessa j. n. e. Nämä ovat kaikki käytännöllisiä, selviä ja käsitettäviä asioita, jotka kuuluvat jokaiselle, koska ei ole mitään yhteiskunnalle vihamielistä persoonallista etua voitettavissa. Kellään ei ole muuta etua kuin yleishyöty, joka on siinä, että kaikki järjestetään ja esitetään parhaimmalla, tarkotuksenmukaisimmalla ja edullisemmalla tavalla.

Sadat tuhannet valtion entiset edustajat siirtyvät eri toimiin ja auttavat älyllään ja voimillaan yhteiskunnan rikkauden ja onnellisuuden lisäämistä. Tulevaisuudessa ei tunneta valtiollisia, eikä muita rikoksia. Varkaat ovat kadonneet, koska yksityisomaisuutta ei enää ole, ja kukin voi helposti ja mukavasti työllään tyydyttää tarpeensa. „Kulkureitakaan" ei enää ole, ne ovat yksityisomaisuudelle perustuvan yhteiskunnan tuote ja katoavat sen kanssa. Murhia? Miksi? Kukaan ei voi rikastua toisen kustannuksella, vihasta ja kostosta johtuva murhakin riippuu suoranaisesti tahi epäsuorasti yhteiskuntatilasta. Väärä vala, väärennys, petos, kavallus, petollinen konkurssi? Yksityisomaisuutta puuttuu, jota vastaan nämät rikokset voisivat kohdistua. Murhapoltto? Kelläpä olisi iloa tai tyydytystä siitä, kun yhteiskunta riistää häneltä kaiken mahdollisuuden vihaan. Väärän rahan teko? „Ah, raha on vain haavekuva", vaiva olisi turha. „Uskonnon pilkka?" Mielettömyyttä; annetaan kaikkivaltiaan ja hyvän Jumalan haltuun rangaista loukkaajansa, edellyttäen, että vielä riidellään Jumalan olemassaolosta.

Niin muuttuvat kaikki nykyisen „järjestyksen" perusteet taruiksi. Vanhemmat kertovat niistä lapsille kuin taru-ajoista. Ja kertomukset vainoista, joita on kohdistettu uusien aatteitten miehiä vastaan, kuuluvat heidän korvissaan kuin meidän kuullessamme kerettiläisten ja noitain polttamisesta. Kaikkien suurten miesten nimet, jotka vainosivat uusia aatteita ja siksi saivat ahdasmielisiltä aikalaisiltaan kiitosta, ovat unohdetut ja pistävät korkeintaan jonkun historian tutkijan silmiin hänen selaillessaan vanhoja teoksia. Valitettavasti emme elä niinä onnellisina aikoina, jolloin ihmiskunta saa hengittää vapaasti.

Ja kuten valtion, niin käy uskonnonkin. Ei sitä „poisteta“, Jumalaa ei „panna viralta“, ei „riistetä ihmisten sydämmistä uskontoa“, ja mitä muita puheita kuuluukaan, joista ateistimielisiä sosialidemokraatteja syytetään. Sellaiset hupsuudet jättää sosialidemokratia porvarillisille haaveilijoille, jotka Ranskan vallankumouksessa koittivat sellaisia keinoja ja tietysti kärsivät surkean haaksirikon. Ilman väkivaltaisia hyökkäyksiä ja ilman mielipiteitten sortoa, millaisia ne lienevätkään, katoavat uskonnolliset järjestöt kirkkoineen vähitellen.

Uskonto on olevan yhteiskuntatilan ylimaailmallinen kuvastus. Siinä määrin, kuin inhimillinen kehitys kulkee eteenpäin ja yhteiskunta uudistuu, uudistuu myös uskonto, se on kuten Marx sanoo: kansan kuviteltuun onneen pyrkimys, joka johtuu sellaisesta yhteiskuntatilasta, mikä tarvitsee kuvitelmia,*) mutta katoaa niin pian kuin tieto todellisesta onnesta ja sen toteutumisen mahdollisuudesta on tunkeutunut kansanjoukkoihin. Vallitsevat luokat pyrkivät omaksi edukseen tätä tietoa estämään ja niin koittavat he säilyttää uskontoa valtansa välineenä, joka selvimmin ilmenee tunnetussa lauseessa: „Kansalle täytyy säilyttää uskonto“. Tämä toimi muuttuu luokkavallalle perustuvassa yhteiskunnassa tärkeäksi ammatiksi. Muodostuu virkakunta, joka ottaa haltuunsa tämän työn ja kohdistaa kaiken terävyytensä pitääkseen pystyssä ja laajentaakseen rakennusta, koska sen mukana kasvaa heidän oma valtansa ja arvonsa.

Alkujaan fetisismiä (kappalten palvelusta) alhaisimmilla kulttuuriasteilla alkuperäisissä yhteiskunta-oloissa muuttuu uskonto polyteismiksi (monijumalaisuudeksi) korkeammalla kehityskannalla ja vielä ylemmällä monoteismiksi (yksijumalaisuudeksi). Eivät jumalat luo ihmisiä, vaan ihmiset luovat jumalia, jumalan: „Omaksi (ihmisen) kuvaksi loi hän hänet (jumalan)“, — ei päinvastoin. Yksijumalaisuus on hajonnut kaikki käsittäväksi panteismiksi (kaikkijumalaisuudeksi), ja haihtuu yhä enemmän. Luonnontiede teki kuuden päivän luomiskertomuksen tarinaksi; tähtitiede, laskuoppi ja fysiikka tekevät taivaan ilmalinnaksi, tähdet

---

*) Karl Marx: Hegelin oikeusfilosofian arvostelua.

taivaan kannessa, joilla enkelit hallitsevat, kierto- ja kiintotähdiksi, joitten luonto ei sisällä enkelielämää.

Vallitseva luokka, joka näkee olemuksensa olevan uhatun, iskeytyy kiinni uskontoon, kaiken auktoriteetin tukena, kuten jokainen vallitseva luokka aina on tehnyt.*) Porvaristo ei itse usko mihinkään. Se on koko kehityksensä ja helmastaan kohonneen uusaikaisen tieteen kautta tuhonnut luottamuksen uskontoon ja kaikkeen auktoriteettiin. Sen usko on vain tekouskoa, ja kirkko ottaa vastaan avun tältä petolliselta ystävättäreltä, koska se tarvitsee apua. „Uskonto on välttämätön kansalle."

Uuden yhteiskunnan ei tarvitse turvautua semmoiseen. Keskeymätön inhimillinen edistys ja väärentämätön tiede ovat sen lippu. Jos jollain on vielä uskonnollisia tarpeita, niin tyydyttäköön niitä kaltaistensa kanssa. Yhteiskunta ei siitä huolehdi. Papinkin tulee tehdä työtä elääkseen, ja kun hän siinä oppii, niin tulee hänellekin aika jolloin hän käsittää, että *korkeinta on: olla ihminen.*

Siveellisyys ja moraali pysyvät yllä ilman uskontoakin; päinvastaista voivat vain yksinkertaiset tai teeskentelijät väittää. Ne ovat käsitteitten ilmaisuja jotka järjestävät ihmisten suhteita toisiinsa ja heidän tekojansa, uskonto käsittelee ihmisten suhteita yliluonnollisiin olentoihin. Mutta kuten uskonto, niin johtuvat myös siveyskäsitteet yhteis-

---

*) Mitä jo vanhalla ajalla siitä ajateltiin, osottaa seuraava Aristoteleen lausunto: „Tyrannin (yksinvaltias Kreikassa) tulee näyttää siltä kuin ottaisi hän uskonnon hyvin vakavasti. Sillä alamaiset huolehtivat vähemmän laittomasta teosta semmoisen puolelta, kun he pitävät hallitsijan vaellusta jumalisena ja hurskaana ja toiselta puolen eivät he niin helposti ryhdy vehkeisiin häntä vastaan, kun hänellä on jumalat apuna."

„Ruhtinaalla täytyy olla hyvän ihmisen ominaisuudet tai oikeammin *näyttää olevan; hänen täytyy etenkin näyttää olevansa pelkkää hurskautta, itse uskonto.* Jos jotkut näkevätkin hänen läpitsensä, niin vaikenevat he; sillä valtion majesteetti suojelee ruhtinasta, joka tämän suojan takia, *jos hänen etunsa vaatii* voi kääntää esiin vastakkaiset puolet. Hänen alamaistensa enemmistö on aina, koska hän monissa tilaisuuksissa, kun ei muu auttanut, osoitti Jumalan pelkoa, pitävä häntä kunnian miehenä silloinkin kun hän toimii vasten uskollisuutta ja uskontoa. Muuten tulee ruhtinaan erityisesti valvoa jumalanpalvelusta ja kirkkoa." Macchiavelli kuulussa kirjassaan „Ruhtinas".

kuntatilasta; kannibaali pitää ihmissyöntiä hyvin siveellisenä; siveellisenä pitivät kreikkalaiset ja roomalaiset orjuutta, keskiajan läänitysherra maaorjuutta. Hyvin moraaliselta näyttää uuden ajan kapitalistista palkkatyösuhde, naisten riistäminen ja lasten turmeltuminen tehdastyössä. Neljä yhteiskunta-astetta ja neljä moraalikäsitettä, mutta ei missään niissä vallitse korkein moraali. Korkein siveellinen tila on se, jossa ihmiset ovat vapaita ja tasa-arvoisia, jolloin ihmisten kaikkia suhteita hallitsee periaate: „Mitä et tahdo, että sinulle tehtäisiin, sitä älä myöskään tee kenellekään toiselle.“ Keskiaikana kysyttiin ihmisen sukupuuta, nykyisin hänen omaisuuttaan, tulevaisuudessa ihmistä ihmisenä. Ja tulevaisuus on sosialismin.

* * *

Edusmies tri Lasker vainaa piti 70-luvulla Berliinissä esitelmän, jossa hän tuli lopputulokseen, että sama sivistysaste oli mahdollinen kaikille yhteiskunnan jäsenille. Mutta tri Lasker oli sosialismin vastustaja, yksityisomaisuuden ja kapitalismin kiihkeä kannattaja, ja sivistyskysymys on meidänkin päivinämme erityisessä määrässä *rahakysymys*. Näissä oloissa on sama sivistysaste kaikille mahdoton. Jotkut harvat voivat verraten edullisissa oloissa monia vaikeuksia voittamalla ja suurella tarmolla, jota ei monella ole, hankkia korkeimman sivistyksen. Kansajoukko ei sitä voi, niin kauvan kun se elää yhteiskunnallisessa sorrossa ja riippuvaisuudessa.

Uudessa yhteiskunnassa ovat elinehdot kaikille samat. Tarpeet ja taipumukset ovat erilaiset ja tulevat, ihmisluontoon perustuvina, erilaisina pysymäänkin, mutta kukin voi kehittää itseään kaikille yhtäläisten olemisehtojen mukaan. Yksitoikkoinen yhtäläisyys, jonka sanotaan kuuluvan sosialismiin, on kuten paljo muukin, mielettömyys. Jos sosialismi pyrkisi siihen, niin menettelisi se järjettömästi, sillä siten tulisi se vastakkain inhimillisen luonnon kanssa, eikä se voisikaan nähdä yhteiskunnan kehittyvän periaatteittensa mukaan. Niin, jos sosialismin onnistuisi yllättää yhteiskunta ja puristaa se luonnottomiin oloihin, niin nopeasti murtuisivat uudet olot, jotka tuntuisivat kah-

leilta, ja sosialismi olisi ainaiseksi tuomittu. Yhteiskunta kehittyy sisäisten lakiensa mukaan ja menettelee niitä silmällä pitäen.

Uuden yhteiskunnan päätehtäviä täytyy olla suuremman huomion omistaminen tulevalle sukupolvelle. Jokainen syntyvä lapsi on tervetullut lisä yhteiskuntaan, — joka siinä näkee edelleen elämisensä ja edistymisensä mahdollisuuden; se tuntee myöskin velvoitusta voimien mukaan auttaa tuota uutta olentoa. Ensimmäinen huolenpidon esine on siksi synnyttäjä, äiti. Mukava asunto, miellyttävä ympäristö, kaikellaiset laitokset, jotka vastaavat tätä äiteyden astetta, sekä huomaava hoito niin hänelle kuin lapselle ovat ensi ehdot. Äidin rinnan säilyttäminen lapselle, niinkauan kuin näyttää mahdolliselta ja tarpeelliselta, on selvää. Moleschot, Sonderegger, kaikki lääkärit ovat yhtä mieltä siitä, ettei mikään voi täysin korvata äidin antamaa ravintoa.

Ne, jotka kuten Eugen Richter (kirjoittanut „sosialidemokratian harhaopeista“) kiivailevat sitä, että nuori äiti on tuleva synnytyksensä ajaksi paikkaan, jossa häntä ympäröi kaikki mitä nykyisin vain rikkaus saa aikaan, muistakoot sitä, että nykyisin vähintään $^4/_5$ ihmisistä syntyy mitä alkuperäisemmissä oloissa, jotka ovat pilkka meidän sivistystämme vastaan. Ja tuosta viimeisestä viidesosasta on vain vähemmistö äitejä tilaisuudessa nauttia sitä hoitoa ja niitä mukavuuksia, joita tässä tilassa on tuleva naisille. *Itse asiassa löytyy kaupungeissa, joissa on hyviä laitoksia synnyttäviä varten, jo nytkin koko joukko naisia, jotka tuntiessaan hetkensä lähenevän, menevät näihin. Kustannukset ovat kuitenkin niin korkeat, että vain harvat naiset voivat niitä käyttää, toisia estävät niistä vanhat ennakkoluulot.* Tässäkin taas esimerkki, kuinka porvarillinen maailma kantaa helmassaan tulevaisten olojen siementä. Useimpain ylhäisten naisten äiteys saa omituisen sivumaun sen kautta, että he niin pian kuin mahdollista siirtävät äidin velvollisuutensa — köyhälistön naiselle, imettäjälle. Löytyy seutuja, joissa tytöt hankkivat aviottomia lapsia kelvatakseen imettäjiksi, ja kun tämä on tuottavaa, niin ovat he sitten hyvin halutuita vaimoja seudun miehille. Porvarillisen moraalin kannalta on tämä hyl-

jättävä, mutta porvariston perhe-etujen mukaan on se hyvin kiitettävää.

Kun lapsi on tullut suuremmaksi, ottaa se osaa ikäistensä leikkeihin yhteisen valvonnan alaisena. Tehdään kaikki mitä käsityksen ja tarpeen mukaan voidaan. Jokainen, joka on pitänyt silmällä lapsia tietää, *että heitä kasvatetaan helpoimmin kaltaistensa seurassa*, heidän taipumuksensa seurusteluun ja matkimiseen on hyvin eloisa. Etenkin ottavat pienemmät kernaasti varttuneempia lapsia esikuviksi ja seuraavat heitä mieluummin kuin vanhempiansa. Näitä ominaisuuksia voidaan edullisesti käyttää kasvatuksessa.*) Leikkisalien ja lastentarhain jälkeen seuraa leikkimällä opitut tietojen ja ammattitaitojen alkeet. Sitten seuraa sopivaa henkistä ja ruumiillista työtä yhdessä voimisteluharjotusten ja vapaan liikunnon kanssa, leikkiä urheilukentillä, luistinradalla, kylpylaitoksissa; harjoitusmarsseja, painiskeluja ja harjoituksia kumpaakin sukupuolta varten pannaan myös toimeen. On muodostettava terve, karaistu, ruumiillisesti ja henkisesti säännöllisesti kehittynyt sukupolvi. Askel askeleelta seuraavat käytännölliset toimet, puutarha-, maanviljelys-, tehdastyö-, tuotannontekniikka. Henkistä kehitystä tiedon eri aloilla ei laiminlyödä.

Kasvatusjärjestelmässä on pantava toimeen sama puhdistus ja parannustyö, kuin tuotantojärjestelmässäkin. Joukko vanhentuneita, tarpeettomia ja henkistä ja ruumiillista kehitystä estäviä opetustapoja ja oppiaineita jää pois. Tieto luonnollisista asioista, järkevästi esitettynä, on kiihoittava opinhalua enemmän kuin kasvatusjärjestelmä, jossa oppiaine on toista vastaan ja poistaa sen vaikutuksen, esim. kun toiselta puolen opetetaan uskontoa raamatun perustalla ja toiselta puolen luonnontieteitä. Uuden yhteiskunnan sivistystarpeita vastaavasti ovat oppisalit ja opetusvälineet varustetut. Sivistysvälineet, vaatteet, ylläpidon, kustantaa yhteiskunta, ei ketään oppilasta laiminlyödä toiseen verraten.**) Tämä on taas kappale, jota vastaan

---

*) Tämän on Fourier loistavasti esottanut, vaikkakin hän esityksissään johtuu utopioihin. „Charles Fourier, hänen elämänsä ja teoriansa“, kirj. August Bebel.

**) Condorcet vaatii kasvatussuunnitelmassaan: „Opetus on oleva maksuton, yleinen, samallainen, ruumiillinen, hen-

porvarilliset järjestyksen miehet (Richter) kiivailevat. Koulu tulisi kasarmiksi, vanhemmilta otettaisi kaikki vaikutus lapsiinsa nähden, huutavat vastustajat. Siitä ei ole puhetta. Kun tulevassa yhteiskunnassa on vanhemmilla verrattomasti enemmän aikaa käytettävänään kuin nykyisin suurella enemmistöllä, — muistettakoon yli 10-tuntiset työpäivät, posti-, vankila- ja poliisi- y. m. virkamiesten, talonpoikien, kauppiasten, lääkärien y. m. työajat — niin voivat he omistaa huolenpitoa lapsille nykyisin mahdottomassa määrässä. Sitä paitsi on vanhempain hallussa kasvatuslaitosten järjestys, sillä he määräävät säännöt ja järjestelmän. Silloinhan elämme täysin kansanvaltaisessa yhteiskunnassa. Kasvatusvaliokunnat ovat kokoonpannut vanhemmista — miehistä ja naisista sekä kasvattajista. Arvellaanko näiden toimivan tunteitaan ja etujaan vastaan? Niin käy nykyisessä yhteiskunnassa, jossa valtio panee toimeen kasvatustapansa useimpain vanhempain tahtoa vastaan.

Vastustajamme luulottelevat kuin olisi vanhempain suurimpia huvia pitää päivät päästään lapsia ympärillään niitä kasvattaakseen. Todellisuudessa on toisin. Mitä vaikeuksia ja vaivoja lapsen kasvatus vaatii, sen tuntevat vanhemmat, jotka ovat siinä asemassa. Monet lapset helpottavat tosin kasvatusta, mutta he aiheuttavat niin paljon työtä ja vaivaa, että etenkin äiti, jolla on päähuoli niistä, on iloinen, kun kouluaika tulee niin että saa heidät hetkeksi pois kotoa. Myös voivat useimmat vanhemmat sangen vajanaisesti kasvattaa lapsiaan. Hyvin suurelta enemmistöltä puuttuu aikaa, isillä on toimensa, äideillä taloushuolensa, jollei heidän itsensä tarvitse lähteä ansiolle. Ja jos heillä on aikaa kasvattamiseen, niin puuttuu heiltä

---

kinen, ammatillinen ja valtiollinen, ja tulee sen tarkottaa todellista tasa-arvoisuutta."

Samoin Rousseau kirjassaan „Valtiollinen talous": „Etenkin täytyy opetuksen olla yleinen, yhtäläinen ja yhteinen ihmisten ja kansalaisten kasvattamiseksi."

Aristoteleskin vaatii: „Kun valtiolla on ainoastaan yksi tarkotus, niin on sen annettava jäsenilleenkin samallainen kasvatus, ja siitä huolehtiminen on oleva valtion, eikä yksityisen asia."

lukemattomissa tapauksissa kykyä. Kuinka monet vanhemmat voivat seurata lastensa kehitystä koulussa ja auttaa heitä? Sangen harvat. Äiti, joka joissakin tapauksissa paremmin voisi, ei useinkaan kykene, koska ei itse ole saanut riittävää opetusta. Myös vaihtelevat opetustavat ja oppiaineet, niin että vanhemmat ovat niille vieraat. Vielä ovat useimpain lasten kotiolot niin köyhät, cttei heillä ole tarpeellista mukavuutta, järjestystä eikä lepoa suorittaa koulutöitään kotona, eikä saada tarpeellista avustusta. Usein puuttuu välttämättömimpiäkin. Asunto on puutteellinen ja liian täysi, kaikilla on mitä ahtain liikuntoala, huonekalut eivät tarjoa työskentelevälle lapselle vähintäkään mukavuutta. Usein puuttuu valoa, ilmaa ja lämpöä, oppi- ja työvälineet, jos sellaisia löytyy, ovat huonointa lajia, usein vaivaa nälkä pienokaisia ja riistää heiltä kyvyn ja halun tehdä työtä. Sitäpaitsi käytetään lapsia kaikenlaisiin kotoisiin ja ansiotoimiin, jotka eivät sovellu heidän ijälleen ja ehkäisevät heidän sivistys-tehtäviään. Myös on lasten usein voitettava ahdasmielisten vanhempain vastustus, kun he tahtovat aikaa koulutöihin ja leikkeihin. Lyhyesti sanoen: esteitä on niin monta, että täytyy ihmetellä, kun nuoriso on niinkin hyvin kasvatettu. Siinäkin todistus ihmisluonnon terveydestä ja siinä löytyvästä kehityskyvystä täydellisyyttä kohti.

Porvarillinen yhteiskunta myöntää itse osan näistä epäkohdista ja helpottaa nuorison kasvatusta toimeenpanemalla maksuttoman opetuksen ja siellä täällä myöntämällä opetusvälineetkin ilmaiseksi, kaksi seikkaa jotka vielä 80-luvun keskivaiheilla saksilainen oikeusministeri sosialistisia edusmiehiä vastaan leimasi *„sosiaalidemokraattisiksi vaatimuksiksi.“* Ranskassa, jossa pitkän laiminlyömisen jälkeen kansanopetus on ottanut suuria edistysaskeleita on ainakin Pariisissa menty niin pitkälle, että *lapsia ruokitaan yhteisesti kunnan kustannuksella.* Köyhät saavat ruoan maksutta ja paremmassa asemassa olevat vanhemmat maksavat pienen avustuksen kunnan rahastoon. Siis kommunistinen järjestys, joka on mitä parhaiten tyydyttänyt vanhempia ja lapsia.

Nykyisen koululaitoksen riittämättömyyttä — sehän ei voi täyttää itselleen asettamiaan tehtäviä — kuvaa vielä,

että tuhannet ja taasen tuhannet lapset puutteellisen ravinnon takia eivät voi suorittaa koulutyötä. Ei kulu talveakaan, jolloin kaupungeissamme ei löytyisi tuhansia lapsia, jotka tulevat kouluun aamiaista maistamatta. Satojen tuhansien ravinto on riittämätön. Kaikille näille lapsille olisi yhteinen ravinto ja vaatetus suuri hyöty, he eivät pidä „kuritushuoneena“ yhteiskuntaa, joka kunnollisen ravinnon ja vaatetuksen kautta opettaa mitä merkitsee olla ihminen. Porvarillinen yhteiskunta ei voi kieltää kurjuutta löytyvän ja niin perustavat säälivät sielut soppalaitoksia *hyväntekeväisyyden tiellä* jossain määrin tyydyttääkseen mikä olisi yhteiskunnan velvollisuus. Meidän olomme ovat sangen surulliset, mutta surullisemmat ovat niitten käsitykset, jotka sulkevat silmänsä sellaisilta tosiasioilta.

Oikeudella rajoitetaan saksalaisissa kouluissa kotityötä mahdollisemmassa määrin, koska huomattiin kodeissa tehtyjen koulutöiden olevan epätyydyttäviä. Hyvinvoipien vanhempain lapset eivät köyhimpiin nähden ole ainoastaan ulkonaisesti edullisissa asemissa, vaan myöskin sen kautta, että heillä on kotiopettajia apunaan. Sitä vastoin kehittyy rikkaissa oppilaissa laiskuus ja intohimoisuus sen kautta, että vanhempain rikkaus saattaa oppimisen näyttämään tarpeettomalta, siveellisesti huonoja esimerkkejä on usein lähellä ja kiusaus tunkeutuu hänen luoksensa. Joka päivä ja hetki kuulee ja näkee hän, kuinka arvo, sääty ja rikkaus ovat kaikki kaikessa, saa omituisia käsityksiä ihmisestä ja hänen velvollisuuksistaan, sekä valtion ja yhteiskunnan laitoksista.

Oikeastaan ei porvarillisella yhteiskunnalla ole mitään syytä kiihkoilla kommunistista lasten kasvatusta vastaan, johon sosialistit pyrkivät, sillä he ovat osaksi panneet sellaisen toimeen, joskin kierossa muodossa. Muistutamme kadettikouluja, sotilasorpokoteja, seminaareja, pappiskouluja, kasvatuslaitoksia y. m. Näissä kasvatetaan tuhansia ylimpäinkin säätyjen lapsia mitä yksipuolisimmin, ankarasti ja luostarimaisesti erotettuina, sekä määrätyitä tarkotuksia varten. Myöskin lähettävät parempiosaiset, kuten lääkärit, papit, virkamiehet, tehtailijat, tilanomistajat, suurtalonpojat y. m., jotka asuvat maalla tahi pikkukaupungeissa lapsensa

suurten kaupunkien sivistyslaitoksiin, ja tapaavat heitä korkeintaan loma-aikoina.

Vastustajamme ovat siis vastakkaisia kiivaillessaan kommunistista lasten kasvatusta ja vanhempain ja lasten vieraantumista vastaan, mutta itse ovat he panneet toimeen lapsiansa varten samallaisen kasvatustavan, ainoastaan väärässä ja riittämättömässä muodossa. Myös voisi kirjoittaa koko kappaleen yläluokkain lasten kasvatuksesta imettäjäin, kotiopettajain ja hoitajain kautta. Kävisi selväksi, ettei tälläkään alalla mikään ihannetila vallitse.

Täysin muuttuneiden kasvatusolojen mukaan, joiden tarkotuksena on nuorison ruumiillinen ja henkinen kehitys, täytyy opettajavoimia lisätä. Nousevan polven kasvatuksesta on huolehdittava, niinkuin sotaväessä sotilaita kehitetään, jolloin yksi aliupseeri on kymmentä miestä kohti. Myös on saatava aikaan oppityöpajoja, puutarhoja ja peltoja. Kaikki tämä voidaan vaihtelulla ja ilman liikarasitusta panna toimeen.

Kasvatus on vielä oleva yhtäläinen ja yhteinen kummallekin sukupuolelle. Heidän erottamisensa on oikeutettu vain tapauksissa, jolloin sukupuoli-eroavaisuus tekee sen välttämättömän tarpeelliseksi. Tällä tiellä ovat Yhdysvallat jo paljon edellä. Siellä on kasvatus yhteinen valmistavasta koulusta yliopistoon saakka. Ei ainoastaan opetus, vaan myös opetusvälineet ovat maksuttomat, niihin kuuluen ainekset käsityötä ja keitto-opetusta varten, sekä kemian ja fysiikan opetuksessa tarvittavat koeaineet. Useimmissa kouluissa löytyy voimistelusaleja, kylpylaitoksia, uimavesisäiliöitä ja leikkipaikkoja. Ylemmissä kouluissa kehitetään naisiakin voimistelussa, uinnissa, soudussa ja marssissa.

Sosialistinen kasvatusjärjestelmä on saava aikaan vielä enemmän. Sopivasti järjestettynä ja riittävän tarkastuksen alaisena jatkuu se ikäkauteen saakka, jona yhteiskunta julistaa nuorison täysi-ikäiseksi. Silloin on kummatkin sukupuolet täysin määrin kykenevät käyttämään oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan. Silloin on yhteiskunta varma siitä, että se on kasvattanut kunnollisia, kaikin puolin kehittyneitä jäseniä, ihmisiä, joille ei mikään inhimillinen ole vierasta, ja jotka yhtä hyvin tuntevat oman luontonsa

kuin sen yhteiskunnankin olemukset, johon täysvaltaisina astuvat.

Niin myöskin katoavat nykyisen nuorisomme virheet, jotka ovat mätänevän ja hajoavan yhteiskuntatilamme luonnollisia seurauksia. Raakuus, järjestyksen puute, siveettömyys ja raaka nautinnonhimo, etenkin niinkuin ne ilmenevät ylemmissä sivistyslaitoksissamme, joita paheita vahvistavat kotielämämme hajanaisuus ja levottomuus ja yhteiskuntaelämämme myrkytetty tila. Myöskin loppuvat tehdasjärjestelmän, asuntoepäkohtien, nuorison hillittömyyden ja itsenäisyyden vaikutukset ijässä, jolloin ihminen enemmän tarvitsee ohjausta ja kasvatusta omaan kuriin ja itsehillitsemiseen. Kaikkia näitä epäkohtia välttää tuleva yhteiskunta tarvitsematta ryhtyä pakkokeinoihin. Yhteiskunnalliset laitokset ja niistä johtuva yhteiskunnassa vallitseva henkinen ilmanala tekevät ne mahdottomiksi meille. Kuten luonnossa voi ilmetä sairaloisuuksia ja häiriöi ä vain silloin, jolloin elimistössä tapahtuu hajaantuminen, niin on myös yhteiskunnassa.

Ei kukaan voi kieltää, että nykyisissä sivistys- ja kasvatusoloissamme on suuria ja vaarallisia epäkohtia ja nämät koskevat enemmän korkeampia kuin alempia sivistyslaitoksia. Kansakoulu on siveellisen terveyden esikuva kimnaasiin verraten, käsityökoulu köyhän kansan tyttäriä varten samoin verrattuna suureen lukuun hienoja tyttöjen kasvatuslaitoksia. Syytä ei tarvitse kaukaa hakea. Yhteiskunnan yläluokissa on kaikki pyrkimys korkeampiin päämääriin tyrehtynyt, *heillä ei ole mitään ihanteita enää. Ihanteiden ja korkeamman, päämäärästä tietoisen toiminnan puutteesta leviää nautinnonhimo ja pyrkimys elosteluun kaikkine fyysillisine ja moraalisine kasvannaisineen.* Kuinka voi tässä ilmapiirissä kasvanut nuoriso olla toisenlainen? Aineellinen nautinto ilman määrää on kaikki mitä se näkee ja tuntee. Miksi pyrkiä, kun vanhempain rikkaus näyttää tekevän kaikki harrastukset tarpeettomiksi. Porvaristomme poikien suuren enemmistön ylin sivistysmäärä on yhden vuoden vapaaehtoinen sotilastutkinto. Kun tämä on saavutettu, niin uskovat he noussensa Pelionille ja Ossalle ja tuntevat olevansa puoli-

jumalia.*) Kun heillä on reserviupseerin paperit taskussa, niin ei heidän ylpeydellään ole mitään rajaa. Se vaikutus, joka tällä luonteen ja tiedon puolesta heikolla, mutta kunnianhimoisella ja määrään pyrkivällä suvulla on, merkitsee nykyisen ajanjakson reservi-upseerien ajaksi. Sen ominaisuus on suuri itseluottamus, mutta pieni tietomäärä. Ollaan orjallisia ylöspäin, ylpeitä ja töykeitä alaspäin. Ylempäin luokkien tytöt kasvatetaan suureksi osaksi korunukiksi, muotinarreiksi ja salonkinaisiksi ja lopuksi yltäkylläisinä kärsivät he ikävästystä ja kaikkia luuloteltuja ja todellisia sairauksia. Vanhoina tulee heistä hurskaita sisaria, spiritistejä ja rukoilijoita, jotka kääntelevät silmiään maailman turhuuden takia ja saarnaavat kieltäymystä. Alempien luokkien sivistysastetta pyritään alentamaan. Proletaari voisi tulla liian viisaaksi, kyllästyä ikeeseensä ja nousta maallisia jumaloitaan vastaan. Mitä tyhmempää joukko on, sitä helpompi on sitä hallita. Tyhmin mies on meille mieluisin, ovat muutamat suurtilalliset selittäneet kokouksissaan.

Niin seisoo nykyinen yhteiskunta yhtä neuvottomana ja ilman päämäärää kasvatuskysymyksensä edessä, kuin kaikissa muissakin ykteiskunnallisissa kysymyksissä. Mitä se tekee? Se huutaa rangaistuksia ja saarnaa uskontoa, s. o. kieltäymystä ja tyytyväisyyttä niille, jotka ovat aivan liian tyytyväisiä; se opettaa pidättyväisyyttä siellä, missä täytyy olla ilman välttämättömimpiäkin, kun ei niitä ole. Ja ne, jotka raakuudessaan nousevat vaatimaan, pistetään parannuslaitoksiin, jotka ovat herännäisen vaikutuksen alaisia. Siihen loppuu yhteiskuntamme kasvatusopillinen viisaus.

Niin pian kuin uusi yhteiskunta on kasvattanut nuorisonsa täysiikäisyyteen, jättää se kunkin yksilön vastaisen kehityksen hänen omaan haltuunsa. Kukin pyrkii sinne, mihin hänen lahjansa häntä vetävät. Jotkut ryhtyvät luonnontieteisiin, jotka yhä haarautuvat: ihmisoppi, eläintiede,

---

*) Pelion ja Ossa olivat vuoria vanhassa Kreikassa sijaiten lähellä Olympoa, jonka huipulla jumalten arveltiin asuvan. Taistellessaan ylijumalia vastaan nostivat Titanit nämät toistensa päälle arvellen siten pääsevänsä lähemmä jumalia.
Suom. muist.

kasvitiede, kivennäisoppi, maantiede, fysiikka, kemia, esihistoriallinen tiede y. m., toiset historiaan, kielitieteeseen, taiteentutkimukseen y. m., muutamat tulevat musiikkimiehiksi, toiset maalareiksi, kuvanveistäjiksi, näyttelijöiksi. Ei löydy ammatillisia taiteilijoita, ei oppineita, eikä käsityöläisiä. Tuhannet loistavat kyvyt, joita tähän saakka on painettu alas, pääsevät kehitykseen ja osottavat tietojaan ja taitojaan, missä tilaisuutta on. He eivät hoida tointaan ammatillisesti, vaan innostuksesta kyvyn ja neron kautta. Ja mitä he luovat, se voittanee yhtä paljo nykyaikaiset ennätykset, kuin edistykset teollisuudessa, tekniikassa ja maanviljelyksessä ovat edellä nykyajan tuotteista.

Minkä uudesti syntymisen taide on kokeva, kun kerran on päästy ihmisarvoisiin oloihin, sitä ei aavistanut kukaan vähempi kuin Richard Wagner-vainaa, joka jo 1850 kirjasessaan „Taide ja vallankumous“, lausui ajatuksensa siitä. Tämä teos on erikoisen huomattava siksi, että se ilmestyi juuri kukistetun kumouksen jälkeen, johon Wagner oli ottanut osaa. Wagner ennustaa, mitä tulevaisuus on tuottava; hän kääntyy suoraan työväenluokan puoleen, jonka täytyy auttaa taiteilijoita perustamaan todellista taidetta. M. m. sanoo hän: „Kun tulevaisuuden vapaille ihmisille ei elannon hankkiminen enää ole elämän tarkotus, vaan on uuden uskon tai paremman tiedon kautta elannon hankkiminen tehty riippuvaiseksi vastaavasta luonnollisesta toiminnasta ilman kaikkea epäilystä, lyhyesti, kun teollisuus ei ole enää meidän hallitsijamme, vaan palvelijamme, *silloin panemme me elämämme päämääräksi elämisilon ja koitamme tehdä lapsemme kykeneviksi nauttimaan tätä todellista iloa. Kasvatus, lähtien voiman kehityksestä, ruumiillisen kauneuden hoidosta, on häiritsemättömästä rakkaudesta lapseen, ja sen kasvavan kauneuden tuottavasta ilosta oleva puhtaasti taiteellinen ja kukin ihminen on jossain suhteessa oleva todellinen taiteilija. Luonnollisten taipumusten moninaisuus on kehittävä lukuisia suuntia aavistamattomaan rikkauteen!*“ Tämä on läpeensä sosialistisesti ajateltu ja käy täysin yhteen meidän esityksemme kanssa.

* * *

Vastaisuudessa tulee seura-elämä olemaan yhä enemmän julkista. Mihin kohti kuljetaan, näemme selvimmin naisen kokonaan muuttuneesta asemasta entisiin aikoihin nähden. Kotielämää rajotetaan välttämättömimpään, sitä vastoin avautuu mitä laajin ala seurustelutarpeelle. Suuria kokoushuoneita, esitelmiä ja keskusteluja sekä yhteiskunnallisten seikkojen neuvottelua varten, joista yhteisesti ratkaistaan; ruoka-, peli- ja lukusaleja, kirjastoja, konserttija teaatterihuoneustoja, museoita ja leikki- ja urheilukenttiä, puisto- ja kävelypaikkoja, julkisia kylpy-laitoksia, kaikellaisia sivistys- ja kasvatuslaitoksia, laboratorioita y. m. kaikki mitä parhaiten järjestettyinä, on tarjoamassa taiteelle, tieteelle ja kaikellaiselle ajanvietolle mitä rikkaimpia tilaisuuksia luoda parastaan. Myös vastaavat sairashuoneet, raajarikkojen ja vanhain kodit korkeimpia vaatimuksia.

Kuinka pieneltä näyttääkään silloin meidän kehuttu aikakautemme. Tämä ylhäisen suosion ja päivänpaisteen hännystely, tämä mateleva koiramainen katsantokanta, tämä kateinen taistelu alhaisimmilla aseilla edullisesta paikasta. Ja sen lisäksi todellisen vakaumuksen polkeminen, hyvien ominaisuuksien salaaminen, jotka voisivat olla epämieluisia, luonteen kuohitseminen, ajatusten ja tunteen teeskentely ja kaikki nämät ominaisuudet, joita lyhyesti voi merkitä pelkuruudeksi ja luonteen puutteeksi, esiintyvät joka päivä yhä vastenmielisempinä. Mikä kohottaa ja aateloi ihmisen: itsetunto, riippumattomuus ja lahjomattomuus mielipiteissä ja oma vakaumus, vapaa antautuminen, näitä pidetään nykyisissä oloissa enimmäkseen vikoina ja rikoksina. Usein tuhoavat nämät ominaisuudet kantajansa, jollei hän voi niitä kukistaa. Monet eivät edes tunne alennustaan, koska ovat siihen tottuneet. Koira pitää luonnollisena, että sillä on herra, joka huonolla tuulella ollessaan antaa hänen maistaa ruoskaa.

Mainittujen yhteiskunnallisessa elämässä tapahtuvain muutosten mukana tulee koko kirjallinen tuotanto uudistumaan. Jumaluusopillinen kirjallisuus, joka nykyisin vuosiluettelossa osottaa suurinta lukua, katoaa kuten lakitieteellinenkin kirjallisuus. Toista ei enää harrasteta, toista ei enää tarvita. Myös katoavat valtiolaitosta koskevain päivä-

taistelujen ilmaukset siksi, että nuo laitokset ovat lakanneet olemasta. Näitä koskevat tutkimukset ovat ainoastaan sivistyshistoriallista laatua. Keveitten kirjallisten tuotteitten joukko, turmeltuneen maun merkki ja usein vain tekijän turhamaisuuden luoma, jää pois. Voi nykyisten olojemme kannalta liioittelematta sanoa, että $^4/_5$ kaikista kirjallisista ilmiöistä voisi markkinoilta kadota *ilman että yksikään sivistysharrastus siitä kärsisi.* Niin suuri on pintapuolisten ja vahingollisten tuotteiden, sekä täydellisen rojun määrä kirjallisten tuotteiden alueella.

Kaunokirjallisuus ja sanomalehdistö saavat saman osan. Hengettömämpää ja pintapuolisempaa, kuin suuri osa sanomalehtikirjallisuudestamme on, ei löydy mitään. Jos sanomalehtiemme sisällön mukaan mitattaisi sivistysennätyksiämme ja tieteellistä kehitysastettamme, niin alhaisiapa olisivat. Henkilöjen toimintaa ja asioiden tilaa arvostellaan näkökannoilta jotka vastaavat menneitä vuosisatoja, ja tieteemme kannalta ovat kauan sitten paikkansa pitämättömiä. Tuntuva osa sanomalehti-miehistämme on ihmisiä, jotka kuten Bismarck kerran oikein sanoi, ovat „erehtyneet kutsumuksessaan“, mutta joiden sivistysaste ja palkkavaatimukset vastaavat „afääriä“. Sen ohessa on näillä sanomalehdillä, kuten kaunokirjallisten lehtien enemmistöllä tehtävänään ilmoitusosastoissaan suosia mitä likasinta reklaamia. Omistajain aineelliset edut määräävät sisällön.

Kaunokirjallisuus ei yleensä ole paljoa parempaa kuin sanomalehdetkään; tällä alalla palvellaan erityisesti sukupuoliasioita kaikkine kasvannaisineen, milloin kierosti esitettyinä, milloin vanhanaikuisimmilla ennakkoluuloilla ja taikauskoilla sekotettuina. Tarkotus on esittää porvarillista maailmaa huolimatta puutteista, jotka annetaan anteeksi „maailmoista parhaana“.

Tällä laajalla ja tärkeällä alueella täytyy tulevaisen yhteiskunnan tehdä perinpohjainen puhdistus. Tiede, totuus, kauneus, mielipiteiden vaihto paraasta saavat yksin vallita. Jokaiselle, joka kykenee kunnollista aikaansaamaan, annetaan tilaisuus ottaa osaa. Hän ei enää ole riippuvainen kirjakauppiaan suosiosta, rahasta eikä ennakkoluuloista, vaan puolueettomain asiantuntijain arvostelusta, joita itse on ollut valitsemassa ja joiden epämieluisasta päätöksestä

hän saa vedota yleisöön, joka ei ole hänelle nykyisin mahdollista. Naivia mielipidettä, että sosiaalisessa yhteiskunnassa kaikki mielipiteitten vaihto olisi estetty, voivat ainoastaan ne puolustaa, jotka pitävät porvarillista maailmaa täydellisimpänä yhteiskuntana ja vihamielisyydestä sosialismia vastaan koittavat sitä panetella ja alentaa. Täysin kansanvaltaiselle tasa-arvolle perustuva yhteiskunta ei tunne eikä siedä mitään sortoa. *Ainoastaan täydellisin ajatuksen vapaus tekee mahdolliseksi keskeymättömän edistyksen, joka on yhteiskunnan elämisperiaate.* Karkea erehdys on myöskin esittää porvarillista yhteiskuntaa todellisen ajatusvapauden puolustajana. Puolueet jotka edustavat vallitsevain luokkaetuja, julkaisevat lehdissään ainoastaan semmoista, mikä ei vahingoita tätä luokkaetua, ja voi sitä, joka rikkoo tätä vastaan. Hänen yhteiskunnallinen turmionsa on varma, kuten jokainen tietää, joka tuntee oloja. Ja miten kirjakauppiaat menettelevät heille epämieluisain kirjojen suhteen, siitä voivat kirjailiat sanan sanoa. Ja lopuksi osottaa paino- ja rikoslakimme, mikä henki vallitsee johtavissa luokissa. Todellinen sananvapaus tuntuu heistä olevan vaarallisin kaikista paheista.

* * *

Ihmisen tulee voida kehittää itseään täydellisesti. Tämä on oleva inhimillisen yhteiskunnan tarkotus, hänen ei siis tarvitse olla sidottu turpeeseen, johon syntymisen sattuma hänet asetti. Ihmisiä ja maailmaa ei tule oppia tuntemaan ainoastaan kirjoista ja sanomalehdistä, vaan tarvitaan siihen persoonallista havaintoa ja itsekohtaisia tutkimuksia. Tulevan yhteiskunnan täytyy siis tehdä kaikille mahdolliseksi, mikä nyt jo on useille mahdollista, joskin useimmissa tapauksissa pakko suurimpana kiihoittimena. *Vaihtelun tarve kaikilla elämänaloilla on syvälle ihmisluontoon painunut.* Tämä johtuu siitä täydellisentymisen vietistä, joka löytyy kaikissa olennoissa. Pimeässä oleva kasvi kurottautuu, kuin olisi se itsetietoinen jostain raosta tulevaa valoa kohti. Niin myös ihminen. Vietin, joka on synnynnäinen, täytyy saada järkevällä tavalla tyydytystä. Eikä uusi yhteiskunta mitenkään asetu vaihteluviettiä vas-

taan, se juuri enemmän tekee tämän vietin tyydyttämisen mahdolliseksi. Korkeimmilleen kehittyneet kulkuneuvot helpottavat tätä. Kansainväliset suhteet suorastaan kehottavat siihen, tulevaisuudessa matkustelevat ihmiset maailman halki, mitä erilaisimpia tarkoituksia varten, enemmän kuin tähän saakka on ollut laita.

Yhteiskunta tarvitsee paljoa suurempia varastoja kaikenlaisia elintarpeita, tyydyttääkseen kaikki vaatimukset. Siksi järjestääkin se työaikansa tarpeen mukaan; määräten sen pitemmäksi tai lyhemmäksi vaatimusten ja vuodenajan mukaan. Yhtenä vuodenaikana harjoitetaan pääasiallisesti maanviljelystä, toisena enemmän teollisuutta ja taidekäsityötä; lukuisain työvoimain yhdistämisellä täydellisten teknillisten laitosten kanssa voi se saada aikaan yrityksiä, jotka nykyisin näyttävät mahdottomilta.

Kuten yhteiskunta ottaa huolehtiakseen nuorisosta, niin myös vanhoista, sairaista ja invaliideista. Kuka syystä tai toisesta on tullut työkyvyttömäksi, hän saa yhteiskunnalta apua. Tässä ei ole kysymystä hyväntekeväisyydestä, vaan velvollisuudesta, ei armopaloista, vaan huolellisesta hoidosta ja avusta, jonka täytyy tulla jokaisen osaksi, joka voimansa päivinä on täyttänyt velvollisuutensa yhteiskuntaa kohtaan. Hänen eloniltansa on kaunistettava kaikella, mitä yhteiskunta voi tarjota. Jokaisella on toive saada nauttia, minkä hänen ikänsä suo. Ei enää häiritse vanhuksia ajatus, että toiset odottavat heidän kuolemaansa saadakseen periä. Eikä heidän tarvitse pelätä, että heidät, tultuaan vanhoiksi ja avuttomiksi, heitetään pois kuin puristettu sitruuna. Heidän ei tarvitse turvautua lastensa sääliin eikä kunnan apuihin. Missä asemassa ovat useimmat vanhukset, joiden vanhoilla päivillään täytyy turvautua lasten apuun, on tunnettua. Ja kuinka turmelevasti vaikuttaakaan lapsiin ja sukulaisiin tuo perimisen toivo. Mitä alhaisia himoja herättääkään se ja kuinka paljo rikoksia se saattaakaan aikaan: murhia, kavalluksia, perintöpetoksia, vääriä valoja, kiristyksiä.

Yhteiskunnan siveellinen ja fyysillinen tila, sen työ-, asunto-, vaatetus-olot, seura-elämä, kaikki on estävä onnettomuuksia ja sairauksia. Luonnollinen kuolema, elinvoimien loppuminen, on enemmän ja enemmän tuleva

säännölliseksi. Vakaumus, että taivas on maan päällä ja kuolema on kaiken loppu, on saattava ihmiset elämään järkevästi. Enimmin nauttii, joka kauan nauttii. Pitkää ikää ymmärtää papisto, joka valmistaa ihmisiä „tuolle puolen“, parhaiden arvostella. Heidän olemassa-olonsa huolettomuus sallii heidän saavuttaa ylimmän keski-iän.

Elämiseen kuuluu ensi sijassa syöminen ja juominen. N. k. „luonnonmukaisen elintavan“ ystävät kysyvät usein, miksi sosialidemokratia on välinpitämätön vegetarianismia kohtaan. No, kukin syö miten tahtoo. Vegetarianismi s. o. oppi, että ravinto on otettava kasvikunnasta, sai jalansijaa niissä piireissä, jotka ovat siinä miellyttävässä asemassa, että voivat valita kasvillisen ja eläimellisen ravinnon välillä. Mutta ihmisten suurella enemmistöllä ei ole tätä vaalivapautta, on elettävä varojen mukaan, joiden niukkuus pakottaa yksistään nauttimaan kasviksia ja niistäkin vähemmän ravitsevia. Monien seutujen työväellä on peruna pääasiallisena ravintona, leipäkin on toisella sijalla; lihaa, huonointa lajia, näkyy harvoin pöydällä. Myös on suuremmalla osalla maalaisväestöä, vaikkakin se harjoittaa karjanhoitoa, harvoin lihaa, naudat ovat myytävät, jotta niillä saaduilla rahoilla voitaisiin tyydyttää muita tarpeita.

Niille lukuisille ihmisille, jotka ovat pakotetut käyttämään yksinomaan kasviruokia, olisi hyvä pihvi tai lampaanlapa varmasti parannus ravinnossa. Jos vegetarianismi kääntyy lihan syönnin liioittelua vastaan, niin on sillä oikein; väärin on, jos se hentomielisistä syistä vastustaa lihan syömistä turmiollisena. Ikäänkuin luonnollinen tunne kieltäisi tappamasta eläimiä ja syömästä „raatoa“. Mutta toivo elää häiriintymättä pakottaa meitä taistelemaan suurta elävien olentojen lukumäärää vastaan, jotka esiintyvät syöpäläisten muodossa, ja päästäksemme itse joutumasta raadelluiksi, täytyy meidän tappaa petoja. „Ihmisen hyvien ystävien“, kotieläinten häiriintymätön elanto lisäisi näitä muutamissa vuosikymmenissä niin, että ne söisivät meiltä ravinnon. Myöskin väite, että kasviravinto tekee mielialan lempeäksi, on väärä. Hiljaisissa, kasvia syövissä indialaisissa heräsi myöskin peto, kun englantilaisten kovuus pakotti heidät kapinaan.

Sonderegger tapaa naulaa päähän sanoessaan: „Ei ole

mitään arvojärjestystä ravintoaineitten välttämättömyydelle, mutta muuttumaton laki ravinnon ainesten laadulle."

Totta on, ettei kukaan voi elää yksistään liharuualla, mutta kyllä kasviksilla, jos voi valita nämät tarkoituksenmukaisesti. Toiselta puolen ei kukaan voi tulla toimeen yhdellä kasvilajilla, olkoompa se kuinkakin ravitsevaa. Niin ovat pavut, herneet ja linssit s. s. palkokasvit ravitsevimmat ruoka-aineet. Mutta kiusallista olisi, jos pakotettaisi yksinomaan ottamaan ravintonsa niistä, — joka lienee mahdollista. Karl Marx kertoo, että chileläiset vuorikaivosten omistajat pakottaisivat työläisiään yhäti syömään erästä papulajia, koska se antaa voimaa ja paremmin kuin mikään muu ravinto tekee heidät kestäviksi työssä. Työläiset eivät huolisi pavuista niitten ravinto-arvosta huolimatta, mutta heitä pakotetaan tyytymään niihin. Missään tapauksessa ei inhimillinen hyvinvointi riipu mistään määrätystä ruoasta, kuten vegetariani-kiihkoilijat väittävät. Ilmanala, tottumus ja henkilöllinen maku ratkaisevat.

Siinä määrin kuin kulttuuri kohoaa, tulee tosin yksinomaisen liharuuan sijaan, jota metsästys- ja paimentolaiskansat käyttävät, enemmän kasviruokia. Kasvisten viljelyksen monipuolisuus on korkeamman kulttuurin merkki. Määrätyllä maakappaleella voidaan muuten tuottaa tuntuvasti enemmän kasvisravintoa, kuin siitä saataisi lihaa karjanhoidon kautta. Tämä kehitys tekee kasviravinnon yhä merkitsevämmäksi. Lihalähetykset, joita nykyisin ryöstötalouden kautta tuodaan kaukaisista maista, loppuvat muutamissa vuosikymmenissä. Toiselta puolen ei eläimiä elätetä ainoastaan lihan, vaan myös villan, karvojen, harjasten, nahkojen, maidon, munien y. m. takia. Joukko teollisuuden aloja ja inhimillisiä tarpeita riippuu siitä. Myös voidaan teollisuuden ja maatalouden perkeitä tuskin käyttää paremmin kuin karjanhoidon avulla. Tulevaisuudessa ovat meret yhä enemmän avaavat eläimellisen ravintonsa rikkauksia ihmiskunnalle. Silloin tuskin heitetään hyvän kalansaaliin sattuessa kokonaisia lasteja lannaksi kuten nyt, kun kuljetus- ja säilytyslaitokset eivät salli niitä kaupata. Vegetaarinen elintapa ei siis ole tulevalle yhteiskunnalle todenmukainen, eikä välttämätön.

Ravintoon nähden on laatu paljoa tärkeämpi kuin määrä, paljous ei auta, jollei ole hyvää. Mutta laatua parantaa tuntuvasti valmistustapa. *Ravinnon valmistusta täytyy hoitaa yhtä tieteellisesti kuin muitakin inhimillisiä toimialoja, jos mieli saada sitä mahdollisimman edulliseksi.* Mutta siihen tarvitaan tietoja ja laitoksia. Ettei naisillamme, jotka nykyisin ovat pääasiallisesti saaneet ruoan valmistamisen osakseen, ole tätä taitoa, on tunnettua. Suurten keittiöitten tekniikka on nyt saavuttanut täydellisyyden, jota parhaitenkaan valmistetut perhekeittiöt eivät tunne. Etenkin lähenevät ihannetta sähköllä lämmitettävät ja valaistavat. Ei savua, ei kuumuutta, eikä hajuja enää; keittiöt ovat enemmän salongin kuin työhuoneen kaltaiset, siellä löytyvät kaikki mahdolliset mekaaniset laitokset, jotka leikiten suorittavat ikävimmät ja aikaa enimmin vievät työt.

Yksityiskeittiö on miljoonille naisille ponnistuksia vaativimpia, aikaa kuluttavimpia ja tuhlaavimpia laitoksia, jossa heidän terveytensä ja hyvä tuulensa tuhoutuu, ja joka on jokapäiväisen huolenpidon esine, etenkin kun, kuten on useimpain perheitten laita, varat ovat niukat. Yksityiskeittiön hävittäminen on oleva lukemattomille naisille helpotus. Kotikeittiö on yhtä vanhanaikuinen laitos kuin pikkumestarin työpaja, molemmat merkitsevät mitä suurinta ajan, voiman ja ainesten tuhlausta.

Ruokien ravinto-arvoa kohottaa niiden helppo yhdyntä. Luonnonmukaisen elintavan kaikille voi vain uusi yhteiskunta tehdä mahdolliseksi. Cato kertoo vanhasta Roomasta, että siellä kuudenteen vuosisataan saakka kaupungin perustamisesta (200 e. Kr.) tunnettiin parannustaito, mutta ei tarvittu sitä. Roomalaiset elivät niin raittiisti ja yksinkertaisesti, että sairauksia harvoin ilmeni ja kuolema tavallisesti tuli vauhuuden heikkouden kautta. Vasta kun mässäys ja joutilaisuus: laiskaelämä yhdeltä, hätä ja liika työ toiselta puolen levisivät, muuttuivat olot. Mässäys ja joutilaisuus ovat tulevaisuudessa mahdottomat, sekä myöskin hätä ja puute.

„Joka vähän syö, elää hyvin“, (s. o. kauan) sanoi italialainen Cornaro 16:lla vuosisadalla. Lopuksi on myös kemia tähän saakka tuntemattomalla tavalla puuttuva

ravinnon valmistukseen. Nykyisin käytetään tätä tiedettä paljon väärin, väärennysten ja petosten peitoksi, mutta selvää on, että kemiallisesti valmistettu ruokatavara, jolla ovat kaikki luonnontuotteen ominaisuudet, täyttää saman tarkotuksen. Valmistustapa on sivuasia, kun vaan tuote täyttää tarkotuksensa.

Kuten keittiössä niin on tapahtuva koko kotielämässä vallankumous, joka tekee tarpeettomaksi monia nykyisiä toimia. Niinkuin keskusruokalaitokset tekevät kotikeittiön tarpeettomaksi, niin keskuslämmitys- ja valaistuslaitokset poistavat kaiken työn, joka näihin seikkoihin on kulutettu. Lämminvesijohto kylmän ohella tekee kylvyt mahdollisiksi ilman apulaisia. Keskuspesulaitokset toimittavat vaatteiden puhdistuksen. Chicagossa oli näytteillä kone, joka nopeasti puhdisti matot. Sähkö-ovi avautuu pienellä sormen painamisella ja sulkeutuu itsestään. Sähkölaitokset tuovat kirjeet ja sanomalehdet joka huoneustoon, sähköhissit tekevät portaat tarpeetttomiksi. Huoneustojen sisustus, lattiain ja seinien peitteet ja huonekalut laitetaan niin, että ne helpoimmin voi puhdistaa, eivätkä muodosta tomu- ja bakteeripesiä. Kaikellaiset lika-aineet vie vesi pois. Yhdysvalloissa ja monissa Euroopan kaupungeissa esim. Zürichissä löytyy tuollaisia kaikilla mukavuuksilla sisustettuja taloja, joissa asuu lukuisia hyvinvoipia perheitä — toiset eivät kestä kustannuksia — nauttien mainittuja etuja.

Taas on meillä todistus siitä, kuinka porvarillinen yhteiskunta tekee työtä kotoisten elintapojen uudistukselle, vaikkakin vaan valituilleen. Mutta jos kotielämä uudistuu mainitulla tavalla, niin on kadonnut palvelustyttö, tämä „käskijättärensä oikkujen orjatar". Mutta myöskin käskijänainen. „Ilman palvelusväkeä ei kulttuuria", huudahtaa kauhistuneena herra v. Treitschke koomillisella paatoksella. Hän voi kuvitella yhteiskuntaa yhtä vähän ilman palvelusväkeä, kuin Aristoteles voi kuvitella sitä ilman orjia. Hämmästyttävää on, että herra v. T. pitää palvelusväkeämme „kulttuurin kannattajina". Hänelle, kuten Eugen Richterille tuottavat saappaan kiillotus ja vaatteiden puhdistus huolia, koska noita toimia ei kukin voi itse suorittaa. No, mutta nykyisin suorittaa $^{9}/_{10}$ ihmisistä ne itse,

tai toimittaa ne vaimo miehensä, tytär tai poika perheen puolesta ja vastata voi, että sen mitä $^{9}/_{10}$ toimittaa, voi myöskin viimeinen kymmenes osa tehdä. Mutta löytyy toinenkin tie. Miksikä ei voitaisi *nuorisoa* ilman erotusta sukupuoleen nähden totuttaa tuollaisiin välttämättömiin toimiin? Työ ei häpäise ketään, vaikkakin se olisi saappaan puhdistusta, sen on jo moni aatelinen upseeri saanut kokea paettuaan velkojensa takia Ameriikkaan ja jouduttuaan piharengiksi tai saappaanharjaajaksi. Chicagon maailmannäyttelyssä oli sähköllä käypä kengänpuhdistaja, joka täydellisesti suoritti työn. Niin on herrojen Richterin ja Treistchken pääväite sosialismia vastaan käytännöllisesti kumottu keksinnön kautta, joka on tehty porvarillisessa yhteiskunnassa.

Kumouksellinen uudistus, joka perinpohjaisesti muuttaa ihmisen elinehdot ja naisenkin aseman, tapahtuu siis parhaillaan silmiemme edessä. Nyt on vain ajan kysymys, milloin yhteiskunta tarttuu käsiksi tähän muutokseen suuremmassa mitassa ja kiirehtää muutoksen toimeenpanoa ja tekee sen yleiseksi antaen niin kaikkien poikkeuksetta päästä osalliseksi sen lukuisista eduista.

NAINEN TULEVAISUUDESSA

Tämä luku saa olla hyvin lyhyt. Se sisältää vain johtopäätökset, jotka seuraavat tähänasti sanotusta, ja jotka lukija helposti voi itsekin vetää.

Nainen on uudessa yhteiskunnassa sosiaalisesti ja taloudellisesti täysin riippumaton, hän ei ole enää minkäänlaisen herruuden eikä riistämisen alainen, hän on miehen suhteen vapaa, tasa-arvoinen ja oman onnensa seppä. Hänen kasvatuksensa on sama kuin miehen, paitsi milloin sukupuolelliset seikat toista vaativat; eläen luonnonmukaisissa elinehdoissa voi hän kehittää ja käyttää ruumiillisia ja henkisiä kykyjään tarpeen mukaan; kun hän valitsee toimialan, joka vastaa hänen toiveitaan ja taipumuksiaan ja työskentelee samojen ehtojen alaisena kun mieskin. Äsken käytännöllisenä ammattityöläisenä on hän toisen osan päivää kasvattaja, opettaja, hoitaja, kolmannen käyttää hän jonkun taiteen tai tieteen harjoittamiseen ja neljäntenä hoitaa hän jotain hallinnollista tointa. Hän tutkii, työskentelee, huvittelee ja seurustelee kaltaistensa kanssa tai miesten seurassa, kuten häntä haluttaa ja tilaisuutta on.

Rakkausvalinnassa on hän miehen tavoin vapaa ja esteetön. Hän kosii tai antaa toisen kosia, eikä tee liittoa millään muulla kuin taipumuksensa perustalla. Tämä liitto on yksityinen sopimus ilman virkamiehen välitystä, kuten avioliitto oli keskiaikaan saakka. Sosialismi ei tässä luo mitään uutta, se asettaa vaan entiselleen korkeammalla sivistysasteella ja uudessa yhteiskuntamuodossa,

mitä jo oli käytännössä ennen kuin yksityisomaisuus hallitsi yhteiskuntaa.

Ihmisen tulee määrätä itse asioistaan, sillä edellytyksellä, ettei hän viettiään tyydyttäessänsä tuota kellekään toiselle vahinkoa eikä haittaa. *Sukuvietin tyydyttäminen on yhtä paljon yksilön yksityisasia kuin minkään muun luonnonvietin tyydytys tahansa.* Kenenkään ei tarvitse tehdä siitä tiliä toiselle, eikä kellään kutsumattomalla ole asiaa sekaantua siihen. Kuten syöntini, juontini, nukkumiseni ja pukeutumiseni on persoonallinen asiani, niin myös seurustelu toiseen sukupuoleen kuuluvan henkilön kanssa. Käsitys ja sivistys, henkilöllinen riippumattomuus, siinä ominaisuuksia, jotka kasvatuksen ja olojen kautta tulevassa yhteiskunnassa ovat luonnollisia, estävät kutakin tekemästä tekoja, jotka koituisivat omaksi vahingoksi. Se seikka, että nykyinen tyhmä arkamaisuus ja naurettava salamielisyys katoavat sukupuoliasioista, on tekevä sukupuolten seurustelun luonnollisemmaksi, kuin nyt on laita. Jos kahden liiton tehneen ihmisen kesken syntyy sietämättömyyttä ja vastenmielisyyttä, niin käskee moraali katkasemaan tämän, luonnottomaksi ja siis siveettömäksi muuttuneen sitoumuksen. Ja kun suhteet ovat kadonneet, jotka tuomitsivat joukon naisia aviottomuuteen tai ruumiinsa kauppaamiseen, niin eivät miehet voi harjoittaa mitään ylivaltaa. Toiselta puolen on kokonaan muuttunut yhteiskuntatila poistanut monia asteita ja häiriöitä, jotka nyt vaikuttavat avioliseen elämään, ja usein estävät sitä pääsemästä kukoistukseen, jopa tuhoavatkin sen kokonaan.

Nämät vastakohdat ja luonnottomuudet naisen nykyisessä asemassa selvenevät yhä laajemmille piireille ja ilmenevät sekä yhteiskunnallisessa, että romanikirjallisuudessa; usein erehdyttävässä muodossa. Että nykyinen avioliitto yhä vähemmän vastaa tarkotustaan, sitä ei kukaan ajatteleva enää kiellä. Eikä siis ole ihmeteltävää, että henkilöt, jotka pitävät lemmen valinnan vapautta ja suhteen vapaata hajottamista luonnollisena, vaikka eivät muuten ole halukkaat vetämään johtopäätöksiä nykyisen yhteiskuntatilamme muutokseksi; he arvelevat, että sukupuoliseurustelun vapaus on rajoitettava ylempiin luokkiin. Mathilde Reichard-Stromberg lausuu esim. väitellessään

Fanny Lewaldin naisvapautuksellisia pyrkimyksiä vastaan seuraavaa:

„Jos te vaaditte täyttä tasa-arvoa naiselle miehen kanssa yhteiskunnallisessa ja valtiollisessa elämässä, niin täytyi välttämättä George Sandilla myös olla oikein vapautuspyrinnöissään, jotka eivät käy pitemmälle kuin siihen, mitä miehellä jo kauan on eittämättä ollut. *Sillä ei voi keksiä mitään järkevää syytä, miksi nainen vain päänsä, eikä myös sydämensä puolesta ole tehtävä osalliseksi tästä tasa-arvosta, ja miksi ei hän voi olla vapaa antamaan ja ottamaan niinkuin mieskin.* Päinvastoin: jos kerran nainen luontonsa puolesta on oikeutettu ja siis myös velvoitettu — sillä me emme saa kaivaa leiviskäämme maahan — jännittämään aivojansa äärimmilleen kilpajuoksussa miespuolisten hengenjättiläisten kanssa, niin täytyy hänellä myös *olla oikeus kuten näilläkin tasapainon saavuttamiseksi jouduttaa sydämen verenkiertoa millä tavalla sopivalta näyttää.* Sillä me luemme ilman pienintäkään siveellistä paheksumista esim. Goethesta — valitakseni heti suurimman esimerkiksi — kuinka hän usein ja yhä uudelleen tuhlasi sydämensä lämpöä ja suuren sielunsa innostusta naiseen toisensa jälkeen. Käsittävä pitää tätä luonnollisena juuri hänen suuren, vaikeasti tyydytettävän sielunsa takia ja ainoastaan ahdasmielinen siveyssaarnaaja moittii sitä. Miksi siis pilkkaamme suuria sieluja naisten keskuudessa! . . . Otaksukaamme hetkeksi, että koko naissuku poikkeuksetta olisi George Sandin kaltaisia suuria sieluja; jokainen nainen olisi Lucretia Floriani, jonka kaikki lapset olisivat lemmen lapsia, mutta joka kasvattaisi kaikkia näitä lapsia todellisella, tosiäidillisellä rakkaudella ja hellyydellä, sekä ymmärryksellä ja älyllä. Mitä maailmasta silloin tulisi? *Ei tarvitse epäillä, että maailma voisi pysyä pystyssä ja edistyä niinkuin meidänkin päivinämme ja tuntisi voivansa kenties erinomaisen hyvin.*"

Mutta miksi ainoastaan „suuret sielut" saisivat vaatia noita? Jos kerran Goethe ja George Sand, valitaksemme nämät kaksi monien samoin menetelleiden joukosta, noudattivat sydämensä taipumuksia, julaistaanhan etenkin Goethen rakkausseikoista puolia kirjastoja, joita

hänen ihailijansa ja ihailijattarensa hartaudella ahmivat, miksikä sitten paheksua toisilla semmoista, joka Goethen tai George Sandin tekemänä tulee innostuneen ihailun esineeksi.

Tosin on mahdoton panna vapaata rakkausvalintaa käytäntöön porvarillisessa maailmassa — siihenhän todistuksemme kärjistyi, — mutta pantakoon kaikki samojen yhteiskunnallisten ehtojen alaiseksi, jotka nyt tulevat ainoastaan aineellisesti ja henkisesti valittujen osaksi, ja kaikki ovat mahdolliset samoihin vapautuksiin.

Mitä Goethe ja George Sand tekivät, tekevät nyt tuhannet muut, joita ei voi verrata näihin ja kadottamatta vähääkään yhteiskunnallista arvoaan. Täytyy vain olla arvokkaassa asemassa ja kaikki käy itsestään. Siitä huolimatta ovat Goethen ja George Sandin vapaudet porvarillisen moraalin kannalta epäsiveellisiä, sillä ne ovat yhteiskuntamme asettamia moraalilakeja vastaan, eivätkä sovi yhteen yhteiskuntatilamme luonteen kanssa. Pakkoavio on porvarilliselle yhteiskunnalle malliavio, ainoa „siveellinen“ sukupuolten yhtymys, kaikki muu on epäsiveellistä. Porvarillinen avio on, sen olemme epäämättömästi todistaneet, seuraus porvarillisista omaisuusehdoista. Ollen mitä lähimmässä yhteydessä yksityisomaisuuden ja perintö-oikeuden kanssa, solmitaan se „laillisten“ lasten saamista varten perillisiksi. Ja yhteiskuntatilan paino pakottaa tähän myöskin ne, joilla ei ole mitään perinnöksi jätettävää,*) se tulee yhteiskunnalliseksi oikeudeksi, jonka loukkaamisen valtio rankaisee panemalla joksikin aikaa

---

*) Teoksessaan „Yhteiskuntaruumiin rakenne ja elämä“, sanoo tri Schäffle: „Aviositeen“ irroittaminen helpottamalla avioeroa ei olisi toivottava, se sotisi inhimillisen parittelun siveellistä tarkotusta vastaan ja olisi vahingollinen väestön säilymiselle, sekä lasten kasvamiselle.“ Äsken esitetyn jälkeen emme ainoastaan pidä tällaista käsitystä vääränä, vaan taivumme pitämään sitä siveettömänä. Mutta täytyyhän tri Schäfflenkin myöntää, että on mahdotonta yhteiskunnassa, jonka kulttuuri on paljoa korkeampi nykyistä, panna toimeen ja pitää voimassa laitoksia, jotka ovat sen siiveellisiä käsitteitä vastaan.

vankeuteen miehiä tai naisia, jotka elävät aviorikoksessa.

Mutta sosiaalisessa yhteiskunnassa ei ole mitään perinnöksi jätettävää, jollei tahdo pitää talouskaluja ja irtaimistoa peruina; senkin takia on tältä kannalta nykyinen avioliiton muoto katoava. Siten on myöskin ratkaistu kysymys perintöoikeudesta, sosialismin ei tarvitse sitä poistaa. Jollei ole yksityisomaisuutta, niin ei myöskään perintöoikeutta.

Nainen on siis vapaa ja lapset, joita hänellä on, eivät häiritse sitä vapautta; ne lisäävät vaan hänen eliniloaan. Hoitajattaret, kasvattajat, ystävättäret ja kasvava nuoriso auttavat häntä, kun on apua tarvis.

Kenties, että tulevaisuudessakin löytyy miehiä, jotka Humboldtin lailla sanovat: „en ole luotu perheen isäksi, sitäpaitsi pidän syntinä naimisiin menoa ja lasten siittämistä rikoksena.“ Mitä tämä merkitsee? Toisten luonnonvietin voima pitää huolta tasapainosta. Meitä ei huoleta Humboldtin aviovihollisuus, eikä Schopenhauerin, Mainländerin tai v. Hartmannin filosoofinen pessimismi, joka ennustaa ihmiskunnan itsensä tuhoamista „ihannevaltiossa“. Me yhdymme Fr. Ratzeliin kun hän täydellä oikeudella sanoo:

„Ihminen ei saa kauempaa pitää itseään poikkeuksena luonnon laeista, vaan täytyy hänen vihdoinkin etsiä tekojensa ja ajatustensa lainalaisuus, sekä pyrkiä järjestämään elämäänsä luonnonlakien mukaan. Hän on tuleva siihen että järjestää yhteiselämän kaltaistensa kanssa s. o. perheen ja valtion luonnonmukaisen tiedon järkeväin periaatteitten, eikä menneitten vuosisatain lakien mukaan. Politiikka, moraali, oikeusperiaatteet, joita nykyisin vielä ammennetaan kaikellaisista lähteistä, ovat muodostettavat ainoastaan luonnonlakeja vastaavasti. Ihmisarvoinen elanto, josta on uneksittu vuosituhansia, toteutuu vihdoinkin.“

Tämä aika lähenee jättiläisaskelin. Inhimillinen yhteiskunta on vuosituhansina käynyt läpi kaikki kehitysasteet lopulta saapuakseen siihen, mistä lähtikin, kommunistiseen omaisuuteen ja täyteen tasa-arvoon ja veljellisyyteen, mutta ei enää yksin heimolaisten kesken, *vaan kaikkien*

ihmisten välillä. Siinä sen suuri edistysaskel. Mihin porvarillinen yhteiskunta on turhaan pyrkinyt ja mihin sen täytyy murskautua, vapauden, tasa-arvon ja veljeyden saattamiseen kaikille ihmisille, sen sosialismi toteuttaa. Porvarillinen yhteiskunta voi ainoastaan esittää teorian, käytäntö oli tässä kuten monessa muussakin asiassa sen teorioja vastaan. Sosialismi on yhdistävä teorian ja käytännön.

Mutta palatessaan kehityksensä alkukohtaan, tulee ihmiskunta äärettömän paljon korkeammalle kulttuuriasteelle, kuin se oli, josta lähdettiin. Joskin alkuyhteiskunnalle oli yhteisomaisuus, suvun, klaanin kesken, niin oli se vain raaimmassa muodossa ja kehittymättömällä asteella. Kehitysjakso, joka sitten on läpikäyty on supistanut yhteisomaisuuden vähimpään määräänsä, hävittänyt sukukunnat ja lopuksi paloitellut koko yhteiskunnan, mutta se on myös eri asteilla mahtavasti kohottanut yhteiskunnan tuotantovoimia ja tarpeitten moninaisuutta, luonut heimoista ja suvuista kansoja ja suuria valtioita, mutta siten myös tuottanut tilan, joka on vastakkainen yhteiskunnan tarpeille. Tulevaisuuden tehtävä on ratkaista tämä vastakohta sen kautta, että omaisuuden ja työnvälineitten uudelleen muuttaminen yhteisomaisuudeksi tapahtuu mitä leveimmällä perustalla.

Yhteiskunta ottaa takaisin, mitä se kerran on omistanut ja itse luonut, mutta se tekee kaikille mahdolliseksi uusien elinehtojen mukaan elämän korkeimmalla kulttuuriasteella s. o. *se saa kaikille mitä alkuperäisissä oloissa vain voi olla yksilön tai luokkien etuoikeus.* Ja nyt saa myöskin nainen jälleen toimivan osan, joka hänellä oli alkuyhteiskunnassa, mutta ei nyt herrattarena, vaan tasaarvoisena.

„Kansanvaltaisuus hallinnossa, veljeys yhteiskunnassa, tasa-arvo oikeuksissa, yleinen kasvatus alkavat seuraavan korkeimman yhteiskunta-asteen, jonka hyväksi kokemus, järki ja tiede yhäti tekevät työtä“, lausuu Morgan.

Naisen täydellinen vapautus ja hänen yhdenvartaisuutensa miehen rinnalla on kulttuurikehityksemme päämääriä, jonka toteutumista ei mikään mahti maan päällä voi estää. Mutta tämä on mahdollinen ainoastaan muutoksen perus-

talla, joka poistaa toisen ihmisen ylivallan toiseen nähden — siis myöskin kapitalistin vallan työmieheen nähden. „Kulta-aika“ josta ihmiset ovat uneksineet vuosituhansia ja jota he ovat kaihoten odottaneet, on vihdoin tuleva. *Luokkaherruus loppuu ainaiseksi ja sen mukaan miehen valta naiseen nähden.*

KANSAINVÄLISYYS.

Kaikkien ihmisarvoinen elanto ei voi olla ainoastaan yhden etuoikeutetun kansakunnan elinmuoto, joka erotettuna muista kansoista voisi perustaa tai pitää voimassa sellaista tilaa. Koko meidän kehityksemme on kansallisten ja kansainvälisten voimien ja olosuhteitten tuote. Vaikkakin kansallinen aate vielä vallitsee monia mieliä ja tukee valtiollisen ja yhteiskunnallisen herruuden pystyssä pysymistä, sillä tämä on mahdollinen vain kansallisissa kaiteissa, niin olemme kuitenkin jo syvällä internationalismissa (kansainvälisyydessä). Kauppa-, tulli- ja merenkulkusopimukset, maailman postiyhdistys, kansainväliset näyttelyt, kongressit kansainoikeutta ja kansainvälisiä arvonmittauksia varten, tieteelliset kokoukset, kansainväliset tutkimusretkikunnat, kauppa- ja liikenne-, sekä etenkin työväen kansainväliset kongressit, jotka ovat uuden ajan kantajia ja joiden siveellinen vaikutus sai aikaan 1890 Saksan kutsumaan työväen suojeluslakikonferenssin, kaikki tämä todistaa sitä kansainvälistä luonnetta jonka sivistyskansakuntien keskenäiset suhteet ovat saavuttaneet, yhä murenevasta kansallisesta sulkeutumisesta huolimatta. Me emme puhu ainoastaan kansallistaloudesta, vaan maailman taloudesta, koska siitä riippuu yksityisten kansakuntien menestys. Suuri osa omia tuotteitamme vaihdetaan vieraitten maitten tuotteisiin, joita ilman emme voisi tulla toimeen. Ja kuten joka teollisuuden haara lamautuessaan vahingoittaa toistakin, niin lamautuu jonkun maan kansallistuotantokin tuntuvasti, jos toisen maan tuotanto on joutunut epäkuntoon

Eri maitten keskenäiset suhteet tulevat tilapäisistä häiriöistä kuten sodista ja kansalliskiihkoista huolimatta yhä läheisemmiksi, koska niitä vallitsevat aineelliset edut, jotka ovat kaikkein voimakkaimmat. Jokainen uusi kulkutie, jokainen kulkuneuvojen parannus, jokainen keksintö, joka tekee tavaran halvemmaksi vahvistaa näitä suhteita. Se helppous, jolla kaukana asuvain kansain kesken syntyy persoonallisia suhteita, on uusi tuntuva tekijä sitoumusten ketjussa. Siirtolaisuus on myös mahtava yhdistäjä. Kansa ottaa oppia toiselta, toinen yrittää voittaa toisen kilpailussa. Aineellisten tuotteiden vaihdon ohella välitetään myöskin henkisten ilmausten vaihtoa, sekä alkukielellä että käännöksissä. Vieraitten eläväin kielten oppiminen tulee miljoonille välttämättömäksi. Mutta ei mikään niin aineellisten etujen ohella edistä vastenmielisyyden poistamista ja sympatian heräämistä, kuin juuri syventyminen vieraan kansan kieleen ja henkisiin tuotteisiin.

Tämän kansainvälisiä teitä myöten toteutuvan lähenemisen vaikutus on se, että eri maat yhä enemmän tulevat toistensa kaltaisiksi yhteiskuntaolojensa puolesta. Yhtäläisyys edistyneimpäin ja määräävimpäin sivistyskansojen kesken on jo niin suuri, että se joka oppii tuntemaan jonkun kansan taloudellisen rakenteen, tuntee myös pääasiassa kaikki muutkin, jotenkin niin kuin luonnossa samojen eläinlajien luuranko on samallainen, ja jos saa haltuunsa yhden osan semmoista, niin voi teoriteettisesti panna kokoon koko eläimen.

Toinen seuraus on, että missä ovat samallaiset yhteiskunnalliset perusteet, siellä täytyy vaikutustenkin olla samanlaisia, suurten rikkauksien kokoaminen sekä sen vastakohta palkka-orjuus, joukkojen orjuuttaminen koneitten alaisiksi, omistavan vähemmistön hallitusvalta kaikkine seurauksineen.

Todella näemme me, että ne luokkavastakohdat ja luokkataistelut, jotka raivoavat Saksassa, panevat liikkeelle koko Euroopan, Yhdysvallat, Australian j. n. e. Euroopassa vallitsee Venäjältä Portugaliin, Balkanilta, Unkarista ja Italiasta Englantiin ja Irlantiin saakka sama tyytymättömyyden henki ja ilmenevät samanlaiset yhteiskunnallisen liikunnon, yleisen tyytymättömyyden ja hajaannuksen mer-

kit. Ulkonaisesti erilaisina aina kansan kehitysasteen sekä valtiollisen tilan mukaan ovat nämä liikkeet olemukseltaan samat. Syvät yhteiskunnalliset vastakohdat ovat niitten syynä. Joka vuosi terottuvat ne yhä enemmän, tyytymättömyys tunkeutuu yhä syvemmälle ja laajemmalle yhteiskuntaruumiiseen, kunnes lopulta aihe, kenties mitätön itsessään, tuottaa räjähdyksen ja tämä leviää salaman nopeasti yli koko sivistysmaailman ja pakottaa henget toimintaan myötä ja vastaan.

Uuden maailman taistelu vanhaa vastaan on leimahtanut liekkiin. Joukkoja on esiintynyt näyttämölle ja taistelua käydään älyllisellä voimalla, jommoista ei maailma ole vielä nähnyt missään taistelussa, eikä tule näkemäänkään. *Sillä tämä on viimeinen yhteiskunnallinen taistelu.* Seisoen 20:nen vuosisadan alussa näemme me, kuinka tämä taistelu lähenee viimeistä vaihettaan, jolloin uudet aatteet voittavat.

Uusi yhteiskunta rakentuu yhä enemmän kansainväliselle pohjalle. Kansakunnat veljestyvät ja ojentavat toisilleen käsiään ja pyrkivät levittämään uutta tilaa. Kansa ei enää tule toisen luo vihollisena riistämään ja sortamaan, ei enää vieraan uskon edustajana, jota tahtoo tunkea toiselle, vaan ystävänä, joka tahtoo tehdä kaikki kulttuuri-ihmisiksi. Uuden yhteiskunnan viljelys- ja siirtolaisolot eroavat olemukseltaan ja keinoiltaan niin paljon nykyisistä, kuin molemmat yhteiskunnat ovat perusteita myöden erilaiset. Ei käytetä ruutia eikä lyijyä, ei tulivettä (viinaa) eikä raamattua; kulttuurilähetystoimi suoritetaan rauhallisilla keinoilla, jotka saattavat sivistyksen tuojat näyttämään hyväntekijöiltä, eikä vihollisilta. Ymmärtäväiset matkailijat ja tutkijat tietävät, kuinka menestyksellinen tämä tie on. Ja kun kerran sivistyskansat ovat yhtyneet suureen liittoon, silloin on aika ainaiseksi sodan myrskyjen vaieta. Ikuinen rauha ei silloin ole enää unelma, kuten nykyisin univormuherrat tahtovat uskotella. Tämä aika on tullut niin pian kuin kansat ovat oppineet tuntemaan todelliset etunsa. Näitä ei edistetä taistelulla ja riidalla, eikä maita ja kansoja tuhoavilla laitoksilla, vaan rauhallisten sopimusten ja yhteisten kulttuuritöitten kautta. Muuten pitävät hallitsevat luokat ja heidän hallituksensa huolta siitä, että, kuten on

osotettu, sotilaalliset laitokset ja sodat loppuvat omaan kauheuteensa. Niin tulevat viimeiset aseet kuten monet edellisetkin vaeltamaan kokoelmiin todistamaan tuleville sukupolville kuinka ihmiset vuosituhansina villipetojen lailla tuhosivat toisiaan — kunnes ihminen lopulta voitti elukan itsessään.

Että ainoastaan kansalliset erikoisuudet ja etujen vastakohdat — joita vallitsevat luokat teennäisesti pitävät yllä saadakseen tilaisuuden tullen suuren sodan kautta johtaa pois sisäiset vaaralliset virtaukset — tuottavat sotia, sen vahvistaa muuan marsalkka Moltke-vainajan lausunto. Ensi osassa kirjotelmiaan, joka käsittelee Saksan—Ranskan sotaa 1870—71 sanotaan m. m.:

„Niin kauan kuin kansakunnat elävät erikoista elämäänsä, tulee olemaan riitaisuuksia, jotka voidaan ratkaista ainoastaan aseitten avulla, mutta ihmiskunnan etujen takia on toivottava, että sodat tulevat harvinaisemmiksi, niinkuin ne ovat tulleet kauheammiksi.“

Nämät kansalliset erikoisuudet s. o. kansakunnan vihamielinen erottelu toisesta katoaa yhä enemmän huolimatta vastakkaisista pyrkimyksistä ja niin toteuttavat tulevat polvet vaivatta tehtäviä, joita nerokkaat päät jo kauan sitten ovat ajatelleet ja koettaneet ratkaista pääsemättä päämäärään. Niin oli jo Condorcetillä aate, että olisi keksittävä yleinen maailman kieli. Ja ent. Yhdysvaltain presidentti Ulysses Grant lausui kerran: „Kun kauppa, opetus ja ajatusten sekä esineitten vaihto sähkölennättimen ja höyryn kautta ovat muuttaneet kaikki, niin uskon minä, että Jumala valmistaa maailmaa tulemaan yhdeksi kansaksi, puhumaan yhtä kieltä, ja pääsemään sellaiseen täydellisyyden tilaan, *jossa ei enää tarvita armeijoja, eikä sotalaitoksia.*“ Tietysti täytyy täysverisen yankeen puheessa hyvän jumalan näytellä sovittavaa osaa siinä, mikä on historiallisen kehityksen tulos. Älköön sitä ihmeteltäkö. Tekopyhyys ja ahdasmielisyys uskonnonasioissa ei ole missään suurempi kuin Yhdysvalloissa. Mitä vähemmän valtiovalta järjestönsä kautta ohjaa joukkoja, sitä enemmän täytyy uskonnon, kirkon tehdä sitä. Siksipä onkin porvaristo hurskain, missä valtiovalta on leväperäisin. Yhdysvaltojen kaltaisia ovat Englanti, Belgia ja Sveitsi.

Kumousmies Robespierre, joka leikitteli aatelisten ja hengenmiesten päillä kuin keilapalloilla, oli hyvin uskonnollinen, hän juhlallisesti asetti takasin korkeimman olennon, jonka vähän ennen — yhtä mauttomasti — konventti oli julistanut pois viralta. Siksi, että Ranskan kevytmieliset ja irstailevat ylimykset usein komeilivat jumalan kielteisyydellään, piti Robespierre sitä aristokraattisena ja tuomitsi sen konventissa pitämässään puheessa korkeimman olennon kunniaksi seuraavin sanoin: „Ateismi on aristokraattinen. Ajatus korkeimmasta olennosta, joka valvoo sorrettua viattomuutta ja rankaisee rehentelevää rikosta, on läpeensä kansanomainen. Jollei olisi Jumalaa, niin olisi hän keksittävä.“ Siveellinen Robespierre aavisti, ettei hänen siveellinen porvarillinen tasavaltansa voisi tasottaa yhteiskunnallisia vastakohtia, siksi usko korkeimpaan olentoon, joka kostaa ja tasottaa, mitä ihmiset eivät silloin vielä voineet, ja siksi olikin tämä usko välttämätön ensi tasavallalle.

Tämä aika on ohi, jokainen kulttuuriedistysaskel tuo mukanaan toisen, ihmiskunta on yhä keksivä uusia tehtäviä ja johtuva kehityskauteen, jolloin ei enää tunneta kansallisvihaa, sotia, uskonnon riitoja tai muita vanhoillisuuksia.

ASUTUS-OLOT JA LIIKA KANSOITTUMINEN

Löytyy ihmisiä, jotka pitävät kansoituskysymystä tärkeimpänä ja polttavimpana kaikista kysymyksistä, koska muka „liika kansoittuminen“ uhkaa ja on jo olemassa. Tästä kysymyksestä on Malthuksesta saakka paljon väitelty. Kuuluisassa kirjotelmassaan „Tutkimus kansoituksen periaatteesta“, jota Karl Marx pitää „koulupoikamaisen ylimalkaisena ja papillisen saarnaavana kopioimisena James Stewartin, Fouwnsendin, Franklinin, Wallacen y. m. teoksista“, ja joka „ei sisällä yhtään ainoata omintakeista ajatusta“, esittää Malthus mielipiteen, että ihmiskunnalla on taipumus lisääntyä geometrisessä sarjassa (1, 2, 4, 8, 16, 32 j. n. e.) jotavastoin ravinto voi lisääntyä vain aritmeettisessä sarjassa (1, 2, 3, 4, 5, j. n. e.) Välttämätön seuraus olisi, että ihmisten luvun ja ravinto-aine-varastojen välillä syntyisi epäsuhde, jonka täytyisi johtaa yleiseen hätään ja lopuksi joukkokuolemaan. Täytyisi siis „pidättyä“ siittämästä lapsia; sen ei tulisi saada mennä naimisiin, jolla ei olisi riittävää omaisuutta perheen elättämiseksi, koska muuten jälkeentulevaisilla ei olisi tilaa „luonnon pöydän“ ääressä.

Liian kansoittumisen pelko on sangen vanha. Semmoinen löytyi jo kreikkalaisilla ja roomalaisilla, sekä esiintyi se taas keskiajan alussa. Plato ja Aristoteles, roomalaiset ja keskiajan pikkuporvarit tunsivat sitä ja Voltairekin julkaisi siitä tutkimuksen 18:nen vuosisadan ensi neljänneksellä. Muita kirjailijoita seurasi hänen jälkiään,

kunnes lopuksi Malthus puki tämän pelon osuvimpaan muotoon.

Liian kansoituksen pelko sukeltaa aina esiin aikoina, jolloin vallitseva yhteiskuntatila on rappeutumassa. Silloin syntyvän yleisen tyytymättömyyden luullaan ensi sijassa johtuvan liioista ihmisistä ja elintarpeitten puutteesta, mutta ei siitä tavasta, jolla näitä hankitaan ja jaetaan.

Kaikki ihmisten riistäminen ihmisten kautta nojautuu luokkavaltaan. Mutta tämän ensimäinen ja etevin tuki on maan valtaus. Yhteisomaisuudesta muuttuu tämä yhä enemmän yksityisomaisuudeksi. Joukot jäävät ilman omaisuutta, ja ovat pakotetut omistavien palveluksessa hankkimaan elantonsa. Sellaisissa oloissa pidetään jokaista perheen lisäystä tai uutta kilpailijaa kuormana. Liian kansoituksen peikko esiintyy levittäen kauhua siinä määrässä kuin maaperä yhä enemmän tulee monopooli-omistukseksi ja kadottaa tuotantovoimansa, joko sitten siksi, että sitä ei hoideta hyvin tai että paras maaperä muutetaan lammaslaitumiksi tai herrain jahtialueiksi ja sen kautta estetään se tuottamasta inhimillistä ravintoa. Rooma ja Italia olivat suurimmassa elintarpeitten puutteessa silloin, kuin maaperä oli 3,000 latifundiumin omistajan hallussa. Italian maa muuttui valtaviksi metsästysalueiksi tai huvipuistoiksi tai sai se olla viljelemättömänä, koska oli kalliimpaa viljellä sitä orjilla kuin tuottaa viljaa Afrikasta ja Sisiliasta, seikka joka avasi ovet viljahuijaukselle, jota etupäässä Rooman rikas aateli harjoitti. Sepä oli pääsyynä miksi ei viljelty omaa maata, aateli voitti viljankaupalla enemmän kuin viljelyksellä omassa maassa.

Sellaisissa oloissa piti Rooman porvari tai köyhtynyt aatelismies parempana kieltäytyä avioliitosta ja lapsista, jota seikkaa eivät voineet estää avioliittojen ja lasten hyväksi julistetut palkinnot, jotta voitaisi ehkäistä vallitsevien luokkien väheneminen.

Samallainen ilmiö esiintyi keskiajan lopulla, sittenkuin aateli ja kirkko vuosisatojen kuluessa kaikilla petoksen ja väkivallan keinoilla olivat riistäneet lukuisilta talonpojilta heidän tilansa ja ottaneet yhteismaan haltuunsa. Kun sitten talonpojat kaikkien väärinkäytösten johdosta olivat nousseet aseisiin ja kukistetut, ja aatelin rosvous vielä

rohkeammin jatkunut, kun sitä harjoittivat myöskin protestanttiset ruhtinaat kirkon tiloihin nähden, niin kasvoi rosvojen, kerjäläisten ja kulkurien luku enemmän kuin koskaan ennen. Heidän määränsä oli suurimmillaan uskonpuhdistuksen jälkeen. Maansa menettänyt maalaisväestö virtaili kaupunkeihin, mutta täällä olivat elinehdot tulleet yhä huonommiksi ja siksi katsottiin „liian kansoituksen“ vallitsevan.

Malthuksen esiintyminen sattuu aikaan, jolloin Englannin teollisuudessa Hargreaven, Arkwrightin ja Wattin keksintöjen kautta valtavia uudistuksia mekaniikassa ja tekniikassa oli tapahtunut, jotka pääasiallisesti koskivat pumpuli- ja pellavateollisuutta ja jättivät kymmeniä tuhansia leivättömiksi. Maanomistuksen keskittyminen ja suurteollisuuden kehitys tapahtui suurissa määrin Englannissa. Nopeasti kasvavan rikkauden ohella lisääntyi joukkokurjuus. Sellaisena aikana täytyi vallitsevien luokkien, joilla on täysi syy pitää olevaista maailmaa parhaimpana, hakea riittäviä selityksiä niin vastakkaiselle ilmiölle, kuin on joukkojen köyhtyminen lisääntyvän rikkauden ja teollisuuden kukoistuksen keskellä.

Mukavinta oli syyttää työläisten liian nopeaa lisääntymistä lasten kautta, eikä sitä seikkaa, että he tulivat tarpettomiksi kapitalistisen tuotantotavan takia, ja kun maaperä joutui lordien käsiin. Sellaisena aikana sisälsi tuo Malthuksen „koulupoikamainen plagiaatti“ tutkimuksen, joka ilmaisi vallitsevien luokkien salaisimmat ajatukset ja toiveet ja puhdisti heidät maailman silmissä. Tästä selviää se ääretön suosio, jonka tämä teos sai toiselta puolen ja se kiivas vastustus, joka tuli toiselta. Malthus oli Englannin porvaristolle sanonut *oikean sanan oikeaan aikaan ja niin tuli hän, vaikkei hänen teoksensa sisältänyt „yhtään ainoata itsenäistä ajatusta“ suureksi ja kuuluisaksi mieheksi, ja hänen nimensä mukaan mainitaan koko oppia.*

Olot, jotka antoivat Malthukselle aiheen kohottaa hätähuutonsa ja esittää törkeän oppinsa — hän kohdisti kirjansa työtä tekevälle luokalle ja lisäsi siten vahinkoon vielä pilkan — ovat sitten vuosi vuodelta levinneet, ei ainoastaan Malthuksen isänmaahan, Isoon Britanniaan, vaan

kaikkiin maailman maihin, joissa on kapitalistinen tuotantotapa, ja tällä seurauksena maan riistäminen ja joukkojen orjuutus koneteollisuuden kautta. Tämä järjestelmä perustuu kuten on osotettu siihen, että työläinen on erotettu tuotannon välineistä, olkoon tämä sitten maa tai työkalu, ja että työnvälineet kokoutuvat kapitalistien käsiin. Tämä järjestelmä luo yhä uusia teollisuuden haaroja, keskittää ja kehittää niitä, mutta heittää yhä uusia kansanjoukkoja maantielle, tekee heidät „ylimääräisiksi". Usein edistää se, kuten vanhassa Roomassa suurtilajärjestelmää kaikkine seurauksineen. Irlanti on Europassa esimerkiksi kelpaavin maa, jota englantilainen ryöstöjärjestelmä on pahimmin rasittunut. Sillä oli jo v. 1876 884,4 neliöpenikulmaa niitty- ja laidunmaita, mutta ainoastaan 263,3 np. peltoa, ja joka vuosi vähenee väestö ja peltomaa muuttuu lammasten ja nautojen laitumeksi ja lordien metsästysmaaksi. Iiriläinen viljelysmaa on muutenkin enimmäkseen vuokramaana pienten ja aivan mitättömäin vuokraajien vallassa, jotka eivät voi viljellä maata niinkuin tulisi. Niin näyttää Irlanti maan, joka viljelysmaasta on jälleen muuttunut laidunmaaksi. Samalla on väestö joka 19:nen vuosisadan alussa luki yli 8 milj. päätä, nykyisin laskeutunut alle 5 milj. ja vielä on muutamia miljoonia „yli määrän". Irlantilaisten kapinoiminen Englantia vastaan saa näin yksinkertaisen selityksen.

Skotlanti osottaa aivan samallaisen kuvan kuin Irlanti maanomistus- ja viljelysoloissaan. Sama ilmenee myös Unkarissa, joka vasta viime vuosikymmeninä on astunut uusaikaiseen kehitykseen. Maa, niin rikas hedelmällisestä maaperästä kuin harvat Euroopassa, on tuhon oma, sen kansa on perin köyhää ja koronkiskurien kynsissä. Epätoivoissaan siirtyy se joukottain maasta pois, mutta maa on kokoontunut uusaikaisten rahaylimysten käsiin, jotka harjottavat metsässä ja pellolla pahinta ryöstöviljelystä, niin että Unkari läheisessä tulevaisuudessa lakkaa olemasta viljaa vievä maa. Sama on Italian laita. Siellä on kansakunnan valtiollinen yhteys kuten Saksassakin edistänyt kapitalistista kehitystä, mutta Piemontin, Lombardian, Toskanan, Romagnan ja Sisilian ahkerat talonpojat köyhtyvät yhä ja menevät turmioon. Jo alkaa soita ja nevoja muo-

dostua, missä vielä muutama vuosikymmen sitten oli pikkutalonpojan hyvin hoidetut puutarhat ja pellot. Rooman porttien edustalla Campagnalla on satoja tuhansia hehtaaria maata jouten seudussa, jota muinoin pidettiin vanhan Rooman kukoistavimpana ja rikkaimpana. Nevat peittävät maata ja henkivät myrkyllisiä kaasuja. Jos tarkotuksenmukaisesti ojitettaisi ja pantaisi toimeen kastelujärjestelmä, niin saisi Rooman kansa rikkaan ravinto- ja nautinto-lähteen. Mutta Italia kärsii suurvaltatautia, joka tuhoaa kansaa huonon hallinnon ja sotilastaakan kautta. Samallaista kuin Campagnalla on myös etelä-Italiassa ja Sisiliassa. Tämä Rooman entinen vilja-aitta köyhtyy yhä, nyljetympää, köyhempää ja huonommin kohdeltua kansaa ei ole koko Euroopassa. Malaria, tämä kauhea kuume, levenee koko Italiassa siinä määrin, että hallitus pelästyneenä jo 1882 pani toimeen tutkimuksen, jonka surullinen tulos osotti, että maan 69 maakunnasta 32 oli taudin vallassa, 32 jo tartutetut ja ainoastaan 5 vapaata. Tämä tauti, joka aikasemmin oli tunnettu ainoastaan maalla, tunkeutui kaupunkeihin, kun proletariaatti maakansan lisäämänä pakkautui yhteen ja muodosti oikeita taudin pesiä.

Miltä puolelta me katsommekaan kapitalistista talousjärjestelmää, niin huomaamme, etteivät puute ja kurjuus ole elannon välineitten puutteen, vaan niitten epätasaisen jaon ja kieron talousjärjestelmän seurauksia, kun toinen saa yltäkyllin ja toisen täytyy olla ilman. Malthuksen väitteillä on vaan kapitalistisen tuotantotavan kannalta järkeä.

Toiselta puolen vaatii kapitalistinen tuotantotapa lasten tuottamista; se tarvitsee huokeita käsiä lasten muodossa työpajoihinsa ja tehtaihinsa. Köyhälistön keskuudessa muuttuu lasten hankkiminen jonkunmoiseksi keinotteluksi, näiden täytyy itse hankkia elantonsa. Kotityötä tekevän proletaarin täytyy omata paljon lapsia, sillä siitä riippuu hänen kilpakuntoisuutensa. Tämä on totisesti kauhea järjestelmä, se köyhdyttää yhä työmiestä ja edistää hänen riippuvaisuuttaan työnantajasta. Proletaarin on pakko tehdä yhä halvemmalla työtä.

Mutta kapitalistinen tuotantojärjestelmä ei yksistään tuota liikoja tavaroita ja työmiehiä, vaan myöskin luku-

miehiä. Näillä on yhä vaikeampi tulla toimeen, sillä tarjonta on kysyntää suurempi. On ainoastaan yksi asia kapitalistisessa maailmassa, joka ei ole tarpeeton, ja se on kapitaali ja sen omistaja kapitalisti.

Jos porvarilliset talouden tutkijat ovat Malthuksen kannattajia, niin ovat he sitä, mitä heidän porvarillisten etujen takia tulee olla, mutta heidän ei pitäisi yrittää siirtää päähänpistojaan sosialistiseen yhteiskuntaan. John Stuart Mill sanoo: „Kommunismi on juuri se asiain tila, jolta sopii odottaa, että yleinen mielipide mitä voimakkaimmin vastustaa tällaista itsekästä kohtuuttomuutta. Jokainen väen lisäys, joka vähentäisi väestön mukavuutta tai kohottaisi ponnistuksia, toisi kullekin osuuskunnan jäsenelle epämukavia seurauksia ja tätä ei silloin voitaisi lukea työnantajain ahneuden eikä rikasten vääräin etuoikeuksien syyksi. Niin muuttuneissa oloissa ei yleinen mielipide voisi jättää paheksumistaan ilmaisematta, ja jollei tämä riittäisi, niin voitaisi jonkummoisilla rangaistuksilla estää tätä tai jotain muuta yhteiskunnalle vahingollista hillittömyyttä. Kommunistista teoriaa ei siis erikoisesti kohtaa moite, että se sisältäisi liian kansoittumisen vaaraa; päinvastoin suosittaa se itseään siten, että se suuressa määrässä näyttää haluavan estää tätä epäkohtaa.“ Ja prof. Ad. Wagner lausuu: „Kaikkein vähemmin voitaisi sosialistisessa yhteiskunnassa myöntää periaatteellisesti aviovapautta tai lasten siittämisen vapautta.“ Nämät lähtevät siis siitä käsityksestä, että taipumus liikaan kansoittumiseen on yhteinen kaikille yhteiskunta-tiloille, mutta molemmat antavat sosialismille sen ominaisuuden, että se paremmin kuin joku muu yhteiskuntamuoto voi saattaa tasapainoon väestön ja ravinnon suhteen. Jälkimäinen mielipide on oikea, ensimäinen ei.

On löytynyt sosialisteja, jotka Malthuksen aatteiden tartuttamina pelkäsivät liian kansoittumisen olevan lähellä. Mutta nämät sosialistiset malthuslaiset ovat kadonneet. Syvempi perehtyminen porvarillisen yhteiskunnan luontoon ja olemukseen on opettanut heille parempaa. Myös opettavat maanviljelijäimme valitusvirret, että meillä — maailman markkinain kannalta — on liikaa ravinto-ainetta, niin

että tämän seurauksena alhaiset hinnat ovat aiheuttaneet sen, ettei tämä tuotanto kannata.

Meidän malthuslaisemme arvelevat, ja porvarillisten äänenkannattajain kuoro lörpöttää ajattelematta heidän mukaansa, että sosialistinen yhteiskunta, jossa vallitsee vapaa lemmen valinta ja kaikille ihmisarvoinen elanto, muuttuu „kaniinikartanoksi“, se muka alentuu mitä hillittömämpään sukupuolinautintoon ja lasten hankintaan joukottain. Mutta asia lienee päinvastoin. Tähän saakka ei varakkaammilla luokilla keskimäärin ole enemmän lapsia, vaan päinvastoin köyhemmillä. Voipa liioittelematta sanoa, että mitä köyhemmät proletaarit ovat, sen lukuisampi on lapsisiunaus poikkeuksia lukuunottamatta. Tämän vahvisti Virchow, joka viime vuosisadan keskivaiheilla kirjoitti: „Kuten englantilainen työmies syvimmilleen vaipuneena ja alhaisimmalla henkisellä kannallaan ollessaan tunsi kaksi nautinnon lähdettä, humalan ja sukupuoliyhtymisen, niin keskittyivät ylä-Schleessian väestön toiveet vielä muutamia vuosia sitten näihin kahteen asiaan. Viinan nautinto ja sukuvietin tyydytys olivat heillä vallitsevina ja siitä selviää helposti, että väestö kasvoi yhtä nopeasti kuin se menetti fyysillistä voimaansa ja siveellistä tarmoaan.“

Karl Marx lausuu kirjassaan „Das Kapital“ samaan tapaan kirjoittaessaan: „Itse asiassa ei vain syntymäin ja kuolemain luku, vaan myöskin perheitten suuruus on käännetyssä suhteessa työpalkan korkeuteen, siis elintarpeitten määrään, joita eri työläisjoukoilla on käytettävänä. Tämä kapitalistinen yhteiskunnan laki tuntuisi villeistä tai sivistyneistä järjettömältä.“ Edelleen siteeraa Marx Laingia joka lausuu: „Jos koko maailma olisi hyvissä oloissa, niin olisi se pian väestä tyhjä.“

Laing on siis päinvastaista mielipidettä kuin Malthus, hyvät elinehdot eivät lisää vaan vähentävät syntymiä. Samoin lausuu Herbert Spencer sanoessaan: „Aina ja joka paikassa ovat täydellisentyminen ja suvun jatkumiskyky vastakkaisia. Siitä seuraa, että kehitys edelleen, jota kohti ihmiskunta kulkee, tuottaa vähenemisen suvun jatkumisessa.“

Tässä ovat siis yhtä mieltä miehet, jotka muuten ovat

sangen erilaisella kannalla ja heidän käsitykseensä yhdymme mekin.

Koko väestökysymyksestä voitaisi lyhyesti päästä, kun sanottaisi, ettei aavistettaviin aikoihin ole liian kansoittumisen pelolla mitään järkeä, sillä meillä on niin ylenmäärin ravintovälineitä ja uhkaa tulla yhä enemmän, että huolenpito, mihin tämä rikkaus pannaan, on paremmin paikallaan kuin suru, riittääkö se. Elintarpeitten tuottajille olisi kuluttajien nopea lisääntyminen mitä toivottavin. Mutta meidän malthuslaisemme ovat väsymättömät väitteineen ja niin täytyy näitä kumota, etteivät pääsisi sanomaan vastauksia puuttuvan.

He väittävät, että liian kansoittumisen pelko on lähellä, koska vallitsee laki „maantuotannon vähenemisestä". Meidän viljelty maamme olisi muka väsynyt tuottamasta, suurempia satoja ei enää voida odottaa, ja kun viljelyskelpoinen maa, jota voitaisi ottaa käytäntöön, on vielä harvinaisempi, niin on elintarpeitten puute uhkaamassa, jos väestö vielä lisääntyy. Tässä kirjassa on jo, kuten luulemme, esittämättä todistettu, mitä suuremmoisia edistyksiä nykyisenkin maatalousopin kannalta voi tehdä ravintoaineitten tuotantoon nähden, mutta tahdomme esittää vielä muutamia todistuksia. Hyvin kykenevä suurtilallinen ja tunnustettu taloudentutkija (Rodbertus), siis mies, joka molemmilla aloilla voittaa Malthuksen, lausui jo 1850, jolloin maanviljelyskemia vielä oli kapalossaan: „Raaka tuotantokyky, etenkin mitä elintarpeisiin tulee, ei tulevaisuudessa enää jää jälkeen teollisuustuotannosta . . . Vasta meidän päivinämme alkaa maanviljelyskemia avata näköaloja maataloudelle, jotka epäilemättä johtavat monelle harhatielle, mutta lopulta kuitenkin tehnevät mahdolliseksi tuottaa ravintoaineita, niinkuin nyt on sen vallassa hankkia tarpeellisia määriä kangasta, kun vaan on villoja käsillä."

Justus v. Liebig, maanviljelyskemian luoja on sitä mieltä „että maa, jossa inhimillistä työtä ja lanta-aineita on riittävästi, on tyhjentymätön ja keskeymättä antaa mitä rikkaimpia satoja. Laki maantuottavaisuuden vähenemisestä on malthuslainen keksintö, joka voitiin ottaa huomioon hänen aikanaan, kun maatalous oli kehittymätöntä, mutta jonka jo kauan sitten tiede ja kokemus ovat kumon-

neet. Laki kuuluu mieluummin: *„maa-alueen antama sato on suorassa suhteessa siihen käytettyyn ihmistyöhön* (tiede ja taito mukaan luettuna) *ja siihen tarkotuksenmukaisesti käytettyihin lanta-aineisiin.* Meidän malthuslaisemme jättävät vielä huomioon ottamatta, että nykyisissä oloissa ei tule kysymykseen ainoastaan meidän maaperämme vaan koko maailma s. o. suureksi osaksi maita, joitten tuottavaisuus antaa 20, 30 kertaa enemmän kuin meidän maaperämme ja ylikin. Maa on sangen tarkkaan ihmisten haltuun ottama, *mutta sitä ei ole pienillä poikkeuksilla missään niin viljelty ja käytetty, kuin olisi voitu.* Ei ainoastaan Iso-Britannia voisi tuottaa suuren joukon elintarpeita lisäksi, myöskin Saksa, Itävalta ja vielä suuremmassa määrässä toiset Euroopan maat.

Euroopan Venäjä voisi Saksan mittakaavaa käyttäen 100 milj. sijaan elättää 475 milj. Nykyisin on Euroopan Venäjällä 1,000 asukasta neliöpenikulmaa kohti, Saksenissa yli 12,000.

Väite, että Venäjällä on laajoja alueita, jotka ilmanalansa takia tekevät korkeamman hedelmällisyyden mahdottomaksi, on kyllä tosi, mutta etelässä on siellä ilmanala ja viljavuus sellaisia, ettei Saksa pääse lähellekään. Vielä voitaisi väestön tihenemisen ja kohoavan kulttuurin kautta aikaan saada muutoksia ilmanalassa, joita ei nyt voida arvioida. Joka paikassa mihin ihmisiä taajalti kokoontuu, tapahtuu ilmanalassa muutoksia. Me panemme näihin ilmiöihin aivan liian vähän huomiota emmekä voi käsittää niiden koko laajuutta, koska meillä ei ole aihetta eikä nykyisissä oloissa mahdollisuutta tehdä laajaperäisiä kokeita. Vielä ovat matkustavaiset yhtä mieltä siitä että esim. pohjois-Siperiassakin, jossa kevät, kesä ja syksy nopeasti seuraavat toisiaan, kehittyy äkkiä niin rehevä kasvullisuus, että se herättää mitä suurinta hämmästystä. Niinpä myöskin nykyisin sangen harvaan asutut Ruotsi ja Norja valtavine metsineen ja tyhjentymättömine metallirikkauksineen, monine virtoineen ja rantoineen tulevat antamaan runsasta ravintoa taajalle asutukselle. Mutta sopivia laitoksia ei nykyisissä oloissa voi hankkia näiden maiden rikkauksien tuottamiseksi ja niin siirtyy suuri osa tuostakin vähäisestä asukasluvusta pois.

Mitä voi sanoa pohjoisesta, sen voi vielä suuremmalla syyllä sanoa etelä-Euroopasta: Portugalista, Espanjasta, Italiasta, Kreikasta, Tonavan maista, Turkista j. n. e. Mitä suotuisin ilmanala ja maaperä niin viljava, että semmoista löytyy tuskin parhaissakaan Yhdysvaltain seuduissa, antavat kerran lukemattomille väestöjoukoille mitä runsaimman ravinnon. Näiden maiden surkeat valtiolliset ja yhteiskunnalliset olot aiheuttavat sen, että sadat tuhannet siirtyvät yli valtameren, sen sijaan, että he pysyisivät kotona tai asettuisivat lähempinä oleviin ja suotuisampiin maihin. Niin pian kuin järkevät yhteiskunta-olot saadaan täällä aikaan, niin tarvitaan miljoonia ihmisiä kohottamaan näitä laajoja ja hedelmällisiä maita korkeammalle viljelyskannalle.

Meillä ei ole pitkään aikaan Euroopassa liikoja ihmisiä korkeampain sivistystarkotusten saavuttamiseksi, vaan pikemmin puutetta niistä ja niin ollen on järjetöntä mitenkään pelätä liikaa kansoitusta. Tässä on aina pidettävä silmällä, ettei ravinnon lähteitten käyttämisellä tieteen ja työn auttaessa *ole mitään rajoja ja joka päivä tuo meille uusia keksintöjä, jotka lisäävät ravinnon lähteitten lukua.*

Jos siirrymme Euroopasta muihin maanosiin, niin ilmenee vielä suuremmassa määrässä *ihmisten puute ja liika maa.* Maapallon viljavimmat maat ovat miltei täydellisesti käyttämättä, koska niiden muokkausta ei voida alottaa muutamilla tuhansilla ihmisillä, *vaan tarvitaan siihen monien miljoonain joukkosiirtolaisuutta, jotta johonkin määrin voitaisi päästä ylen viljavan maan herroiksi.* Tähän kuuluvat m. m. keski- ja etelä-Ameriikka, satojen tuhanten neliöpenikulmain alue, Argentinassa oli 1892, 5 milj. hehtaaria viljeltyä, mutta käytettävänä olisi 96 milj. ha viljavaa maata. Carey väitti neljä vuosikymmentä sitten, että yksin 360 pn. pitkä Orinoko-laakso voisi tuottaa elintarpeita niin että siitä saisi koko ihmiskunta. Jos puolenkin hyväksymme, niin on siinä kylliksi. Joka tapauksessa voisi etelä-Ameriikka yksin elättää suuremman ihmisluvun, kuin nyt on olemassa maapallolla. Bananipuilla viljellyn alueen tuottama ravintoarvo, verrattuna yhtä suureen vehnällä viljeltyyn alueeseen, suhtautuu niinkuin 133

ja 1. Meidän vehnämme antaa edullisessa maassa 12 tai 20 jyvää, mutta riisi antaa kotimaassaan 80 ja 100, maissi 250—300 kertaisen sadon, ja monissa seuduissa kuten esim. Filippineillä kuuluu riisi tuottavan 400 jyvää.

Keski- ja etelä-Ameriikka etenkin Brasilia, joka on yksin yhtä suuri kun koko Eurooppa, — Brasilia käsittää 152,000 neliöpenikulmaa ja 18 milj. asukasta, sekä Eurooppa 178,000 np. ja noin 360 milj. asukasta — uhkuvat sellaista viljavuutta ja hedelmällisyyttä, joka herättää kaikkien matkustajien hämmästystä ja ihmettelyä, myös ovat nämä seudut tyhjentymättömän rikkaat metalleista. Mutta maailmalle ovat ne miltei suljetut, koska niiden kansa on tylsä ja vähälukuinen, sekä liian alhaisella sivistyskannalla päästäkseen luonnon herraksi. Miltä Afrikassa näyttää, siitä ovat viime vuosikymmenten löytöretket tehneet selkoa. Joskaan ei suurta osaa sisä-Afrikasta voida käyttää eurooppalaiseen maanviljelykseen, niin ovat toiset alueet hyvin käyttökelpoiset, kun vaan noudatetaan järkeviä siirtolaisperiaatteita. Toiselta puolen löytyy Aasiassa laajoja hedelmällisiä maita, jotka voivat ravita lukemattomia miljooneja. Menneisyys on meille opettanut, kuinka nykyisin hedelmättömissä, miltei autioissa seuduissa lempeä ilmanala on houkutellut maasta mitä runsaimmin ravintoaineita, kun ihminen on ymmärtänyt johtaa paikalle siunauksellista vettä. Suuremmoisten kastelulaitosten tuhoamisella etu-Aasiassa ja Eufratin maissa tuhoavien valloitussotien ja kansan mielettömän sortamisen kautta muutettiin maat tuhansia neliöpenikulmia laajalti autioiksi hietaaavikoiksi. Sama on laita pohjois-Afrikassa, Mexikossa ja Perussa. Hankittakoon miljoonia sivistyneitä ihmisiä ja tyhjentämättömiä ravinnon lähteitä aukenee. Taatelipalmu menestyy miltei uskomattoman hyvin ja tarvitsee pienen maa-alan, durrha antaa Egyptissä yli 3,000 kertaisen sadon ja kuitenkin on maa köyhä. Ei ihmisten paljouden, vaan ryöstöjärjestelmän kautta muuttuvat nämä maat erämaiksi.

Ykdysvallat voisivat nykyisen maanviljelyskannan mukaan hyvästi elättää 15 à 20 kertaisen asutuksen siis 1,200—1,500 milj. (nyt 75 milj.); Canada voisi elättää satoja miljoonia nykyisen 6 milj. asemasta. Ja sitten on

meillä Australia, lukuisat, osaksi suuret ja erinomaisen hedelmälliset Ison valtameren ja Indian meren saaret j. n. e. *Ihmisen luvun lisääminen*, ei vähennys, on se kehotus, joka kulttuurin nimessä on lausuttava ihmiskunnalle.

Joka paikassa yhteiskunnalliset laitokset — nykyinen tuotteiden hankkimis- ja jakamistapa — tuottavat puutetta ja kurjuutta eikä ihmisten liika lukumäärä. Muutamia hyviä satoja peräkkäin ja hinnat painuvat, niin että tuntuva osa tilanomistajiamme menee perikatoon. Sen sijaan, että heidän asemansa parantuisi, huonontuu se. Suuri joukko maanviljelijöitämme *pitää hyvää satoa onnettomuutena*, koska hinnat laskeutuvat niin ettei ne korvaa tuotantokuluja. Ja tämä on olevinaan järkevä järjestelmä! Jotta varjeltuisimme muiden maiden rikkaista sadoista, säädetään korkeita viljatullia, jotka vaikeuttavat ulkolaisen viljan tuontia ja kohottavat kotimaisia hintoja. *Meillä ei ole puutetta ravinto-aineista, vaan on niitä liikaa, kuten meillä on liikoja teollisuudentuotteita.* Tällaisten olojen järjettömyys on kouriin tuntuva. Runsaan sadon tullessa antavat viljakeinottelijamme usein ehdoin tahdoin tuhota maan hedelmiä, koska he tietävät, että hinta kohoaa samassa suhteessa kuin viljaa puuttuu; tämäkö todistaa liian kansoittumisen pelkoa. Venäjällä, etelä-Euroopassa ja monissa maissa tuhoutuu satoja tuhansia centnereitä viljaa, kun ei ole sopivia varastohuoneita eikä kuletusneuvoja. Miljoonia centnerejä tuhoutuu vaillinaisten korjuukoneitten takia, ja kun ei ole oikeaan aikaan riittäviä työvoimia.*) Myös tuhoutuu viljaa vakuutusrahojen toivossa tehtyjen murhapolttojen ja sotilasmanööverien kautta.

Älköön myöskään unohdettako, että jo mainittujen apulähteitten lisäksi tulee meri, jonka pinta-ala maahan verraten suhtautuu kun 18—7:ään, s. o. kaksi ja puoli kerta suurempi; sen järkevä käyttäminen tuottaisi erinomaisia ravinto-aineitten rikkauksia. Tulevaisuudellemme siis aukenee näkö-ala, joka tuntuvasti eroaa siitä synkästä kuvauksesta, jonka malthuslaisemme meille esittävät.

---

*) Jo pyhä Basilius († 379) lausui: „Te annatte viljanne tuhoutua ladoissa ja aitoissa, ettekä heitä katsettakaan niiden puoleen, joilla ei leipää ole."

Kuka voi ylipäänsä sanoa, missä on kemiallisten, fysikaalisten, fysioloogisten tietojemme rajat? Kuka uskaltaa ennustaa mihin jättiläisyrityksiin tulevain vuosisatojen ihmiskunta ryhtyy saadakseen aikaan oleellisia muutoksia maitten ilmanalasuhteisiin ja niiden maaperän laatuun? Me näemme jo nytkin, yhteiskunnan ollessa muodoltaan kapitalistinen, suoritettavan töitä, joita edellinen vuosisata piti mahdottomina ja mielettöminä. Leveitä taipaleita puhkaistaan ja meriä yhdistetään toisiinsa. Peninkulmia pitkät tunnelit, kaivettuina maan uumeniin, yhdistävät toisiinsa vuorten erottamat maat; toisia tullaan kaivamaan meren pohjan alle lyhentämään välimatkoja meren erottamain maiden välillä ja ehkäisemään meren vaaroja. Missä siis löytyy kohta, jossa voisimme sanoa: „Tähän saakka, mutta ei kauemmaksi!“ Ei siis ainoastaan nykyisten kokemustemme perustalla ole väärä „vähenevän maanviljavuuden laki“, vaan löytyy ylenmäärin viljelyskelpoista maata, joka ainoastaan odottaa viljelijöitään.

Jos kaikki nämät kulttuuritehtävät täytettäisi yhdellä kertaa, *niin ei meillä olisi liikoja vaan liian vähän ihmisiä.* Ihmissuvun täytyy tuntuvasti lisääntyä täyttääkseen kaikki tehtävät, jotka sitä odottavat. Ei ole viljelty maata niinkuin tulisi, *ei löydy edes $^3/_4$ maan pintaa varten ihmisiä riittävästi, sitä viljelläkseen.* Tämä suhteellinen liikakansoitus, jota kapitalistinen järjestelmä työläisten ja yhteiskunnan vahingoksi tuottaa, näyttäytyy ylemmällä kulttuuriasteella voitoksi. Mahdollisimman lukuisa väestö ei ole edistyksen este, vaan välikappale. Samoin kuin nykyinen tavarain ja elintarpeitten ylituotanto, avioliiton hajotus naisten ja lasten teollisuustyön kautta, keskiluokan tuhoutuminen suurkapitaalin takia ovat korkeamman viljelysasteen edellytyksiä.

Kysymyksen toinen puoli kuuluu: lisääntyvätkö ihmiset mielinmäärin ja onko se tarpeellista?

Todistaakseen ihmisten suurta lisääntymiskykyä nojautuvat malthuslaiset yksityisissä perheissä ja kansoissa esiintyviin poikkeustapauksiin. Mutta se ei todista mitään. Löytyy toisia joissa suotuisista elinehdoista huolimatta lyhyessä ajassa esiintyy täydellinen hedelmättömyys tai ainoastaan vähäinen lisääntymiskyky. On hämmästyttä-

vää, kuinka nopeasti hyvinvoivatkin perheet kuolevat sukupuuttoon. Vaikkakin Yhdysvalloissa, paremmin kuin missään muussa maassa, on ihmisten lisääntymiselle suotuisat olot, ja joka vuosi tulee maahan satoja tuhansia parhaissa voimissaan olevia ihmisiä, niin tulee väkiluku kaksinkertaiseksi vasta 30 vuodessa! Missään ei löydy pätevämpiä todistuksia väitetystä kaksinkertaiseksi lisääntymisestä 12 vuotena.

Kuten jo Virchowin ja Marxin lausunnoista näkyi, lisääntyy väestö nopeimmin, *missä se on köyhintä*, koska, kuten Virchow oikein mainitsee, juoppouden ohella sukupuolinautinto on heidän ainoa huvinsa. Kun Gregorius VII pakotti papit naimattomuuteen, valittivat alemmat papit Mainzin piirissä, ettei heillä ollut kaikellaisia nautinnoita, kuten prelaateilla, heidän *ainoa* ilonsa oli vaimo. Monipuolisen toimiskelun puute kai ilmenee siinä, että maapappien perheet siunaantuvat yleensä niin runsaasti lapsilla. Eittämätöntä on, että Saksan köyhemmissä seuduissa on taajin asutus, jonka pääasiallisena ravintona on perunat.

Löytyy luonnonlaki, että laajuus korvaa mitä laadussa menetetään. Ylemmät ja voimakkaimmat eläimet: leijona, elefantti, kameli y. m. sekä kotieläimemme: hevonen, aasi, lehmä synnyttävät vähän poikasia, jota vastoin alemmat eläimet lisääntyvät mahdottomasti esim. hyönteiset, useimmat kalat, pienemmät nisäkkäät, kuten jänikset, rotat, hiiret y. m. Toiselta puolen on Darwin osottanut, että muutamat eläimet jouduttuaan villistä tilasta ihmisen valtaan menettävät kesytettyinä hedelmällisyyttään esim. elefantti. Täten on todistettu, että *muuttuneet elinehdot ja elintavat ratkaisevasti vaikuttavat lisääntymiskykyyn.*

Mutta nyt juuri darvinistit myös väittävät liian kansoituksen uhkaavan, ja heihin nojautuvat malthuslaiset kuten auktoriteetteihin. Darvinistimme epäonnistuvat aina, kun he käyttävät teoriojansa ihmisiin nähden, koska he menettelevät tässä raa'an kokemusperäisesti, eivätkä ota huomioon, että ihminen tosin on ylin eläin, mutta että hän vastoin muita eläimiä tuntee luonnonlait ja voi niitä tarkoitusperäisesti ohjata ja käyttää hyväkseen.

Olemassaolon taistelun teoriia ja oppi, että löytyy uusien olentojen siemeniä paljon enemmän kuin elintar-

peitten määrän mukaan voidaan pitää elinvoimaisena, sopisivat ihmisiinkin, jos nämät aivojaan ponnistelematta ja käyttämättä tekniikan avulla ilmaa, maata ja vettä hyväkseen, kävisivät laitumella kuin naudat tai apinain lailla hillittömästi sukuviettiään tyydyttäen itse tulisivat apinoiksi. Sivumennen sanoen on tosiasia, että paitsi ihmisillä, ainoastaan apinoilla sukuvietti ei ole sidottu määrättyihin aikoihin, sattuva todistus heidän sukulaisuudestaan. Mutta joskin he ovat läheisiä sukulaisia, niin eivät he kuitenkaan ole yhtä; ei heitä voi asettaa samaan tasoon ja mitata samalla mitalla.

Että nykyisten omistus- ja tuotanto-olojen vallitessa olemassaolon taistelu koskee yksityisiä ihmisiä, ja etteivät monet saa välttämättömimpiä elintarpeita, on kyllä totta. Mutta ei siksi, että niitä puuttuisi, vaan siksi että yhteiskunnallisten olojen kautta keskellä suurinta ylellisyyttä heitä estetään saamasta. Ja vielä on väärin siitä, että niin on tähän asti ollut, vetää johtopäätöksiä, että niin myöskin muuttumatta ikuisesti on oleva. Tässä on kohta, jolta darwinistit ovat johtuneet luisuvalle polulle, he tutkivat tosin luonnonhistoriaa ja ihmisoppia, mutta eivät yhteiskuntatiedettä, vaan seuraavat ajattelematta porvarillisia tieteilijöitämme. Niin tulevat he vääriin johtopäätöksiinsä.

Ihmisten sukuvietti on joka-aikainen, se on hänen voimakkain viettinsä, joka vaatii tyydytystä, jollei hän mieli terveydellisesti kärsiä. Sitäpaitsi on tämä vietti sitä voimakkaampi, mitä säännöllisemmin kehittynyt ihminen on, kuten hyvä ruokahalu ja ruuansulatus merkitsevät tervettä vatsaa ja ovat terveen ruumiin perusehdot. Mutta sukuvietin tyydyttäminen ja suvun lisäys eivät ole aivan samaa. Ihmissuvun hedelmällisyydestä on mitä erilaisimpia teorioja asetettu. Yleensä harhailemme näissä tärkeissä kysymyksissä vielä pimeässä ja pääasiallisesti siksi, että vuosisatoja läpeensä on mitä naurettavin arkamaisuus estänyt ihmisen syntymän ja kehityksen lakeja perinpohjaisesti tutkimasta. Tämä muuttuu vasta vähitellen ja sen täytyy vielä paljon muuttua. Toiselta puolen esitetään teoria, että korkeampi henkinen kehitys ja voimakas älyllinen toimiskelu, yleensä hermoja koskeva työ heikentäisi suku-

puoliviettiä ja siitoskykyä. Mutta väitteitä esitetään tätä vastaan.

Toiset väittävät, että elintapa, etenkin ravinto vaikuttaa joidenkin ruumiillisten seikkojen ohella naisten puolelta siitoskykyyn ja vastaanottavaisuuteen. Sopiva ravinto vaikuttaa, kuten eläintenkin suhteen kokemus osottaa, enemmän kuin mikään muu siitokseen. Tässä lienee asian ratkaisu. Mikä vaikutus ravinnon laadulla muutamain eläinten elimistöön on, sen osottavat hämmästyttävässä määrässä mehiläiset, jotka erikoisen ravinnon kautta mielensä mukaan kasvattavat itselleen kuningattaren. Mehiläiset ovat siis sukupuolikehityksen tietoisuudessa kauempana kuin ihmiset. Luultavasti ei heillä ole parin tuhannen vuoden kuluessa saarnattu, että on „sopimatonta“ ja „siveetöntä“ huolehtia sukupuoliasioista.

Tunnettua on, että kasvit rehoittavat hyvässä ja lannoitetussa maassa, mutta eivät kuitenkaan tuota siementä. Että ihmiselläkin ravinnon laatu vaikuttaa miehen siemenen kokoonpanoon ja naisen munan hedelmöitymiskykyyn, siitä ei voi olla epäilystä, ja niin riippunee suuressa määrin ravinnon laadusta kansakunnan lisääntyminen.

Tulevaisuuden väestökysymyksessä on yhdellä seikalla ratkaiseva merkitys, sillä nimittäin, että naisilla silloin on korkeampi ja vakavampi asema. Älykkäillä ja tarmokkailla naisilla ei ole — poikkeuksia lukuunottamatta — yleensä halua antaa elämää suuremmalle lapsijoukolle, kuin millekin „Jumalan sallimukselle“, ja viettää parhaat vuotensa raskauden tilassa tai lapsi rinnoilla. Tämä vastenmielisyys suurta lapsijoukkoa vastaan, joka jo meidän aikana vallitsee useimmissa naisissa, lisääntyy huolimatta kaikesta hoidosta, jonka sosialistisessa yhteiskunnassa raskaat naiset ja äidit saavat, mieluummin kuin vähentyy ja tämä osottanee meidän mielestämme toden mukaisesti, että sosialistisessa yhteiskunnassa väestön lisäys tapahtuu hitaammin kuin porvarillisessa.

Eräs sosialismin vastustaja väittää, että sosialidemokratia vastustaa Malthuksen oppia siksi, että nopea kansanlisäys edistää joukkoköyhtymystä ja lisää tyytymättömyyttä. Jos onnistuttaisi pääsemään liian kansoituksen herraksi, niin silloin loppuisi sosialidemokratian leveneminen ja sosia-

listinen valtio kaikkine ihanuuksineen hautautuisi ainaiseksi. — Tulisi tuntea sosialismin aakkoset ennenkuin rupeaa siitä kirjoittamaan ja vielä moisia järjettömyyksiä.

Ihmiskunta tulee sosialistisessa yhteiskunnassa, jossa hän vasta on todellisesti vapaa ja luonnollisella pohjalla, tietoisesti ohjaamaan kehitystään. Kaikissa tähänastisissa kehityskausissa toimi ihmiskunta tuotannon, tuotteiden jaon ja suvun jatkamisen asioissa tuntematta niiden lakeja, siis tiedottomasti; uudessa yhteiskunnassa tulee se toimimaan oman kehityksensä lakien täydessä tietoisuudessa ja suunnitelman mukaisesti.

Sosialismi on kaikilla aloilla inhimilliseen toimintaan sovellettu tiede.

LOPPU

Esityksemme on osottanut, että sosialismia toteutettaessa ei ole kysymys mielivaltaisesta repimisestä ja rakentamisesta, vaan luonnonhistoriallisesta kehityksestä. Kaikki vaikuttimet, jotka näyttelivät osansa hajotustyössä toiselta ja luomistyössä toiselta puolen ovat seikkoja, jotka vaikuttavat niinkuin niitten täytyy vaikuttaa. Eivät „nerokkaat valtiomiehet“, eivätkä „kansaa villitsevät kiihottajat“ voi johtaa asioita mielensä mukaan. „He luulevat vetävänsä ja heitä vedetään.“ Mutta me olemme sitä hetkeä lähellä, jolloin „aika on täyttyvä“.

Ominaisen kehityksensä kautta lienee Saksa ennen muita maita valmistunut vastaanottamaan johtavan aseman lähimmässä kehityskaudessa.

Me olemme esityksessämme usein puhuneet tavarain ylituotannosta, joka tuottaa porvarilliselle maailmalle ominaiset liikepulat.

Mutta porvarillinen maailma ei tuota ainoastaan liikatuotantoa tavarain ja työläisten, vaan myöskin henkisen toiminnankin alalla. Saksa on etenkin se maa, josta lähtee älyllinen ylituotanto, jota ei porvarillinen maailma osaa käyttää hyväkseen. Seikka, jota vuosisatoja pidettiin saksalaisen kehityksen onnettomuutena, on tuntuvasti edistänyt tätä ilmiötä. Se on pikkuvaltiojärjestelmä ja tämän valtiollisen muodostelman ehkäisevä vaikutus suurkapitalistiseen kehitykseen. Pieniin valtioihin jakautuminen hajoitti kansakunnan henkisen elämän luoden useita pieniä

keskuksia, jotka vaikuttivat kokonaisuuteen. Verraten yhteen keskushallitukseen tarvitsivat monet pienet valtiot tavattoman lukuisan virkakoneiston, jonka jäsenille korkeampi sivistys oli tarpeen. Niin syntyi korkeakouluja ja yliopistoja lukuisammin kuin missään muussa Euroopan maassa. Kateus ja kunnianhimo eri hallitusten kesken näytteli tässä suurta osaa. Sama oli laita kun hallitukset alkoivat säätää pakollista kansanopetusta. Tiedonhalu lisääntyi kun kohoava sivistys käyden käsi kädessä porvariston aineellisen kehityksen kanssa herätti halua valtiollisiin oikeuksiin, kansan edustuksiin ja kunnalliseen itsehallintoon.

Kuten tieteitten, niin oli myös taiteitten laita. Ei missään Euroopan maassa ole verrannollisesti niin monta maalaus-, taide- ja teknillistä koulua, museota ja taidekokoelmaa. Muut maat voinevat pääkaupungeissaan esittää merkittävämpää, mutta ei missään muussa maassa ole niitä levinnyt pitkin valtakuntaa niinkuin Saksassa. Taiteen alalla ainoastaan Italia kestää kilpailun.

Koko tämä kehitys vaikutti syventävästi Saksan henkiseen elämään, suurten valtiollisten taistelujen puute aiheutti jonkunmoisen mietiskelemisen. Toisten kansain taistellessa herruudesta maailman markkinoilla, jakaessa maita ja käydessä sisällisiä sotia, istuivat saksalaiset kotona uneksien ja mietiskellen. Mutta tämä uneksiminen, mietiskely ja filosofeeraus, jota kotielämään ja ponnistuksiin pakottava ilmanala suosi, loi arvostelevan, huomioita tekevän hengen, jonka kautta saksalaiset herättyään alkoivat tulla tunnetuiksi.

Englannin porvaristo oli taistellut itselleen vaikutusvallan valtiossa jo 17 vuosisadan keskivaiheilla, ja Ranskan porvaristo 18 vuosisadan lopulla, mutta Saksan porvariston onnistui vasta 1848 valloittaa verraten kohtuullinen vaikutus valtiovaltaan. Mutta 1848 oli Saksan porvariston syntymävuosi itsetietoiseksi luokaksi, joka nyt astui näyttämölle itsenäisenä valtiollisena puolueena vapaamielisyyden edustamana. Tässäkin osottautui saksalaisen kehityksen omituisuus. Ei ollut tehtailijoita, kauppiaita eikä rahamiehiä ääntä pitämässä, vaan etupäässä vapaamielisiä säätyherroja, professoreita, kirjailijoita, juristeja ja

tohtoreita kaikista tiedekunnista. Siinä oli saksalaisia ihanteen miehiä ja sen mukainen oli tuloskin. Vuoden 1848 jälkeen määrättiin porvaristo valtiolliseen lepoon, mutta se käytti 50-luvun kirkkomaan rauhaa sitä perusteellisemmin edistääkseen liikeasioitaan. Itävallan—Italian sodan puhkeaminen ja Preussin hallinnon alku kohottivat porvariston uudelleen ojentamaan kätensä valtiollista valtaa kohden, syntyi liike kansallisen yhtymisen tarkoituksessa. Porvaristo oli jo liian kehittynyt voidakseen kauemmin sietää kaikissa pikkuvaltioissa niin monia valtiollisia rajotuksia, jotka samalla olivat taloudellisia esteitä; se uhkasi ruveta kumoukselliseksi. Herra v. Bismarck käsitti aseman ja käytti sitä omalla tavallaan yhdistääkseen porvariston edut Preussin kuningaskunnan etuihin, jota vastaan porvaristo ei ollutkaan vihamielinen, sillä se pelkäsi joukkojen vallankumousta. Lopuksi kaatuivat esteet sen taloudellisen kehityksen tieltä. Saksan hiili- ja malmirikkauden ja älykkään, tyytyväisen työväen kautta saavutti porvaristo muutamissa vuosikymmenissä niin jättiläismäisen kehityksen, ettei porvaristo missään maassa lukuunottamatta Yhdysvaltoja niin lyhyessä ajassa ole moista saavuttanut. Niin tuli Saksa teollisuus- ja kauppamaana toiselle sijalle Euroopassa ja se pyrkii ensimäiselle.

Tällä nopealla aineellisella kehityksellä on nurjakin puolensa. Saksan yhteyden perustamiseen saakka oli sen pikkuvaltioitten välillä vallitseva sulkujärjestelmä pitänyt elossa mahdottoman lukuisaa käsityöläis- ja pikkutilallissäätyä. Kaikkien suojusten kaatuessa näkivät nämät äkkiä olevansa hillittömästi kehittyvän kapitalistisen tuotannon edessä. He joutuivat sen kautta epätoivoiseen asemaan. Menestysvuosina 1870 luvun alulla ei vaara näyttänyt niin suurelta, mutta se tuli sitä tuntuvammaksi, kun pula alkoi. Porvaristo oli menestyksen aikaa käyttänyt suuremmoiseen kehitykseen ja teki nyt joukkotuotannon kautta puristuksen kymmentä kertaa suuremmaksi. Tästä saakka leveni juopa omistavain ja omistamattomain välillä nopeasti. Tämä hajotus- ja nylkemisjärjestelmä, joka toteutuu yhä nopeammin aineellisen vallan kasvamisen kautta toiselta ja vastuskyvyn alenemisen edistämänä toiselta puolen, saattaa kokonaisia kansanluokkia yhä suurempaan ahdinkoon.

He näkevät asemansa olevan uhatun ja kulkevansa varmaa perikatoa kohti.

Tässä epätoivon taistelussa koettavat mahdollisimman monet pelastua vaihtamalla toimialaa. Vanhat eivät voi enää tätä vaihtoa suorittaa, omaisuutta voivat he vain harvoin lapsilleen jättää ja niin ponnistellaan viimeiseen saakka, jotta voitaisiin saada pojat ja tyttäret vakavatuloisiin asemiin, joissa ei tarvita liikepääomaa. Tähän kuuluvat virkapaikat valtion ja kunnan palveluksessa, opettaja-ammatti, posti- ja rautatie-virat, ylemmät paikat porvariston palveluksessa, konttoreissa, varastoissa ja tehtaissa, sekä n. k. vapaissa toimissa: juristeina, lääkäreinä, teoloogeina, kirjailijoina, taiteilijoina, arkkitehteinä, opettajina, j. n. e.

Tuhannet ja taasen tuhannet, jotka ensin olivat ryhtyneet johonkin ammattiin, alkavat, kun ei näytä olevan mitään itsenäisyyden ja riittävien tulojen mahdollisuutta, katsella itselleen asemaa mainituissa toimissa. Kaikki pakottaa korkeampaan kehitykseen ja tutkimukseen. Reaalikouluja, kimnaaseja, polyteknillisiä opistoja y. m. kasvaa kuin sieniä sateella ja nykyiset ovat ylitäynnä oppilaita, samassa suhteessa lisääntyvät yliopistoissa opiskelevat, kemiallisten ja fysikaalisten laboratorioitten, taide-, ammatti- ja kauppakoulujen, sekä kaikellaisten korkeampain nais-sivistyslaitosten oppilaat. Kaikki toimialat poikkeuksetta ovat ylitäynnä ja virtaus käy yhä voimakkaammaksi. Yhä äänekkäämmin vaaditaan ylempäin sivistyslaitosten luvun lisäämistä, jotta voitaisi ottaa vastaan kaikki pyrkijät. Viranomaiset ja yksityiset varottelevat milloin tälle, milloin tuolle alalle pyrkimästä. Teologiakin joka edellisinä vuosikymmeninä uhkasi kuivua kokoon tarjokkaiden puutteessa, saa osansa tästä yltäkylläisyydestä ja papin paikat ovat jälleen täydet. „Minä saarnaan kymmenestä tuhannesta jumalasta ja perkeleestä, jos halutaan, hankkikaa vaan minulle paikka, josta voin elää“, niin kaikuu kaikilta puolilta. Usein kieltäytyvät ministerit suostumasta uusien oppikoulujen perustamiseen, koska nykyiset tuottavat runsaasti tarjokkaita kaikille aloille.“

Tätä tilaa kärjistää vielä se seikka, että porvariston keskenäinen kilpailu ja tuhoamistaistelu pakottaa osan sen

pojista pyrkimään julkisiin toimiin. Vielä johtaa yhä kasvava sotalaitos upseereineen siihen, että näitä rauhanaikana niin hitaan ylenemisen takia pannaan eläkkeelle parhaassa ijässä, ja ne valtion suosimina pyrkivät kaikenlaisiin toimiin. Suuri joukko siviilipyrkijöitä armeijan alemmilta asteilta vie taasen leivän toisilta aloilta. Tämän lisäksi tulee valtion ja kunnan virkamiesten suuri armeija, jonka etupäässä täytyy kasvattaaa lapsiaan näille aloille. Näiden piirien yhteiskunnallinen asema, sivistysmäärä ja muut vaatimukset pitävät heidän lapsiaan kaukana n. k. alemmista ammateista, jotka nekin ovat ylitäydet.

Näistä syistä on Saksassa enemmän kuin missään muussa maassa mahdottoman lukuisa oppineitten ja taiteilijoitten köyhälistö ja myöskin yhä kasvava vapaitten ammattien proletaariaatti, joka lisääntyy ja levittää tyytymättömyyttä yhteiskunnan ylempiin piireihin saakka. Tämä nuoriso pyrkii arvostelemaan olevia oloja ja auttaa yleistä hajoitustyötä. Niin ahdistetaan ja tuhotaan nykyistä yhteiskuntaa kaikilta puolilta. Kaikki nämät seikat ovat johtaneet siihen, että Saksan sosiaalidemokratia on saanut johtavan paikan tulevassa jättiläistaistelussa. Saksan sosialistit ne keksivät uusaikaisen yhteiskunnan liikunnon lait ja tieteellisesti todistivat sosialismin olevan tulevaisuuden yhteiskuntamuodon. Etupäässä Karl Marx ja Friedrich Engels, sekä heidän jäljissään Ferdinand Lasalle, joka agitatsionin kautta sytytti kansajoukot; lisäksi Saksan sosialistit pääasiallisesti levittävät sosialistisia aatteita eri kansojen keskuuteen.

Puolivuosisataa sitten voi Buckle Saksan henkisestä elämästä kirjottaa „että täällä löytyi suuri joukko mitä suurimpia ajattelijoita, mutta ettei löytynyt maata, jossa oppineitten ja kansajoukon eroavaisuus olisi niin suuri.“ Mutta tämä ei enää pidä paikkaansa. Tiede on tullut käytännölliseksi. Ylempien luokkien nuoret miehetkin ovat levittäneet tiedettä kansaan ja yleinen koulusivistys on Saksassa korkeampi kuin muissa maissa. Mutta etenkin on sosialistinen liike kirjoineen, sanomalehtineen, yhdistyksineen, sekä parlamenttaarisen toimintansa ja julkisen elämän arvostelun kautta kohottanut tuntuvasti kansanjoukkojen henkistä kehityskantaa.

Poikkeuslaitkaan sosialidemokratiaa vastaan (1878—90) eivät tätä asiaa muuttaneet. Se ahdisti toimintaa vähän ja pysäytti hieman tahtia, mutta toiselta puolen syventi se liikettä ja loi suuren tyytymättömyyden valtiovaltaa vastaan. Poikkeuslakien lopullinen kumoaminen oli vain sosiaalidemokraatisen puolueen kehityksen seuraus näiden aikana ja kansan taloudellisen kehityksen tulos ja niin edistyy liike niinkuin sen määrätyissä oloissa täytyy edistyä.

Ja niinkuin Saksassa, niin on sosiaalinen liike kaikissa sivistysmaissa edistynyt arvaamattomasti, josta ovat puhuvana todistuksena kansainväliset työväen kongressit, jotka saavat yhä enemmän merkitystä.

Näin on henkien suuri taistelu leimahtanut kaikissa kulttuurimaissa ja käydään sitä tulisella kiihkolla. Yhteiskuntatieteen ohella muodostavat luonnontieteitten laaja ala, terveysoppi, kulttuurihistoria ja filosofia arsenaaleja, joista aseita on saatavissa. Olevien olojen perusteita *ahdistetaan kaikilta puolin* ja valtavia iskuja tähdätään vanhan yhteiskunnan pylväitä vastaan. Kumoukselliset ajatukset tunkeutuvat vanhoillisimpiinkin piireihin ja saattavat vihollistemme rivit mitä täydellisempään sekasortoon. Käsityöläisiä ja oppineita, maanviljelijöitä ja taiteilijoita, kauppiaita ja virkamiehiä, vieläpä tehtailijoita ja pankkiireitäkin, lyhyesti, kaiken säätyisiä miehiä liittyy työmiehiin, jotka muodostavat sen armeijan pääjoukon, joka taistelee voitosta ja joka sen saavuttaa. Kaikki tukevat ja täydentävät toisiaan.

Naisellekin yleensä ja köyhälistön naiselle erittäin kaikuu kehotus, ettei jäisi pois tästä taistelusta, jossa taistellaan hänenkin vapautuksensa puolesta. Hänen asiansa on osottaa, että hän on käsittänyt asemansa liikkeessä ja tulevaisuuden taisteluissa paremman vastaisuuden luomiseksi ja on päättänyt ottaa siihen osaa. Miesten asia on auttaa häntä pääsemään ennakkoluuloista ja tukea häntä taistelussa. Älköön kukaan pitäkö voimaansa liian vähänä ja uskoko, ettei asia hänestä riipu. Ihmiskunnan edistymisessä ei ole mikään voima niin heikko, että voitaisi olla ilman sitä. Pisaran keskeymätön putoaminen kuluttaa lopulta kovimmankin kiven. Ja monista pisaroista muodostuu puro, puroista joki ja jo'ista virta. Lopulta ei mikään este ole

kyllin vankka estääkseen sen majesteetillistä juoksua. Niin käy ihmiskunnan kulttuurielämässäkin; jos kaikki, jotka tuntevat kutsumusta, ottavat kaikella voimalla osaa taisteluun, niin ei voitto ole jäävä saavuttamatta.

Tämä on tulevaisuudessa oleva sitä suurempi, mitä innokkaammin ja uhrautuvammin kukin yksilö seuraa alettua rataansa. Arvelut, voiko yksilö huolimatta kaikista uhrauksistaan, työstään ja vaivastaan vielä nähdä uuden, kauniimman ajanjakson syntyvän ja nauttia sen hedelmiä, eivät saa ketään poistaa vielä vähemmin estää aletulta tieltä. Tosin emme me voi määritellä niitten kehityskausien kestävyyttä eikä laatua, joita tämän taistelun on kestettävä, me voimme yhtä vähän määrätä sitä, kuin tietää mitään elämämme pituudesta. Mutta kuten elonhalu meissä vallitsee, niin voimmehan myöskin *toivoa* saavamme nähdä voiton. Elämmehän aikana, joka ryntää eteenpäin n. s. seitsemän penikulman saappailla ja saattaa kaikki *uuden korkeamman* yhteiskuntajärjestyksen viholliset vapisemaan.

Jokainen uusi päivä tuo uusia esimerkkejä sosialististen aatteiden valtavasta levenemisestä. Joka alalla pyritään eteenpäin. Ihanan päivän aamu koittaa valtavasti. Taistelkaamme siis ja pyrkikäämme yhä edelleen huolehtimatta siitä, „mihin“ ja „milloin“ uuden ihmiskunnalle paremman ajan rajapylväät pystytetään. Ja jos me kaadumme tässä suuressa ihmiskuntaa vapauttavassa taistelussa, niin astuu toisia sijaamme. Me kaadumme tietoisina siitä, että olemme tehneet velvollisuutemme ihmisinä *ja vakuutettuina siitä että päämäärä saavutetaan, kuinka tahansa inhimillistä edistystä vastustavat voimat ponnistelevatkin.*

„Sosialismin on tulevaisuus se on ensi sijassa työmiehen ja naisen.“

Sisältö:

Sivu

August Bebel ja hänen kirjansa „Nainen“ . . . . 5.
Johdanto . . . . 11.
Nainen entisaikana . . . . 17.
Nainen nykyaikana. Nainen sukupuoliolentona. Avioliitto. Avioesteet . 64.
Muita avioesteitä. Sukupuolten suhde lukumäärään nähden; sen syyt ja vaikutukset . . . . 95.
Prostitutsioni, välttämätön yhteiskunnallinen laitos porvarillisessa maailmassa . . . . 114.
Naisen asema ansiotoimissa. Hänen henkiset kykynsä. Darwinismi ja yhteiskunta . . . . 129.
Naisen oikeudellinen asema ja hänen suhteensa politiikkaan . . . . . 163.
Valtio ja yhteiskunta . . . . 183.
Yhteiskunnan sosialiseerautuminen . . . . 215.
Nainen tulevaisuudessa . . . . 279.
Kansainvälisyys . . . . 286.
Asutusolot ja liika kansoittuminen . . . . 291.
Loppu . . . . 308.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 16 01 04 014 6